ORMANDA UNUTULAN ASKERLER

John Keats

BASKAN YAYINLARI

Yazan : JOHN KEATS
Çeviren : SÂMİH TİRYAKİOĞLU

«Les Soldats Oubliés De Mindanao»

Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş. tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır.
Baskan Yayınları A.Ş.
İktibas hakkı mahfuzdur.

İstanbul — 1978

ÖNSÖZ

7 Aralık 1941 günü Filipinler'de çok önemli bir olay geçmişti. Bu olay, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Mihver Devletlerine karşı savaşa girmeyi kararlaştırmasına yol açacaktı.

Dörtyüzelli Japon bomba ve av uçağından oluşan bir hava armadası, Pearl Harbor'daki Amerikan deniz üssüne saldırdı, beş büyük zırhlıyı, üç hafif kruvazörü, yirmi kadar destroyerle refakat gemisini ve Deniz-hava üssündeki dört yüz uçağın yarısını tahrip etti. Yerde yanaşık düzen hâlinde duran uçaklardan ancak birkaçı Japonlar'a karşı koymak için havalanabilmişti.

Saldırının Amerikalılar arasındaki bilânçosu ikibin dörtyüz ölü ve kayıptı.

Dünya savaş tarihinde eşi görülmemiş olan bu korkunç baskının sürükleyici öyküsünü yine «Savaş Romanları Serisi»nin 4'üncü kitabı olarak John Toland'ın kıvrak ve akıcı üslûbuyla «Pearl Harbor Baskını ve Sonrası» başlığı altında okuyucularımıza sunmuştuk.»

Japonlar topu topu otuz uçak kaybetmişlerdi. Bu sâyede de Pearl Harbor üzerine yaptıkları baskının bir eşini de, birkaç saat sonra, Filipinler'in başkenti Manila üzerine yaptılar.

Amerika Birleşik Devletleri, tarihi boyunca bu denli korkunç bir sille yememişti. Amerikalılar kendi genelkurmaylarının nasıl olup da böylesine gaafil avlandığını bir türlü anlıyamıyorlardı. Çin'le Japonya arasındaki savaş başlayalı beri, yâni 1937'den beri Birleşik Amerika Japonya'ya, muhtaç olduğu silâh ve

cephanenin dörtte üçünü veriyordu. Japonya ise savaş bile ilân etmeden silâhlarını Amerika'nın üzerine çeviriyor, dünyanın en güçlü devletini çok utandırıcı bir duruma düşürüyordu.

Pasifik'teki Amerikan kuvvetleri artık felce uğramışlardı. Japonlar ise «Asya'yı Asyalılar'a geri vereceğiz» yolundaki istemlerini avazları çıktığı kadar bağırarak ilân ediyorlardı.

Japonlar'ın Çin'i işgal edişlerinden az sonra General Douglas MacArthur, Filipinler Topluluğu'nun Askerî Danışmanlığı'na atanmıştı. Yerli halktan toplayıp eğittiği, Amerikan deniz piyadeleriyle de güçlendirdiği yerli ordu ile, takımadaların savunması işine devam etti. John Toland'ın kitabında da görebileceğimiz gibi, çok çetin ve kanlı savaşlardan sonra Corregidor'a çekildi. Buranın adı «zaptedilemez»e çıkmıştı. Generalin yanında Filipinler Cumhurbaşkanı Quezon'la hükümet üyesi olan birkaç önemli kişi de vardı. Fakat onbeş ay sonra Corregidor da düşüyor; MacArthur o gün bugün meşhur olan «YİNE GELECEĞİM!» sözünü söyleyerek, Filipin takımadalarından ayrılıyordu.

Amerikan Komutanlığı bütün askerlere Japonlar'a teslim olmaları için emir verdi. Subaylar arasında da, askerler arasında da bu emre karşı gelenler oldu. Şimdi okuyacağınız serüvenin kahramanı olan Wendell Fertig de bunlardan biriydi. Mâden mühendisi olan Fertig uzun süreden beri Filipinler'e yerleşmişti. Takımadaların üçyüzbin kilometre olan yüzölçümündeki volkanik arazisini karış karış biliyordu. Mindanao, bu adaların en güneyde olanıydı. Amerikan ordusu teslim olurken Fertig burada idi. Bu adanın köylerinde karşılaşacağı güçlükleri de biliyordu. Üçyüz yıl İs-

panyollar'ın, kırkiki yıl Amerikalılar'ın egemenliği altında kalan Mindanao, bu yüzden pek az değişmişti. Tarım yöntemleri Ortaçağ'dan kalmaydı. Köyler kazıklar üzerine oturtulmuş, palmiye yaprağından yapılma kulübelerden meydana gelmeydi. Bunlar güvenilir birer sığınak olamazdı. Adaların halkı çok karışıktı, Malezyalılar'dan, Negritolar'dan, Müslümanlar'dan, İspanyol melezlerinden oluşmaktaydı. Dil ve töreler bakımından ayrı ayrı oymaklara bölünmüş olan bu topluluklar, sırası geldi mi kendi aralarında da çarpışıyorlardı. Tek ortak yanları şuydu: Yenen Japonlar'a olduğu kadar, yenik Amerikalılar'a karşı da kuşku duyuyorlardı.

Fertig kesin kararını verdi. Önünde iki seçenek vardı: Ya bir Japon toplama kampında ömür çürütecek; ya da yerlilerin ve içine dalacağı balta girmemiş ormanın, «cengelin» düşmanlığına karşı koyacaktı. O, ormana dalmayı yeğ buldu. Kafası işleyen, iradeli, sabırlı bir adamdı. Dış görünüşü sertti ama, çok insancıldı. Yorulmadan çalışıp çabaladı, çevresine partizanlar topladı, bölük pörçük de olsa direniş grupları meydana getirdi. Bir haberalma servisi kurdu. Bunun da son zaferin kazanılmasına büyük katkısı oldu. Fertig'in umutsuzluğa kapıldığı günler de oldu: «Üzerime aldığım iş gerçekten yararlı mı acaba?» *Diye kuşkuya bile düştü. Fakat iki yıllık bir ölümkalım savaşından sonra arkadaşlarıyle birlikte ülkesine onur kazandıran tarih sayfaları yazmayı başardı.*

Başarıları kitap hâlinde yayınlanıncaya kadar adını Birleşik Amerika'da hemen hemen hiç kimse bilmiyordu. Washington ona general rütbesi vermeyi reddetti. MacArthur'u saran şan ve şeref hâlesi, onun dönüşünü hazırlıyan «çeteciler»in ününü gölgeledi. Fa-

kat Filipinler'de ve özellikle Mindanao'da, Wendell Fertig'in adı hep «doğru adam, dürüst adam, kurtarıcı kahraman» *diye anıldı. Filipinler'in bağımsızlıklarını kazanalı otuz yılı aşkın bir zaman geçmiş bulunuyor. Ne var ki bugün bile yerliler* «Kurtarıcı»*yı* hatırlasınlar diye, çocuklarına göbek adı olarak onun adını veriyorlar.

Birinci Bölüm

AMERİKAN ORDUSU TESLİM OLUYOR

Mindanao - Mayıs 1942

1942 yılının Mayıs ayı başında Filipinler'de henüz serbest olan çok az sayıda Amerikalı vardı.

Bu Amerikalılar'dan ikisi, Mindanao adasındaki terkedilmiş köylerden birinde, bir kulübede oturmuş, tartışıyorlardı. Mindanao, takımadaların büyüklük bakımından ikincisi ve en yabanîsiydi. Tartışanlar da bir subayla bir erdi.

Er olanın adı Robert Ball'du. Elinde tüfekle pencerenin önünde duruyor, gözlerini dar patikadan ayırmıyordu. Japonlar her an buradan gelebilirlerdi. Subay ona şöyle diyordu: **«Şunu kafana iyi yerleştir; bizim için önemli olan tek şey, sağ sâlim Amerika'ya dönmektir.»**

Ball birden arkasına döndü. Yüzünde derin bir öfkenin izleri vardı. Bir çocuğunkini andıran yüzü, öfkenin etkisiyle kızarmıştı. Teslim olmak... Herkesin ağzında dolaşan tek söz buydu. Şimdi de bu lâfı bir subay söylüyordu!

Üzüntüden boğuklaşan bir sesle:

— «Hiçbir şey denemek istemiyor musunuz? Öyle olsun,» dedi. «Bu, kendi bileceğiniz bir şey! Ama ben bu işe, bir erkekler ordusunda savaşmak için girdim!»

Evet, savaşmak istiyordu ama; nerede ve nasıl savaşacağını bilmiyordu. Bildiği tek şey, teslim olursa savaşmaktan vazgeçmesi gerektiğiydi. Son-

ra, bir esir kampındaki yaşantı hiç de hoş şey değildir. İnsan genç oldu mu şöyle bir iki kadeh içmekten, kızlarla oynaşmaktan hoşlanır. Ayrıca, her şeyden önce o, yabancı diyarları gezip görmek için askere girmişti.

Gece epey ilerlemişti ama, arkadaşlar arasındaki tartışma sürüp gidiyordu. En eskileri hep şöyle diyorlardı: **«Görürsün bak, fazla beklemeyeceğiz. Bir ordu gelip onların kıçına tekmeyi yapıştırana kadar... İnan bana, bu iş hep böyle gitmeyecek!»**

Başkaları ise şu öğütleri veriyorlardı: **«Aldırma canım, koyuver kendini, gül, oyna.»** Sonra kafasında yer etmesi için şunu tekrarlıyorlardı: **«Sakın karamsar olma!»**

Er olan Ball ile arkadaşı çavuş rütbesindeki Knortz azınlıktaydılar. Çünkü kendilerine verilen bütün öğütler karşısında hiçbir sağlam kanıt ileriye süremiyorlardı.

Ertesi gün hiç istemedikleri hâlde tüfeklerini daha önce terkedilmiş öbür tüfek yığınının üzerine bıraktılar. Sonra onlar da Japonlar'ın Malaybalay dolaylarında hazırladıkları kampa giden savaş tutsakları arasında kuzu kuzu yerlerini aldılar.

Japonlar da büsbütün acımasız değillerdi hani. Savaş tutsaklarına sigara ikram ediyorlardı.

*

Davao yakınındaki bir esir kampında herkes Amerikan generali William Sharp'ın teslim olduğu haberini almış, bütün esirler keyiften dört köşe olmuşlardı. Daha önce aynı kampa Amerikalılar, düşman uyruklu oldukları için bazı ya-

bancıları kapamışlardı. Bunları serbest bırakmak için bir Japon birliği kampa geldi.

Bu yabancı uyruklulardan birisi de Waldo Neveling adında bir Alman'dı. Orta boylu bir adamdı. Onun için de boyu Japon askerlerininkinden bir karış yüksekti. Tropik güneşi saçlarının rengini ağartmıştı. Bu saçlar hemen hemen aklaşmıştı. Güneşten iyice yanmış, çıplak alnının altında içeriye doğru kaçmış açık mavi gözleri vardı. Sık sık gülümsüyor, sanki her gülümseyişi de derin bir hoşnutluğu gösteriyordu. O zaman ince dudaklı ağzı kulaklarına varıyordu. Tam o sırada da Waldo Neveling, karşısında terbiyeli terbiyeli eğilen Japonlara en sevimli gülücüklerinden birini yollamaktaydı. Çünkü onlarla kendi kişiliği arasında Mihver Devletleri'nin birleşmesi, en hoş tarzda olup bitmekteydi.

Japonlar ona şöyle diyorlardı:

— «Herr Neveling, uygun bulursanız şöyle adanın içerilerine doğru giderek köy köy dolaşın. Oralarda gizlenen bütün Amerikan sivillerini Japon ordusunun genel karargâhına başvurmaları için iknâ edin. O azman onlar da toplama kamplarının sağlayacağı rahatlıklardan (!) yararlanabilecekler.»

Japonlar daha birçok sivilin serbest olarak dolaşıp durduklarını biliyorlardı. Bunlar mâden işletmelerinde çalışan, misyonerlik, öğretmenlik yapan kimselerdi. Japon yüzbaşı, Alman'ın cevap vermesini beklerken şunları da ekledi:

— «Sonra Herr Neveling, lütfen Amerikalılar'a şunu da söyler misiniz? **Eğer bu güzel çözüm yolunu kabul etmezlerse, Japon ordusu onları öldürtmek üzere yola asker çıkaracak.»**

Herr Neveling hemen cevap verdi:

— **«Benim için bundan daha hoş bir iş olamaz!»**

Japonlar'ın kendisine verdikleri özel geçiş belgesini cebine yerleştirdi. «Allahaısmarladık» anlamına gelen bir işaret yaptıktan sonra görevini yerine getirmek için yola çıktı.

*

General Sharp'ın teslim olduğu haberi Lanao kentinde, Bukidnon il sınırının yakınındaki dağlarda tek başına seyahat eden bir yolcuya da ulaşmıştı. Tek başına dedik ama; bu adam, yanında yalnız iki Filipinli olduğu halde yol almaktaydı. Bunlar koskocaman bir tahta sandığı iki uzun bambu kamışının üstüne yerleştirmişler, sağa sola yalpalayarak ilerliyorlardı. Bir başka Filipinli ise en önde yürümekteydi. Bir şiltenin altına yarı gömülmüş durumdaydı. Sandık da, şilte de tek başına seyahat eden Samuel J. Wilson'undu. Bu adam, Manila'daki Wilson işhanının sâhibiydi.

Sam Wilson çarpışmaların kesinlikle sona erdiğini öğrenince kurulmuş bir makine gibi elini cebine attı, parmakları orada bulunan sustalı çakıyı kavradı.

Wilson'un kendi canı için korktuğu yoktu. Manila'da da, Corregidor'da da öylesine çok korkmuştu ki; burada, Mindanao'da artık onu hiçbir şey korkutamazdı. Ama o, karısı Susie'yi ve oğullarını düşünüyordu. Japonlar onları tutukevi haline soktukları, Manila'daki Santo Thomas Üniversitesi'ne kapatmışlardı.

Manila'nın düşmesinden az önce Donanma Komutanlığı, Sam'ı teğmenliğe atayarak özel bir görev vermişti. Ancak karısına veda edecek kadar

vakit bulabilmişti. Başka hiçbir şey yapamamıştı. Zar zor ışıklandırılmış olan saray yavrusu evlerinde Susie'yi son kez kollarının arasına alarak çocukları uyandırmamak için alçak sesle konuşup ona güven vermişti:

— **«Merak etme her şey yoluna girecek,»** demişti. «Japonlar gelince ne derlerse 'evet' de. Söyledim ya: **Herşey yoluna girecek.»**

Oysa her şeyin berbat bir hâle geleceğini Wilson kuşkusuz biliyordu.

Fakat fısıltılarla uyanan küçük oğlu o sırada oturma odasına girmişti. Elinde de sustalı bir çakı vardı:

— **«Al baba, bu sende kalsın,»** dedi. **«Tüfeğini yitirirsen onları bununla öldürürsün!»**

*

Sam Wilson çevresindeki dağlara bakıyordu. Tek başına başarması gereken gizli görevi sona ermişti. Artık ona başka hiçbir görev verilmeyecekti. O, bir savaşçı değildi. Orta yaşlı bir adamdı. Mâdenler, arsalar üzerinde birtakım spekülâsyonlara girişmiş, talihi yâver gidince zengin olmuştu. Çok genç yaşta Philadelphia'dan yola çıkmıştı. Bir basımevinde boğazı tokluğuna çalışıyordu.

Ona göre Filipinler takımadası Manila'dan ibaretti. Başka bir yerde nasıl yaşanılabileceğini bilmediği gibi, yerli diyeleklerden hiçbirini de konuşmuyordu. Milyarları vardı ya, parasını verdikten sonra nasıl olsa güvenilir bir sığınak bulabileceğini umuyordu. Fakat adalar halkının en hoşlandıkları şeyin dedikodu yapmak olduğunu da biliyordu. Dedikodu kimi zaman politikaya, hattâ

sevişmeye de baskın çıkıyordu. Adalardaki en zengin Amerikalılar'dan birinin sığındığı yeri kim çenesini tutar da başkasına söylemezdi?

Sonra, Japonlar da onun yaşamakta olduğunu bir öğrenirlerse...

O zaman Susie'yi de, oğullarını da alıp Santiago kalesindeki işkence burcuna götürürlerdi. Susie'nin, kocasının nerede saklandığını bilmeyişi onlara vızgelirdi...

Sustalı çakıyı parmaklarıyla yine sımsıkı kavradı.

Nereye gittiğini kendisi de bilmeden, Sam Wilson şiltesinin peşinden yürümeye devam etti.

*

Aynı anda, Mirayon vâdisine tepeden bakan bir dağın yamacındaki bir geçitteyiz. Deniz düzeyinden bin metre yükseklikte basit bir geçit olan burası, Mindanao'nun içlerindeki dağlara doğru gidiyordu. Üç kişi mola vermek için durdu. Sabahın bu erken saatlerinde insan ağaçların gölgesine oturdu mu, terlemeden dinlenme olanağını bulabilirdi. Ama daha o saatte, birazdan her yanı korkunç sıcağın bastıracağı sezinleniyordu.

Wendell Fertig: **«Bunun gibi başka sabahları da dünya gözüyle görebilecek miyim acaba?»** Diye düşünüyordu.

Fertig kırkbir yaşında iri yarı, pehlivan yapılı bir adamdı. Fakat yüzü şaşırtıcı derecede gençti. Amerikalılar kırkına yaklaştıklarında hep böyle genç kalırlar. Sırtında Amerikan istihkâm birliklerinin yarbay üniforması vardı. O sabah komutasındaki birlikte şunlar bulunuyordu. Donanmadan bir çarkçı subayı. Topaç gibi bir adamdı, ar-

tık ne gemisi vardı, ne de denizci arkadaşları. Bir de ufak tefek yüzbaşı. Değnek gibi, kupkuruydu. Her şeye öfkeleniveriyordu. Görevi bir askerî oto parkını yönetmekti ama belki de burası artık yoktu. Üçü de ağaçların altına oturmuş, sessiz sessiz dinleniyorlardı. Çarkçı subayı -takma adı «**Ördekayak**»tı- bir fincan yerli kahve içiyordu. Yüzbaşı Charles Hedges bir türlü yanmak bilmeyen ince bir puro sigarasını öfkeli bir tavırla yakmaya uğraşıyor, Fertig de dalgın dalgın, kürdanla dişlerini karıştırıyordu. Hepsi de Fertig'in bir karar vermesini bekliyordu.

Hedges purosunu kaldırıp atarak: «Allah kahretsin!» diye homurdandı. Sonra hasır şapkasını geriye doğru iterek Fertig'e baktı:

-- «Darılma ama Wendell,» dedi. «Arasıra düşünüyorum da, 'bundan daha dik kafalı adam olmaz' diyorum senin için. Söyle bana: Sharp'ın teslim olduğu kafana dank etmedi mi hâlâ?»

Fertig:

— «Bunu oraya gidince öğreniriz,» diye cevap verdi.

Hedges devam etti:

— «Enayilik etme be! Bizim çocuklar hâlâ dövüşselerdi, gürültüden buralarda duramazdık. Söylesene hiç tüfek sesi duyuyor musun?»

Kahve fidanlarının parlak, yassı yapraklarını sallayan rüzgârın hafif esintisi duyuluyordu.

Fertig birdenbire:

— «Haydi, gidelim!» Dedi.

Hedges şapkasını gözlerinin üstüne indirdi. Çevresine öfkeli öfkeli bakınıyor, geniş kenarlı hasır şapkası da bu bakışları gizleyemiyordu. Yüzbaşı rütbesinin işaretlerini hasır şapkasının

üzerine takmıştı. Yol göstermek için ayağa kalktı. Arkasından Offret, en geride de Fertig geliyordu. Dudaklarına boyuna hindistancevizi yağı sürmekteydi. Mâden işletmelerinde beş yıl çalışmıştı ama, tropik güneşinin zararlarına karşı hâlâ bağışıklık edinememişti. Dudakları da korkunç derecede çatlamıştı.

Amerikalılar gözü pek bir tavırla ilerliyordu fakat yine de ihtiyatlıydılar. Çevrelerinde kahve fidanları, dağların eteğinde birkaç muz bahçesi, ekmekağaçları vardı. Yerlilerin etini de yedikleri, iri kertenkeleler ürkerek kaçışıyorlardı. Bütün bunlar Amerika'daki Maryland'ın kırsal bölgelerinin Temmuz ayındaki hâlini andırıyordu. Her ağaçlığı, her çalılığı iyice inceliyorlardı. Hani çocuk dergilerinde birtakım bulmaca-resimler vardır. Resmin bir yerinde bir kafa gizlidir de onu bulmak gerektir. İşte, Filipinler'in kırsal bölgeleri de hemen hemen böyle bir resmi andırıyordu. İlkin sert ışıkları göz kamaştıran bir muz çiftliği, sonra koyu renk yapraklar; ağaçların esmer kümeleri ve kapkara gölgeler görünüyordu. Bu gölgeleri adamakıllı inceleyince, insan birtakım nesnelerin belirdiğini görüyordu. Meselâ, palmiye yapraklarından yapılmış bir kulübe, ama bu da dalların altında göze çarpmamaktaydı. Derken birdenbire, yavrularının ortasında homurdanan bir dişi domuz gözünüze çarpıyordu. Daha ileride beyazlı kahve rengili iki köpek görünüyordu. Son olarak da evinin önündeki tahta sıranın üzerinde uyuyan bir adamı, açık pencerenin önünde çocuğunu emziren bir kadın farkediliyordu. Boynuzlarına kadar yüklü bir manda sürüklenircesine, zar zor ilerliyor, yarım düzine kadar çıplak yumurcak yapraklarla oynuyor, tavuklarla ördekler eşeleniyorlardı. Bakışlar başka bir yöne çevrildi-

ğinde, aynı muz bahçesinde bunun kadar değişik bir başka sahne gözler önüne serilecekti.

Bizimkiler hiçbir şeyi gözden kaçırmıyorlardı. Çünkü, gördükleri her gölge bir Japon olabilirdi. Generâl Sharp'ın ordusundan ayrı düşmüşlerdi. Şimdi kendilerinin de izledikleri dar yolun bitiminde, vâdide bir Japon kolu bulunduğunu sanıyorlardı. İşte, bu kolun çevresinde dolaşarak general Sharp'ın ordusuna ulaşmaya çalışacaklardı. Üstleri başları kir pas içindeki bu adamlar işte bu nedenle boyuna ilerliyorlardı. Beylik battaniyelerini at nalı biçiminde dürerek bir omuzlarına atmışlar, öbür omuzlarına fişeklikleri geçirmişlerdi. Tabancalarının kılıfı sağ kalçalarını, matara da sol kalçalarını dövüyordu. Bunları gören, bazı Güney Amerika ülkelerindeki hırpani askerler sanırdı. Ne dinlenmiş, ne yorulmuşlardı. İri adımlar atmıyorlardı fakat; sürüklenmeden, otomatlar gibi yürüyorlardı. Bir haftaya yakın zamandır böyle bir tempoyla yürüyorlardı. Issız köylerden, terkedilmiş tarlalardan ilerliyorlar; ara sıra yanmış bir otobüsün yanından geçiyorlardı. Savaşın izinden yürüyorlardı. Onları görseydiniz, birdenbire boşalmış ve altüst olmuş bir dünyada sağ kalan insanlar sanırdınız. Sanki sonsuza dek böyle yürümeye mahkûmdular. Günler akıp giderken onlar da Japon kolunun peşinden gitmişler, çevresinden dolaşabilecekleri anı beklemişlerdi. Ne var ki, bu kolun savaşmaya mı gittiğini hiçbir zaman öğrenememişlerdi. Oysa Japonlar sadece Alanib adlı dağ köyüne ulaşmak, teslim olan Amerikalılar'ı orada ele geçirmek için acele ediyorlardı.

Üç Amerikalı yolda giderken eski Filipinli askerlerden oluşan gruplara rastladılar. Ellerinde

küçücük Japon bayrakları vardı. Amerikalılar yaklaşınca geçmeleri için kenara çekiliyorlardı. Kimisi saygı göstermiş olmak için İspanyollar'dan öğrendiği eski bir alışkanlığı uygulayarak şapkasını çıkarıyordu ama, hiçbiri askerce selâm vermiyordu.

Filipinliler:

— **«Artık savaş bitti,»** diyorlardı.

Fertig de yine yola koyulmadan önce:

— **«Yalnız sizin için bitti,»** diye karşılık veriyordu.

Bir köyde kulübelerin duvarları diye bir şey yoktu. Japonlar bu incecik «duvar»ların kuru yapraklarını, dallarını yolarak yemeklerini pişirmişlerdi. Kazıklar üstüne kondurulmuş bu palmiye yaprağından kulübeler orada öylece, oyuncak evler gibi duruyorlardı. İçlerindeki topraktan ocak, Meryem Ana'nın taş basması resmi, bir çocuğun oyuncak diye kullandığı eğri bir çomak göze çarpmaktaydı. Yüzüstü bırakılmış küçük evlerin yalnız ön duvarlarından başka hiçbir şey yıkılıp sökülmüş değildi ama, yine de tam bir yanmış yıkılmışlık görünümü vardı. Yaşantının nesneleri orada çırılçıplak serilmiş duruyordu. Fakat, artık yaşam diye bir şey kalmamıştı. Fertig: **«Bir köyü yerle bir etmek, meydan okuma anlamına gelir,»** diye düşündü.

Bir okulun tulumbasından mataralarını doldurmak için durdular. Bir sınıfın penceresinden içeriye bakınca da bir Japon'un kara tahtaya: **«Filipinli asker ödlek askerdir,»** diye yazmış olduğunu gördüler.

Pantalan'a gelince kasabayı alevler içinde buldular. Koskoca bir askerî ikmâl deposu da kentle birlikte yanıyordu. Ortalıkta ne ölü, duvarlarda

da ne top mermilerinin, ne de tüfek kurşunlarının izleri vardı. Askerî depoyu kim ateşe vermişti? Çekilen ordu mu? Japonlar mı? Henüz ateşin ulaşamadığı binalarda bütün bir piyade bölüğünü tam bir yıl donatacak eşya vardı. Ama ortada bu değerli malzemeye elkoyacak kimse yoktu! Üç Amerikalı yeni battaniyeler, kunduralar, üniformalar, tüfekler, cephane ve konserve aldı. Taşıyabilecekleri kadar öteberi yüklendi.

Yangın zaman zaman cephanelerin patlamasına yol açıyordu. Bunun dışında hiçbir savaş gürültüsü duyulmamaktaydı. General Sharp'ın sanki son mevzilerini kurmakta olduğu doğa tırmanmaya hazırlandıkları şu anda, her yer sessizlik içindeydi. Ama Fertig hâlâ:

— «Bütün bildiklerimiz, o korkakların bize söylediklerinden ibaret. İnsan bir korkağın lâflarını da ciddîye alamaz ya,» deyip duruyordu.

Sonunda bütün Alanib'e yüksekten bakan bir yere ulaştılar. General Sharp'ın genel karargâhının bulunduğu köy de yer alıyordu. Fertig'in içinde de o anı sanki daha önce görmüş gibi, acayip bir duygu uyandı. Dürbününün kendisine göstereceği şeyi önceden görmüş gibiydi. Dürbünün merceğinde, karmakarışık bir dizi halinde ilerleyen Filipinliler göründü. Sarp bir patikadan tırmanıyorlardı, her birinin elinde küçük birer Japon bayrağı vardı.

Fertig:

— «Teslim olmak kadar acı bir şey yoktur Charley,» dedi.

Hedges lâfa karıştı:

— «Ne yapalım yâni?»

Fertig devam etti:

— «Yenilmek başka şey, herkesin başına gele-

bilir. Fakat, kimse de göz göre göre teslim olmamalı. İnsanın kendini iğdiş ettirmesi gibi bir şey.»

Hedges Fertig'in sözlerini yorumlamadan:

— «Bütün bilmek istediğim şu; ne haltedeceğiz?» Dedi.

Fertig cevap verdi:

— «Elimizden gelen her haltı edeceğiz, yalnız teslim olmayacağız.»

General Fort'un Peşinde

İlk sığınakları dağın yamacındaki tarlanın kıyısında bulunan bir kulübe oldu. Mirayon vâdisinden yol buradan görülüyordu. Meraka kapılan köylüler her gün dağların tepesinde gizlendikleri yerlerden çıkarak ne Malaybay kampına kapatılmaya, ne de kaçmaya razı olan bu garip Amerikalılar'ı gözetliyorlardı. Bu gibi Amerikalılar'ın esrarlı bir yanları olduğu gerçekti. Köylüler ise esrarlı işlerden hoşlanmıyorlardı. Bu bilmeceyi çözmek, ya da daha iyisi, onu buralardan uzaklaştırmak mümkün olabilir mi diye, aralarından seçtikleri birkaç kişiyi bu işle görevlendirdiler.

Seçilen bu delegeler kulübenin önündeki avluda ilerlediler, çıplak ayaklarını toprağa sürte sürte şapkalarını çıkardılar. Sonunda heyetin sözcüsü yaklaşarak bir süre sustuktan sonra:

— «Baylar,» dedi. «Buralardan gitmeniz gerek. Japonlar burada olduğunuzu öğrenecekler, sonunda da bu işin ceremesini bizler çekeceğiz.»

Söylemek istediklerinin hepsi bu kadar değildi ama, düşündükleri tam da böyleydi.

Fertig heyetin sözcüsüne:

— «Hemen gideceğiz. Fakat yol çok uzun, bi-

zim de yanımızda bol yiyecek götürmemiz gerek,» dedi.

Adam kulaklarına inanamıyordu. Başını salladı. Fertig nereye gitmek istediğini söylemiyordu. Ancak asıl önemli olan, Amerikalılar'ın gitmeleriydi. Memleketin içerlerinden geçmek zorundaydılar. Çünkü Japonlar ovadaki verimli toprakları işgal etmişlerdi. Karayolları ile su yolları da onların elindeydi. Gerçi memleketin içlerinde Japonlar bir ölçüde azdılar fakat, köylüler Fertig'le arkadaşlarının hiç değilse yiyecek bulabilmek için boyuna oradan oraya gitmek zorunda kalacaklarını biliyorlardı.

Memleketin içerilerinde tarım yapanlar, gezici çiftçilerdi. Bunlar küçük tarlalarına tam kendilerine yetecek kadar öteberi ekiyorlardı. Fertig Filipinliler'e bakıyor, öte yandan da Manila'daki İsviçre pastahanesini düşünüyordu. Geçen yıl bu zamanlarda gidip orada bir kahve içerken: adalarda âdet olduğu üzere, oturduğu yerde birtakım işler çeviriyordu. Geçen yıl sabah kahvaltısında yumurta, jambon, kızarmış ekmek ve taze hintkirazı yer, kahve içerdi. Sonra karısıyle iki küçük kızını kucaklayıp öper, yepyeni, siyah Dodge'una binerdi. Şoför de onu Paranaque'deki Taft bulvarında bulunan güzel evinden alıp Luneta'dan, Jones köprüsünden geçirerek Escolta'ya götürürdü. Kapısında **«Mâden Uzmanı Wendell Fertig»** yazılı bir levha bulunan bürosu buradaydı. Evet, altı ay öncesine dek Fertig'in evi, hizmetçileriyle uşakları, Dodge marka arabası yerli yerindeydi. Fakat karısı Mary ile çocukları savaş başlamadan önce ülkeden ayrılan son asker aileleriyle birlikte kalkıp gitmişlerdi. Kendisini silâh altına almaları işine yaramıştı. Hükümet sivillerin ailelerini dışarıya göndermek istememişti. Filipinliler'in

moralinin bu yüzden bozulacağından korkmuştu. Dodge, Manila körfezinde, denizin dibinde yatıyordu. Fertig: «**Benim evde şimdi acaba kim oturuyor?**» Diye düşündü.

O sırada Hedges de söze karıştı:

— «Eşyamız çok,» dedi. «Yanımızda bol patates, bol kahve var. Hasırlarımızla giysilerimiz de var, anlarsınız ya! Bize bir manda verirsiniz, değil mi?»

Delege ağzı kulaklarına varırcasına gülümsedi:

— «Tabiî, tabiî!» dedi.

Bayağı ferahlamıştı. Böylece Amerikalılar'ı öldürmek, daha doğrusu öldürmeye kalkışmak gerekmeyecekti. Yanlarında tüfekleri olduğuna göre, böyle bir işe girişmek çok da tehlikeli olurdu.

— «Ben kendi mandamı getirir, sizinle giderim,» dedi.

Sonra birdenbire suratı asılıverdi. O anda sanki bir şey hatırlamış gibiydi. Kederli kederli:

— «Fakat, bu iş olamayacak,» dedi. «Ninem hasta, benden başka bakacak kimsesi de yok. Üstelik karım da gebe, akşama sabaha doğuracak. Sizinle gelmeyi çok isterdim ama, bu iş olamayacak!»

Sonra bütün arkadaşlarını kapsayan bir el hareketi yaparak anlattı:

— «Bunların da hepsi hasta. Sıtma çekiyorlar. Evet, çok yazık. Onlar da gidemeyecekler. Elimizde topu topu tek bir manda var ama, ne yazık ki o da hasta.»

Sözcü bunları söyledikten sonra kollarını havaya kaldırdı, acıklı bir tavırla yine iki yanına sarkıttı. Arkadaşlarından yana dönerek yerli bir diyalek olan **visayan** diliyle bir şeyler söyledi. Hep-

si de hemencecik olasıya hasta, sıtmalı bir poz takındılar. Teşekkür ve Allahaısmarladık anlamına gelen birkaç sözden sonra heyet, hastalığın olanak sağladığı bir çabuklukla çekip gitti.

Offret sordu:

— «Bu da ne demek?»

Dağa tırmanmak için yavaş yavaş çayırlıktan geçen köylüleri gözleyen Hedges:

— «Kalkıp gitmemizi istiyorlar fakat, bize yardım etmek istemiyorlar.»

Ondan sonraki birkaç gün boyunca Amerikalılar bir manda bulmak için çok uğraştılar. Orada burada dedikodular dolaşıyordu. Söylendiğine göre General Fort teslim olmayı reddetmişti. Yanındaki Morolar'la (Müslüman Filipinliler'le) birlikte Lanao kentindeki Kapai dağlarında hâlâ direnmeye devam ediyordu. Fertig ortada bir ordu bulundukça kendisinin asker olarak kaldığını düşünüyordu. Fakat kendisini General Fort'un yanına götürecek olan yol uzundu. Bir yük hayvanı olmadıkça da oraya gitmek düşünülemezdi. Amerikalılar bütün çiftlik evlerinden yardım istiyorlardı fakat her yerden «yok» cevabını alıyorlardı.

Hedges:

— «Hiç böyle şey görmedim,» diye homurdanıyor; sonra Offret'e dönerek ekliyordu:

— «Beni dinle, Ördekayak, sana bir şey söyleyeceğim: Senin gibi câhil bir denizci bile bunun ne olduğunu anlar. Altı ay önce, hattâ üç ay önce ben bu heriflere ana avrat sövsem hepsi de yerlerekadar eğilip selâm verirler, kendileriyle konuştum diye bana teşekkür ederlerdi.»

Fertig ters bir tavırla onun sözünü keserek:

— «Onlara kimsenin tek kelime söylediği yok

ki, yalan da söylenmiyordu,» dedi. «Bizim subayların onlara **'aptal herifler, zenci veletleri'** diye bağırdıklarını duydum. Bizim subayların kendi haklarında ne düşündüklerinden habersiz miydiler sanıyorsunuz? Hem bir adama **'aptal herif'** diyeceksin, hem de senin için savaşmasını isteyeceksin, böyle şey olur mu?»

Beri yandan da Hedges'le Offret'e ters ters bakıyordu:

— «Üstelik teslim de olduk!» Diye ekledi.

Öfkeli gözlerini onların üzerinden ayırmıyor, Luçon'da uğranılan bozgunu yeniden yaşıyordu. Gazeteler bu işten, Bataan Yarımadasında **«Parlak bir stratejik gerileme yaptık»** diye söz etmişlerdi.

Offret:

— «İyi fakat, kendi yurtları için de savaşmazlar mı yâni?» Diyecek oldu.

Fertig:

— «Ben Luçon'da beyaz askerlerin de tüydüklerini gördüm,» dedi.

Hedges ikisinin arasını bulmak isteyen, yumuşak bir tavırla:

— «Dinle Ördekayak,» dedi. «Fertig'in hakkı var. Başka ne bekleyebiliriz ki? Filipinliler'in bizim esmer tenli küçük kardeşlerimiz oldukları söylenmişti, değil mi? Tamam. Fakat kırk yıldan beri, onlara karşı sanki küçük çocuklarmış gibi davranıyoruz. Sonra günün birinde bakıyorsun, ağabey avurduna zorlu bir yumruk yiyor, yüzükoyun yere kapaklanıyor.»

Offret hâlâ:

— «İyi ama onların yurdu burası,» diyordu.

Fertig söze karıştı:

— «Burası onların yurdu değil,» dedi. «Zaten işleri karıştıran da bu ya! Bu adamların hiçbir zaman yurtları olmadı!»

Offret söylenenleri artık dinlemiyordu. Fertig ekledi:

— «Evet, bu zavallıların işleri hep ters gitti. Onlara ne İspanyollar'ın, ne de bizim hayrımız dokundu. Ortak bir dilleri bile yok.»

Offret:

— «Tagalog dilini konuşuyorlar diye duymuştum,» dedi. «Bu Filipinliler'in başlıca diyalekiydi, özellikle Luçon adasında konuşuluyordu.»

Hedges bir yandan ince bir puroyu yakmaya çalışırken söze karıştı:

— «Bu denizci milletine de lâf anlatamazsın ki,» dedi. «Denizci demek mankafa demektir, bunu herkes bilir. Biraz denizde işe yararlar, o kadar. Karaya çıktılar mı hemencecik bir meyhaneye dalarlar, orada da bir işaret çaktılar mı içkilerini önlerinde bulurlar.»

Offret babacan bir tavırla gülümsüyordu. Fertig açıkladı:

— «Burada **visayan** denilen diyalek konuşulur. Bu, Malezyalı oymakların bir koludur. Yüz ayrı çeşit diyalek konuşur!»

Sonra ekledi:

— «Bir Filipinli'nin varı yoğu ailesidir. Hısımı akrabasıdır. Bu hısımlık, köydeki komşularına, dış kapının mandalına kadar gider. Bir Filipinli de ancak bütün ailesi kendisiyle birlikte kaçamazsa dövüşmeyi göze alır!»

Kısa bir sessizlik oldu. Fertig içini çekti:

— «Evet; Filipinli, köyü saldırıya uğradı mı

savaşır ama yiğitliği de burada sona erer. Günün birinde sen bu adamı askere alıyorsun, ite kaka orduya sokuyorsun. Karşısına bir adam çıkıyor: 'Hah! İşte şimdi büyük bir yurtsever oldun sen' diyor. Orduda beyazlar komuta ederler. Oysa Filipinli'nin bildiği tek yurt, kendi köyüdür. Neden başkasının köyü için savaşsın? Hele o başkası kendisinin hısımı, komşusu bile değilse!»

Offret devam ediyordu:

— «Şey, efendim, şu teslim olma meselesi...»

— «Evet, ne olmuş?»

— «Yâni demek istiyorum ki, General Sharp herkese teslim olun, diye emir verdi ama biz onun emrinde miyiz? Meselâ ben... Denizciyim...»

Fertig:

— «Zavallı Sharp,» dedi. «Ne de olsa ona acımaktan kendimi alamıyorum. Bir gün bana: 'Hiçbir zaman başkomutan olmak istemedim, kurmay heyetinde olayım, bana yeter de artar bile. Komutanlık vızgelir, tırıs gider' demişti. Derken bir de baktık ki zarlar atılmış, Sharp da çabucak kurulan bir kurmay heyetinin başına getirilivermiş. Kurmayın hemen hemen haberalma şubesi, harekât şubesi diye bir şeyi yoktu! Birlikleri eğitim görüyorlardı. Subayları ise ateş hattında hiç bulunmamışlardı. Çoğu, memlekete yeni gelmişti. İşte, zavallı Sharp baba bu koşullar altında Japon İmparatoru'nun muhafız kıtalarının 16'ncı alayını yenmekle görevlendirildi. Yâni, Singapur fâtihlerini, Japon ordusunun gözbebeği olan ünlü 16'ncı alayı! Birlikleri dağılıyor, askerleri kaçıyor, yaptığı tahribat boşa gidiyordu. Sözün kısası, hapı yutmuştu zavallı. İnsan ömür boyunca hiç komutanlık istemeyip de meslek hayatını düşmana

teslim olarak bitirirse; bu tâlihin çok acı bir cilvesidir!»

O sırada Fertig sanki sorusunu yeni işitiyormuş gibi Offret'in yüzüne baktı. Otoritesini gösteren, mesafeli bir tavırla:

— «Sen de beni iyi dinle,» dedi. «Yine donanmanın emrine girinceye dek benim komutam altında olacaksın. Burada bulunan en yüksek rütbeli, en kıdemli Amerikan subayı benim. Seni bu komutanlığın emrine verdim, ne dersem onu yapacaksın.»

Hedges onun sözünü kesti:

— «Artık sen de çok oldun Wendell,» dedi. «Ördekayak'a doğru dürüst: 'Senin başının çaresine de biz bakarız,' desen olmaz mı yâni?»

— «Offret, şunu iyi bil! Hedges bu birliğin harekât şubesi başkanıdır. Ayrıca şunu da bil ki; komutanlık düşmana teslim olmayı ne gerekli, ne de olanaklı görmektedir.»

Hedges işi şakaya vurdu:

— «Offret,» dedi. «Sen bu parlak, yiğitçe lâfların, sırtımızdaki üniformaların etkisi altında kalma. Ne Wendell ne ben asker değiliz, galiba da bunun için hâlâ yaşıyoruz, haberin olsun: Wendell mâdencidir, ben de sıradan bir kereste tüccarıyım, ayrıca puro sigarası tiryakisiyim. Fakat sana bir şey söyleyeyim mi? Bu mendebur adayı benden daha iyi bilen tek Japon yoktur. Filipinler'i de Wendell'den daha iyi hiç kimse bilmez. Dereyi geçerken az daha boğuluyordun. İnsan donanmada hiçbir şey öğrenmez. Hepsi uzmandır. Pearl Harbor baskınından sonra onları kurmay heyetinde gördüm. Suların ne zaman yükselip alçaldığını bile doğru dürüst bilmiyorlardı! Yemin ederim ki böyle!»

Fertig de lâfa karıştı:

— «Ya kara ordusu?» Dedi. «Bataan'da önünde tek bir sorun vardı: Bataan'ı savunmak. Ordu yıllar yılı bunun için çalıştı. Öyle iyi eğitim yapıldı ki herkes gözü kapalı harekete geçebilirdi. Bir yığın top, cephane getirtilip istif edildi. Benzin de boldu. Bu iş, Japon saldırısından çok önce yapıldı. Tek bir şey unutulmuştu: Yiyecek' Dağlar, balta girmemiş ormanlarla kaplı bu memlekette muhakkak yiyecek yedekleri yapmak gerektiğini bu askerlerden hiçbiri akıl etmemişti. Bu yüzden ziftlenecek ne tek lokmamız ne de kinin vardı! Sıtmanın kol gezdiği bir bölgede kinin yok, gerisini sen düşün. Fakat cephane sıkıntısı çekmiyorduk. Bizimkiler Corregidor'a çekilmeden önce ben kendim yüzbin ton cephanenin havaya uçurulmasına yardımcı oldum. Yeterince ilâcımız ve yiyeceğimiz olsaydı, hâlâ Bataan'da olurduk. Orada cephane öylesine dardı ki kimse geçemezdi.»

Hedges düşünceli düşünceli başını salladıktan sonra:

— «Bu asker milleti yok mu, hepsi birbirinden aptal!» Dedi.

Sonra da üç arkadaş yapılan yanlışlardan, uğranılan felâketlerden, talihsizlikten sözettiler fakat Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'ne karşı yaptıkları bütün takazalara rağmen eninde sonunda yardımdan sözetmek zorunda kalıyorlardı. Yardım palavraydı fakat buna inanıyorlardı. Çünkü buna inanmak, yurtlarına olan bağlılıklarının, inançlarının, güvenlerinin bir parçasıydı. Yurtlarına olan güvenlerini yitirdiler mi, atıldıkları serüvenden sağ çıkacaklarına inanamazlardı. Hepsi zihinlerinde yardımı şöyle canlandırıyorlardı: «Güzel bir savaş donanması, birkaç tümen gözü-

pek asker, dağlar gibi yiyecek, cephane ve malzeme, dizi dizi tanklar, ayrıca da gökyüzünü kararacak kadar çok sayıda, uçak.»

General MacArthur'a varıncaya kadar herkes «**yardım**»ı bekliyordu. Bundan kuşkulanması için hiçbir neden yoktu. Washington'un Filipinler'i defterden sildiğini, takımadaları yeniden zaptetmeyi hiç düşünmediğini kimse söylememişti. Japonya'ya karşı savaş programında Filipinler'in yeri yoktu. Aslına bakılırsa general MacArthur o sırada yardımın yolda, Okyanus üzerinde olduğuna inanıyordu. Yardımın yalnız Amerikan resmî radyosunun dalgalarında varolduğunu, donanma diye bir şeyin de bulunmadığını ancak Avusturalya'ya ayak basınca öğrendi ve dehşete düştü. Kanlı çarpışmalardan sağ kalanlar bu radyoyu dinliyorlar, yardımın altında gizli umuda dört elle sarılıyorlardı. Fertig bekleyişin altı aydan fazla süremeyeceğini düşünüyordu. O da, Hedges de:

— «Yardımın gemilerden boşaltıldığını gözlerimizle görecek kadar yaşayacağımızı umuyoruz,» diyorlardı.

Hedges birkaç sâniye içinde zangır zangır titremeye başladı. Bütün vücudu ter içindeydi. Fertig hemen sırt çantasına el attı, bir kutu kinin çıkardı. İkiyüz komprimeden geriye pek bir şey kalmamıştı. Yutulan ilâç miktarını azaltmak gerekecekti. Charley'e ancak nöbetleri atlatmaya yetecek kadar kinin vermeliydi. Evet, her nöbet gelişte, kinin bitene kadar. Matarasının bardağına su doldurup Charley'e uzattı. O da titrek bir elle bardağı aldı. Dişleri madenî bardağa çarpa çarpa zar zor suyu içebildi. Sonra dişlerinin arasından:

— «Allah belâsını versin!» Diye mırıldandı.

Fertig:

— «Aldırma canım, boşver,» dedi.

Sonra Offret'in de yardımıyle bütün battaniyeleri biraraya getiren Charley, Hedges'i battaniyelere sarmaladı. Hedges'in nârin bedeni ilk zorlu titreyişlerin etkisiyle çırpınıyordu.

Fertig:

— «Filipinliler'e göre insan karnı açken sıtmaya tutulurmuş,» dedi. «Fakat hepimiz yıllardır sıtma çekeriz. Sıtma bu memleketin iliğine işlemiştir. Kinin sıtma nöbetlerini önler, fakat hastalığı iyileştirmez.»

İkisi de bütün gece Hedges'in başucunda beklediler. Zavallının her yanı ateş gibi yanıyor, durmadan sayıklıyordu. Fertig'le Offret onu battaniyelerin altında zaptetmeye çalışıyorlardı. Fakat bütün çabalarına rağmen bedeni çırpınmalı sıçrayışlarla sarsılıyordu.

Offret:

— «Ulu Tanrım, yoksa ölecek mi?» Diye mırıldandı. «Hiç böylesine zorlu bir nöbet görmemiştim!»

Nihayet çırpınmalar sona erdi, bitkin hâle gelen Hedges uykuya daldı. Kriz geçmişti. Fertig daha kötü şeyler olacağından korkmuştu. Tanyeri ağarıyordu, fakat yağmur hâlâ yağıyordu.

Lanao Dağları'nda

Mindanao'da yağmur mevsimi Mayıs'ın ortasına doğru başladı mı, tufanı andıran sular dağların tepesinden, yamaçlardan aşağıya doğru iner, Haziran'da da ovalara ulaşır. Fakat serinlemek için ateş gibi yanan ovaları bırakıp da Lanao'daki dağların tepesine çıkmak kimsenin aklına gel-

mez. Ovadakiler dağlılara yabanî derler. Dağlılara sorarsanız onlar da ovalıları pek zavallı bulurlar. Ova diyalekleri ile dağ diyaleklerini de iyi konuşan esnaf dışında, iki halk yığını arasında ilişki, alışveriş pek olmaz. Yüzyıllar boyunca bu ilişkilerle alışverişler, ovada yapılan çapulculuklardan ibaret kalmıştır. Bu baskınlar sırasında da saldırganlar ovalı bir kadın için bir dağlının koynuna girmenin en büyük zevk olacağını düşünerek bu konuda cömert davranıyorlardı. Ovalı erkekler ve özellikle ırzlarına geçilen kadınların kocaları bu görüşü paylaşmadıklarından, aralarında hep gürültü çıkıyordu. Yönetim Amerikalılar'da iken ovadan kaçırılıp dağa kaldırılan kadınların sayısı çok azalmıştı. Fakat Japonlar birdenbire gelip ülkeyi istilâ edince dağlılar yine işi azıtmışlar, eski alışkanlıklarına dönmüşlerdi.

Gerçi dağlılarla ovalılar arasında görüş, dil, âdet ve din ayrılığı vardı fakat; dağlıların kendi aralarında bu tür ayrılıklar bulunuyordu. Müslüman olan Morolar uzun zaman önce Malezya'dan gelerek ormanlarda yerleşen Manobolar'ı küçümsüyorlardı. Morolar bu hıristiyanları öldürürlerse Allah'ın gözüne gireceklerine inandıklarından, Manobo köylerine olduğu kadar ovadaki Hıristiyan köylerine de aynı şiddetle saldırıyorlardı. Kocalarını öldürdükleri kadınlar dul kalınca onlar da haremlerine yeni yeni kadınlar buluyorlar; bunların öksüz çocuklarını da köle gibi kullanıyorlardı.

Lanao bölgesinin dağlarında oturmakta, daha doğrusu oraları kasıp kavurmakta olan Magahatlar'la Negritolar da vardı. Bunlar bugün de vardır. Filipinlerin hemen bütün halk toplulukları gibi, Malezya kökenli olan Magahatlar eşkıyalık yaparak kendilerine refah sağlarlar. Negritolar

ise göçebe yerlilerdir. Tenleri kara, hepsi de pigmeler kadar ufak tefektir. Ev, kulübe diye bir şey bilmezler. Ormanlarda barınırlar, kendilerine yapraklardan yuvalar yaparak bunların içinde yaşarlar. Fakat tuzak kurmayı, ağzı zikzak biçimi Malezya hançeri ve zehirli ok kullanmayı iyi bilirler.

Lanao'daki bu çeşitli halk toplulukları Batı yöntemlerine göre savaşmazlar. Pusu kurmaktan hoşlanırlarsa da, ölmekten korktukları için yapmazlar. Morolar gibi Müslümanlar da gözleri dönünce, kendileri de ölünceye dek dinsiz öldürmekten geri durmazlar. Bunlardan biri esir düştü de bir hastahaneye yatırıldı, diyelim. Kendinde azıcık güç kuvvet bulunca hastabakıcılarla hastaları öldürür. 38'lik beylik tabancanın mermisi böyle gözü dönmüş savaşçıların atılımlarını durdurmaya yetmediği için Amerikan ordusu 9,7'lik mermiler yerine 11,5lik mermiler atan 45 modeli Colt tabancalarını taşımak zorunda kalmıştı.

Morolar yediyüz yıldan beri pusu kurarlar. Bazı savaş hislerini de çok iyi bilirler. Sözgelişi, konuğa bir kâse pirinç sunarlar. Pirinci getiren hizmetkâr da konuğun arkasına geçip adına **«kampilong»** denen bir kılıçla tek vuruşta adamcağızın kellesini uçurur. Dar patikalara, keçi yollarına **«suyok»** diye adlandırdıkları bir tuzak daha kurarlar. Bunlar bıçak gibi keskin bambu kıymıklarıdır. Önceden manda veya domuz tezeğine batırılır. Böylece de bunlara değenlerin tetanosa yakalanacağı umulur.

Bu her çeşit tuzaklar ve kapanlar; Lanao topraklarından geçmeyi, yanında kimse bulunmayan, kılavuz da almamış olan bir yabancı için hiç de hoş bir şey değildir. Bu durum bugün de pek değişmemiştir.

1942 Mayısı'nın üçüncü haftası boyunca kirpas içindeki, yağmurdan ıslanmış, bitkin hâle gelmiş üç Amerikalı ile yarıçıplak bir düzine kadar Manobo çocuğu dinmek bilmeyen yağmur altında bu yalçın dağlarda ilerliyorlardı. Çocuklar da hemen hemen kendileri kadar ağır olan denkleri taşıyorlardı. Bir de kılavuz vardı, çocuk değildi. Kılavuz en önde ilerliyor, peşinden de Fertig geliyordu. Fertig adamın boynuna ip hâline soktuğu bir sarmaşığı yular gibi yaparak geçirmiş, ucunu kendi eline almıştı.

Balta girmemiş ormanda üç gün yol aldıktan sonra kılavuz:

— «Ben sizi Iligan vâdisine götürme işini beceremiyeceğim,» dedi.

Yola çıkalı beri de boyuna ormanda kaçıp kaybolmak için kötü bir eğilim gösterdiğinden, boynuna bir yular geçirilmişti. Böylece bir işe daha yarayabilirdi: Patikanın üzerinde kapanlar, tuzaklar varsa, bunları ilk gören o olacaktı.

Amerikalılar General Fort'un yanına gitmek için Mirayon vâdisinden ayrılalı altı yedi, belki de dokuz gün olmuştu. Bunu kendileri de bilmiyorlardı. Hedges ayakta duracak hâle gelir gelmez yola çıkmışlar kuzeye, Macajalar Körfezi'ne doğru yol alıyorlardı. Dağdan ayrılmıyorlardı. Neyse ki köylüler onlara birkaç çuval pirinç satmaya, Lanao sınırına dek bu çuvalları taşımaları için de mandalar kiralamaya razı olmuşlardı. Amerikalılar Kapai dağının eteklerinde de bu ufak tefek Manobolar'ı hizmetlerine almışlar; yüklerini onlara taşıtarak mandaları geri göndermişlerdi.

Sürekli yağmur altındaki tropik ormanda çok zahmet çekiyorlardı. Kayıp düşüyorlar, çamurla-

rın içine dalıp çıkıyorlardı. Hepsinin çevresini sarmış olan birtakım böcekler, sinekler oralarını buralarını sokuyor, sülükler kanlarını emiyor, dikenler bacaklarını bereleyip yırtıyordu. Ayakkabıları sulu, yapış yapış bir çamurla dolmuş birer sünger hâlindeydi. Her adım atışlarında ayaklarını yapışkan çamurdan birbiri ardı sıra çekip çıkarmaları gerekiyordu. Gökyüzünü kendilerinden saklayan milyarlarca ağaç yaprağından yağmur damlaları düşüyor, boyunlarından aşağıya akıyor, terlerine karışıyordu. Boğucu sıcak yüzünden bitkinleşiyorlar, kasaturalarıyla dalların arasından kendilerine yol açıyorlardı. İlk gün öğleye doğru öylesine yorulmuşlardı ki, hiçbir şeye aldırmaz olmuşlardı. Hiçbiri artık yürüyemeyecek hâlde olduğunu kabul etmek istemiyordu. O ufak tefek Manobolar ise hiçbir şeye aldırmadan, tıpış tıpış yürüyorlardı, hem de yalınayak. Üçü de sağlam insanlardı. Kırk yaşındaki Fertig uzun boylu, atlet yapılıydı, uzun kasları vardı. Hedges çelimsiz görünüyordu ama, baştan aşağı adeleydi, olur olmaz her şeye kızıyordu. Offret ise, sanki her türlü ağır işi görmek için yapılmış bir motordu sanki.

Hedges kılavuza sordu:

— «Bay Lluch'u tanıyorsun değil mi? Bay Lluch nereye sığındı, biliyor musunuz?»

Kılavuzun yüzü ışıldadı. Kırmızıya boyalı dudakları bir gülümseyişle açılarak kıpkırmızı diş etleri arasındaki inceden inceye törpülenip adına tenbûl da denen Hint karabiberinin yapraklarıyle karartılmış dişlerini gösterdi. Sonra da karnını kaşıdı.

Anlamsız bir tavırla:

— «Ha! Ha! Bay Lluch!» Dedi.

Hedges:

— «Allah cezasını versin bu herifin,» diye söylendi.

Hem ticaretle, hem politikayla uğraşan Salvador Lluch, Lanao'nun en önemli kişisiydi. Onu tanımamak için insan enayinin teki olmalıydı. Hedges de havadis almak için ona ulaşmak istiyordu. Olup bitenlerden yalnız Lluch'un haberi olabilirdi. Dolaşan söylentilere göre sığındığı yerin, Iligan kıyısının oralarda olması gerekiyordu.

Hedges yine sordu:

— «Iligan'ı biliyor musun sen? Büyük bir yer, orada çok ev var. Biliyor musun?»

— «Eevet evet, biliyorum tabii!»

Fertig:

— «Evet; patika nedir, yol nedir biliyor. Onun için bunların bir anlamı var. Ama Iligan?»

Hedges, kılavuzu iteleyerek:

— «Iligan'a gidiyoruz, anladın mı?» Dedi.

Manobo yine kaçamaklı bir tavırla:

— «Evet evet,» dedi. «Iligan.»

Fakat pek güvenli bir hâli yoktu. Hedges visayan diyalekiyle konuşmayı denediyse de, cevap olarak sevimli bir gülümseyişten başka karşılık alamadı.

Hedges sonunda:

— «Allah kahretsin!» Dedi. «Bir dere, bir ırmak buluncaya kadar yürüyelim. Nasıl olsa deniz kıyısına kadar onu izleriz. Ya da Japonlar'a rastlayana dek.»

Dar patika; üzerinde yürünecek bir yol olmaktan çok, yaban domuzlarıyle geyiklerin çalı çırpılar içinde açtıkları bir izden ibaretti. Akşamın

alaca karanlığına kadar yürüdüler, sonra ıslak battaniyelerine sarılarak kamp kurdukları yerde çıktıkları ateşin külleri üzerine yattılar.

Ertesi gün yine yola çıktılar.

Kılavuz boyuna:

— «Çok yaklaştık,» diyordu.

Fakat onlar kendilerini hiçbir şeyin yakınında *hissetmiyorlardı*. Yalnız, birbirlerinin yanındaydılar. Bu dağlık inişlerde kaymamak için köklere, dallara tutunmak zorunda kalıyorlardı. Göz açtırmayan yağmur altında aldıkları her kilometre birbirine benziyordu. Sanki dünya dışında bir âleme girmişlerdi. Bu, ter ve çamur, yapışkan bir yosunlar evreniydi. Öyle bir dünya ki, her şey yeşil bir renk alıyordu. Kunduraları, palaskalarının tokalarıyle meşinleri. Öyle bir dünya ki; içinden mide bulandırıcı bir küf ve *mantar* kokusu yükseliyordu. Bu acayip koku, Fertig'in günlüğünün sayfalarına da siniyordu.

Bu çürüyüp kokuşmuş cengelde küçük yaralar, sıyrıklar da iyileşmez. Çünkü yaraların kabuk bağlamasını sağlayan güneş ortada yok. Bir sıyrık, bir çizik çabucak azar, etler çürür, kemikleri açığa çıkarır, sonra onlar da sararır. Bu yeşilimtrak âlemde insan kolayca ölüverir. Nöbetlerin, hummaların, iltihapların kaynaştığı bu âlemin içinde insan çoğu zaman yolunu şaşırır, kaybolur.

İkinci gün Fertig, Hedges ve Offret öylesine bitkinleşmişlerdi ki, yiyecek bir şeyler pişirebilecek gücü kendilerinde bulamadılar. Islanmış, soğuk birkaç pirinç köftesi yemekle yetindiler. Sonra battaniyelerini örtünerek uyudular. Fertig o kadar yorgundu ki, yollarını şaşırdıklarını düşünemiyordu bile. Bildiği tek şey vardı: Bugünlük bu kadarı yeter de artardı. Üçüncü günün akşamı

bitmek bilmeyen sarp bir yamaçtan inmeye başladılar. Hedges bu inişin altında Malindang ırmağının yukarı yatağını bulacaklarını umuyordu. Gerçekten de yapraklar birden seyreldi ve tâ aşağıda, derin bir hendeğin içinden ak köpüklerle akıp giden bir selin yatağını gördüler. Sular çamur ve yeşilimsi yosunlarla kaplı kayalar üzerinde sıçrayıyordu. Balta yüzü görmemiş ormana girişlerinden beri ilk kez, gözleri birkaç metreden daha ilerisini görebilmekteydi. Buğulu havanın içinde, beşyüz metreden daha uzakta, bir vâdiye dalan seli görebiliyorlardı. Burası her yanından kamışların fışkırdığı daracık bir vâdiydi. Sanki dağlar arasında bataklık bir adaydı. Balta girmemiş orman onu her yandan kuşatıyordu. Akan sel sularından, bataklıklardan ve cengelden başka şey yoktu.

Kılavuzun ağzı kulaklarına varıyordu. Sanki Kristof Kolomb'du da bu ışıltılı ülkeyi seyrediyordu:

— «**Opo**, çok yaklaştık,» dedi.

Hedges sordu:

— «Buranın adı ne? Malindang mı burası?»

Kılavuz zevkten dört köşeydi:

— «Hayır, Malindang değil, çok yaklaştık,» dedi.

Hedges diretti:

— «Bura neresi öyleyse? Iligan mı?»

Kılavuz tekrarladı:

— «Çok yaklaştık efendim, çok. Bir günlük, belki iki günlük yolumuz kaldı.» Sonra çenesiyle işaret edip kayalar üzerinde sıçrayarak şarıldayan sel sularını gösterdi.

Hedges:

— «Allah bu herifin cezasını versin,» diye homurdandı. «Bu sersem bula bula dağın öteki yamacını bulabildi! Ne kadar böbürlense yeridir!»

Hep birden kıyıya indiler, suyun serin okşayışı durmak bilmeyen, sıcak, ince yağmurla hoş bir çelişki hâlindeydi. Bu yağmur hiçbirinde derman bırakmamıştı. Su kunduralarının içine giriyor, bacaklarının çevresinde burgaçlar meydana getiriyordu. Fakat bu kayalar kendilerine ilk göründüklerinden daha kocamandı. Üzerlerini kaplayan yosun ve çamur tabakası da onları öylesine kaygan hâle sokmuştu ki, bunların üzerine çıkıp durabilmek hemen hemen olanaksızdı. Her yere tutunuveren ayak parmaklarıyle Manobolar bile bunların üstünde doğru dürüst duramıyorlardı. Amerikalılar'ın ayaklarındaki asker postalları ise hiç işlerine yaramıyordu. Fertig'in kunduraları tabanlarının ortasına dek açılmıştı fakat yine de onları çıkarmıyordu, çünkü yalınayak yürüyemiyordu. Bataklık vâdiye iki saati aşkın bir sürede ulaştılar. Yorgunluktan bitkin düşmüşlerdi. Üstleri başları sırılsıklamdı, çürük yosunlarla kaplıydı. Daha aşağıda kayalardan meydana gelme başka bir set, sel yatağını kesiyordu.

Hedges:

— «Aldanmışım,» dedi. «Yine ormana doğru ilerleyelim.»

Fakat bataklıktan ileriye doğru giden hiçbir iz yoktu. Sadece hayvanların açtıkları daracık yollar vardı.

Hedges:

— «Derenin kıyısından yürüyelim,» dedi.

Ne var ki, ormana girer girmez dereyi göremez

oldular. Sarmaşıklardan, dallardan oluşan bir perde onu gizliyordu.

Saatlerce yön kaybetmeden ilerlemeye çalıştılar. Sağ yanlarına düşen suyun şarıltısını dinlemek için ara sıra duruyorlardı. Fakat nemli ormanda hiçbir ses çevreye yayılmaz, hele yağmur yağdı mı hiç ses duyulmaz olur, kırk metre ileriden atılan bir kurşunun patlaması bile işitilmez. Ayrıca yankı da yoktur. Maymunlar tepelerinde bağırışarak küçük Manobolar'ı korkutuyorlardı. Derken balta girmemiş orman birdenbire seyrekleşiverdi. Bir ev göriindü. Bu, duvarları olmayan basit bir sundurmaydı. Kazıklar üzerine oturtulmuş, damı palmiye yapraklarıyle örtülmüştü. Bir sahanlığı andıran bu yerin ortasına bir kocakarı çömelmişti. Yaşlı bir Müslüman kadındı. Bumburuşuktu, dişlerini hintbiberiyle karartmıştı. Porsumuş memeleri bir av köpeğinin kulakları gibi sarkıktı. Kenevir bezinden çok bol, koyu renk bir entari giymişti. Hiçbir erkek ona sataşmayacağı, çalınacak hiçbir şeyi olmadığı için onu orada bırakmışlardı. Yumurta ve pilâv pişirmekle uğraşıyordu. Ufak tefek Manobolar'a küçümser gözlerle baktı, Amerikalılar'ı yemeğine buyur etti. Lluch'un yerini sordular:

— «Gece burada kalın,» dedi. «Salvador Lluch'un sığındığı yere ulaşmak için öğleye dek yürümeniz gerek.»

Dar patika evinin alt yanında başlıyor, açık seçik göriinüyordu.

Offret:

— «Ben de kahve pişireyim,» dedi.

Sonra Amerikalılar da yaşlı kadının tenceresine biraz pirinçle başka yiyecekler eklediler.

Yağmur damlaları damı dövüyor, sular ağaçla-

rın arasındaki açıklıktan akıp gidiyordu. Üç Amerikalı sıcak pilâvı yediler, kaynar kahveyi içtiler. Kazıkların arasına oturan Manobolar da kendilerine verilen yiyecekleri atıştırıyorlardı.

Fertig:

— «Charley, sen nasılsın bilmem ama ben çok iyiyim,» dedi.

Hedges döşemelerin arasından Manobolar'ı görmeye çalışarak:

— «Hepimiz öyleyiz,» dedi.

Manobolar dövülmüş toprağın üzerine oturmuşlar, Fertig'in kendilerine verdiği kocaman pilâv tenceresine ellerini daldırarak habire tıkınıyorlardı. Bu şölen pek hoşlarına gitmiş olacak ki, keyifli keyifli gülüşüyorlardı.

Offret yanan sigarasını ayak bileğine yaklaştırdı. Sigaranın ateşini derisini yakmayacak kadar uzak, fakat oraya yapışmış bir sülüğü yakacak kadar da yakında tutuyordu. Korkunç küçük topak büzüldü, sonra yere düştü. Offret ökçesiyle basarak onu ezdi. Bambudan yapılmış döşeme tahtası bir kan lekesiyle kızardı:

— «Bu da kırküçüncüsü,» dedi.

Hedges inanamamıştı:

— «Yola çıkışımızdan beri mi?» Diye sordu.

Offret:

— «Hayır, bu sabahtan beri,» dedi.

Hedges:

— «Talihimiz var da gözlerimize yapışmıyorlar,» dedi. «Oraya yerleşip gözbebeklerindeki su cismini emiyorlar.»

Amerikalılar çıplak döşeme tahtalarının üstüne sere serpe uzanmışlardı. Dört direğin üstüne

konulurulmuş ince dam onları yağmurdan koruyordu. Hedges'le Offret sigaralarını içerek kahvelerini höpürdetiyorlar, Fertig de külüstür bir okul defterine bir şeyler yazıyordu. Dünyalar biraraya gelse bu defterde neler yazılı olduğunu kimseciklere söyleyemezdi. Bu onun günlük defteriydi.

«Yarın neler olacağı öylesine belirsiz, öylesine karanlık ki; insan daha bunu düşünmeye kalkışırken umutları kırılıveriyor. Bu dağları aştıktan sonra hiçbir zaman böylesine ferahlık duymadım ve büyük bir iş başarmış olduğumu hissetmedim.»

Yarbay Fertig Sizi Çağırıyor

Er Robert Ball bölmesinden çıktı ve yerlere kadar eğilerek selâm verdi. Japonlar pek o denli taşyürekli değillerdi. Karşılarında yerlere kadar eğilmeyen Amerikalılar'ı tokatlıyorlardı fakat, aynı küçük kusurlar yüzünden kendi askerlerini de tokatlamaktan çekinmiyorlardı.

Ball, Çavuş Knortz'a şunları fısıldadı:

— «Bana bak arkadaş, ben buradan hoşlanmadım, Japonlar'ı da sevmedim. Ne yapıp yapıp tüyeceğim! Sen de gelir misin?»

— «Ne zaman yola çıkıyoruz?»

Ball arkadaşını iyi seçmişti. Japonlar'ın kendileri bile William Knortz'a büyük saygı gösteriyorlardı. Çünkü o, **«kara kemer»**di. Kara kemer, «Judo»da en yüksek rütbedir. Kara kemeri taşımakta olan hasmını yenerek ona sâhip olunur. Başlangıçta Japonlar kendileriyle güreşmeye razı olan Amerikalılar'ı judo maçlarında çabucak yeniyorlardı. Sonra ringe Knortz çıkıyor, Japonlar'ı çabucak safdışı ediyor, Japonlar da bu Amerikan askerini saygıyla selâmlıyorlardı.

Knortz'un aklına şöyle bir şey geldi: Kovuştaki arkadaşlarına kaçacaklarını söyleyecek, bir de tarih saptayacaklardı.

— «Kaçmak filân diye bir şey yok tabiî,» dedi. «Fakat herkesin bundan sözetmesi gerek. Böylece iş Japonlar'ın da kulağına gidecek, o zaman da kaçmayacağız. Çaktın mı?»

Ball çakmıştı. Çok geçmeden kamptaki herkes onların gitmelerini gözlemeye başladı. Japon nöbetçileri gözlerini dört açtılar. Saptanan gün gelip çatınca, eski kurtlar iki toy delikanlıyla alay etmeye başladılar:

— «Eeee, ne haber evlât, yoksa bir terslik mi oldu? Hâlâ kaçmıyor musun?»

Bu kaçma hikâyesi artık günün şakası hâline gelmişti. Japon nöbetçiler de gülüyorlardı bu işe. İşte tam o sırada Ball ile Knortz savuştular.

Alışveriş yapmak için sıkı muhafaza altında kente inmişlerdi. Sarsak evlerden meydana gelen, lâbirenti andıran sokaklara ulaşıp hırpani halkın arasına karışınca, nöbetçilerden kurtulup başlarını eğerek koşmaya koyuldular. Ball'un hiç unutmamacasına kafasına yerleştirdiği bir yola saptılar. Ball, komutanın bürosunun damından devamlı baka baka, bu yolu iyice ezberlemişti. Irmağa, ağaçlara, şehre, balta girmemiş ormana nişan komuştu. Ormana geldikten sonra artık koşmaktan vazgeçtiler.

*

Herr Waldo Neveling, Surigao dağlarının patika yollarından hızlı adımlarla ilerlerken, kendi kendine gülümseyerek: **«Ne enayi şeyler şu Japonlar,»** diye düşünüyordu. Hoş, Amerikalılar da öyleydiler ya! Onlar da, ötekiler de bir Alman'ın

hep Alman olarak kaldığı düşüncesindeydiler. Fakat Herr Neveling kendisinin Alman olduğunu unutmuştu. Tâ ki Amerikalılar onu gözaltına alarak Alman olduğunu kendisine hatırlatıncaya kadar. Almanya'yı 1914'ten beri görmemişti.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Herr Neveling, Bağdat demiryollarında çalışan bir teknisyenler ekibiyle birlikte kendini Türkiye'de bulmuştu. Bu serüven hoşuna gitmiş, onda gezip görme isteği uyandırmıştı. Yenik Almanya'da kalıp da ne yapacaktı zaten? Paralı askerlik yapmaya karar vererek Arap oymak şeflerinin hizmetine girmişti. Sonra bir aşamadan ötekine geçerek Orta Asya'yı baştan başa aşmış, Çin'e gelmiş, derken ufak tefek savaşçılar olan Japonlar'ın saflarına katılmıştı. Orada her çeşit silâhların kullanılışını gayet iyi öğrenmiş ve piyade savaşında doğuştan sâhip olduğu yetenekleri geliştirmişti. Dövüşmekten hoşlanıyordu. Bu onu eğlendiriyordu. İnce uzun, diri bedeninde bütün bu savaş eğlencelerinin anıları olan birçok yara izleri vardı. Savaştan önceki yıllar boyunca Filipinler'deki madenlerde makine şubesinin şefi olarak görev yapmıştı. Diesel motorlarıyle, bazı küçük onarım işlerinde onunla kimse aşık atamazdı. Aslında makineyle ilgili her şeyi biliyordu. Fakat Filipin adalarına geldiğine de çabucak pişman olmuştu. Oradaki yaşantıyı çok yavan buluyordu. Neyse ki sasavaş başlamıştı da -kendisinin dediği gibi- bir umut ışığı belirmişti!

Japonlar onu salıvermişler ve kaçan Amerikalılar'ı arayıp bulmakla görevlendirmişlerdi. Onları teslim olmaya çağıracaktı. Fakat o, Amerikalılar'ı gizlendikleri yerlerde buldu mu şöyle diyordu:

— «İnanın bana. Japonlar'ı Çin'de de gördüm. Şunu iyi bilin: Bu savaş beyaz ırkla sarı ırk arasında olup bitmektedir. Japonlar bunu yalnız söylemekle kalmıyorlar, inanıyorlar da... Bana kalırsa beyazların çoktan birlik olmaları gerek. Hepimiz bir yığın hâlinde birleşirsek belki de Japonlar'ın başına çorap örebiliriz.»

Fakat hiçbir Amerikalı, Herr Neveling gibi düşünmüyordu. Kimileri ona, Alman olduğu için kuşkuyla bakıyorlardı. Bazıları ise korkuyorlardı. Bir misyonerin karısı ona şöyle dedi:

— «Her iki taraftan da başımıza bu korkunç savaşları musallat edenler, senin gibi adamlardır. Direneceksin de ne olacak sanki? Yeni yeni ıstıraplara sebep olacaksın, işin ceremesini de mâsum, suçsuz insanlar çekecek.»

Herr Neveling ona şu cevabı verdi:

— «Durun hele. Savaşçı olsun olmasın, suçsuzlarla mâsumlara neler çektirilmiş, yakında görürsünüz. Söylediklerimin dosdoğru olduğunu anlayacaksınız. Bana inanmasanız bile, bunu kendiniz farkedeceksiniz. Japonlar'ın şakası yok, inanın bana.»

Amerikalı teknisyenlerle öğretmenler ise başka şeyle ilgileniyorlardı. Meselâ bu savaş, acaba ne kadar sürecekti? Çünkü hemen hemen herkes, eninde sonunda zaferi Amerika'nın kazanacağına inanıyordu. Ama bu ne zaman olacaktı? Altı aya kadar mı? Japonlar'ın sözünü dinleyip altı ay gözaltında kalmaya katlanmak daha iyi değilmiydi? Zaten belki altı aya da kalmadan esirlerin karşılıklı değiş tokuş edilmesinden yararlanabilirlerdi. Hem sonra bir esir kampında hiç değilse hekimden, ilâçtan da yararlanacaklardı. Başka yerde ise güç durumlarda kalacaklardı, hele küçük

Billy'nin kulak ağrısı yine başlarsa! Balta girmemiş ormanda hekim bulunur muydu? Gidip gözaltına girmek daha iyi değil miydi?

Herr Neveling:

— «Bana inanırsanız bu pis heriflerden olasıya uzak durun,» diyordu.

Herkesten: «**Olmaz!**» diye cevap aldıktan sonra da cesaretini hiç kaybetmeyen Herr Neveling, Surigao'yu bir baştan bir başa aşıyordu. Bu hoş serüveni birlikte yaşayabileceği birisine eninde sonunda rastlayacağından emindi.

*

Sam Wilson bir dağın tepesinden bakıyor ve kuzeyde, Macajalar körfezini uzaktan uzağa, hayâl meyâl görebiliyordu. Güneybatıda ise Kapai dağları vardı. Orada hâlâ savaş sürüyordu. Sonra şunu da farketmişti ve yaptığı keşif de oldukça ilginçti: Dağlık bir bölgede bir milyarder için bile yiyecek pek öyle bir şey yoktu. Yiyecek hiçbir şey bulamayacağı anı önceden kestirmek de onun için kolaydı. Köylüler: «**Albay Fertig, benim yanıma gelsin diye haber yolladı size,**» demişlerdi. Albay Fertig ha? Bu işe çok gülmüştü.

Sam Wilson'un kafasını her şeyden çok kurcalayan bir isteği vardı: Nerede olduğunu kimsenin bilmemesi. Bu olmasa Fertig'i görmeye can atardı. Son olarak savaştan önce Polo kulübündeki bir suarede karşılaşmışlardı.

O zamanlar Manila'da herkes delicesine bir hayat sürüyordu! Herhangi bir kimseyi hiç beklemediği anda davet ediyordunuz. Kulüpten uşağınıza telefon ediyor, kısaca:

— «Ambrosio, bu akşam sofrada yirmi kişi olacağız,» diyordunuz.

Ambrosio da:

— «Başüstüne efendim,» diyordu.

Akşam yemeği için geldiğinizde, sofrada yirmi tabağı, yanlarında çatal, bıçak, kaşıklarla birlikte dizilmiş buluyordunuz. Davetlilerinizin uşaklarıda sanki gaipten haber almış gibi oraya geliveriyorlardı. Çünkü şenlik mutfakta da devam ediyordu.

Şimdiyse Sam etrafını çeviren sessizliğin içinde yalnızdı, bir gölge gibi dağları aşmaya çalışıyordu.

Don Salvador'un Evinde Şenlik

Fertig sarılı pembeli bir ışığın içinde uykudan uyandı. Dövülmüş toprağın üzerinde yatan Manobolar da kımıldanmaya başlamışlardı. Buranın üzerinde parıldayan yaldızlı ışınların aydınlattığı ağaçların yüksek dorukları pırıl pırıldı. Offret sahanlık gibi yerin kıyısına oturmuş, tüfeğini dizlerinin üstüne koymuştu. Beri yanda da kocakarı ocaktaki korları üflüyordu. Fertig birinin kendisini ayağıyla kaburgalarından dürttüğünü hissedip başını çevirdiğinde Hedges'in yanı başında dikili durduğunu gördü. Hedges:

— «Çiş etme zamanı geldi,» dedi.

Ağaçlar arasından gelen bir kuş ötüşü ona karşılık verdi. Fertig kulak kabarttı. Orman, gürültüleriyle yeniden canlanmaya başlıyordu. Ormanın açıklık yerinin ardından akmakta olan berrak derenin başına dek Hedges ve Offret'le birlikte gitti. Üçü de yaptıkları yürüyüş sırasında üzerlerinde biriken kir pastan kurtulmak için sert sert sabunlanmaya başladılar. Fertig bir aynada yü-

züne baktı. Şekilsiz bir surattı bu. Yüzünü sabunladı, sekiz günlük sakalını tıraş etti fakat, sonuçtan hiç de memnun kalmadı. Yoksa bu beylik aynalarda mı bir kusur vardı? Ya da o, gerçekten şimdi böyle miydi?

Kocakarının evine döndüklerinde ufak tefek Manobolar sıcak pirinç köftelerini oburca atıştırıyorlardı. Hedges onlar için kocakarıdan koskoca bir tencere dolusu köfte yapmasını istemişti. Bununla yirmi kişi bile doyardı. Fakat hep karınları aç olan bu bacaksızlar her şeyi silip süpürüyorlar, tencerenin dibindeki yanıp sertleşmiş kabuk gibi şeyi bile yiyip bitiriyorlardı.

Bizimkilerin Pantalan'da ele geçirdikleri yedek üniformalar temizdi. Fazla buruşuk değil, yer yer de kuruydu. Üç Amerikalı bunları sırtlarına geçirdi. Fertig de kunduralarının çevresine yeni sarmaşıklar sardığı sırada, sanki güneş tarafından taşınıp getirilmiş gibi, bir başka âlemden gelen bir haberci onlara doğru ilerledi.

Başında ne fes vardı ne sarık, ne de belinde peştamal. Kemerinde o eğri büğrü ağızlı, kutsal Malezya hançeri de asılı değildi. Yalınayaktı, bir gömlekle bir şort giymişti. Gülümseyerek karşısındakileri selâmladı. Sonra bakışlarını Fertig'in rütbesini gösteren gümüşî meşe yaprakları üzerinde durdurarak:

— «Don Salvador, bu akşam konuğu olmanız için haber yolladı,» dedi.

Bunun üzerine bir de el hareketi yaptı. Bu «Sonrasını kim bilir?» ya da hattâ. «Kimin umurunda?» anlamına geliyordu.

Fısıltı gazetesi aracılığıyle gönderdiği «telgraf»a böyle çabucak cevap almasından Fertig hayran kalmıştı:

— «Büyük memnunluk duyacağız...» Dedi.

Gerçi o, dar patikalarda hiç kimseyi görmemişti fakat; bu, kendisini de kimsenin görmemiş olduğu anlamına gelmezdi. Sonra kocakarı da geceleyin bir haber uçurmuş olabilirdi!

Fertig:

— «Bizi Don Salvador'un yanına hemen mi götüreceksin?» Diye sordu.

Filipinli:

— «Evet,» diye karşılık verdi.

Amerikalılar kocakarıya bir armağan verdiler. O da utangaç utangaç gülümseyerek elini yüzüne kapadı. Beri yandan da: «Buna ne gerek var canım?» dercesine başını sallıyordu. Sonunda bir kutu som balığını kabullendi.

Ormandaki açıklığın ötesinde dar patika genişliyor, ormanın içinden geçerek hafif bir meyille aşağıya doğru iniyordu. Orada orman pek sık değildi. Patikanın üzerinde tam mevcutlu aileler ilerliyorlardı. Ormanın kıyısındaki öbür açıklıklardan ise başka aileler patikaya doğru yürümekteydiler. Temiz giyinmiş insanlar görülüyordu. Kadınlar başlarının üstüne dürerek boru gibi yaptıkları hasırlar yerleştirmişlerdi. Buralarda bu hasırlar, yatak gibi kullanılıyordu. Bütün bölge ayaklanmıştı, apaçık görülüyordu ki, herkes bir şenliğe gidiyordu.

Kılavuz böbürlene böbürlene:

— «Don Salvador'un evinde büyük şenlik var bugün,» diye anlattı. «Iligan'daki papaz da gelip günah çıkartacak, sonra şarkılı ilâhili bir âyin yapılacak. Bir de nikâh var.»

Bunları gözlerinin önünde canlandırdıkça gülümsüyordu. Sözlerine devam etti:

— «Papaz savaşın başından beri buralara gelmemişti. Böyle karışık zamanlarda pek sık gelemez, ama bugün gelecek. Bir nikâh kıyacak. Siz de orada olacaksınız. Don Salvador büyük şenlik düzenledi. Eeee, bu kadar olur işte.»

Fertig sordu:

— «Don Salvador bizim bugün geleceğimizi nasıl öğrendi?»

Filipinli bu sorunun sanki anlamsız olduğunu anlatmak ister gibi:

— «Nasıl olur da öğrenmez efendim? Siz Amerikalılar'la papaz efendi de konuklar arasında olacaksınız,» dedi.

Yol boyunca rastladıkları Filipinliler, küçük Manobolar'ın taşıdıkları yükleri kendileri taşımak istediler. Fakat genç dağlılar da, onların yaşça daha büyük olanları da yüklerinden ayrılmak istemediler. Bu bacaksızlar kendi diyalekleriyle cıvıldaşarak, gülüşerek patika üzerinde hoplayıp zıplıyorlardı. Ömürlerinde ilk kez dağları aşıyorlar ve uygar Filipinliler'in ne çeşit bir yaşam sürdüklerini görmeden bu sefer heyetinden ayrılmak istemiyorlardı.

Offret:

— «Bu Don Salvador da kim?» Diye sordu.

Hedges:

— «Oooo, efendi,» dedi. «Büyük bir politikacıdır o. Topu topu yüzde elli oranında faiz alır!»

Sonra da Offret'e Don Salvador'un öyküsünü anlattı. Lluch bir Basklı'nın oğluydu. Uzak sefer kaptanı olan bu adam melez bir kadınla evlenmiş ve Iligan yakınlarına yerleşmişti. Salvador Lluch hem iş, hem politika hayatına atılmıştı. Yıllardan beri de Lanao ilini o yönetiyordu. Daha doğ-

rusu Hıristiyanlığın öncülerinin toplu halde bulundukları kıyı kesimi onun hükmü altındaydı. Fakat Salvador Lluch başka hiçbir Hıristiyan'ın dolaşmaya cesaret edemeyeceği yerlere de girebilmekteydi. Hattâ, Lanao gölüne dek gidebiliyordu. Çünkü Morolar'a ödünç para veren en büyük tefeci o idi. Hedges sözlerini biraz açıkladı: Lluch rehin karşılığı ödünç para vermekteydi. Onlara ödünç verdiği paralar karşılığında bu adamların hazinelerini, bakır vazolarını, altın telkârili ve kıvrımlı ağızları olan hançerlerini kabul ediyordu. Morolar'ın iş yaptıkları tefecileri yoktu. Çevrelerine yerleşmek çılgınlığını göstermiş olan Çinli tefecileri öldürmüşlerdi.

Hedges'e göre Don Salvador'un kurduğu bu tekel ona bir servet kazandırmıştı. Nüfuzu da epey artmıştı. Tam o sırada yürürlüğe giren **«Filipinlileştirme»** yasası Lanao'da Morolar'ın oturdukları bölgede Birleşik Amerika'nın otoritesini azalttı. İşinin merkeziyle evi Iligan'daydı ama, Japon istilâsından beri yazlık evinde oturuyordu. Bu ev nehrin yukarı bölümündeydi. Orada uzun süredir mısır, pirinç, nohut ve bir çeşit kenevir ekiyordu.

Hâlâ Filipin Ordusu'nun işaretlerini taşımakta olan silâhlı muhafızlar, Don Salvador'un topraklarına girdikleri sırada Amerikalılar'ı selâmladılar. Hıristiyan kılavuz:

— «Bunlar eski askerlerdir,» dedi. «Fakat Japonlar gelip yasal hükümetin ortadan yokoluşundan beri Hıristiyan cemaati, kendisini Morolar'a karşı korusunlar diye bu adamları parayla tuttu.»

Bu adamları Salvador mu tutmuştu, yoksa onlar mı kendisini korumayı -Chicago gangsterlerinin yaptıkları gibi- ona önermişlerdi. Burası iyi-

ce bilinemiyordu. Zaten kılavuz da bu konuda uzun boylu bir açıklama yapmadı.

Fertig sordu:

— «Bu askerlerin varlıklarından Japonlar'ın haberleri var mı?»

— «Niçin olsun efendim?»

Fertig şöyle düşündü: **«İşte. Ben bir soru soruyorum, bana başka bir soruyla cevap veriliyor. Tam Filipinliler'e göre bir davranış bu. Hep soru sorarlar, hiç cevap vermezler.»**

Malikânenin ana yapısı savaştan beri büyütülmüştü. Yatakhane olarak kullanılmak üzere ana binaya palmiye yapraklarından ek yapılar ilâve edilmişti. Bunların hepsi etrafı çitlerle çevrili bir bahçenin içindeydi. Çitler de yeni toplanmış taze palmiye yapraklarıyle süslüydü. Yapraklar yürek, yıldız ve haç biçiminde örülmüştü. Açıkhavada kurulmuş bir mihrabın çevresinde de yapraklar ve krep kâğıtları uçuşmaktaydı.

Fertig Offret'in kulağına:

— «Gözünü aç da sen de onlar gibi yap,» diye fısıldadı.

Amerikalılar da mihrabın önünden geçerken Filipinliler'i taklit ederek acemi acemi dize geldiler.

Etrafı çevrili avlunun her yanını aydınlatan parlak ışıklar içinde, şişe geçirilmiş iki tane domuz, bir kor yığınının üzerinde dönüyor, üzerlerinden sızan içyağları korların üzerine dökülüyordu. Dumanlar arasından domuzların kızarıp cızırdadıkları görülüyordu. Daha küçük ocakların başında da çocuklar didinip durmaktaydı. Bunlar da durmadan piliçleri çeviriyorlardı. Piliçler ortadan yarıldıktan sonra içleri doldurulmuş, sonra yine kapatılıp şişlere geçirilmişti. Güneş, ke-

bap edilmek için hazırlanan, piramit biçimi mısır yığınlarını ve rengârenk meyve kavun kümelerini yaldızlamaktaydı. Üç Amerikalı'nın gözleri kamaşmıştı. Bir bolluk dünyası, yepyeni ışık ve yiyecek evreni içinde dolaşıyorlardı. Don Salvador onları kapısının önünde karşıladı ama, kendileriyle kucaklaşmadı da ellerini kuvvetle sıktı.

Lluch tıpkı bir Basklı'ya benziyordu. Mavi gözlüydü, teni bir İspanyol'unkinden biraz daha koyu idi. Ufak tefek ve tıknazdı. Onda ağır sıklet bir güreşçi gövdesi vardı. İşini bilen bir adam gibi sâkin tavırlıydı.

İngilizce'yi dili sürçmeden konuşuyordu fakat modası geçmiş, eski bir İngilizceydi bu. İspanyolca'yı daha iyi biliyordu. Visayan ile Morolar'ın diyeleki olan «maranao»yu ise mükemmel bilmekteydi. Hedges:

— «Hay Salvador hay! Haydut eskisi seni!» Diyerek onu selâmladığı zaman terbiyeli terbiyeli güldü.

O sırada Mrs. Lluch göründü. Kırk yaşlarında güzel bir kadındı, iri göğüsleri vardı. Kızıl yansımaları olan siyah saçlarının altındaki pürüzsüz teni açık esmer renkteydi. Konuklarını karşılamaktan çok memnun görünüyor, fakat mesafeli ve sâkin davranıyordu. Lluch'lar nâzik nâzik özür dilediler. Mrs. Lluch:

— «Burada biraz bekleyin lütfen. Kızlar sizin için salonu hazırlasınlar,» dedi.

Konukların kabul edildiği bu salon, evin en büyük odasıydı. Amerikalılar içeriye girdiklerinde, burada hiç eşya bulunmadığını gördüler. Yalnız odanın en sonunda yan yana dizilmiş üç tane koltuk vardı. Fertig ortadaki koltuğa, Offret onun soluna, Hedges de sağına oturtuldu. Şeref konuk-

ları olduklarına göre taht'a oturmuş krallar gibi öylece duracaklardı. Yavaş yavaş salon insanlarla dolmaya başladı ve Filipinli ailelerin reisleri Amerikalılar'la tanıştırılmak için sırayla geçmeye başladılar. Herkes terbiyeli terbiyeli Talakag ve Cagayan'daki haberleri verip karşılığında Iligan'dan gelen haberleri öğrendi. Fertig de kendisine tanıtılan herkesin adlarını dikkatli dikkatli dinledi. Bunları doğru dürüst söyleyebilmek için büyük özen gösteriyordu. Bütün gece herkesi kendi adıyle çağırarak bütün topluluğu şaşırtacaktı.

Kalabalığın içinde ufak tefek bir adam vardı. Sarı tenliydi. Dar ve solgun yüzündeki açık kahverengi gözleriyle kuzguni siyah, gür kaşları arasında şaşırtıcı bir çelişki vardı. Fertig sordu:

— «Ubaldo Laya, Doğu Misamis kentinin defterdarı sizsiniz, değil mi?»

Laya:

— «Ta kendisi!» Diye cevap verdi.

Fertig:

— «Sizden sözedildiğini işittim,» dedi.

Hedges geniş bir gülümseyişle:

— «Laya, albay senin, hükümetin bütün paralarını alıp kaçtığını duymuş da...» Dedi.

Laya hemen atıldı:

— «Yooo, hayır; aslı yok bunun, hiç aslı yok...»

Fertig, Laya'nın sözünü keserek:

— «Çarkçı subayı Elwood Offret'i tanıtayım size,» deyince adam da rahat bir soluk aldı.

Öğlen sonrası böyle geçti. Bizim üç kaçak da palmiye yaprağından bir çatı altında, koskocaman ve çıplak bir salonda, bakır rengi çehreler arasında sağa sola iltifat yağdırdılar. Fertig sâhip olduğu albay rütbesinin kendisine yüklediği rolü

oynamaktaydı. Dimdik durup otoriter bir tavırla konuşuyor -o akşam günlük defterine de yazdığı gibi- **«askerce»** davranıyordu.

Nikâh, mihrabın önünde, açık havada kıyılmıştı. Şenlik için yakılan ateşlerin çevresinde çocuk silûetlerinin hoplayıp zıpladıkları, ağaçların doruklarında güney yıldızlarının ışıldadıkları görülüyordu. Tören sona erince herkes «T» biçiminde düzenlenen masaların çevresine yerleştirilen sıralara oturarak yiyip içmeye başladı. Sofralar dövülmüş toprak zemin üzerine kurulmuştu. Şenlik ateşi bir uçta, şeref sofrası öbür uçtaydı. Melezlerin saydam entarilerini giymiş olan kadınlar bir masada, erkekler başka bir masada gururlanarak, dimdik oturuyorlardı. Bütün erkekler, yerli dilinde **«barong tagolog»** denilen ince dokunmuş, işlemeli gömlekleri pantolon üzerine giymişlerdi. Şeref sofrasında Fertig kendini o anın rahatlığına bırakmış, müziği ve delikanlıların korosunu dinliyordu. İçi konyak dolu uzun bir bardağı parmaklarının arasında döndürmekteydi. O sırada Hedges onun kulağına:

— «Koca enayi, bu şenliğin Don Juan'ı sensin, görmüyor musun?» Dedi. «Sen ev sâhibesini dansa kaldırmazsan hiç kimse ortaya çıkma yürekliliğini gösteremeyecek.»

Fertig irkildi ve orkestranın beş gitarıyla kemanlarının epey zamandır çalmakta olduklarını; kadınların da yelpazelerinin ardından kendisine utangaç utangaç göz süzdüklerini, çok telâşlı bir hâlleri olan erkeklerin ise şeref masasına baktıklarını farketti. Fertig biraz bekledi, sonra ev sâhibesine dönerek, bir kadına saygı göstermek isteyen Filipinliler gibi yerlere kadar eğilip:

— «Madam, bu dansı benimle yapmak lütfunda bulunur musunuz?» Dedi.

Güzel melez, bir kraliçe edasıyle gülümseyerek kabul etti. Orkestra bir vals çalıyordu. Albay da birbirine dolaşmış sarmaşıktan bağlar arasındaki patlak kunduralarıyle Lanao'nun «birinci madamı»nı kucakladı. Kadının akik taşı gibi bir yüzü vardı. Dövülmüş killi topraktan pistte henüz şöyle bir tur yapmışlardı ki delikanlılar da hanımları dansa kaldırmak için yerlerinden fırladılar ve Don Salvador'un verdiği büyük şölen tropik gecesinde tam kıvamını buldu. Dansların ve şenliğin sabahın erken saatlerine dek süreceği belliydi.

Az önce pişirilen domuzlarla piliçler, balıklarla karidesler, hindistan cevizi sütüyle yapılmış meyva salataları, mısırlarla pilâvlar, iri iri armutlar sofraların üzerine tepeleme yığılmıştı. Her yanda şişeler dolusu konyak, viski, pirinç rakısı, hindistancevizi sütünden yapılmış bira vardı -ki Filipinliler bu içkiyi çok severler-. Hattâ sıcak Coca-Cola bile vardı.

Amerikalılar da tıpkı pilâv tencerelerine saldıran küçük Manobolar gibi, bu şölen sofrasına aynı oburlukla atıldılar. küf ve soğuk kül kokan ıslak battaniyeler altında geçirilen gecelerden sonra alkollü içkilerin, etlerin, ışıklarla gülüşlerin böyle birdenbire ortaya çıkıvermesi akıl almaz şeydi...

Bunca nefis şeylerle midesi şişkin, zihni yorgun olan Fertig, Don Salvador'dan yana eğildi:

— «Ben ne de olsa yaşlıyım, artık gitsem kızmazsınız, değil mi?» Diye sordu.

Yatağı dört sütunlu, eski bir İspanyol karyolasıydı. Bir taht gibi koskocamandı, geniş salonun

ortasında görkemle yükseliyordu. Üzerinde sayvanı andıran bir cibinlik örtülmüş, içine gıcır gıcır yeni çarşaflar serilmişti. Bu kocaman salona ferah ferah oniki karyola sığardı. Albay rahat etsin diye burada yatan oniki kişinin yerlerinden oldukları açıkça görülüyordu.

Fertig kendini yatağın üstüne attı, uykusunun gelmesi için bekledi. Fakat alışmadığı kadar lüks olan, bu inanılmaz karyolada bir türlü gözü uyku tutmuyordu. Fertig çok yemiş, çok da içki içmiş, sonra çok da yorgundu. Ama yine de kendine şunu sormaktan geri durmuyordu: Sadece gözlerini kapayarak niçin her zamanki gibi uykuya dalmayacaktı? Rahatsızlığının nedenini birdenbire keşfediverdi. Bu şölende bir şey eksikti. O akşamki anılarını topladı, yüzleri, nikâhı, dansedenleri bir bir gözlerinin önünden geçirdi, sonra buldu: Görünüşe göre Don Salvador eğlencelerden hiç hoşlanmıyordu. Bu, bir Filipinli için düşünülecek şey değildi. Kendi düzenlediği şenlikte eğlenmeyen bir Filipinli! Fertig bu buluşu yapınca birden telâşlandı. Kalkıp giyindi. Hep sofradaki yerinde oturmakta olan Salvador Lluch'un yanına gitti. İki tane yaşlı adamla konuşuyordu.

Onu şöyle bir kenara çektikten sonra:

— «Don Salvador,» dedi. «Sizin de, sizinkilerin de gösterdiğiniz konukseverlikten ötürü teşekkür ederim.»

Don Salvador Fertig'in bu sözlerine, verdiği resmî edaya yaraşan vakur, terbiyeli gir tavırla onu selâmladı. Fertig sözlerine devam etti:

— «8 Aralık'tan önce sürmekte olduğum hayatı yine yaşattınız bana. Fakat anlayamadığım bir şey var: Siz kendi masanızda kederli kederli oturuyorsunuz.»

Don Salvador karşılık vermeden önce çevresine şöyle bir bakındı:

— «Haklısınız,» dedi. «Kimseye bir şey söylemiş değilim. Düzenlediğim şenlikte herkes eğlenirken benim yüreğim burkuluyor. Gelin de Yüzbaşı Hedges'in yanına gidelim. Ona söyleyeceğim şeyler ikinizi de ilgilendiriyor.»

Karanlık bir koruya doğru ilerlediler. Don Salvador bu elverişli loşluğun içinde hiçbir sevdalı çiftin saklı olmadığına güven getirdikten sonra çok alçak sesle:

— «General Fort bugün teslim oldu,» dedi. «Haberin doğru olduğunu biliyorum. Çünkü dün bana güvenilir bir Moro gönderdi. Bu karardan yalnız benim haberli olacağımı bildirdi. Dostum, General Fort...»

Fertig:

— «Evet, anlıyorum,» dedi.

— «Moro şakileri onun yedek yiyeceklerini çalmışlar. Cephane stoklarını da yağma etmişler. Askerleri birbiri ardından, sonra mangalar, nihayet bölükler hâlinde onu bırakıp kaçıyorlarmış. Bu sabah General Wainwright'ın emrine uyarak teslim olacağını Japonlar'a bildirmiş. Gerçekte bu işi; kendisine teslim olma emri verildiği için değil de, elinde savaşacak hiçbir şey kalmadığı için yaptı. Çünkü teslim olmayı kendisine yakıştıramıyordu.»

Don Salvador şunları da ekledi:

— «Zannederim bu, yardım gelmeden önceki son şenlik. Çocuklarım çok acı şeylerle karşılaşacaklar. Görüyorsunuz ya, bu akşam mutlu olmak ne kadar önemli. Size bu haberleri vererek keyfinizi kaçırmak istemedim. Çünkü generalinizin

yanına ulaşmak için bunca yol tepmiştiniz. Fakat soruyu siz bana sordunuz.» Sonra ellerini iki Amerikalıya uzatarak sözlerini şöyle bitirdi:

— «Şimdi de şenlik yerine dönelim ve gülümseyelim. Duyduğumuz kederi bu akşam benimkilerden saklamamız gerek. Nasıl olsa yakında epeyce acı çekecekler!»

Fertig:

— «Çok parlak bir şenlikti bu, Don Salvador,» dedi. «Anısını çok, ama çok uzun zaman unutmayacağız.»

Saklanmaktan Başka Yapacak İş Yok

Ertesi sabah Fertig, Hedges ve Offret; Don Salvador'un çiftliğinde şöyle bir dolaşmak için tüfeklerini aldılar ve suyun kıyısında biraz durdular. Irmağın bir kıyısından ötekine balık avı için sepetler sıralanmıştı. Hedges:

— «Ne basit şey,» dedi. «İnsan farkında olmadan bir kez içine girdi mi, artık bir daha çıkamaz.»

Fertig:

— «Daha buraya gelmeden önce General Fort'un teslim olmasından korkuyordum,» dedi.

— «Varsın teslim olsun, ne olur? Bir an meselesiydi bu. Böyle olduğu belki daha iyi. Onun yanında olsaydık biz de ötekiler gibi hapı yutmuştuk.»

Hep balık sepetlerine bakıyordu. Fertig'e:

— «Aklına parlak bir şey geliyor mu?» Diye sordu.

Offret:

— «Evet evet,» dedi. «İkiniz karar verin. Ben de peşinizden ayrılmam.»

Fertig ona cevap verdi:

— «Sağol şef, mutlaka sana ihtiyacımız olacak.»

Hedges hep balıkları seyrediyordu. Umursamaz bir tavırla:

— «Aldırmayın canım, bu da geçer,» dedi.

Fertig cevap verdi:

— «Yardım gelinceye dek bu işten sıyrılmanın çaresini bulmalıyız. Güvenilir insanların bulunduğu, Japonlar'ın da gelemeyecekleri bir yer aramaya başlayalım.»

Offret:

— «Niçin burada kalmıyoruz?» Diye sordu.

Hedges de ekledi:

— «Evet, niçin? Güzel kızlar var, istediğin kadar yiyecek var. Lluch da memnun olur buna, iyi adam doğrusu. Tabii savaştan sonra da bu işin faturasını bize yollar.»

Hedges devam edecekti ama o sırada bir çocuk koşa koşa geliyordu. Bir koşucu gibi yumruklarını sıkmış, kollarını bükerek sallıyordu. Ancak tek bir kelime söyleyebildi:

— «Japonlar!» Dedi.

Bir yandan gözlerinin üstüne dökülen saçlarını arkaya doğru atarken, öbür yandan da soluğunu ayarlamaya çalışıyordu:

— «Evet baylar,» dedi. «Japonlar geldiler Don Salvador ortalıkta görünmemenizin daha iyi olacağını söylüyor.»

Fertig tüfeğini omuzundan indirerek sordu:

— «Neredeler?»

Çocuk:

— «Topu topu iki kişiler,» dedi. Sonra küçüm-

ser bir tavırla ekledi: «İkisi de sivil! Herkesle konuşmaya gelmişler fakat, Don Salvador onlar sizin burada olduğunuzu bilmeseler daha iyi olur, diyor.»

Fertig sevimli, fakat kesin bir tavırla:

— «Sen Don Salvador'un yanına dön,» dedi. «Tarafımızdan söyle, bizim denkleri ırmağın yukarısına yollasın, anlaşıldı mı? Don Salvador'a şöyle diyeceksin: 'Albay rica ediyor, eşyamızı onun bildiği yere koydursun, diyor. Şenliğe çağırılmazdan önce kaldığımız eve, yâni.' Böyle söyle. Şimdi de ne diyeceksin, tekrarla bakalım.»

— «Gereksiz efendim. Eşyanız oraya gitti bile. Fakat ben yine de Don Salvador'a dediklerinizi ileteceğim.»

Fertig:

— «Senin koştuğunu görmeleri doğru olmaz,» dedi.

— «Peki efendim.» Sonra küçük haberci ciddî bir tavırla ekledi: «Hızlı koşarım.»

— «Ama koşarsan Japonlar seni görürler. Niye koşuyor bu çocuk? Diye meraklanırlar. Anlaşıldı mı?»

Genç çocuk:

— «Peki, yavaş koşarım öyleyse,» dedi.

Fertig dürbününü aldı, bir eliyle camları güneşten koruyarak ayarladı. Dürbünün görüş alanında iki adam belirdi:

— «Evet, tamam, Japon bunlar, sivil Japon hem. Askerler böyle şapşal tavırlı olmazlar.»

Sonra dürbünü Hedges'e verdi. Hedges:

— «Bunlar, buranın Japonlar'ı değil,» dedi. «Fakat bahse girerim ki bunlar, Japon ordusu

Mindanao'ya gelmezden çok önce burada bulunmaktaydılar.»

Sonra tüfeğinin nişangâhını ayarlamaya başladı.

Fertig:

— «Saçmalama,» dedi. «İki tane silâhsız Japon öldürülürse bir devriye kolu gelir. O zaman Filipinli dostlarımızın başına neler geleceğini de düşün! Yok yok, kimseyi öldürmeyelim, ırmağın yukarısına doğru çıkalım.»

Fertig kesin bir tavırla konuşmuştu. Hedges onun böyle komuta eder gibi konuşmasını ilk kez duyuyordu. Tüfeğinin namlusunu istemiye istemiye yere doğrulttu. Kenevir tarlalarından, sonra da mısır tarlalarından geçtiler, bir gün önce kendilerini barındıran yaşlı kadının evine giden patikanın yanına ulaştılar. Evde kimse yoktu ama denkleri kazıkların arasına yerleştirilmişti. Üzerinde de imzasız bir mesaj vardı, şöyle diyordu:

«Bekleyin!»

Akşama doğru Hıristiyan kılavuz geldi. Karanlıkta çiftlik evine kadar onun peşinden gittiler. Ev sâhibesi:

— «Konuşmaya başlamadan önce yemek yiyin,» dedi. Yemek bitince ev sâhibesi adaların töresine aykırı olarak, onlar Don Salvador ve Batı Misamis eski defterdarı Ubaldo Laya ile konuşurken, sofrada kaldı.

Don Salvador şunları anlattı:

— «Japonlar bizim Iligan'a dönmemizi söylemeye gelmişler. 'Üzgünüz ama, siz dönmezseniz evlerinizi bunlara göz dikmiş olan başkalarına verecekler,' dediler. Iligan'da biraz kalabalığın bu-

lunması gerekmiş, evler de boş kalamazmış. Ayrıca Japon ordusu ormanda gizlenenlerin veya köylerdeki evlerde oturanların güvenliğini sağlayamazmış. Şakilere ve gelip bizi öldürmeye kalkışacak Morolar'a karşı bizi ancak Iligan'da koruyabilirlermiş!»

Don Salvador iskemlesinin arkasına yaslanarak devam etti:

— «Japonlar burada Amerikalılar'ın bulunduğunu bilmiyorlardı. Eğer yine gelirlerse birisi onlara söyleyecek. Biz Iligan'a gitmek istemiyoruz ama, yine de içimiz rahat değil.»

Laya gür kara kaşlarını çatarak:

— «Iligan'a gitmek istemiyorum,» dedi. «Elimi kolumu bağlayıp dayak atacaklar bana. Birtakım aptal herifler bende para var sanıyorlar ya, o parayı bulamayınca beni dövecekler. Defterdarlık veznesindeki bu para yüzünden beni bağlayıp dövecek bir alay Filipinli de var.»

Don Salvador yavaşça sordu:

— «Buraya gelen Japonlar, Iligan'a gidip kendileriyle buluşmamızı istiyorlar. Buna ne dersiniz?»

Bunları neden Fertig'e söylüyordu? Fertig, Hedges'e döndü; o ise hiçbir şey söylemiyor, başka yana bakıyordu. Oysa bu adamların dostu olan o idi, Hedges'di. Fakat dostlarını kendisinden uzaklaştırmamanın en iyi çaresi, hiçbir zaman öğüt vermemektir. Fertig cevabı kendisinin verdiğini duydu. Tuhaf şeydi ama, savaştaki bir şef gibi konuşuyor; insanların canını tehlikeye atan kararlar alıyor, sonra öğütler değil de emirler veriyordu:

— «Önce Mr. Laya'ya cevap vereceğim,» dedi. «Ne siz, ne de aileniz Iligan'a gidecek. Ailenizden

bazı kişiler oraya giderlerse, Japonlar siz gelene dek onlara çok kötü şeyler yaparlar. Sizin yerinizde olsam, kızlarımı Japonlar'a emniyet etmem. Kızlarınız da çok güzel. Burada kalın, daha güvenilir bir yer biliyorsanız o başka. Ama Iligan'da ne eviniz var, ne de hısım akrabanız. Japonlardan uzak durun.» Sonra Don Salvador'a dönerek:

— «Size gelince Don Salvador. Iligan'a giderseniz onların ekmeğine yağ sürmüş olursunuz. Japonlar sizi rehine diye alıkorlar. Sonra bütün ailenizi getirtmeleri işten bile değil. Onun için oraya hısımlarınızdan birini gönderin, daha iyi. Ailenize büyük bir zarar gelmeden o orada rehine görevini yapar. Öyle birini gönderin ki, Japonlar onun belki de önemsiz bir kişi olduğunu anlarlar da salıverirler. O zaman o da yanınıza döner, Japonlar'ın gerçek isteklerinin ne olduğunu size söyleyebilir. Gidip onları görmek zorunda kalacağınız an da gelecek ama, şimdilik zaman kazanmak söz konusu. Her şeyden önce mazeretler uydurun. 'Yiyecek bir şey yok, evim yağma edildi, ailem hasta. Karım yola çıkacak hâlde değil. Çiftlikten ayrılıp kente gidersem hayvamlarım ölür. Araba geçecek yol yok. Nisan'daki su baskınları ben çiftliğe geldikten sonra yolları bozdu,' gibi şeyler söyleyin onlara. Mazeret kalmadı mı, yenilerini uydurursunuz.»

Sonra Fertig şu öğüdü verdi:

— «Don Salvador için en iyi çözüm yolu şu: Ona çiftliğinin yakınında sığınacak bir yer bulmalı. Oraya yiyecek getirilebilmeli. Gerektiği zaman da orada saklanabilmeli.» Tam o sırada aklına bir şey geldi ve sordu:

— «Biz Iligan'dan ne kadar uzaktayız?»

Don Salvador cevap verdi:

— «Dört kilometre.»

Fertig irkildi:

— «Dört kilometre ha?»

Don Salvador:

— «Evet, orası uzak değildir.»

Fertig:

— «Yooo, gerçekten hiç de uzak değilmiş.» Sonra Hedges'e döndü:

— «Yüzbaşı Hedges, şunu iyice aklınızda tutun: Gelecek sefer bir şenlikte kafayı çekersek, bu iş en azından Japon İmparatorluğu Genel Karargâhı'ndan dört kilometre uzakta olmalı, anlaşıldı mı?»

Hedges, Salvador Lluch'a:

— «Albay da, ben de hemen yola çıkmak gerektiğini düşünüyoruz,» dedi. «Burada kalıp size kötülük gelmesini istemeyiz. Japonlara: 'Kendilerine yiyecek vermem için beni zorladılar. Silâhlı olarak geldiler ve beni tehdit ettiler' dersiniz.»

Don Salvador:

— «Dostlarım, sizi öyle çabucak bırakmak istemezdim,» dedi. «Fakat sanıyorum hepimiz için en iyisi de bu!»

Fertig:

— «Deischer adında bir adamdan sözedildiğini *duymuştuk*,» dedi.

Salvador cevap verdi:

— «Çok iyi bir fikir bu. Söylendiğine göre Deischer'in buradan üç gün uzakta, Rogungan yönünde, Momungan'a yakın bir yerde bir kampı varmış. Manobolar: 'orada çok Amerikalı var' diyorlar. Hepsi genç kimselermiş, sakalları yok-

muş. Oradan Momungan'a gidebilirsiniz; ya da, Kolambugan'ın arkasındaki ormanda bulunan, sizin eski kamp yerinize.»

Offret de söze karıştı:

— «Herkes bu Deischer'den sözettiğine göre, Japonlar da ondan sözedildiğini duymuş olsalar gerek.»

Don Salvador:

— «Orası öyle,» dedi. «Fakat bu kampa ulaşmak çok güçtür. Onun için Japonlar'ın bunu denemek isteyeceklerini sanmıyorum.»

Hedges düşüncesini ileri sürdü:

— «Japonlar öyle birdenbire ülkenin içerilerilerine dalmaya kalkışmayacaklardır. Yardım gelmeden önce oraya girmeyi bile başaramayacaklardır.»

Fertig:

— «Burada bulunan hepimiz için de sorun aynı. Saklanıp yardımı beklemek için bize emin bir yer gerek. Beş altı ay süreyle Japonlar'dan yeteri kadar uzakta olabilirsek, artık merak edecek bir şey kalmaz.»

Don Salvador:

— «Doğru,» dedi. Bunu da her anlama gelebilecek bir nezaketle söyledi ama bu nezaket, ülkeyi fetheden kimseleri gördüğünü hatırlayan bir İspanyol'a da yaraşabilirdi. Nitekim Amerikalılar bundan kırk yıl önce Mindanao'ya gelmişler, İspanyollar'ı alaşağı etmişlerdi.

Don Salvador:

— «Size kılavuzlarla taşıyıcılar da bulurum,» diye söz verdi.

Fertig sordu:

— «Taşıyıcılar sabah şafakla beraber gelebilirler mi »

— «Evet, şafakla beraber.»

Fertig ayağa kalkarak:

— «Öyleyse biz eşyamızın başına gidelim,» dedi. «Taşıyıcıları orada bekleriz.»

Don Salvador atıldı:

— «Yooo, olmaz. Bu akşam benim konuğumsunuz. Çevrede gözcüler var. Gelen olursa birisi bunu farkeder, bize haber verir. Bu akşam çok iyi. Kalmanız gerek.»

Fertig oturdu, uygar bir yerde yatma davetine böyle damdan düşercesine yol açtığı için biraz da utanmıştı. Islak battaniyelere, kovuş olarak da patikaların taşlarına kavuşmadan önce o sütunlu karyolada, o acayip yatakta yatmayı canı pek istiyordu.

Slonda tek başına yükselen kocaman döşeğinin beyaz çarşafları arasına uzandığı zaman Fertig şöyle düşündü: **«Bundan böyle alınacak bütün kararların tek sorumlusu, kendisi idi. Yarın ne olacağı hiç belli olmadığından kendi durumunu, belki çok az sayıda insanın karşılaştığı durumlardan biri olacaktı.»**

Gözlerini cibinliğin tülüne dikmiş olduğu halde, Tanrı'ya hitabettiğinin farkına vardı: **«Herkes teslim olduysa benim ne yapmam gerek? Komuta etmeye yetenekli olduğumu zannettirecek ne var ortada? Bütün takımadalarda henüz hayatta ve özgür olan Amerikan subaylarının kuşkusuz en eskisi benim.»**

Yüzbaşı Hedges ve çarkçı subayı Offret'den öbür adıyle Ördekayak'tan- oluşan bir ordunun

komutanıydı. Üstelik Amerikan toprağı olan Mindanao adasında Birleşik Amerika Hükümeti'ni de temsil ediyordu. Bu ise çok şeydi!

Şimdi emirler, öğütler vermenin sırasıydı! Don Salvador'a verdiği cinsten. Bir rehineyi feda edin. Ailenizden bir zavallıyı alıp Japonlar'a gönderin. İyice aptallaşana dek onu dövecekler, sonra sorular soracaklar, cevap veremeyecek. O zaman giysilerini çıkardıktan, kollarını ensesinin ardına büktükten sonra başparmaklarından bir ağaca asacaklar.

Erkeklik organına bir ip bağlayacaklar, böylece onu önden arkaya sallayabilecekler. Japonlar hep şiir meraklısı insanlardır ya! Onu böyle sevimli hareketler yapmaya zorladıktan sonra bunu **«kelebek dansı»** diye adlandıracaklar. Bu arada bıçak gibi keskinleştirilmiş bambu değnekleriyle onu dövmekten de geri durmayacaklar.

Varsın deli gibi bağırsın. Kimse rahatsız olmayacak. İnsan kendine Amerikan ordusu komutanı sıfatını verdi mi, Don Salvador'a önemsiz bir akrabası işte bu çeşit bir ölüme göndermesini öğütler! Bu ise, insanları önemliler ve yararsızlar diye ikiye bölmektir...

Sonunda Fertig uykuya daldı.

Rogungan Kabile Reisinin Evinde

Üç Amerikalı gökyüzünün en aydınlık bölümünü sollarında bırakarak bardaktan boşanırcasına yağan yağmur altında dağa tırmanmaya başladılar. Akşama doğru her yanından sular akan ormanın içinde bir ev buldular. Burada bir Moro, yaşlı karısı, genç karısı ve kölesiyle birlikte oturuyordu. Köle Filipin ordusunun mavi bir tulumunu giymişti.

Esmer tenli, sert çizgili bir yüze sâhip olan Moro; kahverengi, çok pis bir fes, ondan daha da kirli bir kaftan giymişti. Yerlilerin adına **«ma'-long»** dedikleri bu kaftan, geceleri de yorgan, battaniye olarak işe yarıyordu. Adamın belindeki tahta bir kılıftan eğri ağızlı bir hançerin kabzası çıkmaktaydı. Küçük grubu görünce kara gözleri ışıldadı, onları selâmladı. Kadınlar pürtüklü, sert kumaştan entariler giymişlerdi. Bunlar Lanao gölü yakınlarında veya varlıklı vâdilerde yaşayan daha beyaz tenli Moro kadınlarının giydikleri, çoğu zaman pek güzel ve rengârenk tüniklerle eşarplardan çok farklıydı. İki kadından yaşlı olanı olup bitenleri meraklı ve daha çok dostça bir tavırla izliyordu. Daha genç olanı ise ne küçümseyişini, ne de düşmanlığını gizliyordu. Köleye gelince, başını hiç kaldırdığı yoktu.

Fertig İngilizce:

— «Günaydın,» dedi.

Moro da çat pat visayan diliyle:

— «İngilizce bilmiyorum ben,» diye cevap verdi.

— «Charley, bu kardeşe sor bakalım, Rogungan'dan ne kadar uzaktayız?»

Hedges bir şeyler söyledi. Moro da homurdandı.

— «Siz zaten Rogungan'dasınız, diyor,» diyen Hedges, şunları da ekledi: «Ona geceyi burada geçireceğimizi söyleyeceğim.»

— «Bu adamla mı?»

— «Ya onunla kalırız ya da yağmur altında yatarız.»

Hedges, Moro'ya:

— «Talihin varmış ahbap, çünkü çok kibar konukları ağırlayacaksın,» dedi.

Moro da ters ters:

— «Öyleyse taraçada, saçağın altında yatın,» diye cevap verdi. Sonra yemeği hazırlaması için genç karısına sert bir emir verdi. Kadın mırın kırın edince bağırmaya başladı, kadını ite kaka evin iç tarafına gönderdi. Bunun üzerine kadın köleye çattı. Adam da ne Amerikalılar'ın, ne taşıyıcıların yüzüne baktı, boynunu büküp kadının peşi sıra gitti.

Yemek dağda yetişen esmer pirinçten yapılmış bir tencere pilâvdı. Kötü pişmiş, berbat bir şeydi. İçinden küçük küçük kollar, bacaklar, eller çıkıyordu. Genç kadın tencereyi Amerikalılar'ın önüne sürdü. Hedges'in visayan diyelekinde kendisine söylediği sözlere karşılık vermedi. Offret bu iğrenç yemeğe bakarak:

— «Ben acıkmadım,» dedi.

Hedges bir parmağı kemirirken:

— «Maymun etiyle yapmışlar,» dedi. «Haydi buyurun şef. Yeni doğmuş çocukları yemekten daha iğrenç değil!»

Fertig:

— «Biraz daha sportif bir iş,» dedi. «Biraz daha alıyor muyuz?»

Hedges ev sâhibiyle konuşuyordu. Adamın suratı devamlı asıktı fakat, Fertig'in kemerinden 30'luk mermileri çıkarıp kendisine uzattığını görünce yüzündeki ifade değişiverdi. Moro işi hemen sertlikten hesap kitaba döktü. Genç karısı da bütün öfkesine rağmen tencereyi yeniden doldurmak zorunda kaldı. Bu korkunç yemek yenip bittikten sonra Morolar eve girdiler, kapıyı sert bir şekilde kapadıktan sonra arkadan sürgülediler ve Amerikalılar'ı taraçada bıraktılar. Bu arada gecenin karanlığı çabucak çöküyordu.

Hedges bir iki açıklama yaptı:

— «Bu dağlı Morolar yaşantılarını Kur'an'a göre ayarlarlar ama, bu işi cahil bir imamın yorumlarına uyarak yaparlar. Kur'an'ın buyruklarını da bu adama örümcek kafalı bir hoca anlatmıştır. Onlar için her şey birden fazla karı almak, köle kullanmak ve sertliğe başvurmaktan ibarettir.»

Fertig:

— «İyi ama, Kur'an'ın zorunlu kıldığı konukseverlik kurallarına uyarlar mı?» Diye sordu.

— «Bizler çok sayıda oldukça onlar da bu konukseverlik masalına inanacaklardır.»

Fakat sabahleyin çok sayı filân diye bir şey kalmamıştı... Don Salvador'un Morolar'dan tiksinen taşıyıcıları paralarını bile almadan ormandan yok olup gitmişlerdi. Ne gibi bir yol tutmak gerekiyordu? İki çözüm yolu vardı: Ya üçü de taşıyabilecekleri kadar eşyayı yüklenip yola çıkacaklar ve Deischer'in kampına kılavuzsuz olarak ulaşmaya çalışacaklar; ya da dağlardan Moro taşıyıcılar bulmaya çalışacaklardı. Fakat aynı zamanda bu Morolar'ın, silâhlarını ele geçirmek için kendilerini öldürmeye kalkışmaları gibi bir tehlikeyi de göze alacaklardı. Onlar bu tasarıları gözden geçirirlerken birsürü kara maymun homurtular koparark kurşunî renkteki gün ışığının içinde çıka geldi. Maymunlar Moro'nun mısır tarlasına saldırarak altını üstüne getirmeye hazır bir hâldeydiler.

Kapı açıldı; Moro, köleyi dışarıya itti:

— «Kov şu maymunları!» Diye bağırdı. Hedges hiçbir şey söylemeden tüfeğini omuzladı, tetiği çekti. Tüfeğin sağıredici sesi hâlâ Fertig'in kulaklarında çınlıyordu ki son maymun da, bir karde-

şinin ölüsünü tarlada bırakarak gözden kayboluyordu.

Moro, Amerikalılar'a bambaşka bir gözle bakmaya başladı. «Oh! Oh!» Diye bir ses çıkardı ki visayan dilinde bu, «evet efendim» anlamına gelmekteydi. Şimdiki durumda ise bu, Amerikalılar'ın hırpalanma tehlikesiyle karşılaşmadan o yörede kalabilecekleri anlamına geliyordu. Hiç değilse cephaneleri bitene kadar.

Hedges fırsattan yararlanarak Moro'nun ağzını aradı ve Rogungan kabilesi reisinin güçlü bir Manobo olduğunu, topu topu dört fersah (22,5 kilometre) uzakta oturduğunu öğrendi. Adamın sözlerinden şunlar anlaşılıyordu: Onüçüncü Yüzyıl'da Morolar bu bölgeyi istilâya başlamışlardı. Fakat Manobo kabileleri bunları dağlık bölgenin içerilerine dek yayılmaktan alıkoymuşlardı. İşte bu reis, o çok nâdir Manobo kabilelerinden birinin başında bulunmaktaydı. Onun topraklarından geçip Deischer'in kampına ulaşmak için kendisiyle anlaşmak gerekiyordu. Amerikalılar taşıyabilecekleri kadar yükü sırtlandılar. Kalanları Moro'nun taraçasında bıraktılar. Hedges, Moro'ya:

— «Eşyamızı burada bırakıyoruz. Kabile reisinin adamları sonra gelip bunları alacaklar,» dedi.

Beri yandan gözlerini dikmiş, Moro'nun kara suratına bakıyordu. Adam Hedges'in kendisine söylemediği her şeyi anladı.

Amerikalılar'ın gördükleri son görüntü şu oldu: Köle tarladan dönüyor, bir eliyle de kafası kesilmiş bir maymunu sürüklüyordu. Onu mutfağa verecekti. Ertesi gün için mükellef bir şölen vardı.

Üzerinde yer yer çukurlar bulunan ve ulu ağaçların gölgesi altında uzanan geniş bir ırmağın kıyısını izliyordu. Berrak ırmak da kumlu bir yata-

ğın içinden akıyordu. Öğle üzeri ırmağın bir dönemecine ulaştılar. Orada da suyun kıyısında karabiber ağaçlarının, ince bambuların ortasında bir yapının yükselmekte olduğunu gördüler. Bu bina dosdoğru Borneo'nun Dyak ülkesinden geliyordu. Sivri damlı bir evdi. Akıl almayacak yükseklikteydi. Palmiye yapraklarından yapılma çatısı yer yer onarılmıştı. Başında rengârenk bir çeşit sarık, tertemiz şortunun kemerinde de altın kabzalı bir hançer bulunan küçük bir oğlan çocuk, eve giden çok dik merdivenden aşağıya indi. Resmî bir tavırla Amerikalılar'a doğru ilerledi. İngilizce:

— «Geldiniz demek,» dedi. «Adım Jaime. Okulda dört yıl İngilizce okudum. Kabile reisi büyükbabamdır, sizinle konuşacak. Ama konuşmadan önce bir şeyler yiyip biraz uyumanızı istiyor.»

Küçük çocuk böbürlene böbürlene Amerikalılar'ı alıp evi çevreleyen geniş dolma toprak alandan geçirerek götürdü. Fertig içeriye girerken binanın ve giriş kapısının nasıl bir stratejik zekâ ile yapılmış olduğunu hayranlıkla seyretti. Bir düşman hangi yönden gelirse gelsin, açık ve dik yokuşlu bir alandan geçmeksizin eve yaklaşamazdı. Ondan sonra hemen hemen dimdik bir merdivenden tırmanması, başını döşemenin hizasından çıkarması, yâni yukarıda bekleyenlerin eline kendini teslim etmesi gerekiyordu.

Rogungan kabilesinin reisi mağrur ve huzurlu bir tavırla evin önündeki üstü kapalı taraçanın önünde duruyordu. Yaşlı, bumburuşuk, gülümser bir adamdı ama gülümseyişi tenbûlle kararılarak törpülenmiş dişlerini meydana çıkarıyordu. Dudakları da kızıllaştırılmıştı. Rütbesine yaraşan gösterişsiz bir zarafetle giyinmişti. Ayağın-

da siyah renkte, bacaklarını sımsıkı sararı dar bir pantolon, sırtında sarı bir gömlekle sırma işlemeli kırmızı bir ceket, başında ise «batik» denilen yöntemle boyanmış bir sarık vardı. Yanıbaşında, geniş ağızlı bir mızrak duvara dayalı duruyordu. Ne İngilizce biliyordu, ne de visayan diyelekini. Hedges ile Fertig'in hiç işitmemiş oldukları bambaşka bir diyelekle konuşuyordu. Bununla birlikte küçük torunu daha söylediklerini İngilizce'ye çevirmeden ne demek istediğini anlatabiliyordu. Amerikalılar'ı bir savaşçının başka savaşçıları karşıladıkları gibi karşılamaktaydı. Durumları üzerinde hiçbir yorumda bulunmuyordu:

— «Sizinle sonra konuşuruz,» dedi. Duvarın dibinde bir peyke vardı. Gelenlere oraya oturmaları için işaret etti, sonra mızrağını alarak evin içinde gözden kayboldu. O sırada içeriden bir kadın çıktı. Elinde, nefis kokuların yükseldiği toprak bir tencere vardı.

Bu sımsıkı kapalı güveçte pişirilmiş bir tavuk yemeğiydi. Fertig kızılderililerin **«curry»** ile çeşnilenmiş yahnisine, Meksikalılar'ın **«chile»** adlı yemeklerine alışıktı ama; böylesine biberli baharlı bir yemeğin yenebileceğini hiç düşünmemişti.

Albay:

— «Yandım Allah!» Diye bağırdı. «Bu mübarekten çıkan ısıyla bir fabrika işletilebilir!»

Bu, Malezya'da pişirilen yemeklerden biriydi. Baharatın bol bulunduğu adalarda yapılan bir yemekti. Meksikalılar bile oraların yemeklerini biraz ağız yakan cinsten bulurlardı...

Bu yahni pişirilirken içine en azından iki avuç biber atılıyordu.

Acıdan Offret'in gözleri yaşarmıştı:

— «İnsan alıştı mı çok güzel geliyor,» dedi.

Amerikalılar'ın damakları da, mideleri de hâlâ cayır cayır yanıyordu ki; kabile reisinin torunu gelerek onları, daldıkları öğle uykusundan uyandırdı. Yaşlı ve saygıdeğer büyükbabasının yanına götürecekti.

Onları binanın en büyük salonuna, deyim yerindeyse taht salonuna aldılar. Burası elli metre karelik geniş bir yerdi. Yüksekliği de döşemeden en ortadaki ana kirişe kadar en azından oniki metreydi. Kadınlar ayaklarına keçe terlikler giyip parkenin üzerinde kayarak onu her gün cilâlıyorlardı. Döşemede yer yer yuvarlak ışık benekleri vardı. Bu ışıklar damın şurasına burasına açılmış deliklerden geliyordu. Bambu duvarların aralıklarından süzülen, çizgi hâlindeki ışıklar da vardı. Kabile reisi başında kavuğu ile bir sayvanın altına bağdaş kurmuş oturuyordu. İki yanında üzerleri işlemeli bakır vazolar bulunuyordu. Dizlerinin üzerinde bambudan, boruyu andıran kalın ve yuvarlak bir kutu tutmaktaydı. Elini bir imparator edasıyle konuklarına uzattı. Fertig'e sanki eşitiymiş gibi davranarak yanına oturması için işaret etti.

Küçük çocuk onun sözlerini İngilizceye çevirdi:

— «Reis Soong: 'Sizler uzun yıllardan beri buraya ilk gelen Amerikan askerlerisiniz' diyor.»

Fertig ihtiyatlı bir cevap vererek:

— «Amerikan ordusunun temsilcileri eski bir dostun çatısı altında bulunmaktan çok mutlular,» dedi.

O konuşurken yaşlı reis de elindeki yuvarlak kutunun kapağını açarak içinden sararmış bir tomar kâğıt çıkardı. Bu kâğıtlar parmakları arasında hışırdıyordu.

Fertig bunlardan birini yavaşça aldı ve bunun,

askerî başlıklı bir mektup olduğunu gördü. Mektupta, Moro ayaklanmasının bastırılması için girişilen ilk sefer sırasında halkını tarafsızlık içinde tuttuğu için, Rogungan kabilesinin reisi kutlanıyordu. Mektubun altında Amerikan ordusu yarbaylarından John J. Pershing imzası vardı. İmzanın üzerinde de **saygılarla** sözcüğü bulunuyordu.

Kabile reisi bu adı biraz yayvanca telâffuz ederek:

— «Evet, Pershing,» dedi.

Sonra kutudan bir mektup daha çıkardı. Bunda da bir çarpışma sırasında yaptığı yardımdan ötürü kendisine teşekkür ediliyordu.

Mektup şu sözlerle son bulmaktaydı: **«İmza: Arthur MacArthur, Amerikan ordusu yüzbaşılarından Douglas MacArthur tarafından bu mektup elden verilmiştir.»**

Douglas MacArthur'un yüzbaşılığı zamanından beri evinde ağırladığı ilk Amerikan subaylarına hitabeden reis Soong terbiyeli terbiyeli: «Muartu...» gibilerden bir şey mırıldandı.

Fertig onun torununa şunları söyledi:

— «Büyükbabana söyle, General MacArthur eski silâh arkadaşına en iyi dileklerini gönderiyor. Eski arkadaşına.»

Kabile reisi nâzik bir tavırla eğildi. Fertig ise onun neler düşündüğünü bilmeye can atıyordu. Aklından şunları geçiriyordu: **«Acaba adam bu mektupların gerçek anlamını biliyor mu; yoksa yuvarlak bambu kutuları içindeki bu sararmış kâğıtları, dilleri anlaşılmayan yabancıların vaktiyle kendisine verdikleri bir çeşit muska mı sanıyor? Ya da bu mektupların, kabile reisinin uyruklarıyle Amerikalılar arasında sadece bir çeşit**

silâhlı mütareke uygulanacağı umudunu ifade etiklerini çok iyi biliyor mu?»

Fertig reisin torununa hitabederek, fakat gözlerini bu savaş adamından ayırmayarak:

— «Söyle ona,» dedi. «General MacArthur dostlarını unutmaz, bir gün geri gelip Mindanao'yu istilâ eden bütün Japonlar'ı öldürecek.»

Yaşlı adam ayağa kalktı, bu sözleri duyunca da gözleri parıldadı. Gür ve sert sesiyle yaşamını, çarpışmalarını anlatmaya başladı. Küçük çocuk da çok resmî, mağrur bir tavır takındı. Altıncı sınıfta öğrendiği İngilizce'sine İspanyolca sözler de katarak mızraklarla, kılıçlarla dolu bir öyküyü çevirerek anlattı. Bu öykü şöyle bitiyordu:

Kabile reisi Morolar'dan arta kalanları, kendisine boyun eğmek istemiyenleri Rogungan vâdisinden söküp atıyor; sonunda kendi egemenliğini kuruyordu.

Kabile reisinin göğsündeki bir yara izi de kılıçla yapılan bir çarpışmanın kanıtıydı. Bu çarpışma sonunda, kendisini yaralayan Moro'yu domuz avında kullanılan bir mızrakla yere çivileyivermişti.

Fertig çocuğa:

— «Sor bakalım, M. Deischer'i tanıyor mu?» Dedi.

Çocuk:

— «M. Deischer'in bu bölgede altın mâdenleri var, iki günlük yolda, dağlarda, Momungan taraflarında bir de kamp kurdu.» Dedikten sonra şunları da ekledi:

— «Büyükbabam, M. Deischer'in sığınacağı bir kampı daha önce hazırlamıştı. Eğer Mr. Dei-

scher şimdi oturduğu yerden ayrılmak zorunda kalırsa, gelip bu kampta oturacak.»

Küçük tercüman sözlerine şöyle devam etti:

— «Reis 'kendi yurttaşlarıyle birlikte olmak isteyişlerini anlıyorum, ama M. Deischer'in kampına gitmelerine hiçbir neden yok. Rogungan'a hoş geldiler, burada istedikleri kadar kalabilirler. Ayrıca üç kişiyi doyurmanın hiçbir önemi yok,' diyor.»

Basık burunlu, yuvarlak yanaklı, bodur, adaleli ve iri göğüslü iki genç kız sessizce içeriye girmişler, törpülenip karartılmış dişlerini göstererek altın bileziklerini şıkırdatıyorlardı. Kabile reisinin torunu devamla:

— «Büyükbabam: 'Bunlar benim yeğenlerim. Size pilâv pişirecekler, gece de koynunuzda yatacaklar' diyor.»

Fertig Hedges'in alaycı tavrını ve kızların yüzlerindeki merak ifadesini görmezlikten gelmeye çalışarak:

— «Ona candan teşekkürlerimi ilet. Çok nâzik ve cömert bir kişi olduğunu söyle,» dedi. Yaşlı kabile reisi:

— «Ne önemi var?» Demek istermişçesine elini kaldırdı.

Sonra kamıştan bir kavalı alıp burun deliklerinden birine soktu, nâzik bir tavırla Fertig'den yana dönerek kavalı çalmaya başladı. Görünüşe göre sarayında, maiyetinin arasında vakit geçirmekten, kaval çalmaktan ve şeker kamışıyle kokulu otlardan yapılan, adına da **«basi»** denen rakıyı içmekten başka hiçbir işi yoktu. Sanki dedesinin ve babasının hüküm sürdüğü bu vâdide hiçbir olay çıkmazmış gibi! Bununla birlikte bu

vâdi bugün tehlikedeydi. Fakat bundan önce de binlerce defa tehlikeye düşmüştü. Gözcüler hep tetikteydiler. Bir kimse yaklaşacak oldu mu; tahtadan yapılmış bir çan hemen çalmaya başlıyor, patika boyunca yerleştirilmiş başka gonglar da ona uyarak alârm işareti veriyorlardı. İnsanlar mızraklarına güvenip «Güneş»e, «Büyük Yılan»a, «Ulu Ağaçlar»a ve cücelerin küçük topluluğuna inandıkları sürece hiç kimse vâdiyi ele geçiremeyecekti. Bu vâdi daima kabile reisinin torununun torununa ait olarak kalacaktı.

Birkaç kadeh basi içtikten sonra uyukladığı oluyordu. Tahtının üzerinde sızıp kalıyor, kadınlar onu alıp odasına götürüyorlar, uyanınca bir kadına ihtiyaç duyuyor, kadın da onun isteğine boyun eğiyordu. Rogungan kabilesinin reisi olmak hani pek de fena şey değildi... Fakat bu program Fertig'i mutlu etmekten çok uzaktı. Güvende olmak yetmiyordu. Mindanao'daki bütün beyazların, hiç değilse yalnız olmanın acısını çekmemek için, birbirlerine muhtaç olduklarına inanıyordu. Deischer'in barındırdığı Amerikalı gençlerin asker oldukları anlaşılırsa belki müstahkem, disiplinli bir kamp kurma işi başarılacaktı. Bu dağ başında toprağı ekerek, avlanarak yaşanacaktı. Bu ise muhakkak Amerikalılar'ı oyalıyacak ve başka bir çokları gibi onların kendilerini koyvermelerini önleyecekti. Başkalarının yaşamları yerli bir kadınla ondan doğma, çamurların içinde oynayan çırılçıplak birsürü küçük melez arasında geçiyordu. Bunlar umuttan, sevgiden, kısacası her şeyden vazgeçmiş insanlardı.

Öte yandan Rogungan'da pek o kadar kötü değildi. Irmağın yakınında ekili tarlalar vardı. Burada, gökyüzünün bir parçası da görülüyordu.

Yâni ilkel bir çeşit güvenlik. Ayrıca Fertig de Mindanao'yu baştan başa dolaşarak daha kendisi yaklaşmadan kayboluveren orduları araştıracak güç kalmamıştı. Gerçi yoluna devam etmeye çoktan hazırdı ama, iler tutar yeri olmayan birtakım söylentilere inanarak harekete geçmeye hiç de hazır değildi. Deischer'i görüp bir soruşturma yapması için Hedges'i yollamaya karar verdi.

— «Orası buradan daha iyi ise gideriz, yoksa çocukları alıp buraya getirirsin. Fakat bizimle birlik olmaya karar vermeleri şartıyle tabiî,» dedi.

Bu işe reisin de aklı yatmıştı. Hedges yanına dört taşıyıcı; kılavuz, tercüman ve taşıyıcıların kefili olarak da reisin torununu alıp vâdiden ayrıldı. Beş altı gün hiç haber gelmeden geçti. Fertig kaygılanmaya başlıyordu. Deischer'in kampına ulaşmak için iki gün yol yürümek gerekiyordu. Çevrenin incelenmesi için de bir gün eklenirse, Charles Hedges'in dönmüş olması gerekmekteydi.

Offret:

— «Sakın Morolar'ın saldırısına uğramış olmasın?» Dedi.

Fertig onun sözünü keserek:

— «Varsayımlar bizi hiçbir sonuca götürmez,» dedi. Fakat için için Hedges'in kellesinin uçurulmuş, bedeninin de çalılıklar, dikenlikler içinde çürümeye başlamış olduğunu görür gibi oluyordu.

Hem sonra reis, hayatının gururu olan torunu geri dönmezse ne yapardı? Fertig'in eşyası arasında bütün bu serüvenler boyunca Fransız Kardinali Richelieu'nün bir biyografisi kalmıştı. Onu tekrar tekrar okuyordu. Dokuzuncu gün torunla

dört taşıyıcı çıkageldi. Kir pas içinde, bitkin haldeydiler.

Torun:

— «Yol çok çetin ve uzundu,» dedi. «İki gün değil, üç gün sürdü. Ne ev vardı, ne de bir kimse!»

Fertig:

— «Yüzbaşı Hedges ne oldu?» Diye bağırdı.

Çocuk hiç heyecanlanmadan cevap verdi:

— «Çok kötü. Biz M. Deischer'in yanına varınca yüzbaşı: 'Bir gün dinlenirsiniz, sonra yine yola çıkarsınız,' dedi. Sonra yüzbaşı başından hastalandı. Çok kötü sıtmaya tutuldu. Çok kötü. Tam üç gün gözü hiçbir şeyi görmedi. M. Deischer: 'Jaime, sen burada kal ki Yüzbaşı Hedges iyileşince haber götüresin' dedi. Biz de kaldık, yedik, içtik, yatıp uyuduk. Sonra yüzbaşı: 'Sen ne duruyorsun burada Jaime, hemen git albaya benim iyi olduğumu söyle' dedi. Ben de hemen yola çıktım. İki günde buraya geldim.»

Fertig:

— «Biz de M. Deischer'in yanına gideceğiz. Reise arkadaşımızın yanına gideceğimizi söyle. Haydi, hemen!»

Küçük Jaime:

— «Reis: 'Siz benim konuklarımsınız, burada kalmanız gerek. Yol çetindir, Kapai ırmağı kabarmış durumda. Adamlar ava çıktılar. Burada, benim yanımda yiyecek var, kadınlar var, söz sohbet de var' diyor.»

— «Söyle ona: Bütün bunlar çok gerçek, fakat peşini bırakmayacağım diye arkadaşıma söz verdim. Onu izlemek zorundayım. Burada kalmak isterim. Ne var ki görevim beni yola çıkmaya zorluyor.»

Reis:

— «Söz verdinse gitmen gerek,» dedi. «Fakat daha bir şenlik yapacağız. İki gün ve bir gecelik. Üç gün sonra da gidersiniz.»

Romatizmadan bükülmüş üç parmağını da gösterdi.

Fertig yine:

— «Ona teşekkür et, yarın yola çıkacağımı söyle,» dedi.

İhtiyar gülümsedi. Torunu da şunları İngilizceye çevirdi:

— «Gidemezsiniz ki, bütün adamlar ormanda, eşyanızı taşıyacak tek kimse yok. Adam gönderip: 'Şenlik düzenliyoruz' diye haber salacağım. Yalnız basi rakısı içmek ve bütün gece dansetmek için herkes gelecektir. Sabah olunca da onlara şöyle diyeceğim: 'Bütün gece seviştiniz, bütün gün de yol yürüyebilirsiniz. Sayın konuklarımın eşyalarını taşıyacaksınız. Yoksa gidin, kadınlarla birlikte tarlalarda çalışın!' Ben bunları söyleyince birçok erkek size yardım etmek isteyecek.»

Ondan sonra reis torunundan yana döndü:

— «Jaime, git babana, amcalarına söyle: 'Reis yarın değil öbürgün iki günlük bir şenlik düzenleyecek. Bir yaban domuzu, birkaç maymun, epeyce de muz getirin' de. Ben de basi rakısını hazırlarım. Haydi durma hemen git!»

Çocuk böyükbabasının kendisine söylediklerini Amerikalılar'a anlattı, sonra da yaban domuzu tuzaklarına yem olarak maymun yavruları koysunlar, babalarının buyruklarını yerine getirsinler diye amcalarını uyarmak için koşa koşa gitti. Kadınlar hemencecik şekerkamışlarını ilkel tahta oklavalarla ezip çıkan suyu damacanalara ak-

tarmaya başladılar. Bu damacanalar, daha önce reisin hazırladığı pis kokan bir karışımla yarı yarıya doldurulmuştu.

Şenlik günü yaklaşınca balta girmemiş ormandan tam takım ailelerin çıktığı görüldü. Herbiri dağ pirinci, havanda üstünkörü dövülmüş pirinç ve çuvallar dolusu manyok kökü getiriyorlardı. Balıklar, tavuklar, etler de kokup bozulmamaları için sonuncu gün gelecekti. Bu tür şenlik bir kır yemeğini çok andırır; herkes yiyeceğini kendisi getirir. Çünkü ormanın hiçbir bölgesinde büyük bir kalabalığı doyurmaya yetecek kadar yiyecek üretilemez ve kabuğu çıkarılmış pirinçten başka hiçbir şey de ambarlara saklanamaz.

Büyük gün şafak sökerken taşıyıcılar bambu sırıklarına asılı, hindistancevizi dolu fileler ve taze içkilerle dolu dört tane yirmişer litrelik damacanayı sırtlamış oldukları hâlde çıkageldiler.

Uzakta olan deniz kıyısından geldikleri için ayrıca Japonlar'ı konu alan birtakım olaylar da anlatıyorlardı.

Bütün Amerikalılar teslim olmuşlardı. Hemen hemen Japonlar'ın hepsi Avusturalya'da savaşmak için Mindanao'dan ayrılmışlardı. Filipinliler de kalan Japonlar'la konuşmaktan artık korkmuyorlardı. Japonlar'ın, önlerinde eğilmekten hoşlandıklarını farketmişlerdi. Kötülük yapmasınlar diye de herkes onları yerlere kadar eğilerek selâmlıyordu.

Akşama doğru gökyüzündeki bulutlar biraz dağıldı, Ay doğdu. Fertig'le Offret kırmızı renkli şekerin içinde kızartılmış karidesleri yerken oynayan delikanlıları seyrediyorlardı. Gençler halka olmuşlar, düzenli adımlar atarak, kumrukların ötüşlerini andıran sesler çıkarıyorlardı. Bu, kızlar

da halkada yer alana dek sürüyordu. Kızlar çıplak ayaklarıyle tempo tutuyorlardı. Bir gitarın sesi duyuldu ama, bu ses hemencecik içi boş kütükten yapılmış bir davulun gümbürtüleri ve bir muzikacının dibine taşla vurduğu bir tencerenin çıkardığı boğuk sesler arasında kaybolup gitti. Tempo hızlandı. Morolar, Hıristiyanlar, Manobolar geçmiş yüzyıllardaki ortak tanrıları olan yılanı kutsamak için hep birlikte dönmeye başladılar. Morolar fes giymişler ya da sarık sarmışlardı. Hıristiyanlar'ın başları açıktı. Manobolar ise boyun atkısı yerini tutması için boyunlarına banyo havluları sarmışlardı. Bunların üzerinde mavi ile yazılmış **Manila Oteli** sözleri okunuyordu...

Dans erotik bir hâl almaya başladı. Kızlar parmaklarını memelerine bastırarak Offret'i kışkırtıyorlardı ama, Fertig'e bakmıyorlardı. Çünkü o, büyük reisti... İstediği zaman istediğini seçerdi.

Kabile reislerinden Hâmid adında bir Moro birdenbire havaya sıçradı, keskin bir çığlık attı. Dans durdu. Herkes ateşli bir nutuk çekmeye başlamış olan Moro'ya bakıyordu. O ise küçümser bakışlarla Fertig'i süzmekteydi. Kabile reisinin torunu avazı çıktığı kadar bağırarak söylenenleri çevirmeye başladı:

— «Siz büyük bir savaşçıydınız fakat, şimdi askeriniz yok. Artık eskisi kadar da büyük değilsiniz. Tersine, şimdi Manobolar'ın size yardım etmeleri gerek. Morolar'dan hiçbir şey istemeseniz iyi olur. Çünkü verecek paranız yok! Siz önemliydiniz, ama şimdi değilsiniz; herkesin de bunu bilmesi gerek!»

Fertig cevap vermeye hazırlanıyordu:

— «Pis herif!» Diye mırıldandı.

Fakat o sırada Rogungan kabilesinin reisi aya-

ğa kalkarak mızrağını yarıya kadar toprağa sapladı. Mızrağın tehdit dolu, geniş kabzası hâlâ kızıl kızıl ışıldayan korların aydınlığında parıldadı.

Reis:

— «Amerikalılar Morolar'ı yenip de bunlar kalelerini yakarak Rogungan'a kaçtıkları zaman babam Amerikalılar'la dosttu,» dedi. «Ben buraya kaçan Morolar'ı korudum; benimle birlikte tuz ekmek yemiş, benim şekerkamışından yapılma rakıyı içmiş olan sayın konuklarımı da koruyacağım. Kimse Amerikalılar'a kötülük yapmayacak! Adamlarım da, onlar verseler bile para almayacaklar. M. Deischer'in yanına gidene dek benim konuğum olacaklar. Ondan sonra da onları M. Deischer koruyacak. Çünkü hepsi aynı soydan!»

Sonra Moro kabile reisine öfkeli öfkeli bakarak parmaklarını dudaklarına değdirdi ve sert bir hareketle mızrağını kavrayarak:

— «Söyleyeceklerim bu kadar!» Diye sözlerini bitirdi.

ÇETE SAVAŞI BAŞLIYOR

4 Temmuz 1942'de Yapılan Geçit Resmi

Loling onyedi yaşında bir kızdı. Haziran sonlarında bir gün, Amerikalılar teslim olduktan az sonra, Cagayan'a yakın bir köyde kurulan pazara gidiyordu. Annesinin yanı sıra neşeli neşeli yürüyor; beyaz elbisesi güneşin altında açık renk bir benek gibi duruyordu. İstilâcı Japonlar her yeri yağma etmişlerdi fakat, yine de satın alınacak birçok şey bulunabiliyordu.

Genç kız o gün pazarın şurasına burasına dağılmış olan Japon askerlerine uzun boylu dikkat etmedi. Babası: **«Japonlar; Asyalılar için varlıklı, refahlı bir Asya kurmak istiyorlar. Onlarla dost olabiliriz,»** demişti. Pazarda Çinliler ilâç, mavi gözlük, fare kapanı, tencereler, iğneler, kunduralar ve daha birsürü şey satmaktaydılar. Fakat hiçbiri Japonların bastıkları paraları almıyordu. Loling annesinin, ahbapları olan öteki kadınlardan bu Çinli esnafın adreslerini soruşunu ve onlara birtakım adresler verişini dinlemekteydi. Birdenbire bir silâh sesi, arkasından da bir çığlık duyuldu, herkes koşuşmaya başladı.

Biraz sonra Loling de başka kızlarla birlikte kendisini bir Japon kamyonunda buldu. Kamyon Loling'in okumakta olduğu okula doğru gidiyordu. Daha oraya varmadan ara yerde bir palmiye bahçesinin otları üzerinde Loling'in de, öteki kızların da birkaç defa ırzlarına geçilmişti.

Loling kolay teslim olmamış, kendini savun-

muş, onu yola getirmek için beş Japon biraraya gelmişti. İkisi kızı kollarından, ikisi bacaklarından tutuyor, beşincisi de işini görüyordu. Sonra her biri yer değiştirdi, hepsi işini gördü. Az ileride şoförün canı yine aynı şeyi istedi, kamyonunu tekrar durdurdu. Okulun avlusunda da askerlerden meydana gelme uzun bir kuyruk sıra bekliyordu.

Loling ertesi gün öldü.

Haber yarımadada yıldırım hızıyle yayıldı. Mindanao'da sevişmek çok kolaydı. Onun için ırza geçme yarımadada korkunç bir suç sayılıyordu. Irzına geçilen bir kızın ailesi de bunun öcünü ancak kanla alabilirdi. Herkes:

— «Japonlar hiçbir şey istemiyorlar, sadece alıyorlar,» diyordu.

Savaş sırasında kimi insanların kelleleri kesilmiş, kimisi çarmıha gerilmiş, ayaklarından tepe aşağı asılarak ağır ateşte kebap gibi pişirilmişti. Fakat artık savaş bitmişti. Ya da, yoksa yeni mi başlıyordu?

Filipinliler'in bilmedikleri şey şuydu: Adayı ele geçiren ve ilk hattaki bütün savaşçılar gibi görevlerini hınçsız olarak, hattâ acayip bir acıma duygusuyle yerine getiren askerler gitmişler; yerlerine **«Kempetai»** diye adlandırılan bir polis kuvveti gelmişti. **«Fikir suçu polisi»** denilen ve Naziler'in Gestapo'sunu andıran bu örgüt, hayâl edilemeyecek kadar zâlimdi. Onun yanı sıra bir de işgal kıtaları vardı ki, ordunun tortusuydu. Başlıca Koreliler'le Formozalılar'dan oluşmaktaydı.

1942 yılının Haziran ayı sonunda her yerde korkunç sahneler cereyan ediyordu. Fakat ne yapmalıydı? Kimileri, özellikle zenginler kendilerini Japonlar'ın kucağına attılar ve onların kurdukları

ve «B.C.» diye adlandırdıkları milis kuvvetlerine yazıldılar. Fakat çok sayıda insan bu işlere karışmadı. Bir Japon devriyesinin yaklaştığı duyulunca köylüler kaçışıyorlardı. Bu yetmiyormuş gibi özellikle kırsal bölgelerde haydutluklar, soygunculuk başladı. Morolar, Lanao'da bir Amerikan ailesini öldürdüler.

Fısıltı gazetesinin her yana yaydığı, şişirdiği bütün bu haberleri bir adam özel bir dikkatle inceliyordu. Bu, uzun boylu, yalnız çenesinde kızıl bir sakalı olan ve Momungan yakınında bahçecilikle uğraşan bir adamdı. Ateşten kararmış toprağı pek yıpranmamış elleriyle belleyip mısır ve tütün yetiştirdikten sonra, Fertig şimdi de bezelye ekiyordu. Bunlar domuzlara yem olarak ekilen, adına da **mongo** denen minicik bezelyelerdi. Fakat savaştan önce bu bezelyeler âdi suçtan hüküm giyenlere de verilirdi. Fertig bir şeye dikkat etmişti: Ada halkı arasında yalnız hükümlülerin yüzlerinin rengi yerinde, tenleri pürüzsüz, saçları parlaktı. O zaman şunu anladı: Mongo denen bu bezelyeler yalnız domuzlara iyi gelmiyordu.

Balta girmemiş ormanda tarla açmak, otlarla savaşmak ve daha birsürü iş yapmak, Fertig'in çok vaktini alıyordu. Gece yatınca kütük gibi uyuyor, fakat zihni yorulmuyordu. Özellikle bahçıvanlık yaparken düşünüyordu. Deischer'in kampının barınılmaz bir yer olduğu anlaşılınca Hedges ve Offret'le birlikte oraya gelmişti. Deischer'in kampı balta girmemiş ormanın tam ortasında, nemli kuyuyu andırıyordu. Reis Soong'un Bogungan köyündeki rahatlıkların hiçbiri o kampta yoktu.

Orada otuz kadar Amerikan kara ve deniz eri

de vardı. Fakat onlar da kamptan daha hırlı şeyler değillerdi. Kimseden emir almaktan hoşlanmıyorlar, orada kalmak istiyorlar, Deischer'in dağıttığı asker tayınlarıyle karın doyuruyorlardı. Eski bir mâden arayıcısı ve yaban domuzu avcısı olan Deischer kim bilir bu yiyecekleri nereden bulmuştu! Fertig: «**Yiyecekler bitince ne yapacaklar bunlar?**» Diye düşünüyordu. Buna karşılık onların bu yüzden hiç tasalandıkları yoktu. Fertig'in bostanı Momungan yolundan üç kilometre kadar uzakta, MacMichael adında bir kadının topraklarının kıyısında bulunuyordu. Yaşlı bir Müslüman olan bu kadın, İspanya-Amerika harbinin eski bir savaşçısıyle evlenmişti. MacMichael'ların çiftliklerinin yeri iyi değildi, fakat güvenilir insanlardı. Oğullarından biri vaktiyle Hedges'in yanında çalışmıştı. Balta girmemiş ormanda hemen oracıktaydı. Gerektiği zaman insan çabucak orada saklanabilirdi. Ayrıca fısıltı gazetesinin bütün haberleri çiftliğe geliyordu. Deischer'in kampı ise dünyadan habersizdi. Madam Deischer her hafta yaya olarak Japon garnizonunun bulunduğu Dansalan'a giderek balık ve patates değiş tokuş ediyor, dönüşte de pazar yerinde dolaşan bütün dedikoduları toplayıp getiriyordu.

Fertig her gün bahçesine gidiyordu. Sırtında yeni yıkanıp ütülenmiş üniforması vardı. Rütbesinin işaretleri kollarında parıldıyor, tüfeği de omuzuna çaprazlama asılı bulunuyordu. Üç nedenden ötürü sakal koyuvermişti: Yaşlıların büyük saygı gördükleri bir ülkede daha yaşlı görünmek için. Filipinliler arasında sakallılar pek az olduğu için, sakallı bir kimse karşısındakini etkisi altına alır. Son olarak da saçı sakalı kızıl renkte olduğundan bu, onu kolayca tanıma olanağını sağlıyordu.

«Teslim olmak **istemeyen şapkalı**, kızıl sakallı Amerikan albayı» **denince söz konusu** olan o idi. Kimseden saklanmıyordu. **Tersine**, daha uzaktan herkes onu olduğu **gibi bilsin**, tanısın istiyordu: O, Amerikan toprağı üzerindeki silâhlı, özgür bir Amerikan subayı idi. Amerikan sürekliliğinin ve «**yardım**»ın canlı tanığı idi, yardım da nerdeyse gelecekti. Herkes, hâlâ ondan sözediyor, geleceğini umuyordu. Ne var ki bu, lâf olsun diye beslenen bir umuttu. Teslim olmayan Amerikalılar'ın durumu ise belirsizdi. Filipinliler onların saklandıkları yerleri Japonlar'a haber vererek göze giriyorlardı. Bunun yanı sıra bir kısım Filipinliler de dostlarına kalleşlik etmedikleri için işkenceyle öldürülüyorlardı.

Beri yandan Japonlar'ın yarattıkları dehşet havası gittikçe daha korkunç bir hal alıyor, hiçbir engelle de karşılaşmıyordu. Japonlar bu olayı iyice belirtmek için Dansalan'dan Iligan'a giden yol üzerinde 4 Temmuz günü bir geçit resmi düzenlediklerini bildirdiler. Başka yüzlerce insan gibi Fertig ile Hedges de çalılıkların ardına gizlenerek bu geçit resmini izledi.

Silâhları ellerinin altında olduğu hâlde bir çeşit yarın doruğuna yerleşmişlerdi. Buradan, kızgın güneş altında parıldayan beyaz yola tepeden bakıyorlardı. Yol dağlardan inerek altlarından geçiyor, bir dönemeçte gözden kaybolup ırmağın kıyısına ulaşıyordu. Bu ırmak, kuzey kıyısındaki muz bahçelerine doğru akmaktaydı. Ağaçların gölgesinde terleyerek bekliyorlardı. Tam o sırada bir aracın frenlerinin gıcırtısını duydular. Bir kamyon yamaçtan ağır ağır inerek onlara doğru geliyordu.

Hedges gökyüzünün soluk maviliği kadar donuk bir sesle:

— «Bu keratalar acaba kamyonla ne getiriyorlar? Sakın General Fort olmasın!» Dedi.

Gerçekten de o idi. Tuğgeneral Fort'a da askerlerinin başında geçit yaptırılacaktı.

Fertig'le Hedges'in onu tanımak için dürbünle bakmaya ihtiyaçları yoktu. Nârin, çevik silûetini, oldukça seyrek kır saçlarını tanımışlardı. Kızgın güneş altında başı açıktı, rütbesini belirten gümüşî yıldızların parıldadığı görülüyordu.

Kamyon daha çok yaklaşınca, Amerikalılar onun güneşten yanmış yüzünü, bir profesörünkini andıran edasını açık seçik farkettiler. Dimdik durmak, mağrur bir tavır takınmak için elinden geleni yapıyordu. Kamyonun ardında ise askerleri toz toprağın içinde sendeleye sendeleye ilerliyorlardı. Elleri telefon telleriyle arkalarına bağlanmıştı. Başka tellerle de birbirlerine bağlıydılar. Öyle ki, içlerinden biri sendeledi mi, ötekiler de ona uyuyorlardı.

Generalleri gibi onların da başları açıktı. Çoğunun üniforması yırtık pırtıktı. Hepsi kir pas içinde, hırpanî kılıkta ve bir karış sakallıydı. Ayakları çıplak olanlar, yoldaki, ateş gibi yanan, taşlara basmamaya çalışıyorlardı. Benizleri soluktu, hasta oldukları görülüyordu. Bir şey düşünemeyecek kadar yorgun, bitkin ve bezgindiler. Yanıbaşlarında dikilip kabaran bodur askerlere göre gülünç biçimde uzun boylu görünüyorlardı. Bu küçücük askerlerin omuzlarında tüfekler vardı. Namlularından da sivrilemesine, uzun süngüler çıkıyordu. İçlerinden bazıları tozdan korunmak için burunlarının altından enselerine doğru birer mendil bağlamışlardı. Amerika'nın bağımsızlığına kavuştuğu bu ulusal bayram gününde daha çabuk ilerlemeleri için, süngüleriyle Amerikalılar'ın kaba etlerini dürtüyorlardı.

Amerikan askerlerinden biri düştü. Üç Japon köpekler gibi uluyarak onun üstüne saldırdı. İkisi askeri tutup, içlerinden biri de süngüsünü batırırken, cırlak sesleri gittikçe yükseliyordu. Amerikalı bağırdı. Bu, tek ve uzun bir çığlıktı. Öylesine iç paralayıcı, öylesine acıklıydı ki; bu kadar bitkin bir insanın bu çığlığı atmak için gerekli gücü nereden bulduğu şaşılacak şeydi.

Japonlar, Amerikalı'yı süngüyle delik deşik ettikten sonra ölüsünü muz bahçesine attılar.

Fertig de hemen o akşam, uzun süredir kafasında evirip çevirdiği kararı verdi. Saklanmak hiçbir şeye yaramıyordu. Bazı kimselerin aracılığıyle Japonlar haber yollamışlardı: Teslim olursa kendisine hiçbir kötülük yapmayacaklardı. Momungan'daki garnizonun komutanı olan Yüzbaşı Yamato kendi eliyle ona bir mektup yazarak «Filipinler için kan dökmemesini» öğütlemiş, Tanrı'nın ondan böylesine gülünç bir görevi istemesinin imkânsız olduğunu» da eklemişti.

Yamato «Albay Fertig'in hayatının katiyen tehdit edilmemesi ve kendisinin katiyen yaralanmaması için emirler vermişti.» Fakat hemen teslim olması şartıyle tabii.

Fertig olup bitenleri o akşam sonuca bağlayan bir edâ ile Hedges'e:

— «Charley,» dedi. «Bu kerataların yaptıklarını fitil fitil burunlarından getirmek gerek!..»

Asyalılar'a Yaraşan Bir Öneri

Fertig, MacMichael'ların evine varınca, avluda çömelmiş oturan gerillalarla karşılaştı. Bunlar; şuradan buradan devşirilmiş silâhlı, yalınayak delikanlılardı. Başlarında hasır şapkalar veya kasketler vardı. Üniforma parçaları ve özellikle sır-

malı, fakat eski püskü öteberi giymişlerdi. Hepsi onu selâmlamak için ayağa kalktı, Fertig de sert bir selâmla karşılık verdi. Sonra geniş adımlarla avludan geçerek kendisini merdiven başında bekleyen Hedges'le buluştu.

Hedges donuk, isteksiz bir sesle haber verdi:

— «Wendell, Bill Tait burada.»

Fertig:

— «İyi,» dedi.

Çiftlik evinin büyük salonu, sanki bu adamın kişiliğiyle tıklım tıklım dolmuştu. Bill Tait çok uzun boylu, çok güçlü, her yanından adeleler fışkıran, kömür gibi kapkara bir zenciydi. Sırtında kirli bir Moro entarisi vardı. Ökçelerini birbirine vurdu, aşırı derecede askerce bir poz takındı, afili bir selâm çaktı, Fertig'in de kendisini selâmlamasını bekledi. Fertig ona elini uzatınca şaşırır gibi oldu. Fertig ona bir iskemle gösterdi:

— «Bana kadar gelmek için çok uzun bir yol yürümüşsün, teğmen,» dedi.

Tait otuz iki dişini meydana çıkaran bir gülümseyişle:

— «Evet albayım,» dedi. «Aklıma sizi de ilgilendireceğini sandığım bir şey geldi de ondan!»

Yatmak için seçeceği yerin çevresinde döneleyen bir köpek gibi, Tait de kendisine gösterilen sandalyeye oturmadan önce içgüdüsel bir davranışla içinde bulunduğu odayı gözden geçirdi. Karanlık bakışı bir köşede duran Offret'e ve Fertig'in ardında, karşıki duvara dayanmış olan Hedges'e doğru kaydı. Hedges buradan, şimdi rahat duruşa geçmiş olan gerillaların bulunduğu avluyu görebiliyorlardı.

Fertig bu ziyaretin kendisinde uyandırdığı he-

yecanı dizginlemeye çalışarak yüzüne sert, hemen hemen haşin bir ifade verdi. Tait de hemen konuya girdi:

— «Albayım, beni buraya Yüzbaşı Morgan gönderdi. Bizim birliklerin komutanlığını üzerinize alır mısınız diye sormak için.»

Fertig Tait'in yağız yüzüne bakarak:

— «Ya! Sahi mi?» Dedi.

— «Evet, albayım, Yüzbaşı Morgan böyle düşünüyor.»

Fertig:

— «Birçok kimse senden ve Yüzbaşı Morgan'dan sözediyor...»

Hedges söze karıştı:

— «Meselâ ben. Albaya senin yaman bir hırsız olduğunu söyledim.»

Tait içine düştükleri sıkıntıyı gizlemek isteyen Doğulular gibi gülümsedi.

Hedges:

— «Ne yapacağımızı saptamamız gerek,» dedi.

— «Evet efendim.»

Fertig Tait'e dönerek:

— «Yüzbaşı Morgan niçin komutayı almamı istiyor. Bunu bana anlatmadan önce kendinden sözet. Sonra da Yüzbaşı Morgan'dan ve kurduğunuz örgütten bahsedersin. Bu konuda bize çok şey anlatanlar oldu, fakat sen işin gerçek yönünü söyleyeceksin.»

Tait, Amerikalı bir zenciyle bir Moro'dan olma bir melezdi. Babası eski bir askerî veterinerdi. Zenci süvari alaylarında görev yapmış, Morolar'a karşı başlatılan sefere katılmıştı. Savaştan sonra bir Moro kadınıyle evlenmiş, İspanya savaşına

katılan eski savaşçıların ortaklaşa kurdukları bir çiftliğe yerleşmişti.

Fizik bakımdan Tait'te babası kadar saf kan bir zencinin görünüşü vardı fakat; annesinden Morolar'ın kararsız, oynak mizacını almıştı. Yeni yetmelik çağında boyuna suç işlemişti. Yasaları kaç kez çiğnediğini ya da aklına estiği gibi yorumladığını kimse bilmiyordu. Savaş başlayınca gönüllü yazılmıştı. Fakat eğitim görmediğini ileri sürerek onu askere almamışlardı. Gerçi o kendisini Amerikan vatandaşı sayıyordu fakat, teslimden sonra Japonlar'ın kurdukları milise yazılmıştı. Bunun üzerine Jponlar onu Kamimai'nin yanına tercüman olarak verdiler. Bu adam savaştan önce Mindanao'da altı yıl oturmuş olan bir casustu, neyle geçindiğini kimse bilmiyordu.

Teslimden sonra Kamimai; Lanao'da doğu ve batı Misamis kentlerinde halka nutuklar çekmiş, her gittiği yerde de hep aynı şeyi söylemişti.

Kamimai, çat pat konuştuğu Visayan diyelekini kullanarak:

— «Herkes imparatorluk hükümetiyle işbirliği yapmalıdır,» diye bağırıyordu.

O zaman Tait:

— «Gebertelim şu aptal herifi, üzerinde silâh yok,» diye bağırıyor, İngilizce bilen köy delikanlıları da sevinç çığlıkları koparıyorlardı.

Bunun üzerine Kamimai, resmî bir tavır takınarak onyedi maddelik ünlü Japon bildirisini okuyordu. Maddelerinden tek bir tanesine saygı göstermeyen kimsenin ölümle cezalandırılacağı bildiride belirtilmekteydi. Kamimai sözlerini şöyle bitiriyordu:

— «Sivil hükümet işlerini normal olarak yürü-

tecektir. Bütün erkekler ailelerini evlerine getirsinler. Hepinize mutluluklar dilerim!»

Tait iri boyu ile imparatorun temsilcisinin tepesinden bakarak, aynı resmî edâ ile İngilizce avaz avaz bağırıyordu:

— «İnanmayın bu aptal herife! Onun hiçbir yetkisi yok! Karılarınızla çocuklarınızı dağda bırakın!»

Tait'in söylediği her cümleden sonra köylüler:

— «Tamam, kabul!» Diye bağırışıyorlar, Kamimai de onların kendisini onayladıklarını sanarak gururla şişiniyordu. Iligan'a dönünce Kamimai, Tait'i öylesine övmüştü ki; Japonlar bizim eski manda hırsızını Momungan'da polis şefliğine atamışlardı. Bunun üzerine Tait:

— «Morolar'ın saldırılarına karşı koyabilmem için bana yüz tüfek verin,» dedi.

Japonlar hemen verdiler. Tait de bunu görünce yine tüfek istedi. Sonunda Japonlar tüfeklerin gerillaların eline geçtiğini öğrendiler ama; Tait'in kulağı çok delik olduğundan, işlerin bozuk çalmaya başladığını anladı. Kendisini tutuklamakla görevli devriye kolu gelmeden önce ortadan kayboldu. Polis şefi olarak yaptığı son iş, Japonlar'a bilgi satan bütün casusları kurşuna dizmek olmuştu. Kuzey kıyısı yönünde kaçtı, Baroy'a geldi, orada Morgan'ın kurduğu birliğe katıldı, teğmen oldu.

Fertig fısıltı gazetesi sâyesinde Luis Morgan'dan, ya da öteki adıyle William Morgan'dan sözedildiğini çok işitmişti. Amerikalı bir beyazla bir Filipinli'den doğma olan bu melez, zaman zaman kendini ünlü korsan Morgan Morgan'ın torunlarından biri diye tanıtıyordu.

Filipinler'deki güvenlik servislerinde teğmen rütbesiyle görev yapmıştı. Hakkında şunlar anlatılıyordu: Japon saldırısı sırasında adamlarını Kolambugan'dan Lanao gölüne götürmesi emredilmişti. Fakat o, emre karşı gelerek Kolambugan'daki büyük hızar fabrikasını yakmış, bölüğünü de Baroy'a götürmüştü. Burası Panguil körfezinin ta bitiminde çok sâkin, küçük bir köydü. Kendi kendine yüzbaşı rütbesi vererek yolda dörtyüz Filipinli askeri çevresine toplamıştı. Baroy'daki Hıristiyan köylüleri, Moro yağmacılara karşı korumayı kendine iş edindi. Onda katı bir polis zihniyeti vardı. Yalnız ve yalnız doğrudan yapılacak eylemin etkili olacağına inanıyordu. İlk iş olarak da Baroy'da Hıristiyanlar'la güzel güzel geçinen erkek, kadın ve çocuktan oluşan otuz Moro'yu tutukladı, mitralyözle kurşuna dizdirdi. Yaptığı bu koruma işinin bedeli olarak da o gece için koynuna bir kadın verilmesini istedi. Ertesi geceler için başka kadınlar, askerleri için de pirinç ve para istedi. Kurduğu beyliğe rahatça yerleşip, halkı haraca kesti. Beri yandan Amerikalılar savaşı kaybediyorlardı. Bütün bunlara rağmen Tait, Morgan'ı Fertig'e yiğit bir kimse olarak tanıtıyordu: Teslim olmaya yanaşmamış bir yurtseverdi. İyi silâhlanmış, disiplinli kuvvetleri olduğu gibi elinin altında tutmuştu.

Sonra Tait çok terbiyeli bir edâ ile ekledi:

— «Fakat albayım, işin can sıkan yanı şu ki; Yüzbaşı Morgan sâyesinde çok asker topladık. Savaşa girmeyerek sadece kaçan birtakım Filipinli subaylar da şimdi gelmişler, komutayı ellerine almak, âmirlik taslamak istiyorlar. Hepsi de Yüzbaşı Morgan'dan bir rütbe yüksek. Daha şimdiden söylendiğine göre yakında gelecekler. Bu iş de politika gibi, albayım.»

Tait susarak bir cevap bekledi **fakat**, Fertig'den çıt çıkmadı.

Fertig: **«Harekete geçmek için acele etmemekle iyi etmişim,»** diye düşünüyordu. Hedges ise 4 Temmuz'daki geçit töreninden beri yerinde duramaz olmuştu. Telefon tellerini kesmek, bir devriye koluna pusu kurmak, hiç değilse bir nöbetçi olsun öldürmek için emir bekliyordu. Fakat büyük bir inatla:

— «Olmaz! Bırakalım da ilk adımı Filipinliler atsınlar,» diyen Fertig, sözlerini şöyle sürdürdü: «Biz gerilla savaşını yönetebiliriz, denetleyebiliriz fakat başlatamayız. Ayrıca, kepaze olmuş ve savaşta yenilmiş insanların çağrısı üzerine kimse ayaklanmaz!»

Temmuz'dan sonra Ağustos gelmişti. Hedges sabırsızlıktan mum gibi eriyordu. Beri yandan hemen her yanda gerilla çeteleri kurulmaktaydı. Kendi elleriyle yaptıkları silâhlarla Filipin ordusundaki kendilerini teğmenliğe yükselten eski çavuşların; yine kendilerini binbaşılığa, albaylığa, hattâ generalliğe yükselten teğmenlerin çevresinde toplanıyorlardı. Gerillalar kendilerine **«yurtsever»** adını vermişlerdi. Herbiri de kendisinin ilk ve tek gerçek çete olduğu iddiasındaydı fakat, gerçekte pek azı Japonlar'a karşı savaşıyordu. Daha çok o dolaylardaki haydutlara, hattâ birbirlerine saldırıyorlar; ne idüğü belirsiz politik bir egemenlik uğurunda savaşıyorlardı. Japonlar gerillaların birbirleriyle savaştıklarını öğrenince seviniyorlar, onlarla pek uğraşmıyorlardı. Fertig ise umutlarını bu karmakarışık durum üzerine kurmuş bulunmaktaydı.

Hedges'le Offret'e:

— «Hele bekleyelim de bu heriflerden biri kö-

tü duruma düşsün,» diyordu. «İşte o zaman bize ihtiyacı olacak!»

Görünüşe göre Morgan için uygun an gelmişti. Fakat Fertig, ne düşündüğünü Tait'e söylemekten kaçındı. O da albayın sustuğunu görünce bozuluyor, şöyle diyordu:

— «Evet, Yüzbaşı Morgan böyle düşündü. Kimse, hiç kimse Birleşik Amerika ordusunun bir albayından daha yüksek rütbeye sâhip değildir. Komutayı siz ele alırsınız bu adamlar belki memnun olmayacaklar fakat; hiçbir şey söyleyemeyecekler, ağızlarını bile açamayacaklar. Şef, patron, tek gerçek komutan siz olacaksınız. Adamlar bizim olduğuna göre Yüzbaşı Morgan da kurmay başkanlığını yapar.»

Fertig:

— «Evet, lâfı nereye getireceğini anlıyorum,» dedi.

Hem de çok iyi anlıyordu. Morgan'la Tait çeteleri kendi emirleri altında tutacaklar, fakat sırası gelince kendisini ileri süreceklerdi. Tait albayın gösterdiği anlayışa sevindi, gülümsedi. Sonra da şu açıklamaları yaptı:

— «Yüzbaşı şöyle diyor: 'Her tarafa bir söylenti yayarız. Avusturalya'dan bir Amerikan generali gelmiş. Onu, General MacArthur göndermiş. Mindanao'daki bütün gerilla kuvvetlerinin başına bu general geçecekmiş deriz.' Avusturalya'dan gelen bir Amerikan generali üzerinde hiç kimse tartışma yapamaz albayım. General MacArthur'un bizi unutmadığını ve bir general yolladığını öğrenen herkes sevinecektir.»

Fertig kılı kıpırdamadan:

— «Bu general de ben olacağım, öyle mi?» Dedi. Tait çok ciddî bir tavırla cevap verdi:

— «Evet albayım, siz olacaksınız.»

— «Yüzbaşı Morgan da kurmay başkanı olarak albay olacak, değil mi?»

— «Tabii albayım, tabii! Bir generalin kurmay başkanı hep albay olur!»

— «Sen de binbaşı, hattâ yarbay olursun artık, ha?»

Fertig kendisine yapılan öneri üzerinde düşünürken, Tait de saygılı saygılı sustu. Bu, tam Doğulular'a özgü bir düşünüştü. Fakat aynı zamanda çok parlak bir düşünüştü ve ortaya geniş ölçüde propaganda olanakları çıkarıyordu. Gerçi Amerikalılar kepaze olmuşlardı fakat; General MacArthur'un itibarı, bozgundan az zarar görmüştü. Filipinliler'in gözünde bir efsane kahramanı, bir babaydı. MacArthur'un gönderdiği bir general haklı olarak, yalnız Morgan'ın bütün örgütüne değil; Mindanao adasını ele geçirmeye çalışan bütün gerillalara, hattâ yarımadadaki bütün çetelere komuta etmek isteyecekti. Bu general, çete savaşının başlıca eksik yanı olan tek komutayı herkese kabul ettirecekti. Öte yandan, genel karargâhın temsilcisi olarak, bütün Filipinler'in değilse bile Mindanao adasının valisi olacak; Filipin uluslar topluluğunun ve Birleşik Amerika hükümetinin bir çeşit tam yetkili temsilcisi hâline gelecekti. (Şurasını belirtmek yerinde olur ki, son savaştan önce Filipinler'in durumu sömürgelikle bağımsızlık arasında bulunmaktaydı. Takımadaların bir cumhurbaşkanı, yerel bir hükümeti ve meclisleri vardı).

Fertig: **«Acaba Tait ile Morgan bu kadar uzağı görüyorlar mı?»** Diye düşünüyordu. Her ne olursa olsun, böyle yaparlarsa; emirleri altında MacMichael'ların avlusunda çömelip oturmuş beşyüz

zavallı tipinde adamlara sâhip olmaktan çok daha kazançlı çıkmış olacaklardı. Kim bilir belki de, eski polis Morgan'la eski haydut Tait daha şimdiden kendilerini Manila sarayında, başkanlık koltuğuna oturmuş görüyorlardı!

İşin can sıkıcı yanı şuydu: Morgan, Japonlar'dan çok Morolar'ı öldürmekle ün salmıştı. Onun önerisini kabul etmeden önce Morolar'ı kendi aleyhine çevirmemek, bunlarla bir anlaşma yapmak iyi olacaktı.

Tek can sıkıcı iş bu da değildi. Tait her şeyi söylememişti. Fakat Tait'in önerdiği plânı tek başına hazırladığını Fertig de, Hedges de bilecek durumda değillerdi.

Tait şunu çok iyi biliyordu: Filipinli bir subay Morgan'ı alaşağı ederse kendisine -yâni Tait'e- bu şölenden ancak birkaç kırıntı kalacaktı! Öte yandan Morgan'ı da çok iyi tanıyordu. Bu adam kıyasıya savaşmadan komutanlığı elden bırakmayacak, bu ise gizli örgütün tam anlamıyle çökmesi demek olacaktı. Onun için Morgan'a şöyle demişti:

— «General MacArthur direnme hareketinin başına geçmesi için buraya bir Amerikan generalini gönderdi. Bu general denizaltıyla Nasipit'e geldi. Şimdi Momungan'da bulunuyor. Eğer ilkönce onunla biz konuşursak bir anlaşmaya varırız. Bütün gerilla kuvvetlerinin komutasını sen ele alırsın. O da bütün generaller gibi yönetim işlerini yürütür, sivil kodamanlarla konuşur. Söylendiğine göre bu sefer sadece denetim için geliyormuş. Niçin onu buraya getirmeyelim?»

Morgan hiç kuşkulanmamış, bu öneriyi hemencecik kabul etmişti. Tait uydurduğu yalanın uzun süre gizli kalmayacağını biliyordu ama, sırası ge-

lince Morgan'ın **öfkesini yatıştırmak** için ona: **«Sen de asılsız söylentiler yüzünden yanlış yollara sapmadın mı sanki?»** Demeyi tasarlıyordu.

Fertig bütün bu hesapların varlığından hiç kuşkulanmamaktaydı. Yüzündeki ifade anlamsız, ne düşündüğü belirsizdi, sadece sakalını sıvazlıyordu. Sonra birdenbire ayağa kalktı, elini Tait'e uzattı:

— «Geldiğine çok teşekkür ederim, Yüzbaşı Morgan'a da benden selâm söyle,» dedi.

Tait sordu:

— «Komutayı ele alacaksınız, değil mi albayım?»

Fertig, Tait'i kapıya kadar uğurlarken soğuk bir tavırla:

— «Kararımı Yüzbaşı Morgan'a bildiririm,» diye cevap verdi.

Tait'le hırpani kılıktaki çetesi gözden kaybolunca Hedges Fertig'e sordu:

— «Bu batağa girmeyeceksin, değil mi Wendell?»

— «Galiba gireceğim!»

— «Doğrusu, benim bu delikanlıya hiç güvenim yok!..»

Fertig onun sözünü kesti:

— «Bizim için söz konusu olan, güvenmek değil. Sadece komuta edeceğiz. Baroy'a gidip birlikleri denetleriz. Onlar da denetlemenin ne demek olduğunu görsünler! Subayların yoklamasını yaparız, her biriyle de görüşürüz.»

— «Böyle yaparak kimi aldatacağını sanıyorsun? Bu maskaralığı yutacaklarını düşünmüyorsun herhalde!»

— «Dinle Charley; Morgan'ın bu işe 'olur' demesi, onun çıkarı gereği. Hiç değilse dış görünüşü kurtarmak, kendisi de bir baltaya sap olmak için. Ben oraya gittim mi gerilla filân diye bir şey kalmayacak. Hepsi Amerikan askeri olacak. General dediğin yalnız emir verir, herkes de buna boyun eğer. Bunun lamı cimi yoktur. Çünkü komuta eden odur. Bizim külhanilerin bu ayrıntıyı düşünmüş olacaklarını sanmıyorum.»

— «Bu tarzda fikir yürütmek bana çok basit görünüyor. Bu işte bir bityeniği olsa gerek.»

— «Belki. Bilemeyiz ki. Tait'le Morgan'ı bir iki gün oyalayalım da bu işin üstüne düşmüş görünmeyelim. Sonra gidip bakarız, anlattıkları şeyler yakından da uzaktan göründüğü kadar iyi mi?»

Hedges:

— «Ben bu heriflere güvenemiyorum,» dedi.

Fertig:

— «Ben de güvenmiyorum, fakat sen hiç tasalanma.»

Kuşatılıyorlar

Kadınlar ince blûzlarının içinde memelerini zıplata zıplata koşuşuyorlardı. Daha hızlı koşmak için eteklerini karınlarının üstüne toplamışlardı. Kaba etlerini herkesin gözü önüne serdiklerine aldırdıkları yoktu. Köyün bir başından öbür başına giden yolda koşarak: **«Japonlar! Japonlar!»** Diye bağırışıyorlardı. İlkin onların peşinde, daha sonra da onları geçerek, ufak tefek, tıknaz bir Teksaslı da var hızıyle koşuyordu. Bu, Charles Smith'di ve o yörenin kıyısında nöbet tutuyordu. O da bağırmaktaydı.

Hedges'le Jordan Hammer adlı bir delikanlı

evden ayrılmak için bambudan yapılmış merdivene doğru seğirttiler. Kadınlar gibi kuzey yönünde koşmaya başladılar. Bütün evlerden dışarıya insanlar fırlıyor; muz bahçelerine, tarlalara, bambu ormanlarına, rastgele her yere doğru yola çıkıyorlardı. Tavuklar şuraya buraya uçuşurken köpekler de koşup havlıyorlardı. Tam o sırada güneyde bir Japon kolu ortaya çıktı. Fertig de sahana kırmak üzere olduğu yumurtaları bıraktı.

Kulübenin çevresinde bitmiş olan yüksek otların içine taraçanın üzerinde yığılı bütün denkleri, çıkınları attı, merdivenden yuvarlanırcasına indi. Soluk soluğa olan Smith'i de peşinden sürükledi. Sonra elleri, ayakları üzerinde âdeta emekleyerek evin arkasına doğru koşmaya başladılar. Otların içinde gizlenerek patikanın batısındaki bir tepeciğe ulaştılar. Smith dürbünle baktı. Japonlar'ı saymaya çalışıyordu. Fertig ona kuzeyi göstererek:

— «Bak bak! Bir Japon sürüsü daha geliyor. Patikadan yukarıya çıkıyorlar! Hapı yuttuk. Eyvahlar olsun, Ham'la Charley tam da onların karşısına çıkacaklar!» Dedi.

Fakat Hedges'le Hammer yanlış yol tuttuklarını anlamışa benziyorlardı. Fertig onların durduklarını, biraz çekindiklerini, sonra fidanları adam boyu yüksekliğindeki bir pamuk tarlasına daldıklarını gördü. Japonlar da onları görmüşlerdi. Fertig silâhlarının patlayışını duymadan önce namlulardan fırlayan mermilerin şimşeklerini gördü:

— «Onlara hiçbir yardımda bulunamayız,» dedi.

Smith de aynı şeyi düşünüyordu:

— «Evet, hiç mi hiç!»

Tepeciğin en üstüne çıktılar, yüksek otlarla iyice gizlenmiş oldukları hâlde ağaçların altına oturdular. Bütün çevreyi gözetliyorlardı.

Hafif bir rüzgâr zaman zaman acı bir çığlığı onlara dek ulaştırıyordu. **«Japonlar bizim iki arkadaşı ya da kadınları ele geçirdiler mi acaba?»** Diye kendi kendilerine soruyorlardı. Çığlıklar çok uzaktan geldiği için sesler farkedilemiyordu.

Çekirgeler sıcağın içinde hışırdarlarken onlarda orada kaldılar. Zaman zaman bir merminin patlayışı ya da bir köpeğin havlayışı sessizliği bozuyordu. Fertig içinden: **«İşte; insan büyür, sever, evlenir, çocuk sâhibi, bir meslek sâhibi olur. Sonra seni karından, çocuklarından, mesleğinden ayırırlar. Eline bir tüfek verirler. Kendini her şeyden uzak, dağ başında buluverirsin,»** diyordu.

Offret onlarla gelmemişti. Dizanteriden kıvrandığı için MacMichael'larda kalmıştı. Fertig'le Hedges, Baroy'a gidecekleri sırada Fertig'in savaştan önce tanımış olduğu iki mâden mühendisi olan Smith'le Hammer karmakarışık serüvenler geçirdikten sonra MacMichael'ların çiftliğine gelmişlerdi. Deischer'in kampına da uğramışlardı. Savaş onları ilgilendirmiyordu. İstedikleri şuydu: Ya satın alacakları ya da çalacakları bir yerli kayığıyle Avusturalya'ya gideceklerdi. Herkesin sözünü ettiği Amerikan yardımından sonra Avusturalya, iki numaralı düş hâline gelmişti. Bu iki düşün hiçbirinin gerçekle ilgisi yoktu. Herkes içinden: **«Onlar da yardımla birlikte gelecekler, bizi kurtaracaklar, ya da Avusturalya'da bizi koruyacaklar,»** diyordu.

Fakat **onlar** diye bir şey yoktu. Tek gerçek insanın kendisiydi, bir de üzerinize çullanacak olan Japonlar!..

Fertig'le arkadaşları memleketin içerilerinden Baroy'a gitmek için ayrılalı beri izlenmişlerdi. Japonlar bunların peşine sanki özel bir birlik takmışlardı. O gece de kalleşin biri Japonlar'a haber uçurmuş olacaktı. Akşama doğru bir Filipinli iki Amerikalı'ya doğru yavaş yavaş tepeciğe tırmanmaya başladı. İkisi de tüfeklerini kavradı. Belki de o, kendilerini ele veren adamdı. Fakat yaklaşırken alçak sesle devamlı şunları tekrarlıyordu.

— «Merhaba, ben dostum...»

Bu, yaşlı bir köylüydü. Japonlar yemeklerini onun evinde yemişlerdi. Kendisi de, karısı da kaçamamışlardı. Onların yaşında olan insan koşamazdı. Gerçi Japonlar kimi zaman yaşlı kadınların da, küçük kızların da ırzına geçiyorlardı fakat; karısına dokunmamışlardı. İhtiyar:

— «Japonlar'ın çoğu yine Kolambugan'a gitti,» diyordu.

Amerikalı arkadaşların başına gelenleri bilmiyordu fakat, Japonlar yanlarında tutsak götürmemişlerdi. Pamuk tarlasında çok silâh sesleri duyulmuştu. Muhakkak Japonlar'ın hepsi gitmiş olmalıydı. Dolunay çıktığı geceler dışında Japonlar geceleyin kırlarda, köylerde dolaşmıyorlardı.

Yırtık pırtık giysilerinin ceplerinde bir şeyler araştırdı, bir paket gibi dürülmüş bir muz yaprağı çıkardı:

— «Acıkmışsınızdır,» dedi.

Yaprağın içinde iki avuç pilâv vardı. Sonra ekledi:

— «Olduğunuz yerde kalın, gece bastırıncaya dek kımıldamayın. Kimse gelmezse benim kulübeye inersiniz.»

Onlara yolu gösterdi, görünürde aldırmaz bir

tavırla çekip gitti. Japonlar onu görünce, ölüm saatinin gelmesini bekleyen zararsız bir ihtiyar sanacaklardı. Pilâv sertti, yeterince pişmemişti, ayrıca soğuk ve tuzsuzdu. Fakat tek bir pirinç tanesi bile bırakmadılar.

Öğleden sonra saatler geçmek bilmiyordu. Uzaklarda köpek havlamaları ve birkaç silâh sesi işitildi.

Fertig:

— «Onlardan nasıl haber alacağız?» Diye fısıldadı.

Smith:

— «İkisi de çok iyi çocuklardı,» dedi.

Cebinden ince puro sigaraları çıkardı. Bunları ona Hedges vermişti. Nihayet gündüzün yerini tropik gecesi aldı. Bir derenin yatağına kadar indiler. Taşlara basarak dereyi geçtiler, ihtiyar Filipinli'nin evine vardılar.

Adamın karısı üç tane piliçle bir tencere pilâv, bol da sebze pişirmişti. Arkadaşlarının başına gelenleri düşünen Amerikalılar'ın iştahları kesilmişti fakat, ilk lokmalardan sonra karın doyurma ihtiyacı baskın çıktı. Sofrada ne varsa hemen hemen silip süpürdüler.

Fertig köylüye:

— «Seninle sohbet etmek isterdik fakat çok yorgunuz. Gidip yatacağız, sonra da erkenden yola çıkacağız. Olur mu?»

Köylü:

— «Olur tabiî,» dedi. «Siz şimdi yatıp uyuyun, yarın sabah erkenden de torunum sizi uyandırır.»

Smith yaşlı kadına:

— «Yemek çok güzeldi, eline sağlık,» dedi. Kadın gülümsedi, başıyla selâm işareti yaptı.

Fertig henüz uykuya dalmamıştı ki, pencerenin önünde kulağına âşina sesler geldi. Doğruldu, gecenin içindeki gürültüleri dinledi ve yavaşça:

— «Charley!» Dedi.

Smith kımıldanarak tüfeğini araştırdı:

— «Ne var?» Diye fısıldadı.

Fertig:

— «Şşşşt!» Dedi. Sonra yine «Charley!» Diye seslendi.

— «Nerdesin yâhu!..»

Bu, telâşlı bir sesti ve Fertig onu çok iyi tanıyordu.

Hedges:

— «Sen misin Wendell?» Diyordu.

Kimsenin uyumayı düşündüğü yoktu. Dört arkadaş koşar adımlarla mutfağa doğru yürüdüler. Hedges'le Hammer günü tarlada geçirmişlerdi. Kir pas ve kan içindeydiler. Tavuktan arta kalanları ısıtarak hemen atıştırmaya koyuldular. Sonra ev sâhibinin torunuyla birlikte kendilerini Baroy'a götürecek olan kıyı yolunda ilerlemeye başladılar. Yol tehlikeliydi fakat, içerilerden dolaşırlarsa Baroy'a hiçbir zaman ulaşamayacaklardı. Onun için yapacakları başka şey yoktu.

Hedges anlatıyordu:

— «Bu keratalar bizi kuşattılar. Fakat köpekler tarlanın başka bir yerinde havlamaya başladı. Japonlar bizden iki adım uzaktaydı, köpekler havlayınca o yana doğru koştular. Tarlanın bir köşesini daha önce araştırmışlardı, biz de sürüne sürüne oraya gittik. Gel gör ki karıncalar her yanımızı ısırıyorlardı. Fakat onları kovmak için kımıldanamıyorduk bile. Deli olacağım sandım. Japonlar tarlayı gözetlemek için iki kişi bırak-

mışlardı. Biz ortalarından geçtik. MacMichael'lara uğrayıp senin sakladığın denkleri, çıkınları aldık. Sizleri bulduğumuz da çok iyi oldu, bütün bu yükü taşımaktan bıkmıştım.»

Mercan kayalarından oluşan yol, hindistancevizi ekili tarlaların arasında bitip tükenmezcesine uzayıp gidiyordu. Ağaçların arasında denizin ışıldadığı görülüyor, yol da Ay ışığı altında açık renk altın gibi parıldıyordu. Mandalar karanlıktan çıkıyor, sonra hemen yine karanlığa gömülüyordu. Ateşböcekleri havada yavaş yavaş ilerleyen şimşekler çiziyor, yarasalar da ateş böceklerini kovalıyorlardı. Fertig: **«Çılgınca bir düş mü görüyorum acaba?»** Diye düşünüyordu.

Yorgunluktan, heyecandan bitkin hâldeydi, taşlık yolda tökezliyordu. Birkaç kez düştü, patlak pabuçlarının içine giren kum taneleri etine saplanıyordu. Sonunda tanyeri ağardı. Fertig hâlâ arkadaşlarının peşinde sendelediği hâlde kendi kendine boyuna şu sözleri tekrarlıyordu: **«Savaşa amma da acayip tarzda başlıyoruz, savaşa amma da acayip tarzda başlıyoruz, savaşa amma da...»**

Yiğit Olan Morgan'ın Yanında Yer Alır

Onbeş günden beri Fertig tepenin yamacına kurulmuş bir kulübede sâkin sâkin oturuyordu. Burası âdeta bir huzur köşesiydi. Vâdide herkes Morgan'ın gerillalarının komutasını ele almak için Avusturalya'dan bir Amerikalı'nın geldiğini, adının Fertig olduğunu biliyordu. Morgan'ın genel karargâhı topu topu beş kilometre uzaktaydı. Fertig onu görmeye gitmemişti fakat, o dolaylarda olduğunu ona bildirmişti. Morgan'ın ayağına gelmesini bekliyordu. Morgan da tersine, Fertig

gelsin diye bekliyordu. Amerikalı'nın Morgan'ı görmeye geldiğini ve Amerikalılar'ın yardımı ona, yâni Morgan'a yolladıklarını herkesin iyice bilmesini istiyordu. Hiç kimse -hattâ su taşıyan küçük kızlar bile- bu gizli savaştan habersiz değildi. Herkes tek söz söylemeksizin savaşı izliyor, sonunu görmek için sabırsızlanıyordu.

Böylece iki hafta geçti. Morgan durumun bozulmaya başladığını hissetti. Ne pahasına olursa olsun ilk adımı kendisinin atması gerekiyordu, yoksa iyice kepaze olacaktı. Bunun üzerine heybetli bir maiyetle birlikte Fertig'i görmeye gitti. Bill Tait bembeyaz dişlerini göstererek solunda, iki adım geriden geliyordu. Güzel üniformalar giymiş, otomatik tüfekler taşıyan bir manga askeri de vardı. Morgan: «Dur!» Diye komut verdi ve sonra birkaç söz söyledi. Askerleri evin çevresinde bütün giriş çıkış yerlerini savunacak biçimde mevzilendiler.

Bunun üzerine Morgan avludan geçti, çağırılmadan içeriye girdi. Herkesin niçin: **«Yiğit olan, bir de silâhı bulunan, Morgan'ın yanında yer alır,»** dediğini Fertig bir bakışta anladı.

Morgan derebeyi gibi, ağa gibi bir adamdı. Buna hiç kuşku yoktu. Her çeşit insanların arasında şef olabilirdi. İradesini gösteren sert çizgili bir çenesi vardı. Dörtgen biçimi yüzü Batılı bir atletinkini andırıyordu. Hızlı ve emin adımlarla, fakat acele etmeksizin yürüyordu. Hâkî renkteki üniforması kusursuzdu. Ortadan özenle ikiye ayırdığı, kuzgunî siyah saçları, kopra yağı sürdüğü için parıldıyordu.

Melez teni ömürlerini güneşte, deniz rüzgârı altında geçiren beyazlarınkini anımsatıyordu. Gözleri Alman çoban köpeklerininki gibi kahveren-

gine çalan mavi renkteydi. Çok içki içiyordu, hem de susuz! Korku nedir bilmeyen bu yiğit asker kartal bakışlıydı. Onda, doğuştan bir şefin erkekçe edâsı vardı. Herhangi bir kadının kucağına düşmesi için sadece istemesi yeterdi.

Fertig, Morgan'ın emredici tavrını ve:

— «Ben Yüzbaşı William Morgan. Ge-ne-ral Fertig'le konuşmaya geldim,» derken selâm verişindeki edâyı görünce Morgan'ın zayıf tarafını da anladı.

Fertig onun bu kendini beğenmiş tavrına aldırmadı ve Morgan'ı, onunki kadar yapmacıklı bir alaycılıkla selâmladı. Her birinin, ötekinin uydurmalarına inanıyormuş gibi davranması gerektiği apaçıktı. Konuya biraz derinliğine girilince Morgan kendisinin artık gerillaların tümünü kontrol etmediğini kabul etti. Önemli kişilerin oğulları olan eski Filipinli subaylar, onun emrindeki gerillaları kendi ellerine almayı tasarlıyorlardı:

— «Siz adadaki Amerikan subaylarının en kıdemlisi olduğunuza göre, komutayı ele almanızı önemle rica ederim,» dedi.

Bu sözlerde biraz aşağıdan alır gibi bir tavır vardı fakat, söyleniş tarzı yine de emrediciydi. Morgan karşısında bulunduğu sorunları kısaca sayıp döktü. Bunu, kendisinin oynayacağı rolden yana Fertig'de hiçbir kuşku bırakmayacak tarzda yaptı. Amerikalı'nın cevabını beklerken meydan okuyan bir edâyla bakıyordu.

Fertig hemen cevap vermedi. Morgan'ın görkemli ve genç gücünü değerlendirmekle meşguldü. Onda, tam da gerilla kuvvetlerine gerekli bir şef tipi vardı. Fakat kendisini iyice elde tutmak şartıyle.

— «Yüzbaşı Morgan!»

Morgan:

— «Buyurun efendim,» dedi. Fakat böyle söylediğine de hemencecik pişman oldu.

— «General Fort, Kolambugan'daki kolluk kuvvetlerini Lanao gölünün savunmasında kullanman için sana emir vermişti, değil mi?»

Morgan:

— «Evet efendim,» dedi.

— «Bunu niçin yapmadın?»

— «Yenileceğimizi biliyordum da ondan!»

Bu sözleri de kendisinin bir emri yorumlayış tarzı üzerinde hiçbir kuşku bırakmayacak tarzda söyledi. Aklı yatmış olsaydı emri yerine getirirdi. O da belki... Adamlarını, silâhlarını, yiyeceklerini Baroy'a götürmeye karar vermişti. Oysa kendisiyle öfkeli bir baba gibi konuşan bu beyaz, topu topu yarbay rütbesine sâhipti. Bu da söz götürür bir şeydi, çünkü rütbe ona tepeden inme verilmişti.

Morgan, Fertig'in general olmadığını ve onu Avusturalya'dan MacArthur'un göndermediğini biliyordu. Tait sonunda bunu açıklamıştı. Fakat Morgan hiçbir şey belli etmemek ve Fertig'den, önceden kararlaştırıldığı gibi yararlanmak için yardımcısıyle anlaşmıştı.

Morgan ekledi:

— «Bu aptalca emirleri yerine getirenler teslim olmak zorunda kaldılar, silâhlarını da kaybettiler.»

Kendisi ise silâhlı ve özgürdü. Altıyüz askeri vardı. Altmışbin el ateş edebilirdi. Elinde, ağır makinelilerle hafif makineliler de vardı. Fertig konunun üzerinde durmadı. Bir sayı kazanmıştı.

Morgan da öyle. Onu kaçmış olmakla suçlamak, zahmetine değmezdi.

Fertig sordu:

— «Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?»

Morgan bakır rengi parmaklarıyla koltuğunun dayanak yeri üzerinde trampet çalar gibi hareketler yapıyordu:

— «Birlikte çalışabiliriz,» dedi. «Hıristiyanlar'ı Morolar'a karşı koruyabilir, Japonlar'ı da bu bölgeden kovabiliriz!»

— «Hangi bölgeden?»

Morgan bir omuz hareketiyle:

— «İşte, buradan,» dedi. Bu, Baroy köyünün sınırlarından olduğu kadar bütün Doğu Asya'nın sınırlarından da kovmak anlamına gelebilirdi, ama bunun ne önemi vardı!

Fertig ayak direyerek:

— «Bana harekât tablonu göster,» dedi.

Kurmay belgelerinden sanki Tait'i sorumlu tutuyormuş gibi, onun yüzüne bakıyordu.

Morgan sinirlenmeye başlamıştı:

— «Harekât tabloları mı?» Diye sordu. «Tablo yapmaya vaktimiz yok! Adamlarımızın çoğu kendilerini Morolar'a karşı savunmak zorunda. Örgütlenme işi bitmiş değil. Yapacak başka şeyim...»

Fertig onun sözünü kesti:

— «Yüzbaşı Morgan, herhangi bir belge getirmedin mi? Mevcutlarınızın durumuna, maaş, yiyecek, silâh, cephane cetvellerine bir göz atmak istiyorum. Savaş düzeninizi sizinle birlikte incelemek, çeşitli birliklerin değeri üzerinde fikir sâhibi olmak; subayların, assubayların notlarını da öğrenmek istiyorum. Baroy'un çevresinde mevzie

girmişsin. Çapraz ateş hatları olan, derinliğine bir savunma mevzii mi bu? Komutayı ben ele alacaksam hazırladığın harekâtı açıkça gösteren bir tablonun elimde bulunması gerek!»

Morgan bütün soruları başından defedercesine, öfkeli bir el işareti yaptı:

— «Size bir şeyler verebiliriz,» dedi.

Fertig'in kullandığı terimlerin bazılarını ilk kez duyuyordu ve kendi kendine Fertig'in, karşısına çıkan fırsatın üstüne niçin atılmadığını soruyordu. Öfkeyle Tait'ten yana döndü: Kendisini bu gülünç duruma o sokmuştu. Tait ise otuziki dişini göstererek gülümsüyordu.

Fertig:

— «Yüzbaşı,» dedi. «Eğer komutayı ele almaya karar verirsem, sen de benim koşullarımı kabul edersen, askerî bir örgüt gibi iş göreceğiz. Anlaşıldı mı? Çete kurmuş hırsızlar gibi değil de, Amerikan ordusunun bir birliği gibi!»

Morgan gözlerini yarı kapadı.

Fertig sözlerini şöyle bağladı:

— «Üç gün sonra buraya yine gel!» Sonra görüşmeyi kısa kesmek için ayağa kalktı. Koşullarını ileri sürmek ona düşüyordu.

— «En kıdemli subayları da yanında getir de sorunları bütün ayrıntılarıyle tartışabilelim. Komutayı ele almaya karar verirsem herkes hangi esaslar üzerinde işbirliği yapacağımızı bilsin.»

Morgan ayağa kalkarak:

— «Çok memnun oldum,» dedi.

Aşırı bir nezaketle selâm verdi, döndü ve Tait'e: «Haydi gidiyoruz,» anlamına gelen sevimli bir işaret yaparak odadan çıktı. Hedges'i görmemiş gibi bir hâli vardı. Oysa görüşmede o da hazır bu-

lunmuştu ve bütün silâhlı adamlarının onunla birlikte gittiklerinden emin olmak için Morgan'ın peşinden kapıya dek gitmişti.

Fertig'e:

— «Eeee, söyle bakalım üstat, bütün bu işler bizi nereye götürecek?» Diye sordu.

Fertig düşünceliydi:

— «Bu iş üzerinde şu kadarcık fikrim varsa beni assınlar, razıyım,» dedi.

Başkomutan General Fertig

Morgan geri geldiği zaman Fertig'in omuzlarında ve şapkasında tuğgeneral rütbesini gösteren gümüşî yıldızlar taşıyordu. Bunları, bir Moro kuyumcu, madenî paralar kullanarak yapmıştı. Yıldızlar da Fertig'in iyice kolalanmış hâkî gömleğinin apoletlerinde, sabah güneşinde ışıldıyordu. Morgan alaycı bir tavırla onu selâmladı. Fertig ise çok sert bir selâmla karşıladı ve Morgan'la adamlarına da:

— «Rahat!» Diye komut verdi.

Sonra taraçadan inerek Morgan'ın kendisine takdim ettiği subaylarla tanıştı. Hepsinin birer birer ellerini sıktı. General kendisinin önüne geldiğinde her biri esas duruşa geçiyordu. Morgan da gülerek bir adım geriden geliyordu.

Toplantı çiftlik evinde yapıldı. Fertig öğrencilerinin önündeki bir okul öğretmeni gibi ayakta duruyordu. Hedges de bir köşede durarak herkesi süzüyor, ağzında da bir kuru ot parçasını çiğniyordu.

Fertig:

— «Bugünden başlayarak örgütümüzün adı **'Birleşik Amerika'nın Filipin'deki silâhlı kuvvet-**

leri' olacak,» dedi. «Siz de, baylar, her biriniz Birleşik Amerika ordusunun birer subayları olarak muvazzaf hizmete gireceksiniz.»

Onlara yetkileriyle ödevlerini bildirdi, adaların tümünde tek bir direnme hareketi kuracağını haber verdi ve hiçbir plânın var olmayışını ortaya dökmemek için onlara sorular yöneltti.

Fertig sorar, Tait cevap verirken, Morgan bir koltuğa yan gelip oturmuştu. Dudaklarında küçümseyen bir gülümseyiş vardı. Tait bir öneride bulundu:

— «Generalim, Batı Misamis'te neler olup bittiğini görmek için oraya adam göndersek iyi olur sanıyorum. Orada oturanların söylediklerine göre, bütün ilde topu topu tek bir Japon müfrezesi varmış, Söylendiğine göre şurada iki, burada iki Japon askeriyle iki üç de sivil varmış. Japonlar halka tüfeklerle diğer her çeşit silâhları ayın 15'inde toplayacaklarını söylemişler.» Sonra ekledi:

— «Yanımıza birkaç kişi alıp silâhları Japonlar'dan önce biz toplasak iyi olur generalim. Hem orada kaç Japon'un bulunduğunu öğrenmiş, hem de hiç değilse elimize birkaç tüfek geçirmiş oluruz. MacArthur'un durumu düzeltmek için kendilerine bir general yolladığını duyunca halkın ne diyeceğini de böylece öğrenmiş olurum.»

Batı Misamis ili Baroy'a göre Panguil körfezinin karşı kıyısında bulunuyordu. Morgan da oraya karargâh kurmuştu. Fertig, Amerikan ordusunun orada garnizon kurup kurmadığını hatırlamıyordu fakat; Japonlar Mindanao'yu istilâ ettikleri zaman orada savaştığını biliyordu:

— «O zamandan beri orada hiç keşif hareketi yaptırmadınız mı?» Diye sordu.

Tait:

— «Hayır efendim,» dedi.

Fertig:

— «Yanına bir bölük al, hemen yola çık,» diye emretti.

Tait gülümseyerek ve yan gelip oturarak:

— «Peki efendim,» dedi.

— «Sana emir verdim ben, teğmen!»

Tait ayağa kalkarak:

— «Evet,» dedi. Bu arada Morgan'a bakıyordu.

Morgan kollarını kavuşturmuş, gözlerini tavana dikmiş, sandalyesinde sallanıyordu. Fertig sertleşti:

— «Hemen şimdi yola çıkabilirsin!»

Tait korkulu gözlerle bir Fertig'e, bir Morgan'a bakıyordu. Morgan gerindi, esnememek için elini ağzına kapattı, baş parmağıyla kapıyı gösterdi. Tait dışarıya çıktı.

Toplantı sona erince Hedges, Fertig'e:

— «Wendell,» dedi. «Bu velet bugünlerde başımıza bir iş açacak. Bunu burada bitirirsek iyi olur. Sen kendin yapmayacaksan... Ben onu seve seve haklarım!»

— «Kimi haklayacaksın?»

— «Kimi olacak canım, Morgan'ı. Herif bizi hiç mi hiç takmıyor, görmedin mi?»

— «Ama işler yine de yürüdü. Şunu sakın unutma Charley; Morgan'ın bize ihtiyacı var, bizim de ona!»

Hedges:

— «Adam sen de,» diye homurdandı.

Fertig:

— «Kendine göre gururu var, doğal bu,» dedi.

«Ikinci plâna itilmeyi hiç mi hiç istemiyor. Kendini onun yerine koy. Sen de onun gibi bir örgüt kurmuş olsaydın, bir basamak aşağıya indirilmekten hoşlanmazdın. Bu örgütü işletmesini birisinden istemiş olsaydın dahi!»

Hedges kesin konuştu:

— «Hele bana bir oyun etmeye kalkışsın, işini bitiririm!»

13 Aralık 1942 gecesi William Tait otuzyedi kişiyle birlikte Batı Misamis'e gitmek üzere iki küçük balıkçı kayığına bindi. Gönderdiği raporlar inanılacak şeyler değildi. Tangub'da silâh toplamış, hiçbir Japon'a rastlamamıştı. Kıyının boşmuş gibi bir hâli vardı. Morgan da onun yanına gitti ve gerillaların bir zafer havası içinde o şenlikten bu şölene gittikleri haberi geldi. Böyle her akşam yiyip içerek, Zamboanga kentinin kıyısından ilerleyip Baroy'dan ikiyüzelli kilometre uzakta bulunan Zamboanga kentinin dış mahallelerine dek gelmişlerdi. Bu, inanılır şey değildi.

Görünüşe göre Batı Misamis'de bulunan Japonlar'ın sayısı hiçbir zaman yüzyirmibeşi aşmamıştı ve hepsi de ölmüşlerdi. Misamis kentinde Tait'le Morgan'ın geleceğini duyan halk, kendi kurtuluşunu kendisi hazırlamak istemiş, şehirdeki tek Japon'u ele geçirmişti. Bu, küçük bir memurdu. Onu uzun bir iple bir direğe bağlamışlar, sonra taşa tutarak öldürmüşlerdi. Artık insanı andırmayan cesedi de köpekler paralamıştı.

Kentin öteki kasabalarında ise Japonlar'dan arta kalanlar çok çeşitli tarzlarda öldürülmüşlerdi. Fertig şöyle düşündü: **«Morgan'la Tait bu kanlı idamlara Batı Misamis halkını da ortak ederek hiç değilse şu sonucu elde etmişlerdi: Halk bun-**

dan böyle direnme hareketinin ardında birleşmiş olarak bulunmaktaydı.»

Kentten alınan öteki haberler de önce gelenler kadar ilginçti.

Misamis'deki en eski İspanyol yerleşme bölgelerinden, dolayısıyla Batı Misamis'in en uygar yerlerinden biri -verimli çiftliklerin ve geniş mezhepli insanların bölgesi- savaştan zarar görmemişe benziyordu. Japonlar hiçbir stratejik önemi olmadığı için burasını işgal etmemişler, Amerikalılar da aynı nedenle savunmamışlardı. Güneyde Davao'da, merkezde Lanao gölünde, kuzeyde de Cagayan-Iligan-Kolambugan dörtgeninde yığınak yapmış olan Japonlar, Batı Misamis kadar uzak bölgeleri işgal etmek için herhalde biraz beklemek istiyorlardı. Bu kente bir onbaşı komutasında müfreze göndermişlerdi, her iki taraftan da hiçbir şiddet hareketi yapılmamıştı. Bu küçücük ordu müsveddesini bölgenin bir çeşit «demirbaş defteri»ni çıkarmakla görevlendirmişler, sonra da unutmuşlardı.

Fertig böyle eldeğmemiş bir bölgede her çeşit malzeme bulunabileceğini düşünüyordu. Japonlar zaman bırakırlarsa ciddî bir çete savaşı için sağlam bir üssün kurulabileceği, burası aranıp da bulunmaz bir yer olacaktı.

Şansları yardım ederse, burada olup bitenleri öğrenmek Japonlar'ın birkaç haftasını alacak; tedbirlerini alana kadar da yeniden birkaç hafta geçecekti. Japonlar'ın niçin uzun zamandan beri Morgan'ı ezmeye karar vermediklerini anlayamıyordu. Birkaç kez Japon saldırılarının nerdeyse başlamak üzere oldukları bildirilmişti, fakat aslı çıkmamıştı. Japonlar Amerikan generalinden sözedildiğini muhakkak duymuşlardı. Her gün orta-

lıkta dolaşan dedikodulara olduğu gibi, buna da uzun boylu önem vermiyorlardı. Fakat Kolambugan'dan bir yere kımıldamamışlardı. Fertig de bunun üzerinde uzun boylu kafa yormadı. Hattâ bu nedenle onlara minnet de besliyordu. Şimdi vakit geçirmeden Batı Misamis'e yerleşmesi gerekiyordu. Hiç değilse Morgan'la Tait'in basit birer haydut olmadıklarını, aksine yurtsever ve gerçek gerillalar olduklarını halka anlatmak için bunu yapmalıydı.

Hedges'in alaylı bir tarzda söylediği gibi Morgan ile Tait «denizlerin ötesinde» yolculuk ederlerken; Fertig, Morolar'ın kabile reisi Umpa ile bir çeşit mütareke yaptı. Kabile reisi şöyle bir öneride bulunmuştu: Morgan onlarla aralıksız bir savaş yapmaktan vazgeçerse reis de Baroy'da, Morgan'ın kesiminde Morolar'ın yapmakta oldukları saldırılara son verecekti. Hattâ Umpa; fırsat çıkarsa Amerikalılar'ı Japonlar'a karşı destekleyeceğine de söz verdi. Ne var ki, Fertig bu kaçamaklı sözverişe pek güvenmedi. O, Morolar'ın tarafsız kalmalarından başka şey istemiyordu.

Kendisi yola çıktıktan sonra mütarekenin yine uygulanıp uygulanmayacağını da bilemiyordu. Bilmesi önemle gereken fakat bilmediği o kadar çok şey vardı ki!..

Günlüğüne şunları yazmıştı: **«Ben dindar bir adam değilim. Fakat bazı değerlere de saygılıyım. Başkalarının ne düşündüğüne aldırdığımdan değil de, her şeyden önce ve özellikle kendimle başbaşa yaşamak zorunda olduğum için. Ormanda yaşadığım aylar boyunca kendimi tanımayı öğrendim ve içimde bir duygu gelişti. Bu, yalnız olmadığım, her türlü insan gücünden daha büyük bir kudretin kaderimi ellerinde tuttuğu duygu-**

suydu. Akıntının sürüklediği bir yüzücü gibi ben de yaşantıma, tuttuğum yoldaki olayların dayanılmaz akışını izlediği ölçüde yön verebilirim.»

Yeni evrenine bakmak için yazmaya ara verdi. Çevresi ağaçlık, yabanî dağlarla çevrili küçük, ücra bir vâdiydi. Pirinç tarlaları, birkaç kulübe, hindistancevizi ağaçları, muz ağaçları... Fertig bambu dallarından yapılmış bir kulübenin taraçasında bir hasır iskemleye oturmuş, bütün bir imparatorluğu seyrediyordu. Tekrar yazmaya devam etti:

«Amansız bir düşman'la savaşacak bir direnme hareketinin başına geçmek üzereyim. Görevimi, en elverişli hâllerde bile hemen hiçbir başarı olanağı sağlamayan koşullar altında yapacağım. Fakat kaderin beni gerçekten seçtiğini hissediyorum. Öyle sanıyorum ki; izleyeceğim yol önceden çizilmiştir, bu yolun sonunda da başarıdan başka şey bulunamaz. Başarısızlığı aklıma getirmiyorum. Başarı ihtimâllerinin bize karşı oldukları ve yaptığımız her işte kazançlı çıkmayacağımız apaçık. Fakat kısa bir süre için başarı kazansak ve azar azar ilerlesek bile, sonunda düşmanı yeneceğiz.»

İşte Fertig pirinç tarlalarının ortasında, bir büyüklük düşü içinde kendini kaybetmiş bir hâlde bunları yazıyordu. Fakat Luçon'daki ilk acıklı günlerden itibaren içinde bir inanç yeretmişti.

Fertig: **«Tanrı'nın istemi her yerde boyuna kendini gösterdi,»** diye düşünüyordu. Luçon ovalarında da, Bataan cengelinde de savaşlardan sağ sâlim çıkmıştı. Oysa çevresinde herkes yere yıkılıyordu. Corregidor'a da sağ sâlim ulaşmıştı. Corregidor'un düşeceği iyice belli olduktan sonra da kendisine bir şey olmayacağından emindî. Gere-

kirse kendisini özgürlükten ayıran beş kilometrelik hızlı akıntıyı yüzerek aşacaktı.

«Franklin'in hakkı var: Sen başkalarına yardım edersen, Tanrı da sana yardım eder,» diye düşünüyordu.

Onun için MacArthur'un Avusturalya'daki kurmay heyetine katılmak üzere Corregidor'dan ayrılma emrini alınca şaşırmadı.

Bu da ona özel bir saygı beslendiğini gösteriyordu. Onu alıp götürecek olan ilk uçak adacığa inerken yere çakıldı. İkinci uçak bombaların delik deşik ettiği piste inmeyi başardıysa da, bir mermi çukuruna dalarak ters döndü. Fertig tek bir sıyrık bile almadan kurtuldu.

Bir denizaltı gelecek, kendisi gibi öncelikle götürülmesi gereken askerleri alacaktı. Fakat bir telgraf yanlışlığı yüzünden denizaltıyı kaçırdı. Sonunda hava-deniz karma kuvvetlerinin teslimden sonra Corregidor'a varabilen son uçağıyle kaçabildi. Fakat uçak Mindanao'ya iniş yaparken parçalanınca, Fertig bozgundan sonra da yaşamak zorunda olduğundan kuşku duymadı. Ki bu kuşkuyu, takımadalardan artık ayrılamayacağını farkettiği zaman bile duymadı.

Mindanao'da kalan tek bir uçakta bile kendisine yer yoktu. Fertig, MacArthur'un istihkâm subaylarının yararlanmaları için Corregidor üzerine hazırladığı kurmay incelemelerini ve karısına yazdığı bir mektubu pilota verdi. Mektup şöyle başlıyordu:

«Sevgilim, sabah kahvaltısında ananas var...» Ve şöyle devam ediyordu: **«Ben iyiyim ve seni seviyorum.»**

Mektubu pilota verirken kendisinin nerede olduğunu Mary'nin anlayacağını biliyordu. İnsan

ancak adanın tek bir yerinde taze ananas bulabilirdi: Del Monte'lerin Mindanao'daki çiftliğinde. Onun için Fertig karısının günün birinde onu yine göreceğinden şüphe etmeyeceğini çok iyi biliyor du.

*

Fertig, günlüğüne şunları da yazdı: **«Acayip bir durumdayım. Başkalarını düşünen bir adam değilim. Fakat komutayı ele alışımın nedeni, umutsuz durumumdan çıkar sağlayabilecek kimselerin bana gösterdikleri iyilik karşısında duyduğum minnet oldu.**

Rogungan kabilesinin reisini; kırmızı şalvarlı, eli mızraklı o yaşlı adamı düşünüyordu. Don Salvador'u ve beslediği korkuları düşünüyordu. Onu yalnız Japonlar'dan değil, kendi vatandaşlarından da korumak için evinde barındıran Mrs. MacMichael'i düşünüyordu. Filipinliler'in ve Morgan'ın kaygılı yüzleri gözlerinin önüne geliyordu.

Fertig günlüğüne şunları da yazmıştı: **«Hiçbir kurmay heyetinde görev almadığım için komuta servislerinin nasıl kurulacağı hakkında herhangi bir fikir sâhibi değilim.»**

Sonra günlüğünü çantasına koydu, hep yüzbaşı rütbesinin işaretlerini taşımakta olan Hedges de peşinde olduğu hâlde, kendisini avluda bekleyen taşıyıcılarla asker mangasına birdenbire emirlerini verdi. Küçük kafile kara yolundan Baroy'a ulaşmak üzere dağın eteğinde uzanıp giden vâdiye doğru yola çıktı. Baroy'da Özgür Filipin Donanması'nın teknelerine binerek Batı Misamis'te bulunan Morgan'la Tait'in yanına gidecekler ve oranın özgür olduğunu ilân edeceklerdi.

Hedges'le Fertig, Baroy'a geldiklerinde gece ol-

muştu. Kopra yağı yakan lâmbalar bambu kulübelerin pencerelerinde ışıldıyor, bütün köyde de Güneydoğu Asya'nın zamanı bilinmeyecek kadar eski kokuları insanın genzine çarpıyordu. Kopra yağıyle tavada kızartılan yiyecekler, korlardan yükselen dumanlar, dışkılar, hayvanlar, çiçekler, toz, sidik, tavuklar ve ıslak yapraklardan yükselen kokular... Fertig, Filipin köylerinin bu kokusunu seviyordu. Çünkü bu, onun için yaşamın hoş kokusuydu. Kafile geçerken pencerelerde başlar belirdi. Amerikan generalinin, «**Mabuhay!**» (Hoşgeldiniz) diye bağırışan halkça selâmlandığı duyuldu. General kendini güçlükle ciddîye alıyordu. Çantasında bükülü duran ve onun general olduğunu belirten bir kâğıt uyarınca generaldi.

Bu, mahkemede kullanılan eski bir basılı formülerdi. Üzerinde «**taşınmaz mallara ilişkin vergilerin ödenmesinde yapılan usulsüzlükler**» yazılıydı. Bu belgenin arkasına da Fertig kurşun kalemle şunları yazmıştı:

Filipin Amerikan silâhlı kuvvetleri
Başkomutanlık Bürosu
Mindanao-Visayan silâhlı birliği
(Seferî hâldedir)
1 Ekim 1942

Bildiri

Fertig, kendi kendine verdiği yetkiler gereğince, Birleşik Amerika hükümetinin ve Filipin Uluslar Topluluğu'nun en kıdemli temsilcisi olarak Mindanao Komutanlığı'nı üzerine aldığını ve savaş süresince sıkı yönetim ilân ettiğini bildiriyordu. Kâğıdın altında şu imza vardı:

Başkomutan Generalin emriyle
Wendell W. Fertig

Amerikan Tuğgenerali, Başkomutan
Kâğıdın alt köşesine de şunları yazmıştı:

Bu genelgenin gönderildiği yerler:

1 — Filipinler'deki bütün Amerikan kuvvetlerinin birlik komutanları;

2 — Bütün illerin valileri;

3 — Bütün illerdeki memurlar;

4 — Bütün mahkemelerin başkanları;

5 — Arşiv servisleri.

Beşinci paragraftan özellikle memnundu. Herkes ancak basılı olan şeylere inanır. Basılı bütün nesneler arasında da evraka gönderilecek olana gerçek bir değer verilir. Fertig eline bir yazı makinesi geçirir geçirmez bildirisinden birçok örnek yazdırarak ağaçlara, duvarlara astıracaktı.

Fakat «**Mabuhay!**» Diye bağıran sesleri duyan Fertig, şöyle düşünmekten kendini alamıyordu: **Rütbesinin yıldızlarını bir Moro'nun yaptığı generaldi. Elinde ne taşıt araçları, ne levazım dairesi, ne haberalma servisleri, ne harekât şubesi ve -sırası gelmişken söyleyelim- ne de ordu vardı.**

İkiyüz gerilla deniz kıyısında onu bekliyordu. Suyun üzerine yayılan ince bir sis nedeniyle, karşı kıyı görülemiyordu. Fertig nemli kumların üzerinde ilerleyerek içi oyulup boşaltılmış koskocaman bir ağaç kütüğüne bindi. Bu, yerlilerin yaptığı bir yarış teknesiydi. Hedges'in yanına oturunca askerler tekneyi kaldırıp kumdan ılık denize kaydırmak için bağırıştılar, sonra üzerlerinden sular akarak sandalın kenarlarına tırmandılar. Çok kalabalıktılar fakat, tekneye iyi-kötü yerleştiler; öyle ki, küpeşte sudan zar zor çıkıyordu.

Yelken nemli havada gevşek gevşek şişiyordu. Belli belirsiz ilerliyorlardı. Hedges'in alaylı bir

tarzda «amiral gemisi» diye adlandırdığı bu teknenin ardında altı tane başka balıkçı kayığı vardı. Yelkenlerini açmışlar, körfezin sessizliği içinde hayâletler gibi kayıp gidiyorlardı. Fertig kendi kendine: **«Sezar da Rübikon ırmağını geçerken yüreği böyle ağzına gelmiş midir acaba?»** Diye soruyordu.

Kayık kıyıya yaklaşıyordu. Çok geçmeden Fertig küçük, külüstür balıkçı limanının bütün halkını fenerlerin ışığında görebildi. Hepsi bayramlıklarını giymişler, onu bekliyordu. Tekne kuma değer değmez orkestra eşliğinde şarkılar başladı. İnsanın kulağına âşina gelen bir havaydı bu. Islak kıyıda üç gitar, bir akordeon, bir keman tarafından çalınıyordu. Bütün müzik âletleri az çok iyi akort edilmişti. Bu adamların söyledikleri şarkı neydi? İngilizce'yi kendi şivelerine uydurarak söylüyorlardı şarkıyı:

Bir yerde, o gökkuşağının altında.

Bütün Tangub kasabası kurtarıcının, kendilerini özgürlüğe kavuşturmak için ta Avustralya'dan kalkıp gelen generalin onuruna şarkı söylüyordu. Minnetlerini, inançlarını ve umutlarını ona bildirmek için yurdunun bir şarkısını kendi ana dilinde söylemeye çabalıyorlardı.

Üçüncü Bölüm

EJDERHANIN DİŞLERİ ARASINDA

Kurtarılan İl

Kafilenin başında komutanlık arabası ilerliyordu. Fertig'le Hedges görkemleri içinde yapayalnız arabaya kurulmuşlar, her sarsıntıda havaya fırlıyorlardı. Sonra da kamyonlara binmiş hırpanî kılıklı askerleri geliyordu. Bunlar, durmadan çalan klâksonların gürültüsü içinde seslerini duyurabilmek için bar bar bağırıyorlardı. Rüzgârın alıp götürdüğü hasır şapkalar muz bahçelerine doğru uçuyor, paniğe kapılan tavuklar her yana koşuşuyordu. Kimisi de kamyonların tekerlekleri altında kanlı birer tüy yığını hâline geliyordu. Kamyon tamponlarının çarptığı domuzlar sanki boğazlanıyorlarmış gibi bağırıyordu. Anneler çıplak çocuklarını yakalamak için ileriye fırlıyorlardı.

Şaşkınlıktan dilleri tutulmuş yüzlerce Filipinli'nin önünde, Filipin'deki Amerikan kuvvetleri Misamis kentine giriyorlardı.

Klâksonların son bir cayırtısı içinde kafile lâstik gıcırtıları içinde dönüyor, sıkı bir fren yapıyor, belediye binası önünde duruyordu. Burası taştan bir binaydı. Önünde, Morgan ile Tait bir tören kıtasının başında oldukları hâlde generali bekliyorlardı. Gerçekten bir tören kıtasıydı bu. Filipinliler'den oluşan, üniformalarıyla donatımları yepyeni bir müfrezeydi. Birinde Amerikan, ötekinde Filipin bayrağı dalgalanan iki direğin dibinde sıralanmışlardı. Fertig komutan arabasın-

dan çıkınca, **rengârenk kıyafetler giymiş** ve alanda toplanmış bulunan **kalabalık**, Avusturalya'dan gelen generali görünce sevinçten çılgına döndü. En inanılmayacak haberler ağızdan ağıza dolaşıyordu... Mindanao'nun kuzey kıyısındaki Surigao'yu kurtarmak için Amerikan paraşütçüleri gökten inmişlerdi! İşte, bunlardan biri de şuradaydı, generali selâmlıyordu! İşte şu da generalin kendisiydi. **Yardım** gelmişti! Tabiî bu akşam şenlik vardı! Savaş varsın beklesindi. Muzaffer yardımı yöneten generalle birlikte savaş nasıl olsa yarın da sürdürülebilirdi.

Ve yine gayet tabiî olarak, Fertig'le Hedges'in Batı Misamis'te ve Zamboanga kentindeki Dipolog'a kadar yaptıkları yıldırım gezisi sırasında uğradıkları her küçük kasabada da birer şenlik yapıldı.

Bu, masallardaki gibi dört gün oldu! Bunlar Fertig'in günlüğünde ardarda, karmakarışık sıralanan birsürü yer ve insan adından ibaret olarak yer almıştı. Kasabaların ileri gelenleriyle buluşmak; açıklamalar yapmak, yalanlamalar söylemek, gelen postayı almak, yazılan cevapları yollamak gerekiyordu. Vakit olmadığı için de hiçbir şey yapılamıyordu. Bu, saçma ve tamamen akılsızca bir şeydi!

Peri masalı daha Tangub'da, bir Filipinli'nin Hedges onuruna «hoşgeldin» çığlıkları atarak kalabalığın arasından deli gibi fırlamasıyle başlamıştı. **Bu adam**, Hedges'in şoförlerinden biriydi. Getirdiği haber ise güç inanılır türdendi: Hedges'in taşıt parkı sapasağlamdı! Kamyonlarla otomobilleri biraz ileride saklamanın yolunu bulmuşlardı.

Fakat Batı Misamis'te başka mûcizeler de gö-

rülmekte gecikmemişti. Telgraf durmadan işliyordu, telgrafçılar görevlerinin başındaydı. Telefon şebekesinin onarılması gerekiyordu ama, yine de çalışıyordu. Bazı eşya piyasadan yok olmuştu. Fakat Hedges'in kamyonları gibi bunların da akıl sır ermez bir tarzda yeniden ortaya çıkacakları umulamaz mıydı yani? Gimenez'deki kopra yağı fabrikası, çalışır durumda olmasına rağmen kapalıydı. Oroquieta ilinin merkezindeki resmî daireler, memurların dönüşünü bekliyorlardı. Bunun üzerine Fertig yapılacak ilk şeyin bir denetim gezisine çıkmak olduğunu kararlaştırdı. Böylece ilin olanakları üzerinde çabucak fikir edinebilecekti. Daha önemli olan da şuydu: Olasıya çok sayıda insanın karşısına böylece çıkabilecekti.

Bunun üzerine bir kez daha yine Hedges'le birlikte yola koyuldu. Şoför arabayı klâkson çalarak ve Filipinli bir şoförün bildiği tek hızla, yâni son hızla sürüyordu. Bir domuzu çiğnememek için yavaşlarsa ya da artık klâkson çalmasa rezil olurdu. Yardımı ve onun askerlerini getiren kimse, kendisi değil miydi? Askerler de kamyonlarda bağırışarak arkadan geliyorlardı.

O ilk dört günün delice telâşına kendini kaptıran Fertig, Hedges ve Offret'le birlikte orman patikalarında rastgele ilerlediği günleri özlediğini görerek şaştı.

Bu amaçsız gezileri sırasında ancak arkadaşlık etmeye, düşünce alışverişi yapmaya vakit bulabiliyorlardı. Şimdiyse bir dakika bile vakitleri yoktu. Çünkü her kentte, her köyde, her obada insanlar onunla konuşmak için koşuşuyorlardı.

— «Efendim, çekirgeler bütün pirinçleri yiyip bitiriyorlar. Ne yapsak acaba?»

— «Efendim, bende beş tüfek mermisiyle üç de tabanca mermisi var, fakat tabancam yok. Bana bir tabanca verirsiniz, değil mi?»

— «Efendim, şu kadın ne diyor bakın: Babası onun ırzına geçmiş, o direnmemiş, babasının her dediğini yapmış. Bu ırza geçme sayılır mı ve ne yapmak gerek?»

— «Efendim, söylendiğine göre Japonlar yarın saldırıya geçeceklermiş.»

— «Efendim, sizden sadece ödünç para almak istiyorum. Nasıl olsa çok zenginsiniz siz!»

— «Efendim, o bildiriden kaç kopya çıkarılacak ve onlar nereye asılacak?»

— «Efendim, Teğmen Chavez toprağa gömülü bir radyonun bulunduğunu sanıyor. Fakat bunu ona söyleyen, yalancının biriymiş. Bu sefer doğru mu söylüyor acaba?»

— «Efendim, tüccar pirinç satmak istemiyordu. Bunun üzerine biz de pirinçlerini ellerinden aldık.»

— «Efendim, karımı görmek için eve gidebilir miyim? İki haftadır yüzünü görmedim.»

Askerlerle siviller, kadınlarla erkekler bu yeni ve çok acayip generalin çevresine üşüşüyorlar; her biri ona doğru ya da yanlış haberler iletmek için çırpınıyor, açıklamalar yapmak, özür dilemek, öğüt vermek, öneride ya da istekte bulunmak için yanıp tutuşuyordu...

Fertig hepsine cevap veremezdi tabiî. Her şeyden önce en acele işleri başarması gerekiyordu. En acele işlerse geniş bir program meydana getiriyordu. Ne var ki çevresine yığılan dilek sâhipleri giderek büyüyordu. Onu bu çıkmazdan ancak Hedges kurtardı:

— «Hiçbir şeye kulak verme, böylesi daha iyi,» dedi. «Onlarla bu kadar çok lâf edersen kafanı şişirmiş olursun. Ben senin yeyrinde olsam şu: **'Çözülecek sorunu bir yana bırak. O, nasıl olsa kendiliğinden çözülür'** diyen İspanyol atasözünü uygulardım.»

Fakat çoğu zaman Fertig, Hedges'le bir iki lâf etmeye dahi vakit bulamıyordu. Görevleri onları birbirlerinden uzaklaştırıyordu. Hedges savaş için gerekli olabilecek bütün eşyanın, araç gereçlerin çabucak bir sayımını yapıyordu. Fertig de yine çabucak insanların, onları harekete getiren nedenlerin bir listesini yapmaya çalışıyor, bütün bu bilgileri de gerektiğinde ortaya çıkarmak için belleğinin bir köşesinde saklıyordu. Aynı zamanda bir ordu kurmak için asker toplamaya uğraşıyor, kendisine iletilen karmakarışık bilgiler arasında doğru ile yanlışı birbirinden ayırdetmeye uğraşıyordu.

Bütün bu didinmenin arasında hâlâ bir mûcize sonucu işlemekte olan telgraf, Fertig'e bir mesaj iletti:

«Misamis, 6 Ekim - Düşman gemisi Misamis'e çıkarma yapmaya kalkıştı fakat, birliklerimizce püskürtüldü.»

Fertig yüreğinin durur gibi olduğunu hissetti. Ne çeşit bir düşman gemisiydi? Kayık mıydı? Bir Japon hücumbotu muydu? **«Haruna»** zırhlısı mıydı? Sonra **«püskürtüldü»** sözü ne anlama geliyordu? Geminin -ya da teknenin- hemencecik koşup Cagayan'a ya da Iligan'a giderek Japon komutanlığını alârma geçirmesi; o zamana dek sâkin bir yer olan Batı Misamis'in ayaklandığını ona haber vermesi ve ayaklanmayı daha dallanıp budaklan-

madan bastırmasını öğütlemesi anlamına mı gelmekteydi?

Ya da belki mesajın anlamı sadece şuydu: Tek başına kıyıda dolaşan bir adam açıkta bir gemi görmüş, ondan yana bir el ateş etmiş, sonra da çıkarma girişimi diye bir masal uydurmuştu. Fertig en kötü olasılığa inanmayı yeğ buluyordu. Batı Misamis'de çok güzel şeyler bulmuştu. Burası, sessiz sedasız çalışarak ciddî bir direnmenin çekirdeğini özene bezene hazırlamak için bulunmaz bir yerdi. Durumu iyice kavramak ve plânlarını hazırlamak için birkaç haftalık bir zaman bulacağını ummuştu. Şimdiyse Japonlar ona birkaç gün, hattâ belki de birkaç saat bile bırakmayacaklardı. Onun için hemen bir arabaya atlayıp son hızla Misamis'e gitti. Herkes büyük bir zaferden sözediyordu. Adalara işleyen **«Tular»** adlı bir vapur, görünüşe göre rıhtımın önünde demirlemek üzere küçük limana girmişti. Kıyıya yüksekten bakan Ortaçağ'dan kalma İspanyol kalesindeki gerillalar ve kuma kazılan siperlerde barınan arkadaşları, geminin yaklaşışını gözlüyorlardı. Makinelerini stop ettirmiş olan **«Tular,»** öğle vaktinin sessizliği içinde sükûnetle ilerliyordu.

O sırada budalanın biri ateş açmıştı. Kaledekilerle kumlar içinde gizlenen askerler de ateşe başlamışlardı. **«Tular»** şaşkına dönmüş, makinelerini fayrap ederek geri dönmüş, beri yandan da kıç tarafında bulunan küçük bir topla rastgele birkaç mermi sallamıştı. Fertig bunları öğrenir öğrenmez limana gitti. Askerler yalınayaktılar. Çılgına dönmüş bir mandayı süngüleye süngüleye öldürmekten ibaret olan çok ateşli bir oyun oynuyorlardı. Tait çılgınca bağırışlar arasında ona öldürücü darbeyi indirdi. Fertig görününce çığlıklar hemen kesiliverdi.

Fertig:

— «Teğmen Tait,» dedi. «Hemen Binbaşı Morgan'la karargâha gel, tekmil haberi ver.»

Ondan sonra yapılan toplantıda kaleden açılan ateşi yönetmiş olan genç gerilla teğmeni, keyiften ve gururdan yüzü kızarmış bir hâlde, şu açıklamayı yaptı:

— «Komutanım, gemi Japon bayrağı çekmemişti. Bunun üzerine düşman gemisi mi, yoksa yardım getiren bizim gemilerden birisi mi diye anlamak için: 'Bir el ateş edin,» diye komut verdim.» Teğmen daha az gururlu bir halde sözlerini şöyle bitirdi:

— «Fakat ilk ateşten sonra herkes ateş etmeye başladı.»

Fertig, ters ters onun sözünü keserek:

— «Pekâlâ,» dedi. «Şimdi beni iyi dinleyin. Tanımadığınız bir geminin üzerine ateş etmeyin. Bizimkilerden biriyse: Japonlar var burada' diye düşünebilir. Japon gemisi ise: 'Burada gerillalar var,' diye düşünecek ve kaçacaktır. Bunu hiç unutmayacaksınız değil mi? Bırakın gemi gelsin, rıhtıma yanaşıp palamarla bağlansın. Yükünü boşaltmaya başladı mı; yükle, tayfalarla birlikte bütün gemiye elkoyarsınız. Gelecek sefere unutmazsınız, değil mi?»

Fertig kesin, fakat sevimli bir tavırla konuşmuştu. Teğmen takdir mi, tekdir mi edildiğini anlamadan çıkıp gitti.

Fertig hemen emir verdi: «Iligan'a bir adam yollayın. Gemide ne gibi bir hasar varmış, Japonlar'ın niyetleri neymiş, öğrensin. Sonra da halkın okuması için şu bildiriyi görünür yerlere asın!»

«Mindanao-Sulu'daki kuvvetler birinci fillerini

tekrar ele geçirmek için yaptıkları ilk girişimde zafer kazanarak burayı kurtarmışlar ve Japonlar'ı yenmişlerdir...»

Bunun aslı yoktu tabiî; fakat Misamis halkı buna inanıyordu. Fertig de halkı bunun tersine inandırmaya kalkışmanın boşuna olduğunu biliyordu.

Fertig, Filipinli emir subayına:

— «Bütün eski memurlara bir telgraf çek,» diye emretti. Öğleden sonraya kalan bölümünü, zafer kılığına sokulan fiyaskodan sonra kurtarılabilecek olanı elden geldiğince çabuk kurtarmaya çalışmakla geçirdi. Bu sözde zaferi, bütün umutlarının yıkılışı sayıyordu.

Fertig daha sonra günlüğüne şunları yazdı: **«İyi, bunu düşünmeyelim artık. Zaten elimizden hiçbir şey gelmez! Adamlar (Japonlar) olup biteni öğrendiler. Fakat nasıl olsa, ergeç öğreneceklerdi.»**

General Morimoto Öfkeleniyor

Mindanao ve Sulu'daki Japon ordusunun komutanı general Morimoto çok kızmıştı. Mindanao'nun batı bölgesi askerî komutanı Albay Yaşinari'ye ve Batı Misamis'te sivil işlerle görevli subay olan Seiji Kajok'a çıkışarak cırlak sesiyle şöyle bağırıyordu:

— «Bu koşullar altında askerî bölge komutanları ve sivil işlerle görevli subaylar varmış, peki bu neye yarar?» Her iki subay da seslerini çıkarmıyorlardı.

General Morimoto devam etti:

— «Şimdi de haberiniz olsun: **Tular** vapuru bugün Iligan'a kırkiki ölü ve ondört yaralı ile ge-

ri döndü. Sonra da bana: 'Bizim bölgede hiçbir kımıltı yok' diyorsunuz! Belki bana 'Bu bir şey değil' diyeceksiniz. Fakat ben sizin gibi düşünmüyorum. **Tular** gemisi rıhtıma yanaşamamış bile! Sizin o çok sâkin ilinizin çok sâkin olan Misamis adlı limanına giriyormuş. Karaya istihkâm birliklerinden bir elektrikçi müfrezesi çıkaracakmış. Daha o limana girer girmez kaleden üzerine ateş açılmış. Kaleden, duyuyor musunuz? Senin yiğit askerlerin ne oldu, Albay Yaşinari? Bu kaleyi onlar işgal etmiş değiller miydi? Hayır, öyle değil. İşgal etmemişlerdi. Seiji, onlar; senin sivil işlerde çalışan adamlarınla birlikte köpeklerin işkembesindeydi! Kalenin üzerinde Amerikan bayrağı dalgalanıyordu. Baylar, Batı Misamis'ten aldığınız son raporların tarihleri ne?»

İki subaydan hâlâ çıt çıkmıyordu. Şu anda ağız açmak, onları öyle bir duruma düşürebilirdi ki; ancak bir harakiri onları bu işten temize çıkarabilirdi. Sözlerin gerisini dinlediler. General Morimoto şunları ekledi:

— «Şunu iyice kafanıza sokun! Bundan sonra Misamis'e elektrikçi göndermek bir işe yaramaz. Söylendiğine göre kent çok iyi aydınlanıyormuş. Elektrik fabrikasını bir Amerikalı mühendis yönetiyormuş. Kamyonlar da, otomobiller de rahat rahat gidip geliyorlarmış. Onun için bizim taşıt uzmanlarımıza da gerek yok!»

General Morimoto tehdit dolu bir sâkinlikle sözlerine şöyle son verdi:

— «Bizim ele geçirip denetlemekte olduğumuz bir kentte Özgür Filipin Topluluğu diye adlandırılan bir şeyin bulunması inanılacak şey değil! Bir Amerikan generali olduğu söylenen askerî bir komutan için de durum öyle. Adı Wendell W. Fer-

tig'miş. Polisin verdiği bilgiye göre de elinde üniformalı ve silâhlı yedibin asker varmış!»

General subaylarını sonsuz bir küçümseyişle süzüp sözlerinin üstüne basa basa şunları da ekledi:

— «Bir saate kadar Batı Misamis'le bu sözde Amerikan generali üzerine elde edeceğiniz bütün bilgileri bana getirin.» Sonra da:

— «Şimdi çıkın dışarıya!» Diye bağırdı.

*

İnce uzun burunlu adam dağın tepesinden sarp yamacı inceliyordu. Sırtındaki denizci üniforması çevresinde dalgalanıyor, gittikçe daha az işitebiliyor, görebiliyordu. Sam Wilson kulaklarının Corregidor bombardımanı sırasında sakatlandığını sanıyordu. Aslında ağır işitmesinin, gözlerinin uzağı görememesinin beslenme eksikliğinden arttığını bilmiyordu.

Dik patikadan tırmanmakta olan ufak tefek bir silûet gittikçe yaklaşıyordu. Sam Wilson onu tanıdı: Ara sıra kendisine yiyecek getiren köylüydü. Otomatik Colt tabancasının emniyetini indirdi.

O gün köylü pirinç ve tostoparlak küçük muzlar getirmişti. Telâşlı, esrarlı bir hâli vardı.

Çabuk çabuk konuşarak:

— «Ah efendim,» dedi. «Burada olduğunuzu kimse bilmiyor. Eğer bizim köye gelirseniz Amerikan generalin sizin Misamis'e gitmenizi istediğini söyleyecekler.»

Sam söylenenleri duyuyordu fakat; Sânki ses, çok uzaktan geliyordu. Rastgele sordu:

— «Hangi Amerikan generali?»

Köylü ellerini çırparak:

— «Ah efendim ah,» dedi. «Yardım geldi. Bir general geldi, yanında da çok, pek çok top var! Bütün Amerikalı subaylar Misamis'e gidecekler. Evet efendim, general de sizi istiyor. Taşıyıcılar eşyanızı götürecekler! Hepsi de daha şimdiden bizim köyde bekliyor!»

Sam Wilson günün birinde bu kararı vermek zorunda olduğunu ne zamandır biliyordu. İşkenceye götürülen karısıyle çocukları gözlerinin önüne geldi.

*

Yine o sırada bir başka adam küçük bir yaprak kâğıdın katlarını açarak mürekkebi ıslanıp dağılmış soluk bir mesajı okuyordu. Mesajda şöyle denilmekteydi:

«Bütün gerillalara emir: Amerikan ordusunun en yüksek rütbeli ve en kıdemli subayı olarak, Amerikan kara ordusundan istihkâm yarbayı Wendell W. Fertig tuğgeneral rütbesiyle Filipinler'deki Amerikan kuvvetlerinin Mindanao-Visayan bölgesinde bulunan birliklerinin komutasını ele almıştır. Ortak düşman karşısında direnen bütün örgütlenmiş birlikleri, kendi komutası altında görev yapmaya çağırmaktadır. Birleşmiş bir direnme hareketi, zaferin ana koşuludur. İmza: W. W. Fertig, Tuğgeneral, Başkomutan.»

Waldo Neveling içinden gelen bir davranışla esas duruşa geçti:

— «Âlâ!» Dedi. «Kafam bu işe iyice yattı!»

Sonra da bir şarkı mırıldandı. Aylardır yapmamıştı. Bir Alman adı taşıyan bu generalle çalışmanın çok hoş olacağını düşünüyordu. Bir gene-

ral için çok iyi bir addı bu. «Hazırlop» bir general!

Geniş bir vâdideki pirinç tarlalarının ortasında, Amerikalı Yüzbaşı Ernest McClish de, Neveling'e gelen mesajın bir eşini okuyor ve daha önce kendisine ulaşan çeşitli söylentileri düşünüyordu: Dedikodular Mindanao'da çok çabuk yayılmaktaydı. Şimdi de iş, bunun gerçek yönünü öğrenmeye kalıyordu.

Yüzbaşı McClish baston taşıyıp monokl takan yakışıklı subaylardan biriydi. Böyle subaylar mızrakla, kılıçla yapılan, eski günlerin o süvari hücumlarını hayâl ederler. Şimdiyse o, küçük bir Filipin atına binerek tek başına polo oynuyordu. Bu işi de köyün, sokağında uydurma bir polo sopasıyle bir hindistancevizine vurarak yapıyordu. Fakat McClish iyi dövüşmüş olan ve teslim olmaya yanaşmayanlardan biriydi. İçinden **«Kim olabilir bu Fertig?»** Diyordu. Eğer, söylendiği gibi, gerçekten MacArthur'un kurmayından bir general ise, bir dakika bile durmamalıydı. Fakat onun sadece bir gerilla olduğu da söyleniyordu.

Fakat iş o kadar basit değildi. McClish yalnız sayılmazdı. Çevresine küçük bir Amerikalı genç askerler grubu toplamıştı. Bir Japon garnizonuna saldırarak elindeki cephaneyi bitirmişti. Gerçi bir sonuç elde edememişti fakat, bu sayede açık arazide savaşarak, ellerinde ağır makineliler olan askerlerin savundukları ve taş ve tuğla gibi sert maddelerden yapılma bir okulun ele geçirilemeyeceğini öğrenmişti. Okulu alabilmek için toplar, ya da hiç değilse havan topları, o da olmazsa en azından elbombaları gerekmekteydi. Dolaşan söylentilerin az buçuk aslı esası varsa; bu General Fertig, McClish'in ordusuna top verebilir, mermi stokunu da yenileyebilirdi.

Yüzbaşı askerlerine:

— «İşin içyüzünü öğrenmek için Misamis'e birini yollasak iyi olur, diye düşünüyorum,» dedi.

Er Robert Ball cevap verdi:

— «Tamam! Knortz'la birlikte gidelim de oraya bir göz atalım!»

*

Amerikan generalinin mesajlarıyle onun yankıları olan söylentiler dağlardan, tepelerden, derelerden ormanlardan aşarak henüz serbest olan bütün Amerikalılar'a yavaş yavaş ulaştı. Çarkçı subayı Elwood Offret için olduğu gibi, kimi hâllerde mesaj kişiseldi: **«Sen de gel, denizci...»** diyordu.

Tutulduğu dizanteri yüzünden hâlâ güçsüz olan Offret, Misamis'e gitmek için Panguil körfezinin çukurluğundan geçerek denize giden uzun yola koyuldu.

Fakat teslim olmayan Amerikalıların hepsi Fertig'in yanında yer almaya yanaşmıyorlardı. Wilson gibi bazıları ise aç kaldıkları, kendilerini kaybolmuş hissettikleri için sonunda onun yanına gittiler. Başkaları ise bunu, sadece canları sıkıldığı için yaptılar. Dağlarda gizlenmiş olan başka birçokları da hareketsiz kalmaktan çok harekete geçmekten korkuyorlardı. Yiyecek bulamadıklarından Filipin köylülerinin sadaka kabilinden kendilerine verdikleri yiyeceklerle karın doyuruyorlar, fakat bir yandan da onları aşağı yaratıklar sayıyorlardı. Fakat en kötüsü şu ki, birçok Filipinli gerilla şefleri Fertig'in mesajlarını alaya alıyorlar ve şöyle diyorlardı:

— **«Kimmiş bu Fertig? Cephane olarak bana ne verecek? Tüfek de yollayacak mı? Sonra para**

nerede? Ne malûm MacArthur'un yanından geldiği? Ne diye büyük patron o oluyormuş? Kendi bölgesine komuta etsin. Burada patron benim.»

Filipinli şeflerin böyle «olmaz» deyişlerinin nedeni şuydu: Onlar, Amerikalılar'ın önderliğini gerekli bulmuyorlardı!..

Birçok Filipinli kendilerine yüksekten bakan Amerikan subaylarına artık dayanamıyorlardı: **«Amerikalılar bize malzeme yollasınlar, o kadar; gerisini de bize bıraksınlar,»** diyorlardı. Bu düşüncenin altında şu umutlar yatmaktaydı; ülke kurtulunca bir gerilla şefi kamu görevlerine atanmasını isteyebilecekti. Amerikalılar'la ne denli az içli dışlı olursa, milletvekili seçilme şansı da o oranda artacaktı.

Kimi şefler açık açık konuşmaktan bile kaçınmıyorlardı. Salipada Pendatun da bunlardan biriydi. Amerikalılar'a karşı olduğunu açıkça söylüyordu. Pendatun genç bir Moro idi. Kısa boylu, tıknaz, kaba idi ve ilkel bir güzelliği vardı. Ağzı iyi lâf yapıyordu. Müslüman Filipinliler, Morolar'ın politikalarına derinliğine dalmıştı. Soylu bir aile tarafından destekleniyordu. Teslimden sonra kendi kendini tuğgeneralliğe yükseltmişti. Büyük bir Moro gerillaları topluluğuna komuta ediyordu. Silâhları, cephaneleri boldu. Her zaman kolalı, iyi ütülü olan hâkî üniforması her adım atışında hışırdıyor, rütbe işaretleri parıldıyordu. Pırıl pırıl boyalı süvari çizmelerini hiç ayağından çıkarmıyordu. Düşman istihkâmlarını ele geçirmek için topçulukta yeni bir sistem kurmuştu. Bu sistem, patlayıcı maddeler yüklü mandalardan oluşuyordu. Mandalar Japonlar'ın bulundukları yöne doğrultuluyor, füzelerin fitilleri ateşleniyordu. Sonra yanan bir meşale hayvanların cinsel

organlarına yaklaştırılıyordu. Acıdan çılgına dönen hayvanlar düşmana doğru koşmaya başlıyordu.

Bu becerikli savaşçının sağ kolu, Albay Andrews adında bir melezdi. Savaştan önce Filipin Hava Kuvvetleri'ne komuta etmekteydi. Pendatun gibi Andrews da askerlik gururunun ta kendisiydi. Hani bazı kimseler vardır ya; çırıl çıplak da olsalar üniforma giymiş bir hâlleri vardır, o da onların soyundandı. Fakat Andrews'un Amerikan aleyhtarlığının yanında Pendatun'unki hiç kalırdı. Bu melez de, kendi soydaşları da Birleşik Amerika'nın güneyindeki askerî alanlarda eğitim görürlerken kendilerine yapılan hakaretlere dayanamamışlardı. Sebebi ne olursa olsun, duyduğu hınç derin olduğu kadar da içtendi: **«Damarlarımda Amerikan kanı da dolaştığını düşündükçe duyduğum tiksinti yüzünden geceleri uyuyamıyorum,»** diyordu. Öyle ki, Fertig'in mesajı Pendatun'un karargâhına ulaşınca genç Moro da, Albay Adrews da gülüp geçtiler.

Lanao gölünü çevreleyen sarp, yalçın dağlardaki kabile reisi Busran Kalaw da, Pendatun gibi Fertig'in emrine girmeyi istemiyordu. Çünkü Kalaw da büyüklük hayâlleri peşindeydi. Tıpkı Pendatun ve Fertig gibi o da kendine tuğgeneral rütbesi vermişti ve Maranao bölgesinden bir Moro savaşçı çetesine komuta ediyordu. İyi kılıç kullanan bu adamlara «Bolo Savaşçıları Taburu» adını vermişti. Bununla birlikte, Pendatun gibi Amerikan aleyhtarı değildi. Onun yabancı düşmanlığı çok basitti: Maranao bölgesinde Morolar'dan olmayan herkese karşıydı.

Bununla birlikte Fertig'in yolladığı mesajların derhal etkisi görüldü. Gerilla şefleri Amerikan yardımı geliyor sanarak Japon devriye kollarına

ve ücra yerlerdeki garnizonlara artan bir şiddetle saldırdılar. Böylece de zaten derdi başından aşkın olan General Morimoto'nun başına yeni işler açtılar.

Fakat Japon generali gerillalarla nasıl savaşılacağını biliyordu. Çok eskiden, Çin'de öğrenmişti. Onun için şu kararı verdi: Bir ölçüde az sayıdaki askerlerin kolayca savunabilecekleri yerlerde garnizonlar bulunduracaktı. Böylece serbest kalacak mevcutlarla da yeterli güce sâhip seyyar bir grup kurarak bir gerilla bölgesini kuşatacaktı. Japon birlikleri çevreden harekete geçerek gerillaları da, sivilleri de dar bir bölgeye sıkıştıracaklar, sonra yok edeceklerdi. Ondan sonra seyyar grup en yakın kesime geçecek ve işini böylece sürdürecekti. Tâ Mindanao'daki yetmiş kadar direnme merkezi haritadan silininceye kadar.

İlk hedef Misamis olacaktı. Çünkü, direnme hareketinin komutanı olan Amerikan generalinin karargâhının burada olduğu açıkça görülüyordu.

Demek oluyor ki çözüm yolu basitti. Fakat ortaya bir güçlük çıkıyordu. Seyyar grubu kurmak hemen hemen olanaksızdı. Butu'un'daki garnizonun mevcudu azaltılamazdı. Burası zaten McClish adlı bir Amerikalı'nın saldırısına uğramıştı. Bunun üzerine Cagayan'dan getirtilen takviyelerin buraya gönderilmesi gerekmişti. Bunlar olup biterken Pendatun adında bir Moro, Malaybalay kentine saldırmak küstahlığını göstermiş, o zaman da gerekli takviyeleri Davao'dan çekmek gerekmişti.

Bir konvoy Kolambugan yönünde yola çıkar çıkmaz Jaldon ve Limena adındaki Filipinli şeflerin ve Walter adlı bir sivil Amerikalı'nın emirlerindeki gerillaların saldırısına uğramıştı.

Demek oluyor ki konvoyların korunması için ek mevcutlar ayrılması gerekiyordu. Bir birlik Agusan ırmağından aşağıya doğru inmeye görsün. Hemen Halil Kador adında Suriyeli bir tâcirin ve Zapanta adlı bir tiyatro oyuncusunun yönetimindeki gerillaların saldırısına uğruyordu. Bunlar dibi düz bir kayığın üstüne derme çatma bir top yerleştirmişlerdi. Ayrıca General Morimoto, Lanao gölü kesimindeki mevcutları azaltmayı da düşünemezdi. Kalaw adında bir yabanî oralarda dehşet saçıyordu. Bu saldırıların hiçbiri tehlikeli değildi Gerillalar Japonlar'ı istedikleri yere gitmekten alıkoyamıyorlardı. Ayrıca Japonlar diledikleri zaman, diledikleri yerde daha üstün araçlar toplama olanağına her zaman için sâhiptiler. Fakat bu gerilla eylemlerinin tümü onları rahatsız ediyor, Morimoto'yu da güç durumda bırakıyordu. Bir adam düşünün ki; hem düşmesin diye pantolonunu iki eliyle tutmak, hem de yakaladığı pireyi iki eliyle öldürmek zorundadır. İşte Morimoto da bu durumdaydı!

Bu işin tek çaresi, Manila'da bulunan General Homma'dan takviye birlikleri istemekti fakat, General Morimoto böyle bir girişimde bulunmayı aklından bile geçiremezdi. Mindanao adasının komutanı o değil miydi ve aslı olmayan raporlara dayanarak adanın zaptedildiğini, her yanda huzur ve barışın kurulduğunu bildirmemiş miydi? Durumun böyle olmadığını kabul etmek kendisinin ya beceriksiz ya da yalancı bir kimse olduğunu kabul etmek demek olacaktı. Bu ise düpedüz kepazelikti.

Bununla birlikte, bu kötü durumdan kurtulmak için bir çare buldu. Avusturalya'dan bir Amerikan generali yanında cephane, yiyecek ve malzeme de getirerek geldiyse bunun suçu Japon

donanmasına düşerdi. Donanma kepaze olabilirdi. Bu ise General Morimoto'nun umurunda değildi! Onun için hiç çekinmeden takviye birlikleri isteyebilirdi. Fakat General Fertig'in sayısı yedibin olduğu söylenen askerlerinin yediyüzü bile bulmadığını General Homma öğrenirse o zaman ne olurdu? Ne yandan bakılırsa bakılsın, Morimoto güç durumdaydı.

Hele Japon generali düşmanı olan Fertig'in o sırada ona karşı savaşmak niyetinde olmadığını öğrenebilseydi, bu işe çok şaşardı.

Madam Carmen Ozamis

Hedges için mesele basitti. Daha başından beri bunu söylüyordu: Birisi, canlarını kendi elinde tutan Fertig'in tasarılarını engelliyordu. Bu birisi de Morgan'dı.

Morgan: **«Eninde sonunda bu orospu çocuğunu gebertmek gerekecek. Bu iş ne kadar çabuk yapılırsa o kadar iyi olacak,»** diye düşünüyordu.

İki Amerikalı sabah kahvesini Misamis'ten üç kilometre uzaktaki bir hindistancevizi çiftliğinde içiyorlardı. Çünkü her sabah saat tam sekizde, bir Japon uçağı gelip kenti bombardıman ediyordu. Hedges uçağın motor gürültüsünü duydu mu, saatini kurup ayarlıyordu. Bombaların hedefi limandı, fakat şimdiye dek bu bombalar iki piliçle bir kediyi öldürmüşlerdi. Ayrıca bunlar birer nimetti. Çoğu patlamadığından, barutlarını çıkarıp almak mümkün oluyordu. Misamis halkı da tam bombardıman saatinden önce kentten ayrılmayı âdet edinmişti.

Hedges; Morgan'ı da, metresi Sinang'ı da öldürmek istiyordu. Esmer güzeli Sinang devamlı teğmen üniforması giyiyordu ve tabancası belin-

deydi. Morgan'ın gönül serüvenlerine aldırmaz görünüyor; onu takımadaları kurtaracak Filipin ordusunun başkomutanı yapmaktan başka şey düşünmüyordu. Morgan'ın gerçek yardımcısı o idi.

Sonunda Fertig, Hedges'in önerdiği çözüm yolunun yararlı yanları olacağını düşünmeye başladı. Bir toplantı sırasında Morgan'a:

— «Balıkçıların ağlarının kurşunlarını çalıyormuşsun! Artık bu işe bir son ver!» Diye çıkıştı.

Morgan ters ters cevap verdi:

— «Satmak istemiyorlar, biz de ellerinden alıyoruz. Mermiler için bana kurşun gerek! Balıkçılar çakıl taşı kullansalar da olur.»

Fertig, Morgan'ın sözünü keserek:

— «Ama onlar bize, hırsız Amerikalılar diyorlar ve avladıkları balıkları da bize vermek istemiyorlar,» dedi. «Evet, balıkçılar çakıl taşı da kullanabilirler fakat onlardan aldığın kurşunların parasını ver. Balıktan, mermiden çok bu adamlara ihtiyacımız var. Karaborsa dalavereleri yapanların ellerindeki mallardan başka hiçbir şeye elkoymayacaksın. Ellerindekini avuçlarındakini çalarsak, halk bizi desteklemez.»

Morgan gösterişli bir tarzda esnedi. Sıkıldığını belli etmek için de masanın üzerinde parmaklarıyla piyano çalar gibi hareketler yapıyordu. Soğuk bir tavırla cevap verdi:

— «Kimmiş o tuttuğu balıkları bize vermeyecek olan? Adını söyleyin, hemen geberteyim!»

Fertig: **«Aman Tanrım, bu sabah herkes birisini gebertmek istiyor, fakat hiç kimse bir Japon'u gebertmekten sözetmiyor,»** diye düşündü. Sonra yüksek sesle sordu:

— «Pekiyi, ölüler ne kadar balık avlayacaklar?»

Morgan kızmıştı:

— «Pekiyi pekiyi, söylediklerinizi ben de adamlarıma söylerim,» dedi.

Fertig Morgan'ın ne çeşit bir engel olduğunu biliyordu. Kentteki hatırlı kişilerin yardımını istediğinde olumsuz cevap alıyordu. Bu arada bir yargıç olan Florentino Saguin de ona olumsuz cevap vermişti. Ufak tefek, kibar, temiz yüzlü bir adamdı. Çok sevimliydi, keskin zekâlı ve yiğitti. İleride bir özgür Filipin hükümeti kurulursa Fertig, onu başa getirmeyi düşünmüştü.

Yargıç da çok vakur bir edâ ile Fertig'e şu karşılığı vermişti:

— «Nizamın ve kanunîliğin en yüksek ilkelerine uygun bir hükümet kurmak istiyorsanız, sizi desteklemekten mutluluk duyarım. Özgürlüğü öylesine seviyorum ki, uğurunda canımı fedâya hazırım. Ancak, siz ve Albay Hedges de burada kalarak komutayı ele alırsanız yanınızda olurum.»

Başka «kodamanlar» da hattâ bir açıklama bile yapmaksızın «olmaz» dediler fakat hepsi de Morgan'ın adını ağızlarına almaktan bucak bucak kaçındılar.

Defterdar Pacana şöyle dedi:

— «Şimdi kendilerine gerilla süsü veren eski polis şeflerinin emrinde çalışamam!»

Filipin ordusunun eski subayları da aynı nedenleri ileri sürerek gerilla saflarına katılmaya yanaşmadılar. Japonlar'ın zafer kazanmalarının onlar için Morgan gibi bir kimseyle -uzaktan uzağa da olsa- birlik olmaya göre çok daha büyük sakıncaları vardı. Bunun yanı sıra Fertig, ileri sürdüğü

kanıtlarla bu adamların hiçbirini inandırmayı başaramadı. Onu Katolikler de hiç tutmuyorlardı. Fertig kilisenin nüfuzunu bildiğinden, Jimenez papazı olan bir cizviti görmeye gitmişti. Adı Calanan olan bu rahip İrlanda şivesiyle konuşarak:

— «Bu işte kilise tarafsızdır, anlıyorsunuz değil mi?» Dedi ve sonra da ekledi:

— «Evet, kabul ediyorum. Kilise resmen değilse bile Japonlar'la savaş hâlindedir. Hiç değilse bu küçük dinsizler gerçek inanç'ın aleyhinde oldukları için kilise onlarla savaş hâlindedir. Fakat yine de tarafsızlığı bozamam.»

Sivil işler dairesinde çalışmakta olan Seiji adlı Japon subayı, rahip Calanan'a şunları söylemek küstahlığını göstermişti:

— «Artık, İsa filân diye bir kimse yok! Şimdi her şey Japon oldu.»

Aslında kimi papazlar gerillaların kurdukları pusularda işi kendi elleriyle Japonlar'ı öldürmeye kadar vardırmışlardı. Fakat inançlılar topluluğu iki karılı bir ahlâksız olan Morgan'ın lâfını bile duymak istemiyordu. Çinli tüccar ve esnaf da Morgan'ın emrindeki başıboş askerlerden yaka silkiyorlardı. Bunlar depoları, dükkânları yağma ediyorlar; kendilerinden para istendi mi alaya alıyorlardı.

Fertig için balıkçıların şikâyetleri Çinli dükkâncılarınkine göre daha önemliydi. O güne dek orduya patlayıcı maddelerin çoğunu balıkçılar vermişlerdi. Japon mayınlarını karaya çekiyorlar; bu mayınlardan çıkarılan tolit, taş ocaklarında kullanılan dinamitle karıştırılınca fişekler için gerekli barut elde edilmiş oluyordu.

Sonra, etten yoksun olan halkı beslemek için balık bulabilmek de çok gerekliydi. Bununla bir-

likte Fertig'in memnun olması için birkaç neden vardı. Hedges bir hafta içinde bulabildiği bütün kâğıdı genel karargâh için toplamıştı. Emirler, bildiriler, direktifler tüzükler gizli bir yerden çıkarılan külüstür bir yazı makinesinde zar zor yazılmıştı. Karbon kâğıdı bulunamadı mı onun yerine kömür tozuyla karartılmış bir kâğıt tabakası kullanılıyordu. Bu yığın hâlinde gelen resmî belgeler Filipinliler'i etkiliyordu. Fakat bunlardan asıl General Morimoto etkileniyordu. Gösterdiği tepkiler de çabucak öğreniliyordu. Çünkü generalin Filipinli metresinin asıl sevgilisi, Fertig'in bir adamının yeğeniydi.

Komuta postasında büyük bir faaliyetin belirtileri vardı. Posta erleri gidip geliyor; Birleşik Amerika ve Filipin bayraklarının altlarında askerler nöbet tutuyorlardı. Köylerden ve kentlerden toplanan gerilla, elle yapılan kum kalıplarda mermiler için kurşun dökülüyordu. Misamis de dört yüzyıllık uykusundan uyanarak azimli, kararlı bir kent görünümüne bürünüyordu.

Fertig, Hedges'e şöyle diyordu:

— «Bir ordunun görünüşüne ve davranışına sâhip ola ola, sonunda biz de bir ordu olacağız.»

Filipinli kadınların çok sofu olduklarına dikkat etmişti. Hemen oturup bir emir yazdı. Emirde:

«Bugünden başlayarak karargâhtaki herkes âyinlere katılacaktır,» diyordu.

Öğleden sonra Hedges, Fertig'in odasına girdi:

— «Âyine mi gidecekmişiz? Bu da nerden çıktı? Ne sen ne ben koyu Katolikleriz!»

Fertig şöyle demekle yetindi:

— «Kadınlar âyine gidiyorlar. Papazlarla bir anlaşma yapmaya çalışacağım. Papazlar gerilla

savaşından yana vaızlar verirlerse biz de askerlerimizi âyine götürürüz. Papazların 'Amerikan generali ile askerlerini görüyorsunuz ya, gerçek Hıristiyan bunlar. Kiliseye gidiyorlar. Japonlarsa İsa'ya inanmıyorlar. General Japonlar'la savaşıyor. Tanrı'nın düşmanlarıyla savaşan generali desteklemek, hepimizin boynuna borçtur' demeleri gerek!»

Fertig bir yandan konuşurken, tüfeğini bir perde çubuğuyla temizlemek için boşyere uğraşan bir askeri seyrediyordu. Fertig:

— «O çok kalın, başka bir şey bulsana,» dedi.

Hedges buldu. Kadınlar bu bakır çubukları taşa sürte sürte eğeleyip incelteceklerdi. Onlar çok sabırlı kimselerdi. Sonra birdenbire bağırdı:

— «Wendell, nasıl oldu da bunu düşünemedik? Gidip Madam Carmen'i bulalım. Çok iyi kadındır. Kiliseyi de, kadınları da ancak o bizim tarafımıza çekebilir!»

Fertig, Madam Carmen'den ve Ozamis ailesinden savaştan önce de, savaş başlıyalı beri de sözedildiğini işitmişti:

— «Bana söylendiğine göre Japonlar Mindanao'ya gelir gelmez Ozamis'lerin evine yerleşmişler,» dedi.

Hedges cevap verdi:

— «Bunların hepsi palavra. Bildiğime göre Madam Carmen onlar için pek bir şey yapmamış. Yaptıysa bile istemeyerek yapmış. Manila'dan: 'Onu rahat bırakın,' diye emir gelmiş. Gidip kendisini görürsek hiçbir şey kaybetmiş olmayız.» Dedikten sonra kısa bir süre ara verip sözlerini sürdürdü:

— «Bu kent ona babasından miras kalmış, o

gün bugün de burayı o yönetiyor. Köylüler hastalandıkları zaman Madam Carmen doktor gönderiyor. Züğürtlediklerinde de pirinç yolluyor. Karşılığında onlar da Madam Carmen için çalışıyorlar. Köylüler onu çok seviyorlar. Çok varlıklı olduğundan öteki kodamanların hepsini geride bırakıyor. Japonlar'a ne yardım ediyor, ne de onlarla savaşıyor. Aynı nedenlerle belki bizi de desteklememiştir. Belki de tarafsız kalarak kendi adamlarının korunmasını sağladığına inanıyordur. Fakat şurası muhakkak ki; kadınlara örnek olacak biri varsa, o da Madam Carmen'dir. Hepsi onun peşinden gidecek, kilise de öyle.»

Aynı akşam Fertig'e haberci geldi:

— «Bu akşam Madam Carmen evde olacak. Sizi akşam yemeğine rica ediyor,» dedi. Fertig sakalını kırparak çeki düzen verdi, kolalı bir gömlek giydi. Gömleğin yıkana yıkana rengi solmuştu.

Fakat Madam Carmen Ozamis denilince karşısında nasıl bir kadın bulacağına hiç mi hiç hazırlanmamıştı.

Fertig arabadan inerken o da ona doğru ilerliyordu. Tatlı gecenin içinde süzülerek uçar gibi bir hâli vardı. Zarif elini ona uzattı. Bileği bileziklerle ışıldıyordu. İri, koyu renk gözleriyle ona baktı. Açık buğday rengi teni, gözlerini daha da koyu gösteriyordu. Çok nârin yapılıydı, kuzguni siyah saçlarıyle de çok güzeldi.

Aristokratik İspanya'dan kalma bu alımlı görünüş karşısında, Fertig çok heyecanlandığını hissetti. Madam Carmen'i parasıyle böbürlenen, zengin bir kocakarı biçiminde anlattığı için Hedges'e içerlemişti.

— «Tanıştığımıza çok memnun oldum,» derken,

koltuk altlarından süzülen terlerin gömleğinin yenleri boyunca aktığını hissediyordu.

Gözleri kamaşmıştı. Madam Carmen'in peşinden yürüdü, Ozamis köşkünün demir parmaklıklı kapısından girdikten sonra bu kalın duvarlı evin oturulan odalarına, salonlarına giden geniş döner merdivenin basamaklarını çıkmaya başladı. Bir salondan geçti. Orada, ataların kristal avizelerle aydınlanan portreleri, sânki küçümser bir tavırla kendisine bakıyorlardı. Derken Fertig geniş bir yemek salonuna geldi. Parke ışıl ışıl parlıyor, damasko çiçekli bir sofra örtüsü üzerindeki gümüş takımlarıyle zarif porselenler ışıklar saçıyordu. Madam Carmen'in kendinden daha küçük altı kız kardeşiyle tanıştırıldı.

Fertig soylu kökten gelme melez bir İspanyol ailesinin tipik ve acıklı görünümü karşısında olduğunu biliyordu. Böylelerine takımadaların çeşitli yerlerinde rastlanır. Bu kızlara da ne İspanyol, ne melez koca bulunabilir. Salonda başka konuklar da vardı: Ak cübbesiyle rahip Calanan ve bir Filipinli olan Dr. Contreras da oradaydı.

Madam Carmen:

— «General, oturmanızı rica ederim,» dedi.

Hedges kendi evindeymiş gibi davranırken mumların ışığı, yemekler, kısacası bu evdeki uygarlık ve sâhiplerinin zarifliği Fertig'i birdenbire unutulmuş bir yaşama götürüveriyordu. Kuşkonmaz çorbasıyle likörler içilene kadar olan zaman boyunca Fertig, direnme hareketini birleştirmekten yana beslediği umuttan ve özgürlükle yasallığı kendi kişiliğinde toplayacak olan sivil bir hükümet kurma zorunluğundan sözetti. Ordu da böyle bir hükümete boyun eğmek zorundaydı.

Sonra kısa bir sessizlik oldu. Madam Carmen

zarif parmaklarını, yanında oturmakta olan Generalin kolu üzerine koydu:

— «Albay Morgan'ın bu akşam gelememesine üzüldüm. kendisinden sözedildiğini çok duydum. Tanışmakla memnun olacaktım,» dedi.

Tatlı ve yumuşak sesi, Fertig için bir yaraya sokulmuş bıçak gibiydi. Hedges onu: «**Madam Carmen tuzak kurmakta çok ustadır,**» diye uyarmıştı. O akşamın verdiği zevkle başı dönen Fertig, Hedges'in bu öğütlerini unutmuştu.

Fertig görüşlerini açıklarken Morgan'ın adını anmaktan bucak bucak kaçınmıştı. Fakat Madam Carmen, Batı Misamis üzerindeki yarı resmî egemenliğini muhakkak ki bir rastlantı sonucu sürdürmüyordu.

Fertig sâkin bir sesle cevap verdi:

— «Albay Morgan gelemedi. Korkarım ki daha bir süre de gelemeyecek!»

Bunları cevap vermek gerektiği için söylemişti. Fakat konuştuğu sırada uzun zamandır zihninde yereden bir düşünce birdenbire belirli bir hâl almış, iyice olgunlaşmıştı:

— «Doğrusunu isterseniz, öteki kentlerde elde ettiğimiz ilerlemelerden memnun değilim,» dedi. «Albay Morgan'ı kurmay başkanım olarak çete savaşının bütün kesimlerine gönderiyorum ve herkese size de söylediklerimi söyletiyorum. Böylece gerillaların bizim yanımızda yer almalarını sağlamaya çalışıyorum.»

Fertig, Hedges'in şaşkın bir tavır takındığını farketti. Gözucuyla bakınca da Dr. Contreras'la rahip Calanan'ın bakıştıklarını gördü.

Madam Carmen:

— «Ya!» Dedi.

Sonra rahibe baktı, o da ona belli belirsiz bir baş işareti yaptı, Fertig yüreğinin yine çarpmaya başladığını hissetti.

Madam Carmen, Fertig'in gözlerinin içine bakarken onun hâkî renkteki yenini parmaklarıyle daha kuvvetli sıktı:

— «Bu konuda bizim yardımımızı istiyorsunuz, değil mi?» Diye sordu, sonra birdenbire çok canlı, çok İspanyolvari bir tarzda gülümseyerek: «Size yardım edeceğiz tabiî,» dedi.

Gece geç vakit Misamis'e dönerlerken Hedges, şoförün duymaması için çok alçak sesle, çok çabuk konuşarak:

— «Sen ne zamandan beri Morgan'ı göreve yolladın? Bunu öğrenince çok şaşacak,» dedi.

Fertig cevap verdi:

— «Madam Carmen bu işin sorumlusunun kim olduğunu öğrenmek istiyordu. Ona başka ne diyebilirdim? Öte yandan, beni sorguya çekince aklıma bir şey geldi. Bazı gerillaların bize verdikleri cevabı biliyorsun: 'Çekip gidin buradan!' Demişlerdi. Bu heriflere Tanrı korkusunu da aşılamak gerek. Morgan da bu misyonerlik görevini yapacak kişinin ta kendisidir.»

Fertig plânını çabucak yaptı. Morgan'ı yolunun üstünden uzaklaştırması, öteki gerillaları da kendi hükmü altına alması gerekiyordu.

Buna dayanarak Morgan'a şöyle diyecekti: **«Batı Misamis sâkin bir yerdir. Burası, senin çapında bir adamın faaliyet alanı değildir. Öldürecek Japon bile yok!»** Sonra Morgan'a öteki kentlerin köylerinde bulacağı bütün özgür kızların, onun gibi bir kahramanın, bir fâtihin onuruna düzenlenecek bütün şenliklerin çekici bir tablosunu çizecekti.

Fertig şunları ekledi:

— «Ona yalnız şunu söylemeyeceğim. Gideceği her yerde işin içyüzünü bilmeyen öteki gerillalar onu bizim habercimiz sanacaklar. Çünkü patron kendisi olsaydı, mektupları o götürmezdi.»

Hedges:

— «Defolup gitsin, Tait'i de yanında götürsün! Sinang'ı da peşine taksın! Buna benim de aklım yatıyor!» Diye homurdandı.

Özgür Filipinler Hükümeti

Fertig'in sonradan da söylediği gibi, Mindanao'da gerilla savaşını kesin olarak başlatan, Madam Carmen'in evindeki o akşam yemeği oldu. Morgan'la Tait, Panguil körfezinin karşı kıyısına geçmek için hemen ertesi akşam yola çıktılar. Hedges'in de tahmin ettiği gibi, Sinang yavuklusunun yokluğuna dayanamadı. İçmeye ve Morgan'ın yokluğunu belli etmemek için askerleri itip kakmaya başladı. İki gün sonra onun palaskasını taktığı, tabancasını da alıp tek başına yola çıktığı görüldü:

— «Morgan'ı başka bir kızın koynunda yakalarsam öldürürüm,» diyordu.

Morgan'dan, Tait'ten ve Sinang'dan kurtulunca Madam Carmen'in ve kiliseṇin de desteğiyle daha güçlü hâle gelen Fertig'le Hedges işe koyuldular. Öte yandan, kendi derdi zaten başından aşkın olan Japon Generali Morimoto da Misamis'e yapacağı saldırıyı her seferinde bir hafta daha erteliyordu. Haftalar, aylar hâline geldi. 1942 yılının Kasım ve Aralık ayları boyunca Fertig ile Hedges otoritelerini Batı Misamis sınırlarının ötelerine de yaydılar. Noel arifesinde bütün Mindanao ya-

rımadasını, hattâ komşu kentleri de egemenlikleri altına aldılar.

Böylece, verdikleri direktifler Dimaponong Uy gibi adamlara dek ulaştı.

Noel arifesinde, Dimaponong bir muz ağacının kuru yaprakları altına yüzükoyun yatmıştı. Yüzü sütlü kahve rengindeydi. Parmaklarıyla tüfeğinin dipçiğini sımsıkı kavramıştı.

Tozlu yapraklar arasında kaynaşan ve çıplak bacaklarıyle kollarından akan terlerle kendilerine ziyafet çeken milyonlarca böceğe aldırdığı yoktu. Onların kendisini iğneleyip sokuşlarını bile duymuyordu. Çünkü aklı tümüyle aldığı emirlere saplanmıştı. Kendisine verilen talimatı boyuna tekrarlamazsa titremeye başlayacaktı.

Kendi kendine: **«Şarjörümü devriye kolundaki son Japon'un üzerine boşaltacağım, mermi kovanlarını toplayıp ormana kadar koşacağım,»** diyordu ve şunları tekrarlıyordu: **«Bugün öleceğim, ama yiğitçe!»** Fakat bu da onun titremesini önleyemiyordu.

Birdenbire ilk Japonları gördü. Adaleli, ufak tefek adamlardı. Yeşile çalan kurşunî renkteki üniformalarının her yanı kabarıktı, yorgun hâlleri vardı. Kimi askerler kemerlerinin altına yüz havluları yerleştirmişler, miğferlerinin üzerindeki ağlara da yapraklar takmışlardı. Tüfekleri omuzlarındaydı, dizi kolu hâlinde yürüyorlardı. Yalnız en öndeki üç kişi silâhlarını göğüsleri hizasında tutarak yolun iki yanındaki çalılıkları gözlüyorlardı. En öndeki asker Dimaponong'dan yana baktı; o da vargücüyle tüfeğinin tetiğine asıldı.

Fakat Japonlar ilerlemeye devam ediyorlardı.

Düşmanın her yanda saklı olduğunu hisseden herkes gibi onlar da korkudan şaşkın hâldeydiler.

Dimaponong boyuna ateş etmeye çabalıyordu. Her yandan silâh seslerinin geldiğini duyar gibi oldu. Kulakları uğulduyordu. Japon kolunun önünden geçip gittiğini bir düşteymiş gibi görüyordu.

Sonra silâh seslerinin kulakları sağır edici bir gürültüyle gümbürdedikleri duyuldu. Teğmen Somang Tamparong'un ağır makinelisi ateşe başlamıştı. Dimaponong da vargücüyle tetiğe asılmadan önce nihayet akıl edebildi: Ateş etmesine engel olan emniyet tetiğini açtı.

Bir Japon onun dört adım ilerisinde yere düşmüştü; kanla dolu ağzı açıktı. Dimaponong beş mermisini de attığını farketti ve kaçmaya başladı. On adım koştuktan sonra aklına geldi: Mermi kovanlarını toplaması gerekiyordu.

Somang: «**Attığı mermilerin kovanlarını bana getirmeyenler yine sabanlarının başına döneceklerdir,**» diye bir tehdit savurmuştu.

Dimaponong kepaze olmak istemiyordu. Geri döndü, çalılıkları araştırdı, kovanları buldu ve yine kaçmaya başladı. Bir dereden geçmesi gerekiyordu. Kıyıya ulaşınca bacaklarından aşağıya doğru ıslak ıslak bir şeyler aktığını hissetti. Her yana bakındı. Yalnızdı. Soyundu ve suya düştü sansınlar diye, bütün giysisini suya daldırdı.

Bununla birlikte Hedges'in gerillalardan aldığı tekmil haberi şu sonucu ortaya koydu: Saldırı üç dakika sürmüştü. Gerillalar dört Japon'u öldürmüşler, üçünü yaralamışlardı. Fakat yirmiüç gerilla ateş etmeyi becerememiş, üçü de tüfeklerini fırlatıp atmıştı.

Dimaponong da şu açıklamayı yaptı:

— «Arkadaşlara dereye düştüm, dedim fakat aslı yok! Doğrusu şu ki pek korktum ve donuma kaçırdım!»

Hedges öyle bir kahkaha kopardı ki, panama şapkası geriye düştü. Dimaponong'un sırtına dostça bir tokat indirerek:

— «Aferin be!» Dedi. «Hiç değilse sen işin doğrusunu söylemek yürekliliğini gösteriyorsun!»

Ötekilere de şöyle bağırdı:

— «Söyleneni yapan tek orospu çocuğu o! Dinle beni Dimaponong, yanımda madalya yok. Fakat Tanrı da tanıktır ya, madalyayı hakettin. Şimdi sana nişan veriyorum. Ateş altında iyi davranan Hedges madalyasını alacaktır, anlaşıldı mı? Bu demektir ki benim tüfeğimi, yanı sıra da bir mermi alacak; geceleyin Iligan'a giderek köprünün başında nöbet bekleyen Japon'u gebertecektir.»

Sonra Dimaponong'a dönerek ekledi:

— «Dimaponong, bu akşam benim tüfeğimi alacaksın ve o keratayı dereye gönderirsen, yarın onbaşı olacaksın.»

Dimaponong:

— «Başüstüne komutanım!» Diye kekeledi, bir yandan da albayın taklidini yaparak omuzlarını geriyordu. Hedges ise ötekileri azarlamaya devam ediyordu:

— «İşte! Demek büyük Moro savaşçıları bunlarmış Birsürü kocakarı. Hepsi de büyükannem kılıklı şeyler. Evet, sıkıyı görünce tüfeklerini yere atarlar! Haydi, şimdi dağılın. Ben de sizinle birlikte gideceğim. Kim tüfeğini yere atarsa benden kurşunu yiyecek!»

Gerillalardan biri Dimaponong'un kulağına:

— «Vay canına, bizim albay çok gözüpek adam,» diye fısıldadı.

Yerli dilinde «dipolog», karşı yaka demektir. Çünkü eskiden ırmağın karşı kıyısında bir İspanyol kışlası bulunmaktaymış. O 1942 yılının Noel arifesinde ise Sol Samonte Dipolog'da, yâni karşı yakada tek başına savaşmak zorunda kalmıştı. Samonte Malezyalıy'dı fakat yüzünün çizgileri bir aydınınkini hatırlatacak tarzda inceydi. Sazlarla kaplı bir sundurmanın altında çalışıyordu. Okuldan kalma anılarına da başvurarak, termometrelerden çıkarılan civayı kullanarak patlayıcı yapmaya çalışıyordu. Başarırsa bu patlayıcı, mermilerde kapsül olarak kullanılan kibrit başlarının yerini tutacaktı.

Zaten ortalıkta ne civa vardı ne de kibrit. Öte yandan civalı patlayıcı en ele avuca sığmaz bileşik olduğundan ve mermilerin barutu da kestane fişeklerinden çıkarılacak dinamitle tolit'e karıştırıldığından, Salmonte'nin askerleri yeni teğmenlerini tam bir anlaşma hâlinde ve seve seve çalışmalarıyle başbaşa bırakıyorlardı! Daha önce elinde üç tüfek parçalanmıştı, günün birinde az kalsın kendisi de havaya uçacaktı.

Jimenez kentinin yakınında bulunan buna benzer, fakat çok daha büyük bir kulübede bir silâh fabrikası vardı. O Noel arifesinde de orada esmer tenli, bellerinden yukarısı çıplak adamlar görebilirdiniz. Bunlar dövülmüş toprağın üstüne bağdaş kurmuşlar, Enfield tüfeklerinden boş kovanları dışarıya fırlatacak aygıtları yapmakla meşguldüler. Bunlar durmadan kırılıyordu. Eğe, keski kullanılarak bunların yenileri yapılıyor, sonra da eğeyle perdahlanıyordu. Bu yönteme göre bunlardan bir tekini yapmak için iki gün uğraşmak,

çok da sabırlı olmak gerekti. Fakat bu iş için kullanılacak başka bir yöntem de yoktu.

O Noel arifesinde bütün öbür günlerde olduğu gibi işçiler pirinç değirmeni diye adlandırılan yerde çalışıyorlardı. Ortada değirmen diye bir şey yoktu fakat, Batı Misamis ili merkezinin sınırındaki Oroquieta'ya bu ad verilmişti.

Burası Özgür Filipin hükümetinin hem Darphanesi, hem de devlet hazinesiydi. Banknot yapmak için burada kullanılan sert şimşirden levhalar üzerine harfler kazınıyordu. Mürekkep yapmak için is ve başka renkte boyalar kullanılmaktaydı. Her şeyin iki dilde yazılmış olması gerekti. Her banknotun üzerinde: **«Bu banknotun karşılığı savaş sona erince üzerinde yazılı değere göre ödenecek ve banknot ne bir devalüasyona, ne de bir ayırıma tâbi olacaktır. Taklitlerini yapanlara ağır cezalar verilecektir,»** diye yazılıydı.

Bu tahta levhalar çabuk aşınıyor, yerlerine başkaları kullanılıyordu. Her banknotta bir numara vardı. Bunların karşılıklarının Birleşik Amerikaca ödeneceği gözönünde tutularak numaralar iki ayrı deftere geçiriliyordu. General Fertig banknotların karşılıklarının ödeneceğine söz vermişti. Halk generale güveniyordu. Çünkü gerçeği yalnız o söylerdi.

Yerliler ona «Tai Tai» diye ad takmışlardı. Bu da bilgeler bilgesi ve özellikle «Büyücü Hekim» anlamına gelmekteydi.

Bütün Batı Misamis ilinde birtakım insanlar telgraf ve telefon şebekelerini genişletmek için uğraşıyorlardı.

İzolatör olarak gazoz şişelerini kullanıyorlardı. Bakır tel yerine tarlaları çevreleyen demir telleri kullanıyorlar, ya da Japonlar'ın levazım depola-

rından bakır tel çalanlardan bunları satın alıyorlardı. Geriye kala kala telefon bataryalarını doldurmak kalıyordu. Günün birinde birisi, bir rastlantı sonucu önemli bir buluş yaptı: Bir batarya bütün gece hindistancevizinden yapılan «tuba» adlı biranın içinde tutuldu mu yeniden canlanıyordu. Nedenini kimse anlamadı fakat, General Fertig hemen bir genelge çıkardı. Bu acayip yöntemin Filipinler'deki Birleşik Amerika kuvvetlerince benimsenmesini emretti.

Panguil körfezinin tâ sonunda, Bonifacio köyü yakınındaki ağaçlık bir yamaçta, koskocaman bir hintkirazı ağacının altında telsiz birliği, telsizi yeniden icada çalışıyordu. Bu birlikte Gerardo Almendres adlı genç bir öğrenci vardı. Günün birinde Pennsylvania'daki bir öğretim kurumuna başvurarak mektupla ders almak için yazılmıştı. Savaş patlak vermeden önce gerekli kitapları almaya zar zor vakit bulabilmişti, fakat pratik çalışmalar için gerekli telsiz parçalarını almaya vakit bulamamıştı. İki aydır yakıcı bir sıcakla geçen günler boyunca didinerek eski alıcı parçalarının ve bir çöplükte bulunan sinema projeksiyon makinesinin ses donanımının yardımıyle bir verici yapmaya çalışıyordu. Herkes bunun çok yorucu, içinden çıkılmaz bir iş olduğu düşüncesindeydi. Verici radyo hâline gelecek nesnenin parçaları palmiye yapraklarından yapılmış kulübede, hakikisinden daha büyük olarak yere serilmişti. Bu iş mektupla öğretim okulunun gönderdiği diyagram uyarınca yapılmıştı. Almendres, **«Her elemanı birbirine bağlayan şu teller ne işe yarıyor acaba?»** Diye kafa patlatıyordu.

Delikanlının iki de yardımcısı vardı. Birincisi bir radyo satıcısı idi, ikincisi ise eskiden ara sıra radyo dinlemişti. Bu acayip aygıt zaman zaman

bazı sesler çıkarıyordu. O zaman birbirlerine: **«İşliyor mu acaba?»** Diye soruyorlardı.

İlin öteki bölgelerinde kopra yağı ve odun külüyle sabun yapılmaya çalışılıyordu. Sabun yapıldı mı Negros adasında şekerle değiş tokuş edilecek, şeker alkol yapımında kullanılacak, alkol de otomobillerde yakıt görevi yapacaktı. Tersanede, yani Misamis kentinin yakınındaki kumsalda iki teknenin kıç tarafına hafif makineliler monte etmek için çalışmalar yapılıyordu. Bunlar Özgür Filipinler'in savaş donanmasıydı. İl merkezi olan Oroquieta'da yargıç Saguin hükümete başkanlık ediyordu. Birsürü iş arasında hükümetin şu görevleri de yerine getirmesi gerekiyordu: Askerlerle denizcilerin aylıklarını ödemek, pul ve banknot basmak, adalar arasındaki ticaretle alışverişe göz kulak olmak, fiyatları ilân etmek, giysilerin toplanmasını sağlamak ve pantolon hırsızlarının üstüne ateş açtırmak.

1942 Noeli

1942 yılındaki Noel'in arifesinde güneş denizin üzerinde batarken yerini o tropik gecelerinden birine bıraktı. Böyle gecelerde insan dünyanın çirkin olduğuna inanmaz.

Fertig kendi kendine şöyle diyordu: **«Böyle bir gecede kaderin görevlendirdiği kişi, halkına hitaben bir Noel mesajı yayınlamak zorundadır. General MacArthur olsa bunu nasıl yazardı? Herhalde Eskiçağ'ı hatırlatan şatafatlı, görkemli bir şey olurdu.»**

Fertig okul defterinden kare çizgili bir yaprak koparark üzerine makinede büyük harflerle şunları yazdı:

25 ARALIK 1942 TARİHLİ GÜNLÜK EMİR

«Bundan bir yıl önce durum karanlıktı. Felâket üzerimize çökmek üzereydi. Japon saldırısı bir sel hâlinde barışçı Filipin adalarını kaplamak üzere bulunuyordu. Sel geçip gitti ve bugün, birleşmiş bir halkın dayanılmaz gücü, düşmanı silip süpürmektedir.

Şimdi Birleşik Amerika Radyosu size şunları söylüyor: 'Siz hep general MacArthur'un komutasında, Birleşik Devletlerin hizmetindesiniz. Unutulmuş değilsiniz.'

Biz asker kaçakları değil, savaşçılarız.»

Fertig: «**Yalan da değil hani,**» diye düşündü ve yazmaya devam etti:

«Birliğinizi, gücünüzü ve yurt sevginizi arttırmaya bir an bile ara vermeyerek bir yıllık savaşa göğüs gerdiniz. Oysa her geçen gün, Japonya'nın sonu yaklaşmaktadır. Sizin gibi insanlarla aşılamayacak engel yoktur. Savaş birleşik ve yepyeni bir halk yaratmıştır. Bu halk ne Visayan ne Tagalog'dur, ne Ilongo ne Ilocano'dur; Moro da değildir. Hıristiyan da, Tao da değildir Illustrados da, sivil de değildir asker de. Bunların hepsi FİLİPİNLİ'DİR.»

(Hepsi Filipinli'dir) sözlerini özellikle belirtti ve bu dileğin gerçekleşmesini içten temenni etti.

Günlük emrine şöyle son verdi:

«Bu 25 Aralık 1942 günü sizleri selâmlıyorum. Bu, kendi çabası ve düşmanın bozguna uğramasıyle kurtulan bir halkın ilk Noel'idir. Ordunun karadaki askerlerine ve halka en iyi dileklerimi yolluyorum. Hepinize en iyi dilekler, Filipinliler!»

Fertig, duvarda asılı uydurma takvime baktı.

üzerine bir kertenkele tırmanıyordu. Sonra yazı makinesine bir kâğıt geçirdi:

«Sevgili karıcığım...» Diye başladı.

Fertig ara sıra karısına mektup yazma gereksinimi duyuyordu. Zevk olsun diye. Mektupları bir teneke kutuda biriktiriyordu. Bu mektubu da onların yanına koyacaktı.

Dördüncü Bölüm

EKİLEN BİÇİLİYOR

İnanılmaz Misamis

Filipinli Yüzbaşı, olayları yakından izleyen bir asker sıfatıyla:

— «Komutanım, bana bir Amerikan subayı verin de bölüğüme komuta etsin,» dedi.

Fertig şaşırmıştı, subayın yüzüne baktı:

— «Ne yapacaksın onu?» Diye sordu. «Sen daha iyi bir askerî öğrenim yaptın. Amerikalılar'ın çoğundan da daha tecrübelisin. Evet Amerikalı teğmen hiçbir zaman komutanlık etmemiştir. Çoğu nakliyeden, istihkâmdan gelmedir. Sense gerçek askersin. Senin yanında onlar, küçük birer çocuk sayılır!»

Yüzbaşı hiç utangaçlığa kapılmadan:

— «Orası öyle,» dedi. «Fakat bana iyi bir subay gerek değil. Bilmem anlatabiliyor muyum? Herhangi bir Amerikan teğmeni işimi görür. Komutan ben olacağım. Ona: 'Şunu yap, bunu yap' diyeceğim fakat askerler bunu benim söylediğimi bilmeyecekler. Kendilerine bir Amerikan subayının komuta ettiğini sanırlarsa daha çok güven duyacaklar.»

Fertig onun sözünü kesti:

— «Daha çok güven mi? Tek ölü, tek yaralı vermeden iki Japon devriye kolunu yokettin. Askerler bundan daha fazla güveni nasıl duyacaklar?»

Yüzbaşı:

— «Yooo, yanlış bir düşünceye kapılmayın komutanım,» dedi. «Ben otorite sâhibiyim, askerlerim de söz dinlerler. Fakat başlarında bir Amerikalı olursa daha çok iş görürler. O, onlar için bir çeşit maskot olacak.»

Sonra da insanların boş inançlarını idare etmek zorunda olan bir kimsenin hoşgörür edâsıyla gülümsedi.

Fertig:

— «Peki, elimden geleni yaparım,» diye söz verdi. Yüzbaşı da çıkıp gitti.

İkisi de gerçekçiydi. Hesaba katılması gereken gerçeklerden biri de 1942-1943'ün o kışında Filipinliler'in çoğunda kökleşmiş olan şu inatçı: Amerikalılar bizden çok daha akıllı, çok daha beceriklidir. Bu inanç bir temele dayansın ya da dayanmasın, mesele o değildi. Bir Filipinli, takımadaların en gözde adamı da olsa; hemen bütün Filipinliler bir Amerikalı'nın, bir Filipinli'nin emrinde oluşundan az çok rahatsızlık duyuyorlardı. Beyazlar gerçi Uzak Doğu'da dehşetli kepaze olmuşlardı ama, Mindanaolu köylü o basit düşünüşüyle beyazları üstün insanlar olarak görmeye devam ediyordu. Fertig de bu düşünce tarzını hesaba katmak zorundaydı. Beyazları subaylığa ataması gerekiyordu. İlk öneriyi yaptığı kimse de çarkçı subayı Offret oldu:

— «Sana göre bir işim var,» dedi. «Donanmadayken bir rastlantı sonucu bir kopra yağı fabrikası yönettiğin oldu mu?»

— «Ne fabrikası?»

Fertig sözlerini açıkladı:

— «Başkomutan ve general olarak, subayları

atama yetkisine sâhip bulunuyorum. Buna dayanarak kurmay heyetindeki Amerikalılar'a Amerikan kara ordusunun asteğmeni rütbesini veriyorum. Şunu da söyleyeyim: Sana önerdiğim bu rütbeyi kabul edersen, daha sonra da bunu muhafaza edeceksin. Yardım gelince, canın isterse yine bahriyeye eski rütbenle dönersin. Bu öneriyi sana yalnız Mindanao'da birlikte yaptığımız yürüyüşlerin anısını tazelemek için değil, sana ihtiyacım var da onun için yapıyorum. Filipinliler senin kollarında, apoletlerinde sırmalar görmeyi bekledikleri için, bir rütbeye ihtiyacın var.»

Donanmadaki çarkçı subayları kara ordusunun subaylarına karşı oldum olası kuşku duyarlar. Elwood Offret'in hâlinde tavrında da bu kuşkunun izleri vardı. Bir deniz çarkçısını kara ordusunun teğmeni yapmak, sonra da ona bir kopra yağı fabrikasının yönetimini vermek acayip bir fikirdi. Fertig:

— «Fabrikada bir motor var,» dedi. Offret de şunları söyledi:

— «Eh, bir motor varsa ben de onu işletebilirim galiba.»

*

Cecil Walter bir sivildi ve Anakan Kereste Şirketi'nin genel müdürüydü. Fertig onunla olunca kendini daha çok güvende hissediyordu. Zaten Walter'i bu ekibin dışında bırakmak kesinlikle söz konusu olamazdı. Walter'in derisi güneşten yanarak sahtiyan gibi olmuştu. O da Hedges gibi insanları sert biçimde yönetiyordu. Sırası gelince o da yumruklarını kullanıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda ateş hattında gösterdiği yiğitlik dolayısiyle adı ordunun günlük emrine geçmişti.

Anakan bölgesinde ise o kendi gerilla kuvvetini çoktan örgütlemiş bulunuyordu. Uzun yıllardan beri adalarda oturuyor, ikibin işçiyi yönetiyordu. Bunlarla kendi diyeleklerinde konuşabilmekteydi. Fertig onu savaştan önce tanımıştı. Kısaca Walt diye çağırıyordu. Walter ayrıca Hedges'in de yakın arkadaşıydı. İkisi bir olup bir savaş taktiği hazırladılar ve bu, ortalığı kırıp geçirdi. Adamları kıyı boyunca Japon'lara pusu kurmakla yetinmiyorlar, geceleri de onların işgalindeki kentlerin sokaklarında kol geziyorlardı.

*

Sam Wilson ile işler başka türlü yürüyordu. Fertig onun Misamis'e geldiğini görünce duygulandı. O artık Manila'nın eski milyoneri değildi de sanki bir korkuluktu. Bir deri bir kemik kalmış, kulakları iyi işitmez olmuştu. Önünü zar zor görebiliyordu. Peşinde yine o ağır tahta sandığı ve kalın şiltesi vardı. Sam sandığın içinde ne olduğunu söylemeye yanaşmadı ve ne pahasına olursa olsun gerilla savaşına da karışmayacağını söyledi.

Fertig:

— «Evet ama Sam, bize senin gibi bir adam gerek,» dedi. «Ömrün boyunca para kazandın. Daha da kazanasın istiyorum. Matbaacılıktan anlarsın. Para işlerine de aklın erer. Bu yüzden de tam bize lâzım olan adamsın. Bizim banknotları basman, hesabını tutman için sana ihtiyacım var.»

Sam başıyle «Hayır,» işareti yaparak:

— «Wendell,» dedi. «Japonlar karım Susie ile oğullarımı alıp götürdüler. Bu tehlikeyi göze alamam. Kendilerine karşı çalıştığımı anlarlarsa ka-

rıma ne yapacaklarını bilirsin. Buraya gelişimin tek nedeni şu: Bulunduğum yerde açlıktan ölüyordum da ondan.»

Fertig'in uzun uzun diretmek zorunda olduğu tek insan, Sam oldu. Wilson'un acıklı durumu yüzünden duyduğu merhameti belli etmeksizin, soğuk bir tavırla ayak diredi. Sonunda bu işin çok gizli tutulması şartıyle anlaştılar. Yalnız, gizliliği sürdürmenin mümkün olmadığını ikisi de biliyorlardı. Sam Wilson bütün benliğiyle kendini bu dâvaya adadı. Her gün yeni yeni fedakârlıklar yaptı. Umutsuzluğun verdiği yüreklilikle işe koyuldu. Karısıyle çocuklarını işkence altında ölmeğe mahkûm ettiğini düşündükçe içi parçalanıyordu. Fakat üzerine aldığı görevi her gün artan bir etkinlikle ve canla başla yerine getiriyordu.

Misamis'e gelmeye başlayan genç Amerikan askerlerinin çoğu iki yıl bile görev yapmamışlardı. Bunlar; bombaları olmayan bombardıman uçaklarının topçuları, radyoları olmayan telsizcilerdi. Onlara ne savaşmak, ne de komuta etmek öğretilmişti. Offret subaylardan kuşkulanıyordu fakat, hava ordusundaki genç uzmanlarının çoğu ondan nefret ediyordu. Misamis'e Binbaşı McClish'le birlikte gelen Bob Ball ise Fertig'e şöyle demişti:

— «Ben telsizciyim fakat, bu işten pek anlamam. Telsiz bozuldu mu şefime haber veriyordum. O da uçağa başka bir telsiz yerleştiriyordu. Telsizi ben onarmaya kalkışsam, şef canıma okurdu! Telsiz operatörü olmak için bunun okuluna, teknisyen olmak için de teknik okula gitmek gerek.»

Bu tecrübesi ve bilgisi kıt, küstah delikanlılar harp okuluna gönderilmek için seçilemezlerdi tabii!

Ayrıca, aldığı emirleri dinlemeyen kimse, emir vermeye de yetenekli sayılmaz. Fakat şunu da söylemek gerek: 1942-1943 yıllarının o kışında Fertig'in karargâhına başvuran genç Amerikalılar her zamanki sınavlardan apayrı bir sınavdan geçiriliyorlardı ve bu, çok iyi bir seçme sistemiydi.

Hepsi de aşağı yukarı aynı serüvenleri yaşamışlardı. Meselâ yirmibeş yaşında bir delikanlı olan Kenneth Bailey, Teksas'ta bir çiftlikten gelmeydi. Bailey genel bir kuralın canlı örneğiydi. Japonlara en çok kentlerde oturan Amerikalılar teslim olmuşlardı. Hep bir arada olurlarsa, belki birisinin çıkıp kendileriyle meşgul olacağını sanıyorlardı. Buna karşılık kırsal yerlerden gelenler, doğanın içinde eriyip gitmişlerdi. Kendi başlarına işin içinden çıkabileceklerinden emindiler. Geçerli olan bir başka kural daha vardı: Güney ile batının genç köylüleri, kuzeydoğu bölgesindeki kentlerde oturan Amerikalılara göre kişisel özgürlük ve yurtseverlik üzerinde çok daha güçlü duygulara sâhiplerdi.

Ayrıca bunlar kuzeyli hemşehrilerine göre ırk bakımından daha büyük bir gurura sâhiptiler ve sarı insanlara tutsak olmak çok ağırlarına gidiyordu. İşte, başlangıçta kaçaklar böyle bir ruh hâli içindeydiler.

Fertig'den ve Hedges'den farklı olarak onlar arazi üzerinde hiçbir bilgi sâhibi olmadan balta girmemiş ormanlar, tarlalar içinden geçerek kaçmışlardı. Halkın alışkılarını, tehlikeleri, yerli diyelekleri de bilmiyorlardı. Genç Bailey arkadaşlarından ne daha iyiydi, ne daha kötü. Başından geçenler de ötekilerin başından geçenlere benziyordu. Bunların hepsini Fertig'e anlatmıştı.

Bailey korkunç bir sıtma nöbeti yüzünden bir askerî sahra hastahanesinde yatmaktaydı. Japonlar hastahaneye yaklaşınca Bailey ile onüç arkadaşı sürüne sürüne dağa kadar gitmişlerdi. Bu onüç kişiden yedisi sonradan ölmüştü fakat, Bailey nerede ve nasıl öldüklerini bilmiyordu.

Bir Filipinli ona, kendileriyle kalması teklifinde bulunmuştu. Ertesi gün de bir Manobo:

— «Filipinli seni Japonlara haber verdi,» demişti. Japonlar da onu yakalamak için yola çıkmıştı bile. Bailey kaçarken bir Moro topluluğu ile karşılaştı: Morolar ona dost olduklarını söylediler. O sırada Filipinli bir öğretmen ortaya çıktı. Bailey onun Morolar'ın konuğu mu, tutsağı mı olduğunu bilmiyordu. Öğretmen Bailey'in kulağına:

— «Morolar silâhlarını almak için seni öldürmeyi tasarlıyorlar,» diye fısıldadı.

Bailey hava ordusuna girmeden önce babasının çiftliğinden hiç ayrılmamıştı. Sonraki yedi ay boyunca balta girmemiş ormanda dolaştı. Hemen hemen yabanî, çıplak adamlarla birlikte yaşadı. Fakat onlara büyük saygı duydu. Onlardaki dostluk duygusunu, konukseverliği ve dürüstlüğü başkalarında pek görmemişti. Bunların kendisinden ayrı olmakla birlikte kendisiyle eşit olduklarını farketti. Beri yandan yabanî kimseler olan Magahatlar mızrakla bir vuruşta en iyi arkadaşını öldürmüşlerdi. Bu, John Grant adlı genç bir askerdi, hastahaneden birlikte kaçmışlardı.

Bailey âvâre âvâre dolaşmış, kimi zaman iyi, kimi zaman kötü olan ve herhangi bir ırkın üstünlüğünden yana kendisinde kuşku uyandıran bir insanlık keşfetmişti.

Yurdundan öylesine uzaktı ki, kendisi için bü-

tün gerçekliğini yitirmişti. Birlikte yaşadığı, kurtarmak istediği bu insanlara kendini daha yakın hissediyordu. Çete savaşına atılan bütün Amerikalılar'daki bu ruh hâli içinde o da ilk rastladığı gerilla grubuna katıldı. Bu, Moro Salipado Pendatun'un grubuydu.

Bailey işin içine biraz girince Pendatun'dan kuşkulanmaya başladı. Onu bilgili olmakla birlikte kalleş ve bencil buluyordu. Bunun yanı sıra o; şef olarak doğmuştu, çok da enerjikti. Bailey onun bu yeteneklerini kabul ediyordu. Başlangıçta Pendatun, Amerikalılar'ın kendisine gelişlerine pek sevindi. Bailey'e yiyecek ve ilâç bulmak için çok çırpındı. Bailey hava ordusunda makinist olduğundan kendisine otomobil parkında bir görev verdiler. Fakat çok geçmeden Bailey, Pendatun'la kurmayının az sayıdaki değerli arabalarını ve azıcık benzin yedeklerini gezip tozmak için kullandıklarını anlamakta gecikmedi. Pendatun'un gülünç bir savaş yaptığını da anladı. Bu bir çeşit oyundu. Birkaç çeteciyi Malaybay kentine gönderiyor, onlar da şehir üzerine rastgele ateş ediyorlardı. Japonlar buraya sıkı sıkıya yerleşmişlerdi.

Japonlar da canları istedi mi birkaç yüz, kimi zaman da birkaç bin mermiyle karşılık veriyorlardı. Gerçek olan şu ki, Japonlar hiçbir zaman Malaybay'ı bırakıp gitmediler. Gerillalar da hiçbir zaman oraya girmediler. Bailey'in gördüğü kadarıyle, atılan mermilerden pek azı herhangi bir hedefe isabet etti.

Aradan biraz zaman geçince, Pendatun Amerikalılar'a karşı davranışını değiştirdi. Bailey bu değişikliğin, onun çevresindekilerce istendiğini anlar gibi oldu. Bunların başında da onun kurmay başkanı ve bir melez olan Albay Andrews

vardı. Bütün bunlar Bailey'i usandırdı. Onun görüşünce Pendatun'un ordusunda subay adına lâyık tek kimse, Albay Franck McGee idi. West Point Akademisi'nden çıkmış olan Albay McGee, 1918'de yararlık göstermişti. Pendatun'un kurmay heyeti ona yukarıdan bakıyordu. Bailey'in gittikçe daha çok hoşlanmadığı bir şey de vardı: Kendini beğenmiş birtakım Moro subayları gerektiğinde tabanca tehdidi altında ona emirler vererek dansa gitmek için kendilerine araba bulmasını istiyorlardı. Bunların en kötüsü de Andrews'du. Bir melez olan bu subay:

— «Damarlarımda Amerikan kanı da olduğunu düşündükçe geceleri uykum kaçıyor,» derdi. Bailey onun bu lâflarını duymaktan bıkıp usandı. Fakat Leonard Merchant adlı bir başka Amerikalı bıkmaktan da daha ileri gitti. Açıktan açığa Andrews'un üstüne yürüyerek:

— «Eeee, çok oldun be!» Dedi. «Bir akşam sarhoş bir Amerikalı'nın sokağa atacak iki doları olmasaydı, senin damarlarında da Amerikan kanı olmazdı!»

Andrews tabancasına el attı fakat Amerikalılarla Filipinliler araya girerek işin sarpa sarmasını önlediler. Artık çekip gitme zamanı gelmişti.

Böylece o da Mindanao'nun doğu kıyısı yönünde yola çıktı. Avustralya'dan geldiği söylenen Amerikan generalini aramaya başladı. Yol boyunca o 1942 yılının Noel sabahı bir bambu tahtası üzerinde uyandı. Karşısında çıplak bir kadın, bitleniyordu. Bailey şaşmadı. Evlerde çocukların döşeme üzerine çiş ettiklerini görmeye alışmıştı. Her taraf pislik içindeydi. Bir gün önce pis tencereler etle doluydu. Et, bir at leşinin dere kıyısında bulunmuş artıklarından gelmeydi. Bir bölümünü de

timsahlar paralayıp yemişlerdi. Tencerelerin karaca etiyle dolu olduğu da görülüyordu. Fakat çoğu zaman bunların içinde maymun eti vardı. Maymun eti serttir fakat ne yaparsın! Yiyecek o kadar azdı ki! Japonların her şeyi silip süpürdükleri yetmiyormuş gibi fareler, çekirgeler de besin maddelerini yiyor; buna karşılık halk da farelerle çekirgeleri yiyordu.

Rastlantı Bailey'i iyi yürekli bir ailenin evine götürdü. Noel gecesi onu barındırdılar, her şeyin en iyisini yemesi için de zorladılar. İşaretlerle ona şunu anlattılar: «Sen evdeki kızları gebe bırakırsan beyaz çocuklar doğururlar, bu da bütün kabile için büyük bir şeref olur.»

Bailey bu çağrıyı nâzik bir tavırla reddetti. Noel sabahı da tuzsuz pişirilmiş, soğuk bir pirinç lâpasıyle kahvaltı ettikten sonra iki yıl önce Teksas'daki Plainview'den ayrılarak çıkmış olduğu yolculuğa devam etti.

Kanının bir Manobo kabilesine şeref vereceği bu adam kupkuruydu, üstü başı kirliydi. Saçları ensesine dökülmüştü. Sıtma çekiyordu, ayak bileğinde kocaman bir kabartı vardı, içine sülükler girmişti. Ayakları çıplak, giysileri yırtık pırtıktı. Yalnız tüfeği, tabancası, cephanesi tertemizdi. Fişekliği mermiyle doluydu. Fakat özgürdü ya, onun için en önemli olan da buydu.

Bailey gibi başka Amerikalılar da tek başlarına, ikişer ikişer ya da üçer üçer yalçın dağları, balta girmemiş ormanları aştılar. Bir Amerikan generalinin bulunduğu ağızdan ağıza söylenen yere doğru ilerlediler.

Gizlene gizlene kıyı yoluna dek geliyorlar, Filipinli yurtseverler onları Japon ileri karakollarından geçiriyorlardı. Balıkçı kılığına girip başlarına

koni biçimi, geniş kenarlı şapkayı giyerek yerli kayıkların içinde Japon hücumbotlarının arasından geçiyorlardı.

Batı Misamis onları şaşırttı. Silâhlı nöbetçiler:

— «Görev emirleriniz nerede?» Diye sordular.

Görev emirleri!.. Bu, inanılmaz şeydi! Nöbetçiler de inanılmaz şeylerdi. Silâh olarak ellerinde kılıçlar, hava basınçlı tüfekler, sopalar, meraklıların oturup yaptıkları karabinalar vardı. Kimileri de gerçek tüfekler taşıyorlardı. General Fertig Ispanyolların sivil muhafız sistemini yeniden yürürlüğe koymuştu. Bu örgütte her erkek vergi verecek yerde ayda şu kadar gününü devlete adamak zorundadır. Asker olmayan diğer yurttaşlar da kara yollarını, demiryollarını koruyorlardı.

Elde bir kamyon bulunursa yeni gelen, Fertig'in karargâhına dek bununla gönderiliyordu. Adam yolun taşları üstünde hoplayıp zıplarken yol üzerinde iyice ekilmiş tarlalar, varlıklı köyler görüyordu ki; savaş başlayalı beri böyle şey görmemişti. Yeni askere alınmış delikanlıların açık havada eğitim yaptıklarını da görüyordu. Yardımcı kadın servislerine gönüllü olarak giren kadınlar mermi, üniforma, sargı bezi yapıyorlardı. Yenme isteği ve sımsıkı elde tutulan bir iktidar her yanda hissediliyordu. Misamis kentinde aynı büyüklükte olan Amerikan bayrağı ile Filipin Uluslar Topluluğu'nun bayrakları, aynı yükseklikteki direklerin tepelerinde dalgalanıyordu. Tiril tiril üniformalar giymiş, tepeden tırnağa silâhlı savaşçılan taştan yapılma eski İspanyol binasının kapısında nöbet bekliyorlardı. Başkomutanın kurmay heyeti bu binadaydı.

Teğmen Ball ilk göz atıştan sonra:

— «Tanrı'ya şükür, sonunda bir subay görmek kısmet oldu, gerçek bir subay!» Dedi.

Fertig genç Amerikalıların kendisine anlattığı öykülerden yararlanıyordu. Bailey iki esaslı şey söylemişti. Birincisi, Pendatun'un gerilla topluluğunu denetlemenin çaresini bulmak ve orada bulunan Albay McGee'nin yeteneğinden yararlanmak. İkincisi, Bukidnon'da hüküm sürmekte olan kıtlığı da hesaba katmak. Batı Misamis'deki mısırların stok fazlası oraya gönderilirse, Bukidnon'daki gerillaların bağlılık ve yardımları da sağlanabilecekti.

Fertig onların konuşmalarını dinlerken her birini şöyle bir ölçüp tartıyordu. Mâdenlerde çalıştırmak için ömrünün her günü tecrübesiz işçileri işe almakla geçmişti. Hırpani kılıklarının ve hasta hallerinin altında bulunan kararlılıklarını ve direnme derecelerini ölçüp tartıyordu. Yalnız, şunu da kabul etmek gerekir ki, onun seçim yöntemi keyfî idi. Küstahça da olsa gözlerinin içine bakan sağlam yapılı, enerjik çeneli bir delikanlıyı hiçbir yana bakamayan, gösterişsiz bir zavallıdan üstün tutuyordu. Yöntemi de oldukça başarılıydı. Misamis'de yanına aldığı Amerikalılar'a, örgütünün yalnız gönüllüleri aldığını anlatıyor:

— «Girmek zorunda değilsiniz,» diyordu. «İsterseniz sizi, ilk kalkacak taşıt aracıyle Mindanao'dan yola çıkarayım. Fakat bunun için bir zaman söyleyemem. Çünkü Avusturalya ile bağlantımız yok. Bizlere katılırsanız yine de istediğiniz zaman gidersiniz, fakat bir daha hiç geri gelmemek şartıyle!»

Sonra ilerideki sorumluluklarından sözediyordu:

— «Bura halkının hakkınızda edindiği düşün-

ceye lâyık olduğunuzu göstermeniz gerek. Bu iş için ne gerekli tecrübeniz, ne de yetişme tarzınız olmadığından, ben size yardımcı olacağım. Düşünüp tasarlamak ve komuta etmek benim işim, tasarıyı yürütmek de sizin işiniz.»

Çokları bu yöntemi benimsedi.

Fertig için en acele iş, Japonların işgal etmemek lütfunda(!) bulundukları ilde kendi durumunu sağlamlaştırmaktı. Yanında yer alan genç Amerikalılar da becerileriyle ona yardım edeceklerdi.

En önemli iş, Avusturalya ile bağlantı kurup haberleşebilmekti. Onun için de telsizcilikten biraz anlayan herkes Almendres'e yardımcı olmak üzere Bonifacio'ya gönderiliyordu. Kim bir verici yapmayı başarabilirse Fertig hiç çekinmeden onu albay yapacaktı. Teğmen Ball'un imzasını taşıyan bir rapora göre de 1942 Aralık ayının sonunda Almendres'in yaptığı verici kekelemeye başladı.

Washington Fertig'i Arıyor

Verici her gün zırlıyor, fakat hiçbir cevap gelmiyordu! Fertig telsizin yolladığı mesajlar için bir şifre hazırlamıştı. Ne var ki Ball'un üzerinde çalıştığı derme çatma vericinin, içinde bulunduğu odanın duvarlarından dışarıya ses gönderemez gibi bir haldeydi. Roy Bell adında sivil bir Amerikalı vardı. Negros adasında öğretmenlik yapıyordu, amatör radyocuydu. Anten sorununu çözmüştü fakat; verici eşit bir frekans üzerinde duramıyor, kilosaykıllar içinde kaybolup gidiyordu. Fertig:

— «Sen deneylere devam et,» diyordu. «İşittiler mi cevap verirler!»

Gerçi Avusturalya Fertig'in mesajlarını almı-

yordu ama, buna karşılık birçoklarının onları almamaları daha iyi olurdu.

Günün birinde San Francisco'daki KFS istasyonunda nöbetçi olan deniz eri, kulaklıkları öfkeyle başından çıkarıp atarak:

— «Allah kahretsin bu keratalar!» Diye bağırdı. KFS istasyonunun görevi, Pasifik savaş alanlarından gelen bildirileri biraraya toplamaktı.

Cırlak bir uğultu, nerdeyse deniz erinin kulak zarlarını patlatacaktı. Sanki bir testere yaş bir ağacın budağını kesmeye çalışıyordu.

Bu, Japonların yaptıkları bozucu bir yayından başka şey olamazdı. San Francisco'da durumu öğrenen resmî makamlar da donanma radyocusunun düşüncesini doğruladılar. Şifre servisi mesajları çabucak çözmüştü. Corregidor teslim olduktan sonra artık kullanılmayan bir şifreydi. Japonlar Amerikan argosundan alınma sözler kullanıyorlardı fakat boşuna, bir aldanma söz konusu olamazdı.

Bunun üzerine hiçbir cevap verilmemesi kararlaştırıldı. Böylelikle Japonlar yaptıkları bozucu yayınların hiçbir etki yaratmadığını sanacaklardı.

Mindanao'nun boğucu sıcağında günler yavaş yavaş akıp gidiyordu. Beklediği cevap bir türlü gelmediği için, 1943 yılının o Ocak ayı Fertig'e bitmez tükenmez görünüyordu. Günlüğüne şunları yazmıştı:

«Neleri var West-Point'daki bu hanım evlâtlarının? Filipinler'i bırakıp gittikleri için çok utanıyorlar da savaşı başkalarının sürdürdüğünü kabul edecekler diye ödleri mi patlıyor? Yoksa, teslim olmayanlara yardım ederlerse, bu adamlar tutsaklara karşı misilleme yapılacağından mı korkuyorlar?»

Haftalar geçip gidiyordu. Sonunda Fertig'in aklına şöyle bir şey geldi: Yoksa MacArthur'un genel karargâhı, isteyerek mi kendisini duymazlıktan geliyordu? Fena hâlde kızdı, günlüğüne şunları yazdı:

«İyi ama, bana karşı böyle davranamazlar! Bunların sırtımdaki yükten haberleri yok galiba! Ben tek başıma sonsuza dek dayanamam ya!»

Fertig sesini işittirmek, kendisini resmen tanıtmak ihtiyacını duyuyordu. Gerilla örgütü, düzenli ordu demek değildir. Savaşın bu çeşidine ancak gönüllüler katılır. Teslim olmayan Amerikalı subayların kendisini şef olarak tanımamaları ise onu kepaze edebilirdi.

Çevresindekilere sadece MacArthur'un verdiği direktifleri gösterebilse, Pendatun gibi onun yetkilerini tanımayan bütün bu gerillalar emrin, yetkinin nereden geldiğini anlayacaklardı.

Fakat 1943'ün Ocak ayında onun resmen varlığını tanıyan MacArthur olmadı da Japonlar oldu. Fertig'in komuta postasını uçaklarının bombardıman ettiğini, kendisini de öldürdüğünü haber verdiler. General Fertig'in kuvvetlerinden sağ kalanlara gelince; bunlar da dağlara kaçmak zorunda kalmışlardı, fakat orada açlıktan öleceklerdi! Bu, düşmana aldatıcı bir güven duygusu vermek için başvurulan bir şaşırtmaca mıydı? Yoksa uzun zamandır beklenen saldırıya bir başlangıç mı?

Fertig şöyle düşünüyordu: **«Tam o sırada Batı Misamis'in, içinde bulunduğu dirlik düzenlik dolayısıyla, olağanüstü bir durumu vardı. Aklı başında hiçbir ordu da onun sınırları içinde düşman bir hükümet kurulmasına göz yumamazdı. Japonların uzun zamandır harekete geçmeyişlerinin nedenini bir türlü anlayamıyordu.»**

Japonlar Fertig'in nerede olduğunu pekâlâ biliyorlar ve üç aydan beri onun komuta postasını her gün bombardıman ediyorlardı. Şimdiyse Fertig'in casusları şu tür haberler getiriyorlardı: Japonlar Cagayan'a takviye göndermemişler, tersine; son günlerde bir Japon gemisi mevcudun bir bölümünü alıp götürmüş, böylece garnizondaki asker sayısı 185 kişiye inmişti. Şimdi Misamis'e doğru yol almakta olan bu gemi, acaba bir istilâ filosuna mı mensuptu?

Fertig kendisinin nasıl öldüğünü anlatan öyküyü okudu, omuzlarını silkti. Bu işin tek önemli sonucu, Mindanao halkının gözünde Fertig'in itibarının artması oldu. Halk Japonlar'ın onu gerilla hareketinin başkomutanı saydıklarına artık inanmıştı. İşin dış görünüşü bakımından bu iyi bir şeydi fakat, yine de yeterli değildi...

Dünyanın öteki yarıküresinde ise Fertig'in öldüğü haberi birçok kimseyi gocundurmuştu. Japon radyosunun bildirisi Tokyo'da hâlâ çıkmasına izin verilen İngilizce gündelik gazetede yayınlanmış, bu gazetenin birkaç sayısı tâ Washington'a dek ulaşmıştı.

Bir haberalma subayı şöyle düşünüyordu: **«Başkomutan General Wendel Fertig mi Tuhaf şey, bu adı taşıyan bir general yok ki!»**

Fakat buna benzeyen bir adı nerede görmüştü? Dün müydü, yoksa önceki gün mü? Subay bir dosyayı açtı, orada bir mektubun kopyasını buldu. Ağırbaşlı, fakat ısrarlı bir edâ ile yazılmış olan bu mektup, Colorado'daki Golden kentinde oturan Madam Mary Fertig tarafından Savaş Bakanlığı'na gönderilmişti. Görünüşe göre bu kadın, Wendell Fertig adında bir yedek yarbayın eşiydi.

Yarbayın da Corregidor'da görev başında kaybolduğu bildirilmişti.

Madam Fertig Savaş Bakanlığı'nın yanıldığını söylüyordu. Kocasının hayatta olduğunu, hattâ nerede olduğunu da biliyordu.

Subay: **«Zavallı kadıncağız, acı gerçeği bir türlü kabullenmek istemiyor,»** diye düşünüyordu.

İyi ama, kadın kocasının bulunduğu yeri bildiğini nereden çıkarıyordu? Hem sonra, Corregidor'da kaybolduğu bildirilen bir adam nasıl oluyordu da bir yıl sonra Mindanao'da ölmüş oluyordu? Japonlar'ın doğruyu söyledikleri kabul edilse bile, geriye şöyle bir şey kalıyordu: Madam Fertig mektubunu, Japonların verdikleri ölüm haberinden daha önce yazmıştı. Nasıl olmuştu da kadın kocasından haber almıştı? Bunları açıklığa kavuşturmak gerekiyordu. Karşı casusluk servisinden bir subay, Madam Fertig'i görmek üzere Colorado'ya gönderilecekti.

Aynı anda KFS radyo istasyonu da Washington'a, teslim olmak istemeyip Filipinler'de kalan Amerikalılarca yapılan yayınlarla verilen haberlerin güya bozulduğu yolunda bir şikâyet gönderiyordu.

Yine aşağı yukarı aynı sıralarda bir çeşit balıkçı gemisi olan küçük bir tekne, Mercan Denizi'nin dalgaları üzerinde sallanmakla meşguldü. Taşımakta olduğu üç beyazla iki Filipinli henüz yaşıyorlardı fakat, bitkin hâldeydiler. Güneşten yanıp kavrulmuşlar, kendilerini hemen hemen kaybetmişlerdi. Gözlerini dikmişler, çok uzaklardaki kocaman bir kara parçasının alçak çizgisine bakıyorlardı. Yolculukları, o bitmez tükenmez yolculukları sona ermek üzereydi. Koskoca Japon Donanması'nın arasından geçmişlerdi. Sefer ay-

gıtı olarak, ellerinde bir meteoroloji haritasıyle bir de mâdenci pusulası vardı. Şimdiyse Avusturalya'nın kendilerine yaklaştığını görmekteydiler. İnanılır şey değildi! Charles Smith kupkuru ağzını güçlükle açarak:

— «İşte geldik!» Diyebildi.

Jordan Hammer, Charles Smith ve A.Y. Smith'in kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar Washington'a ulaşınca, gerçeği kabullenme zorunluğu ortaya çıktı.

Evet, Wendell Fertig adında birisi vardı. Mâden mühendisiydi. Batı Misamis ilinde bir gerilla örgütüne komuta ediyordu. Hammer'le iki Smith'in kaçışlarına yardımcı olmuştu. Her üç kaçak, hiç vakit geçirmeden Fertig'e yardımda bulunulması için ayak diriyorlardı. Bu Fertig telsizle bağlantı kuracağından öylesine emindi ki, bu işi Smith Avusturalya'ya ulaşmadan önce yapacağına inanıyordu. Charles Smith'e kolayca hatırda tutulabilecek bir çağırma işareti vermişti: Bu; Mindanao, Smith, Fertig sözcüklerinin baş harfleri olan MSF idi.

O andan başlayarak, olayların akışı olabildiği ölçüde hızlandı; yâni şu noktalar da hesaba katılmak şartıyle: O sırada Birleşik Amerika; savaşı aynı anda Kuzey Kutbu'nda, Avrupa'da, Yakın Doğu'da, Çin'de, Birmanya'da, Hindistan'da ve Pasifik'te de sürdürmeye çalışıyordu. Bu genel şemanın içinde de Filipin adaları Karaibler'deki Amerikan mevzilerinden sonra geliyorlardı!

Kurmay Başkanları şeflerinden oluşan komitenin görüşüne göre MacArthur, Filipinlilere: «**Yine geleceğim,**» diye söz vermişti. Fakat, böylece kişisel bir dileği açıklamıştı. Japonya ancak Orta Pasifik'teki adalar ele geçirilip buradan yapılacak

hava bombardımanları sayesinde bozguna uğratılabilecek, bu ise 1944-1945'e doğru mümkün olabilecekti. MacArthur kendisinden tek şey istendiğini bilmiyordu. Bu da -mümkün olursa tabiî- onun Avusturalya'yı savunmasıydı. Filipinler ise barış antlaşmasının çerçevesi içinde, savaştan sonra Birleşik Amerika'nın payına düşecekti. Gerçi bunlar sadece birer olasılıktan ibaretti fakat, haberalma servisleri yine de her türlü askerî haberi incelemekten geri durmuyorlardı. Sözgelişi Madam Fertig denen kadının verdiği haber de bunlardan biriydi. Derken kadının Colorado'da, Golden'deki evinde telefon çaldı. Madam Fertig bir erkek sesi duydu, şöyle diyordu:

— «Madam Wendell Fertig, ben B. Jones, size önemli bir şey söyleyeceğim. Kızlarınız Patricia ile Jean'i bu akşam büyükanneleriyle birlikte sinemaya gönderebilir misiniz?»

Madam Fertig zar zor cevap verebiliyordu. Beri yandan ses devam ediyordu:

— «Pancurları kapatın, sokak kapısının ışığını da söndürün. Evde yalnız olun. Saat dokuzda kapıyı tek bir kez çalacağım.»

Ve o akşam saat dokuzda da, geleceğini bildiren adam gelip kapıyı çalıyordu. İri yarıydı ve sivil giyinmişti. Acele adımlarla içeriye girdi, arkasından kapıyı kapattı. Ordunun bir kimlik kartını çıkarıp gösterdi:

— «Kocanızın nerede olduğunu sanıyorsunuz?» Diye sordu.

Mary robot gibi:

— «Mindanao'da,» dedi.

— «Nerden biliyorsunuz?»

Konuğunun haşin tavırları kadının içerlemesine yol açmıştı.

Ters ters:

— «Ondan bir mektup aldım da,» dedi.

Fakat aynı zamanda içinden şöyle diyordu: **«Yaşıyor o, Wendell'in hayatta olduğunu biliyorlar!»**

— «Ne aldınız? Bir mektup mu? Mindanao'dan, ha?»

Kadın:

— «Aldım tabii!» Diye cevap verdi.

B. Jones onu deli sanmış olsa gerekti. Japonlar'ın işgali altındaki topraklarla Colorado'daki Golden arasında hiçbir posta servisi işlemiyordu.

B. Jones sordu:

— «O mektubu görebilir miyim?»

Madam Fertig'in getirdiği mektubu eline aldı, evirdi çevirdi, ışığa tuttu. Masanın üzerine bıraktı ve gözlerini dikerek kadına baktı. Evet, bu düpedüz bir mektuptu, herhangi bir mektup gibi postaya verilmişti. Sordu:

— «Bu mektupta ne var ki, kocanızın Mindanao'da olduğuna sizi inandırıyor?»

Mary cevap verdi:

— «Mektubun ilk sözleri. Bakın: 'Sevgili karıcığım, sabah kahvaltısında ananas var,' diyor.»

— «Kocanızla aranızda özel bir şifre mi var?»

— «Hayır, ne münasebet?»

Kadın bu askerin esrarlı tavırlarından çok tedirgin olmaya başlamıştı. Öylesine üstünkörü sivil kılığa girmişti ki, parmağındaki, West-Point Askerî Akademisi'nden mezun olduğunu gösteren yüzüğü çıkarmayı bile akıl etmemişti. Yüzüğün üstünde de okulu bitiriş tarihi kazılıydı: 1927.

Mary açıklama yaptı:

— «Mindanao ananas yetiştiren tek yerdir. Savaştan önce kocam tatillerini hep Mindanao'daki Del Monte Kulübü'nde geçirirdi. Ananas yiyip golf oynamak için yapardı. 'Sabah kahvaltısında ananas var' diye belirttiğine göre, bunu Mindanao'da olduğunu bildirmek için yazmış.»

Jones:

— «Pekâlâ,» dedi. «Kabul edelim ki kocanız Mindanao'da. Neye dayanarak onun hayatta olduğunu, bir kampa kapatılmadığını düşünüyorsunuz?»

— «Dinleyin B. Jones, böyle olduğunu sanmak için hiçbir delilim yok! Onun hayatta olduğunu, hayatta olduğuna göre de özgür olduğunu biliyorum. Wendell teslim olacak adam değildir. Sonra adaları çok iyi bilir. Mâden araştırmak için olduğu kadar mâden işletmek için de her yana gitti. Ülkeyi de bilir, insanlarını da.»

Jones biraz da ters bir tavırla:

— «İyi ama, bu mektubun üzerinde Avusturalya pulu var,» dedi.

Mary de terslikte ondan aşağı kalmayarak:

— «Mektubu onun adına postaya vermiş olsalar gerek,» diye cevap verdi.

Aslında Fertig bu mektubu bir pilota vermişti. Mindanao'dan kalkan son uçağın pilotuna. Mektubu da posta kutusuna atmıştı. Mektubun askerî sansürün eline geçmesini istememişti. Zarfın üstünde Avusturalya pulunun bulunması da bundan ileri geliyordu.

Jones tam iki saat Mary ile Wendell Fertig'in kullandıkları özel şifreyi bulmak için elinden geleni yaptı. Sonunda bu işten vazgeçmek zorunda kaldı. Çünkü elinde hiçbir ipucu yoktu. Mektubu lâboratuvarda analiz ettirmek için alıp götürdü.

Kendisinin geldiğini ne kaynanasına, ne çocuklarına, ne de herhangi başka bir kimseye söylememesini Mary'ye sıkı sıkı tembih etti. Çünkü birçok kimselerin kaderi buna bağlıydı.

Aradan günler geçtikten sonra Washington bir karar verdi. Haberalma servisindeki subay, Mindanao'dan yayın yapan radyo istasyonunun aranıp bulunmasını emretti. Yalnız bazı öğütler de verdi:

— «Onun çağrılarına doğrudan doğruya cevap vermeyin. Yayınının gürültüsünün sona ermesini bekleyin. Sonra, 'KFS, MSF'yi çağırıyor' diye bir mesaj yollayın. Japonlar değil de Fertig söz konusu ise bundan emin olmak için bir çare var: Yayınlarına son versin de artık kafamızı şişirmesin.»

O gece Fertig'in vericisinin gürültüsü durunca San Francisco radyosu mors işaretleriyle şu mesajı gönderdi: «KSF MSF'yi arıyor.» Aldıkları cevap, Fertig'in radyosunun her gün gönderdiği o bilinen sözler oldu.

Bir deney daha yaptılarsa da yine sonuç alamadılar.

Haberalma servisi rahat bir soluk aldı:

— «Evet,» dedi. «Bu, o Japon keratalarından biri. Aldansaydım kendime çok kızardım!..»

«Patiricia ile Anne İyiler.»

Bahriyenin eski radyocusu Konko yakın zamandan beri Filipinler'deki Amerikan kuvvetlerinde teğmenliğe yükselmişti. Takma adı Deli Rus'tu. Fertig ona:

— «Yeni bir şeyler dinledin mi?» Diye sordu. Hayır, Konko hiçbir şey duymamıştı. Temasa geçtiği tek verici, Negros adasındaki Roy Bell ve-

ricisiydi. Bir bodrumda saklanıp birbirlerine seslenen iki haylaz gibi, onlar da bir adadan öbürüne gevezelik ediyorlardı. Konko şunları ekledi:

— «Generalim, size bir şey söyleyeceğim! Alıcı iyi çalışıyor. Dün gece San Francisco'yu duydum.»

— «Yok canım?»

— «Evet evet. KFS'yi yakaladım. Bu, bahriyenin bir istasyonu. San Francisco'da. Birtakım istasyonlardan, Pearl'den, Dago'dan ve hatırlayamadığım daha başkalarından sözettiklerini duyuyordum. İçlerinden bir tanesi de vardı ki, boyuna MSF diye çağırıyorlardı. Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?»

Fertig:

— «Hayır,» diye cevap verdi.

Elinde bir bakır tel vardı, parmağına sarıyor, sonra çözüyordu. Beri yandan da bu mâdenin kendisine de, Charlie Smith'e de bakır mâdeninde ne kadar sıkıntı çektirdiğini düşünüyordu. **Charlie Smith!** Aklına bu adlar gelince Fertig bir çığlık kopardı:

— «MSF!.. Biliyorum tabii!..»

Peşinden Rus'a sordu:

— «Onun MSF olduğundan emin misin? Bir yere yazdın mı?»

— «Hayır, yazmadım fakat çok iyi biliyorum, MSF idi.»

Fertig emir verdi:

— «Hemen frekansı bul, KFS'yi ara, elini çabuk tut!»

Konko:

— «İyi ama, niçin?» Diye sordu.

— «Çabuk ol haydi, üst tarafına karışma!»

— «Niçin?» Sivillikteki alışkılarından vazgeçmeyen askerler, hele Amerikalılar boyuna sorarlardı. Onlara her şeyi anlatmak, açıklamak gerekti!

Charlie Smith ha? Sonunda Avustralya'ya ulaşabilmişti demek! İnatçıydı. Bu yüzden Fertig'i de çok kızdırdı. Fakat sonunda inatçılığının mükâfatını görmüştü. Yola çıkarken Smith, Avustralya'ya varmak için sadece rotayı güneye doğrultmanın yeteceğine inanıyordu. Gemi yönetmesini bilmiyordu öyle mi? Bu da iş miydi yâni? İnsan gemi yönete yönete kaptan olurdu. Fertig bunca inat karşısında ona bir çeşit balıkçı teknesi bulmuştu. Uzunluğu sekiz metreydi. Motoru için benzin de verdi. Smith sağ sâlim bir limana ulaşırsa MSF diye işaret verecekti: «Misamis, Smith, Fertig» Aralarında böyle kararlaştırmışlardı.

Konko KSF'yi aradı. Hemen cevap geldi:

«KSF'den MSF'ye: Çift yer değiştirme yöntemini biliyorsanız, anahtar olarak ikinci mirasçınızın ilk küçük adını ve yine ikinci mirasçınızın oturduğu yerin adını kullanarak aşağıdaki bilgileri şifreleyin.»

Konko bu anlaşılmaz mesajı anlaşılır dile çevirdi. Kulübedeki beyaz ve siyah herkesin uzun süre gözlerinin içi güldü, sonra hep bir ağızdan konuşmaya başladılar.

Konko:

— «Bu biziz, bizleriz!..» Diye bağırıyordu.

İkinci mirasçı mı? Büyük çocuğu, demekti bu. Fertig bir defter kâğıdına PATRICIA diye yazdı. Oturduğu yer mi? Nasıl bilmeliydi bunu? Belki Golden'e dönmüşlerdi fakat, Mary başka bir kente yerleşmiş olabilirdi. Meselâ Denver'e. Fakat

Fertig yine de Golden diye yazdı. Eğer Golden değilse mesajın hiçbir değeri kalmayacaktı. Çift yer değiştirme yöntemi, alfabedeki harflerin yerine çifter çifter başkalarını geçirme esasına dayanıyordu. Bu başkalarını geçirme sırasını da şifrenin anahtarı saptamaktaydı. Ordunun kullandığı en basit şifreydi. KFS'nin istediği, Fertig'in ikinci mirasçısının ve oturduğu kentin adı gibi bilgiler çok özel nitelikteydi. Japon polisi bunları bilemezdi. Bunun üzerine Fertig mesajını yazıp Konko'ya verdi.

KFS mesajı eksiksiz aldığını bildirdi. Fakat o anda elinde devre yoktu.

Konko: **«Daha sonra arayın,»** denildiğini duydu.

Daha sonra da devre yoktu. Fakat, Fertig aldırmıyordu bile. Önemli olan sesini duyurmak, dış dünyaya ulaşabilmiş olmaktı. Bu dünya şimdi onu düşünüyordu. Verdiği cevabı denetliyor, kendisine verilmek üzere o da bir cevap hazırlıyordu. Fertig mûcize beklemiyordu.

Herkese üç yıl gibi gelen üç uzun gün geçti, kimse çıt çıkarmıyordu.

Fertig: **«Allah Allah, bu herifler orada ne halt ediyorlar?»** Diye homurdanıyordu.

Konko ortaya şöyle bir sır attı: Ordunun kodamanları belki de gerilla savaşını öyle önemli bir askerî sır sayıyorlardı ki, bunu düşünmek yürekliliğini bile gösteremiyorlardı. Derken 5 Şubat 1943 günü KFS'den birdenbire şu mesaj geliverdi:

«Patricia hakkında tamamlayıcı bilgiler istiyoruz.»

Fertig:

— «Hele şükür Tanrım!» Diye kükredi. «Benim kim olduğumu çok iyi biliyorlar. Charlie Smith

onlara her şeyi söylemiş. Fakat ne haltediyorlar? Muhakkak birbirlerine madalya dağıtıyorlardır!»

Kızmıştı, kızının çocukluğuyle, takma adıyle, arkadaşlarının adlarıyle ilgili birkaç bilgiyi daha şifreli olarak yazdı. Bunu denetleyecek olanlar işte en ufak bir kuşku bile kalmadığını göreceklerdi. KFS mesajı aldığını bildirdi, sonra yine ses seda çıkmadı. Ertesi gün Fertig'e bir mesaj vardı. San Francisco'dan ve KFS'den değil de, Negros adasından ve Roy Bell'den. Fertig mesajı okudu. İçinde birikmiş olan bütün öfke de patlama hâlinde boşanıverdi. Marcario Peralta orada olsaydı, gözünü kırpmadan gebertirdi. Mesaj şunları bildiriyordu: Bell, Avusturalya ile hiçbir zaman temas kuramamıştı fakat; Panay adasındaki bir gerilla vericisinin yayınını zaptedebilmişti. Bell de Fertig'den orada olup bitenlerden haberi olup olmadığını soruyordu.

Evet, Fertig bir şeyler biliyordu. Marcario Peralta genç bir Filipinli avukattı. Yükselme hırsıyle yanıp tutuşuyordu. Teslimden önce teğmenliğe yükseltilmişti. Birkaç aydanberi de Panay adasında bir gerilla örgütü kurmuştu. Panay, takımadaların ortasında, Negro adasının kuzeyinde bulunan büyük adalardan biriydi. Negro adası da Mindanao'nun kuzeyindeydi. Fakat o da birçok gerilla örgütlerinden biriydi. Bütün direnme hareketlerinde olduğu gibi, Panay'da da içten içe aynı kavgalar, çekişmeler sürüp gitmekteydi. Bunlar, iktidar için yapılan kaçınılmaz, zâlimce kavgalardı. Her gerilla şefi ötekiler üzerinde egemenlik kurmak istiyordu. Bunun üzerine Peralta, Fertig'e bir mektup yazarak şunları istemişti:

«Panay'daki gerilla örgütünün tek meşru şefi olarak beni tanıdığınızı bildirin. Ben de buna kar-

şılık kendi birliğimi sizin genel komutanız altına vereceğim.»

Fertig bu öneriyi kabul etmişti: Peralta'nın sözünün eri olduğuna inanıyordu. Fakat Bell'den gelen mesaj, durumun hiç de böyle olmadığını göstermekteydi.

Peralta balta girmemiş ormanda saklı bir askerî verici bulmuş, MacArthur'un genel karargâhına bir mesaj yollayarak şöyle demişti:

«Aralarında Wendell Fertig adlı birisi de bulunan bazı subaylar komutanlığı gasbetmeye çalışıyorlar. Filipinler'deki gerilla kuvvetlerinin tek komutanı olarak beni tanıdığınızı bildirin.»

Bu haberleşmeden sonra MacArthur, Peralta'ya üç ayrı talimat göndermişti. Bell de bunların metnini veriyordu.

Bu talimattan birincisi her türlü savaş elkoymalarına ilişkin bonoların çıkarılmasını yasaklamaktaydı. İkincisi ise daha önce fiilen komutanlık etmiş olanlardan başka hiç kimsenin komutanlık edemeyeceği hakkındaydı. Üçüncüsü Peralta'yı, düşman işgalinde bulunan topraklarda geçici olarak gerilla askerî komutanlığına atamaktaydı!

Bu üç talimattaki saçmalık yüzünden Fertig şaşkına döndü. Nasıl oluyordu da Filipinler'de olup bitenlerden hiç haberleri olmayan bu sersemler Avusturalya'dan emirler göndermeye cesaret edebiliyorlardı?

Fertig öfkesini zaptederek direktifleri yeni baştan okudu. Birincisine göre Fertig banknot basarak başkomutanlığın emirlerine açıktan açığa karşı gelmiş durumdaydı. Daha da kötüsü; bu talimat onu, sözlerine inanan insanlar karşısında yalancı durumuna düşürmüştü. Çünkü herkese

bu banknotların Birleşik Amerika tarafından ödeneceğine söz vermişti. Boyunduruk altındaki bir ulusu özgürlüğe kavuşturmak söz konusuyken Birleşik Amerika'nın birkaç bin dolar için cimrilik edeceği Fertig'in aklından bile geçmemişti.

Fertig içinden şöyle geçirdi: **«Ben de onlara bir iş edeyim, görsünler. Askerî bonolar basmayacağım, doğrudan doğruya gerçek para basacağım.»**

İkinci talimat ise hava cıvaydı. Komutanlığa, bunu fiilen yapmış olanlar geçer.

Üçüncü talimata gelince, bunun da anlamı yoktu. Çünkü Doğu Asya'da Japonlar'ın zaptettikleri bütün topraklara şef olarak Peralta'yı atamak, hiçbir şey ifade etmezdi. Ayrıca böyle bir talimatın Mindanao ile ilgisi de olamazdı. Çünkü Mindanao düşman tarafından geçici olarak işgal edilmiş bir toprak değildi. Fertig'e göre, teslim olmayı reddetmiş bir topraktı. Yenik düşmemiş, egemen bir hükümete ait bir toprak. Bu toprağın üzerinde de bir Japon ordusu tuzağa düşmüştü.

Hedges'le yaptığı tartışmalardan birini anımsayan Fertig içinden acı acı şöyle diyordu: **«Evet, Japonlar'ı tuzağa düşürdüm. Elimdeki altıbin kişiyle yüzellibin Japon'u en önemli kentlerde, en iyi limanlarda, en iyi yollar üzerinde ve Mindanao'nun ekilebilir en iyi toprakları üzerinde kalmak zorunda bıraktım. Onları öyle bir duruma soktum ki tutacakları tek yol keyiflerinin istediği anda canlarının istediğini almak, gönüllerinin çektiği yere gitmektir...»**

MacArthur'un Peralta'ya verdiği direktifler için söylenecek sözler işte bunlardı!..

Ne var ki, MacArthur'un kendisine ulaşmak ve ondan anlamı olan talimat elde etmek ivedi hâle geliyordu.

Fertig yanında içini dökecek birisinin bulunmayışından ötürü acı acı hayıflanıyordu. Hedges olsa onu anlardı. Fakat Lanao'da savaşmakla meşguldü. Kıyıdaki Morolar'ı elde tutmak için orada bulunması şarttı. Fertig ise tek başına kalmıştı. Yapayalnız yaşıyordu. Amerikan subaylarıyla birlikte yemeğe oturmak Filipinliler'in hoşuna gitmiyordu. Amerikan subayları için de durum aynıydı.

Günler geçiyor, radyodan ses seda çıkmıyor, Fertig'in sabrı tükenmek üzere bulunuyordu. Fakat alt tarafı, seferdeki bir Amerikan ordusunun başkomutanıydı. Öteki komutanlıklardan da ayrı düşmüştü ya, o sıfatla Amerika Savaş Bakanı'yla doğrudan doğruya görüşme hakkını edinmiş bulunuyordu. İşte eğlence şimdi başlayacaktı!

Savaş Bakanı'na iletilmek üzere KFS için şöyle bir mesaj yazdı:

«Filipinler'deki en yüksek rütbeli ve en kıdemli subay olmam dolayısıyle Mindanao'nun ve Visayanlar'ın komutasını tuğgeneral rütbesiyle elime aldım (Bu sonuncu nokta Peralta meselesini halledecek,) diye düşünüyordu. Gerilla birliklerinin şefi olarak Filipin Amerikan Silâhlı Kuvvetleri'ni yeniden kurduk ve usulüne uygun olarak seçilmiş resmî kişilerden oluşan sivil bir hükümeti işbaşına getirdik. Bu hükümet banknot basmakta ve bunları Filipinler'deki Amerikan Silâhlı Kuvvetleri'ne ödünç vermektedir. — Fertig.»

KFS cevap verdi fakat boş devre yoktu. Bu da ancak 9 Şubat'ta bulunabildi ve KFS'de o inatlı sessizliğine son verdi:

«Patricia'nın oturmakta olduğu kentin ve eyaletin adı çifte yer değiştirme yöntemine göre şifre

cümlesi olarak kullanılacaktır. Hemen bir deneme mesajı gönderin,» diyordu.

Fertig hemen cevap verseydi bütün San Francisco kenti onun ettiği küfürlerle çın çın öterdi. Kaleminin ucuna en yakası açılmadık küfürler geliyordu. KFS onun ilk mesajının şifresini çözdüğüne göre, Fertig'in çifte yer değiştirmenin ne olduğunu bildiği apaçıktı. Buna göre de bir deneme mesajı göndermenin gereği yoktu. Şifrenin cümlelerini değişitirmekle de hiçbir şey kazanılmayacaktı.

Fakat tartışmak neye yarardı? Fertig ilk gelen cevaba göre bir adım ileri gitmiş değildi. **«Golden, Colorado»** diye yazıp deneme mesajını kaleme aldı ve KFS bir kez daha sessizliğe gömüldü. 11 Şubat'ta KFS Fertig'i arayarak bundan böyle işaretinin WYZB olacağını bildirdi. Hepsi bu kadar. Mindanao Adası'nda ordugâhsız olarak ve pusular kurularak yapılan, korku ve ölüm dolu küçük savaş, Washington'daki Kurmay Başkanları Komitesi'nin uğraştığı işlerden pek uzaktaydı. Fakat Fertig bunu hiç düşünmemişti.

Rusya'ya kamyonlar, İngiltere'ye pilotlar, Aleut Ada'larına birçok kuvvet gönderen dev savaş makinesi yine de Wendell Fertig'i unutmuyordu. 14 Şubat günü, Hıristiyan azizlerinden Saint-Valentin'in adını taşıyan bir yortu günüdür. Delikanlılarla genç kızların, sevenlerle sevilenlerin bayramıdır. işte, 14 Şubat 1943 günü de KFS telsizle tamamlayıcı talimat verdi ve Fertig'in bundan böyle temas etmesi gereken telsiz postasının KAZ olacağını bildirdi. KAZ Güneybatı Pasifik'teki Yüksek Komutanlığın radyofonik şebekesini yönetiyordu. Mesajın tam ortasına şu sözleri sokuşturmuştu: **«Patricia'nın, kardeşinin, annesinin ve büyükannesinin sağlık durumları çok iyidir.»**

Bataan savaşlarından beri Fertig ilk kez ailesinden haber alıyordu. Gözleri yaşlarla buğulanmış olduğu hâlde, bu birkaç kelimeyi tekrar tekrar okudu. Dünyanın öte yerindeki bir insanın ona bu birkaç kelimeyi ulaştırmak zahmetine katlanması Fertig'i bütün bir hafta boyunca ayakta tuttu. O sırada da KAZ nihayet onu aradı. Fertig hemen cevap vererek Savaş Bakanı'na yolladığı mesajı tekrarladı. Gerilla bölgesindeki komutanlık sorununun hemen çözülmesini istedi. KAZ'ın cevabı gecikmedi. Kısaydı ve:

«Sinirlenmeyin, sizi düşünüyoruz,» diyordu.

Bir hafta sonra KAZ, MacArthur'un imzasını taşıyan şu mesajı gönderdi:

«Komutanlık bölgeleri, bugün varolan askerî çevreler esas alınarak saptanacaktır. Çevre komutanları genel karargâhın (Güneybatı Pasifik) emri altında iş görecekler, atamalar da yapılan hizmet esas alınarak yeni bir incelemeye tâbi tutulacaktır. Piyade (istihkâm) Yarbayı W. W. Fertig (Mindanao ve Sulu adalarındaki) 10'uncu Askerî Çevre'nin Komutanlığı'na atanmıştır. (Samar-Leyte'yi içine alan) 9'uncu Askerî Çevre'de haberalma işlerini yoluna koyacaktır. Şimdilik hiçbir subayın general rütbesiyle ataması yapılmayacaktır. Yarbay Peralta (Panaydaki) 6'ncı Askerî Çevre'ye komuta edecek ve 7 ve 8'inci Askerî Çevreler'i içine alan haberalma şebekesinin örgütlenmesinden sorumlu olacaktır. - MacArthur.»

Fertig bu mesajı okurken, Moro kuyumcunun yaptığı gümüş yıldızların omuzlarına çok ağır geldiğini hissediyordu.

İstihkâm Yarbayı Fertig, şimdi piyade yarbayı olmuştu.

Kendi kendine general rütbesi verdiyse bunu

ne yüksek aylık almak, ne de aptalca böbürlenmek için yapmıştı. Filipinliler'i, başlarında bir Amerikan generalinin bulunduğuna inandırmak gerekiyordu da ondan. Bu et kafalar bunu anlamıyorlar mıydı?

Genel karargâhtaki bu enayiler, Asya'da en önemli şeyin, işin gösteriş tarafı olduğunu bilmiyorlar mıydı? Birbirlerine çelme takan birsürü yarbay değil, bir tek komutan lâzımdı. MacArthur'un kendisi Güneybatı Pasifik'teki savaş alanında iki tane başkomutan bulunmasına göz yumar mıydı bakalım?

Fertig zihninin gizli bir köşesinde, doğrusu bu rütbeyi istediğini kendi kendine itiraf ediyordu. Bunu haketmişti ve ihtiyacı da vardı.

Düzenli ordunun kaçışından sonra yeni bir ordu kurmuştu. Oradakileri kızdıran da belki buydu. Onlar teslim olmuşlardı. Fertig ise çarpışmaya devam ediyordu. Mükâfat olarak kıdemine uygun normal bir yükseltme yapılmadığı gibi, ateş hattındaki tutumu da gözönüne alınmıyordu. Albay bile değildi de yarbaydı. Fakat ne de olsa, temas kurulmuştu ya. Ataması yapılmıştı, MacArthur'un verdiği direktiflerde de bir vaad saklıydı. Şimdi bu mesajı aldığını bildirmesi gerekiyordu. Bu, tarihsel bir olaydı. Fertig'de buna uygun bir şeyler yazmak istiyordu, şöyle dedi:

«Personelin tutulduğu zührevî hastalıkların tedavisi için gerekli ilâçları eldeki ilk taşıt aracıyla göndermenizi rica ederim. — Fertig.»

Denizaltıyla İkmal, İaşe

Okulun bahçesi birçok insanla doluydu. Hepsi bağırıp çağırıyor, el kol hareketleri yapıyorlardı. Geldiklerini kimse görmemişti fakat tenhâ bir

yeri birdenbire dolduruveren Filipinliler'in nereden geldikleri hiçbir zaman bilinemez. Pagadian; güney kıyıda, Misamis'e göre dağın öbür yamacında bulunan bir köydür. Filipinliler de köyün ana yolunda her yandan beliriveriyorlar, birbirlerine sesleniyorlar, söylenenleri duysunlar duymasınlar her şeye gülüyorlardı. Yağan yağmura aldırdıkları yoktu.

Amerikan yardımı gelmişti!

Bunca zamandır söz edilen yardım! Bu, ileride çıkabilecek bütün felâketlerden herkesi koruyacak olan muskaydı. Yardım önce kibrit kutuları hâlinde ortaya çıkmaktaydı. Kutuların üzerlerinde MacArthur'un bir resmi, ayrıca da İngilizce ve Visayanca yazılmış şu sözcük vardı: **«Geri geleceğim.»**

Askerler kalabalık arasında Fertig'e yol açmaya uğraşıyorlardı. Gördüklerinden âdeta büyülenen Fertig, birdenbire durdu. Bir adam bir saçağın altına oturmuştu. Elinde ünlü **Life Dergisi**'nin bir sayısı vardı. Dergiyi okumuyordu da sayfalarını çabuk çabuk çeviriyordu. Arkasına yığılarak itişip kakışanlar dergideki resimleri görsünler diye yapıyordu Sonra dergiyi bir hokkabaz edâsıyle dürüp büktü ve havaya kaldırdı: Avaz avaz bağırarak:

— «Elli çentavos veren, çevirdiğim sayfalardaki resimlere bakabilir,» dedi. «On peso verene de dergiyi yarım saatliğine kiraya verecekti!

On peso! Savaştan önce iki peso ile insan bir arabaya binip yavuklusunun evine gider, onu alıp lokantaya, sinemaya götürür, yine arabaya bindirip evine getirirdi.

Fakat Fertig büyük bir şaşkınlıkla şunu gördü: On peso elden ele geçti, dergiyi kiralayan, bakma

hakkını beklemeden parayı ödedi. Kendisinden daha önceki adama göre sayfaları daha çabuk çevirmeye başladı. Resimleri seyrettirerek ödediği parayı çabucak çıkardı. Kendinden önce aynı işi yapan adam ise öfkeden kuduruyordu.

Her yandan aynı bağırışmalar yükseliyordu: **«Bir Amerikan denizaltısı General Fertig'e silâh, cephane, ilâç ve telsiz cihazları getirmiş!»**

Japon Generali Morimoto daha Fertig Misamis'le Pagadian arasındaki elli kilometrelik -yâni iki günlük- yolu aşmadan olup bitenleri haber aldı. Daha önce Fertig'in ölümünü haber verdiğini unutarak bir bildiri yayınladı:

«**Japonlar balıkçılar gibidir,**» diyordu. «**Kendimizi korumak için Filipin Adaları'nın çevresine ağlarımızı gerdik. Fakat düğümler çok geniş, gözler çok büyük olduğundan küçük balıklar bunların arasından geçebiliyorlar. Bir Amerikan denizaltısı bu gözlerin birinden geçerek bir miktar cephane getirmiştir. Bu cephanelerin Avusturalya'dan geldiğini biliyoruz. Bunlar, fabrikadan yeni çıkmış cephanedir. Fertig bunları Misamis'de yapmayı beceremez. Demek ki bunlar Avusturalya'dan getirilmiştir. Yalnız çok az olduklarından Japonlar'a zarar veremeyeceklerdir. Beni memnun eden tek şey, bir paket Amerikan sigarası olacaktır. Birisi bulup da bana verirse, keyifle tüttüreceğim.**»

Cephane sandıklarının bulunduğu okul bahçesine girince Fertig olduğu yerde donakalmıştı. Bu muydu? Hepsi bu kadar mıydı? Bu ufacık yığın mı?

Dört ton gönderildiği bildirilmişti. Zihninde dört ton, dağ gibi görünüyordu. Fakat dört ton karaya çıkarılınca pek bir şey tutmamıştı. Asker-

lere dağıtılınca, adam başına beşyüz gramlık yardım düşüyordu! Asker başına bir avuç mermi. Hiç yoktan iyiydi tabiî. Fakat sembolik bir yardımdı bu!

Fertig, kamyonların boşaltılmasını yöneten iki adamı hemencecik tanıdı. Birisi hâkî elbiseli, kısa boylu ve tıknazdı. Öteki ise bir Filipin köylüsü gibi giyinmişti. Bir daha görmeyi aklının ucundan bile geçirmediği iki arkadaştı. Ellerini uzattı, üç adımda bunların yanına yaklaştı:

— «Chick! Charlie!» Diye bağırdı. Sahte köylü cevap verdi:

— «Merhaba Wendell! Görüyorsun ya. Sen çağırdın, biz de geldik!»

Kısa boylu, tıknaz olanı ise şöyle dedi:

— «Aklıma geldi, 'ayakkabı lâzım ona' dedim. Al sana üç çift ayakkabı, Wendell!»

Manila'da savaştan önce birlikte geçirdikleri bir akşamdan beri üç arkadaş biraraya gelmemişlerdi. Birkaç sâniye boyunca savaşı ve bardaktan boşanırcasına yağan yağmuru unuttular.

Fertig:

— «Vay canına be Charlie!» Dedi. «Seni bir daha gördüğüme ne sevindim bilsen! Aklın fikrin buradan savuşup gitmek, diye düşünmüştüm hep.»

— «Yooo, geri geleceğim demiştim ya!..»

Çünkü bu yepyeni hâkî üniformalı yüzbaşı, gerilla savaşına hiç karışmak istemeyen Charlie Smith'in ta kendisiydi. Orduyla da ilişki kurmak istemiyordu. Tek düşüncesi, Avustralya'ya kapağı atmaktı. Fakat eski mâden mühendisi şimdi Filipinler'le Avustralya arasında irtibat subayı olarak geri gelmekteydi. Gidiş dönüş yolculuğunu

denizaltıyla yapıyordu. Her seferinde yakalanmak, işkenceyle öldürülmek tehlikesiyle burun burunaydı. Ya da bir çuvala konulup suda boğulan bir kedi gibi, Pasifik'in dibini boylayabilirdi.

— «Beni kafese koydular!» Dedi. Oysa Fertig, Charlie Smith'in yalnız kendi burnunun doğrusuna gittiğini çok iyi bilirdi. Charlie ekledi:

— «Öte yandan sana ayakkabı bulurum, diye söz vermiştim ya... Bunları ona kendim götüreyim bari, diye düşündüm. Fakat işin asıl güzel yanını bilmiyorsun: Chick var ya, karısı ve oğullarıyle birlikte Japonlar'ın kendisini Manila'dan yurduna gönderilmesini sağladı!»

Teğmen Charles Parsons da söze karıştı:

— «Hem de birinci mevkide! Panama Konsolosu sıfatiyle!»

Boksörlük de dahil, her çeşit zanaatı yapmış olan Chick Parsons'u, Fertig hemen hatırladı: Birçok zengin işadamı gibi o da küçük devletlerden birinin konsolosluğunu üzerine almıştı. Böylece ilgili devlet, bir diplomatın aylığından ve giderlerinden tasarruf etmiş oluyordu.

Hikâyenin gerisi basitti: Panama Kanalı Bölgesinde kısa bir süre kaldıktan sonra kafasında çok belirli bir tasarı olduğu hâlde Washington'un yolunu tutmuştu. Bütün Filipin Adalarında kendini bir yerli gibi tanıtabilirdi. Adaları çok iyi tanıyor, bütün diyelekleri konuşuyordu. Bu da ona haber toplama, gerilla gruplarının eylemleri arasında koordinasyon kurma, denizaltıların gerilla şeflerine getirecekleri cephane ve yiyeceklerin dağıtımına göz kulak olma olanağını sağlıyordu. Bu yüzden de onu bahriye haberalma subaylığına atamışlardı.

Parsons başından geçenleri anlatıp bitirince Fertig:

— «Bu, hârikulâde bir şey Chick,» dedi. «Radyo ile temas kurduktan sonra genel karargâhın bana ötedenberi göndereceğini umuyordum fakat, bunu sizlerin getireceğinizi aklımın ucundan bile geçmezdi!»

Fertig'in sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu. Parsons'la Smith onu tanıyorlardı. Adaları da tanıyorlardı. Elden geldiğince çok yardım yollaması için MacArthur'u kandırmanın yolunu bulacaklardı.

Fakat o sırada Parsons homurdandı:

— «Bizden pek o kadar çok şey bekleme, arkadaş. Getirdiklerimi Savaş Bakanlığı değil de, MacArthur'un kendisi yolladı. Sam Amca Brezilya'ya MacArthur'a yolladığının çok daha fazlasını yolluyor. Mac dilencilik etmek zorunda. MacArthur'la ilgili olarak da şunu unutma: Sana ilgi duyan tek kimse o! Çünkü çok az sayıdasınız ve çok da uzaktasınız!»

— «Evet, anlıyorum. Beni kafa ütüleyen biri sayıyorlar.»

— «Evet Wendell, bütün mesele bu işte!»

Fertig dünyanın arta kalan bölümünde olup bitenlere ilişkin olarak arkadaşlarının kendisine anlattıklarını dinliyordu. Avrupa köleliğin boyunduruğuna girmişti. Rus orduları ardarda yokoluyordu. Japonlar Hindistan'a, Almanlar Süveyş Kanalı'na yaklaşıyorlardı. Gerçekten de bu koşullar altında, Mindanao'daki bir avuç baldırı çıplak ne gibi bir yardım bekleyebilirdi? MacArthur'a gerçekten düşen tek görev, Avustralya'yı savunmaktı; tabii savunabilirse!

Fertig yağan yağmura aldırmadan ve hiç konuşmadan, mandaların çektiği arabaların balta girmemiş ormana dalışlarını seyrediyordu. Sonunda kendini toparladı, arkadaşlarına:

— «Siz acıkmışsınızdır. Durun da bir şeyler hazırlatayım,» dedi.

Çok Japon Öldürmeyin

Charles Smith:

— «Doğruyu söylemek gerekirse bizim bir görevimiz de senin komutanlığı üzerine almak için gerekli yeteneğe sâhip olup olmadığını denetlemek,» dedi.

Fertig sordu:

— «Yetenek mi dedin? İyi ama, size göre burada kim komuta ediyor? Avustralya'daki o et kafalar, yeteneğim olmasaydı bütün bu işleri yürütebilir miydim sanıyorlar? Benden daha yetenekli başka biri olsaydı, yerimi almazmıydı? Bunu düşünemiyorlar mı?»

Parsons:

— «Dur yahu, kızma,» dedi. «İşin doğrusu şu ki, burada neler olup bittiğini orada hiç kimse bilmiyor. Avustralya'da bize senin de, Peralta'nın da tutsak düştüğünü söylemişlerdi.»

Fertig onun sözünü keserek:

— «Palavra bunlar,» dedi.

Parsons onu yatıştırmaya çalışıyordu. Yumuşak bir sesle devam ederek:

— «Kendine tuğgeneral rütbesi vererek kurmay heyetine karşı iyi bir durum sağlamış olmadın,» dedi.

— «Ne demek istiyorsun?»

— «Pat Casey senden yana fakat, Willoughby var ya!.. Hani MacArthur'un haberalma servisinin şefi olan Willoughby... İşte o: 'Fertig görmediği askerlere komuta edemez' diyor.»

Fertig:

— «Bu da palavra,» dedi. «MacArthur da görmediği birliklere komuta ediyor ya! Yahu, düşünsene: Sivil savaş sırasında dedelerimiz, ölen yüzbaşıların, albayların yerini alıyorlar, sonra da onların kendiliklerinden aldıkları bu rütbeler onaylanıyordu!»

Fakat Smith'in de, Parsons'un da arkadaşlıkla hiçbir ilgisi olmayan resmî bir tavır takındıklarını görünce zınk diye durdu.

Sonra Parsons ve Smith'in aracılığıyla MacArthur'un kendisine hitabediyormuş gibi sözlerini ölçüp tartarak ekledi:

— «Ben rütbe peşinde koşan bir adam değilim. Fakat buna pratik nedenler yüzünden ihtiyacım var. Takımadalarda tek haydut yok ki kendisine binbaşı, albay veya general rütbesi vermiş olmasın. Siz de benim gibi, herhangi bir Filipinli gibi pekâlâ biliyorsunuz. Filipin ordusunda tuğgeneralden daha yüksek rütbeye sâhip subay yoktu. Bu işi iyi bir sonuca ulaştırmak istiyorsak, burada yüksek rütbeli bir Amerikan subayının bulunması gerek. Bu da Filipinliler'in itirazlarına yol açmayacak kadar yüksek bir rütbe olmalı. Düzenli ordunun generalleri teslim olduklarına göre, başka birisinin general rütbesinde olması gerekiyordu. MacArthur eski bir Filipinli'dir. Filipinliler'in dedikleri gibi, burada tek bir adamın bulunması gerektiğini bilir. Bu tek adam komutandır, bütün yetkiler ondadır.»

Parsons:

— «Bilmesine biliyor,» dedi. «Hattâ **tek** adamın, komutanın kendisi olduğunu da biliyor.»

Fertig ters ters Parsons'a baktı. Yapmakta olduğu işin tamah edilecek bir yanı yoktu fakat genelkurmaydaki bazı subaylar bu yere gözdikmiş olabilirlerdi. «**Durumun açık seçik bir tablosunu çizmek yararlı olacak,**» diye düşündükten sonra konuşmaya başladı.

— «MacArthur'un benim üst'üm olduğunu biliyorum. Verdiği emirlerin tutarlı olması da çok hoşuma gider. Onun için, benim kime karşı savaştığımı ikinizin de bilmesini istiyorum. Makideki küçük Hitler'ler, beni Japon'lardan daha çok tedirgin ediyorlar. Bunlar bir Japon devriye koluna pusu kurdular mı başları dönüyor. Bir askerî imparatorluk kurmak istiyorlar. Onlara ancak yüksek bir rütbeyle söz geçirebiliyorum. Bir de yiyecek ve cephane dağıtımını sımsıkı elimde tutarak. Miktarın önemi ikinci derecede. Çünkü, doğruyu söylemek gerekirse MacArthur'un yolladığı her türlü yardım bana bütün gerilla kuvvetlerini memnun etme olanağını veriyor. Ne olursa olsun; dergiler, üzerinde 'Geri geleceğim' yazılı kibrit kutuları, kâğıt, kurşun, barut, kapsül fitili, kısacası bu insanlara umut olanağını verebilecek her şey. Yüzüstü bırakıldıklarına inandıramayacak her şey. Bunlar da MacArthur'la temas hâlinde olduğumu ispatlıyor ve şu anlama geliyor: 'Yardım elde etmek için General Fertig'in aracılığından yararlanmak gerek.' Şimdi, Japonlar'dan yana, stratejik hedef tümü bakımından çok basit. Üç sözcükle özetlenebilir: Bu kerataları gebertmek. Her fırsat çıktıkça onları öldürüyoruz. Düzenli savaşlar vermek söz konusu ola-

maz. Bir savunma savaşına dayanamayız. Japonlar göründüler mi biz kaçıyoruz. Fakat arazi, baskın ve sayı üstünlüğü bizden yana oldu mu onları gebertiyoruz. Hiçbir zaman karşı saldırıya geçsinler diye beklemiyoruz. Ateş ediyoruz, sonra da eteklerimiz tutuşmuş gibi kaçıp gidiyoruz.»

Sonra eğittiği acemi erlerle konuşan bir öğretici gibi, Fertig asıl meselenin niçin halkın kendinden yana olması gerektiğini uzun uzun anlattı. Savaşın en büyük ceremesini siviller çekiyorlardı. Japonlar asıl onları öldürüyorlardı.

Sonra şunları da anlattı: Adayı kesimlere bölmüştü, her kesim kendi yağıyle kavruluyor, her kesimin savunmasını da halkın kendisi sağlıyordu. Bu örgütlenme lojistik sorunlarını basitleştiriyordu. Köylü gündüz rençber, gece askerdi. Fakat bu her zaman yeterli olmuyordu. Kimi kesimlerin ürünlerini yanlız Japonlar değil, tarla fareleriyle çekirgeler de kırıp geçirmişlerdi. Onun için yüzlerce ton pirinci, mısırı, şekeri taşıyıcıların sırtına yükleyip Misamis'ten yola çıkarmak gerekiyordu.

Fertig:

— «Gerçek bir ordu ile onun levazım işlerini istesem de yönetemem,» dedi. «Fakat kara ve su yollarını, kıyıları Japonlar elde tutuyorlar. Ama bu sistemle, yönetecek ordu elimde yok. Japonlar üzerinde sürekli bir baskı yapmak için bana gerekli olan, bütün teşkillerin idaresi ve iyi bir haberalma servisi. Genel olarak haberalma servisi iyi işliyor. Bütün takımadalarda tek bir bar kızı yok ki, bize haber ulaştırmasın. Japonlar serçe parmaklarını kımıldatsalar bu hemen görülüyor, bize haber uçuruluyor. Bana bilgi yollayanlar haberlerinin doğruluğunu canları pahasına sağlı-

yorlar. Demek ki verdikleri haberler doğru. Fakat asıl mesele, yararlanmaları için bunları vaktinde gerilla birliklerinin komutanlarına ulaştırmak Her ne kadar fısıltı gazetesi çabuk dağılıyorsa da gizli mesajlar için güvenilir bir posta servisi gerek. Bunun ne olduğunu sizler de bilirsiniz: Yakalanmadan ve yaya olarak elli kilometre yol almak için bazen haftalar gerekiyor! Onun için getirdiğiniz telsiz cihazları bana göre her şeyden daha önemli.»

Fertig daha devam edecekti fakat Parsons lâfa karıştı:

— «MacArthur'un istediği de bu işte. Haber, bilgi...»Dedi. «Yoksa ara sıra yirmi Japon'un ölüsü değil. Telsiz cihazlarının haberleri, bilgileri ulaştırma işinde kullanılmaları gerek. Bunlardan yararlanarak bütün kıyılar boyunca gözetleme postaları kurabilir. Japon gemilerinin gidiş gelişlerini bize haber verebilirsin. Denizaltılar bu gemilere saldırmak için pusuda bekleyecekler. Bir torpil, Japon'ların bütün bir yıl sizin üzerinize sıkacakları mermilerden daha fazlasını yarım sâniye içinde yokedebilir. Bir başka torpil de çetelerin tümünün bütün savaş boyunca takımadalarda öldürecekleri Japonlar'dan daha fazlasını, bir asker taşıt gemisini batırarak öldürebilir.»

Fertig onun sözünü keserek:

— «Bir Amerikalı gibi konuşuyorsun Chick!» Dedi. «Burası Amerika değil! Burada Japonlar bir adamın evine giriyorlar, sağa sola tokatlar savuruyorlar. Ev sâhibi olup bitenleri iyice görsün diye onu bir iskemleye bağlıyorlar. Sonra da adamın gözü önünde karısının, kızlarının ırzına geçiyorlar. Peşinden yiyecek olarak nesi var, nesi yoksa çaldıktan sonra çekip gidiyorlar. Filipinli-

ler'in Japonlar'ı niçin öldürmek istediklerini anlamıyor musunuz? Siz sanıyor musunuz ki bir Filipinli şöyle diyecek: 'Japonlar karımın ırzına geçtiler. Fakat bunu yanlarına bırakmayacağım. Amerikalılara: Küçük bir Japon gemisi tıklım tıklım kopra yağı yüklü olduğu hâlde Cagayan'dan yola çıktı, diyeceğim. Böylece de öcümü almış olacağım' Bir Filipinlinin ya da onun yerindeki herhangi başka birinin böyle bir yargı yürüteceğini düşünebiliyor musunuz?»

Parsons cevap verdi:

— «Yok canım, olamaz tabiî. Fakat gel gelelim, emir böyle. Japonlarla savaşmaktan kaçınacaksın, bu telsizlerden yararlanarak bilgiyi bize yollayacaksın.»

— «Off, anlamıyorsunuz be! Ben size şunu anlatmak istiyorum: Bir gerilla birliği düşmanı hırpalamak zorundadır. Yoksa sivil halk onu desteklemez. Sivillerin desteği olmazsa gerilla diye bir şey de olmaz!»

Parsons cevap verdi:

— «Ben de sana şunu anlatmaya çalışıyorum: Sizin göreviniz kıyılarda gözetleme postaları kurmak ve Japonlarla savaşmaktan kaçınmak. Bu emirleri yerine getirirseniz genel karargâh her türlü yardımı gönderecek.»

Smith de hastasının ileri sürdüğü nedenleri anlayan, fakat kabul edemeyen bir hekim tavrıyla, sevimliliği de elden bırakmaksızın araya girdi:

— «Dinle beni Wendell,» dedi. «Genel karargâhın gerilla harekâtı üzerinde kendine özgü bir düşüncesi var. Sen, Chick ve ben kendim Filipinlilere silâh verirsek onların savaşı kazanabileceklerine inanmakta serbestiz. Fakat genel karargâh bu fikirde değil. Orada şöyle düşünüyorlar: Japon

ordusu Filipinler'den Birleşik Amerika'nın düzenli ordusunu kovabildiğine göre, bir avuç baldırı çıplak bu orduyla başa çıkamaz.»

Smith şöyle devam etti:

— «Genel karargâh şundan korkuyor: Siz çok sayıda Japon öldürürseniz, Japonlar da gemi azıya alacaklar ve genel bir temizlik harekâtına girişecekler. O zaman, genel karargâh için gerekli olan, gemi gidiş gelişleriyle ilgili haberleri elde etmek mümkün olamayacak. MacArthur da gerillaların dövüşmek istediklerini iyi biliyor. Hattâ geri geldiği zaman şöyle bir şey yapmayı düşünüyor: Ordu Japonlara cepheden saldırırken gerillaları silâhlandırarak onların da gerilerde Japonlar'ı hırpalamalarını sağlamak.»

— «Charlie, saçmaladığını sen de biliyorsun, söylediklerinin tek kelimesine sen de inanmıyorsun değil mi?»

— «Ben sana genel karargâhın ne düşündüğünü söylüyorum, o kadar.»

Fertig ağır ağır konuşarak:

— «Öyleyse umarım ki onların düşünüş tarzlarını değiştirmelerini sağlarsın,» dedi. «Onlar belki de gerilla harekâtını teorik bir kitaba dayanarak tasarlıyorlardır. Fakat bunun gerçekle bir ilgisi yok. Peki, bir gözcü şebekesi kuracağım. Ama şunu da iyi bilin: Japonlar bu telsiz istasyonlarına saldırmakta gecikmeyecekler. İstasyonları savunmak için de bunların çevresine Japonlar'ı gözlemeleri için askerler dikmek gerekecek. Çünkü, Japonlar çok geçmeden istasyonların yerlerini saptayacaklar. Telsizle haber vermek düşmanı uzaklaştırmaya değil, onu kendi üzerine çekmeye yarar. Orada belki şunu da anlatabilirsin Chick: Bu telsiz istasyonlarını kurarsak bize her çaptan

birkaç yüzbin mermi, obüsler, havan topları ve elbombaları göndermek gerekecek.»

Parsons:

— «Bunları da hiçbir zaman saldırıya geçmek için kullanmayacaksınız, değil mi?» Diye fısıldadı.

Fertig hiç istifini bozmadan cevap verdi:

— «Tabiî ki hayır, aklıma bile gelmez bu.»

Hiç kimse bu konuda sözetmediği hâlde Parsons:

— «Şu kepaze olma faslına gelince,» dedi. «Hani siz bir sivil hükümet kurmuştunuz... Fakat biliyorsun ki MacArthur cumhurbaşkanını yanına alıp Avustralya'ya götürdü. Resmen Filipin Hükümeti sürgündedir, buraya döneceği günü bekliyor. Derken sen çıkıyorsun, takımadalarda bir Özgür Filipin Hükümeti kuruyorsun!»

Fertig:

— «Özgür Filipin Hükümeti meşrudur ve sürgündeki hükümetin emrindedir,» dedi.

— «Evet ama, bu konuda yine de kaygı duyuyorlar. Kendi kendilerine şöyle soruyorlar: 'Acaba, savaştan sonra oy vermek gerektiğinde seçmenler, gidenlerle kalanlardan hangisini seçmek gerektiği konusunda tereddüde düşmeyecekler mi?' Diyorlar.»

Smith araya girerek

— «Yahu, savaşı bu akşam bitirecek değiliz. İkiniz de benim kadar yorgun görünüyorsunuz. Haydi gidelim de yatalım,» dedi.

*

Fertig uyumuyordu. Smith'in getirdiği dergilere göz gezdirdi. Hiçbir şey anlayamıyordu. «Ben

mi okuma ihtiyacını yitirdim, yoksa bu dergilerin bir anlamı mı yok?» Diye kendi kendine soruyordu. Bir resimde kurnaz bir Napolili edâsına sâhip, duygusal şarkılar söyleyen bir şarkıcının her ağızını açışında, kendinden geçmiş kızlar çığlıklar koparıyorlardı. Mindanao'da çok sık duyulan çığlık türü ile bunun ne ilişkisi vardı? Bir başka resimde de şehir kılığındaki kimseler bir ziyafet sofrasının başında görülüyorlardı. Resmin altında da şunlar okunuyordu: Savaş dolayısıyle artık herkes frak veya smokin giymekten vazgeçti.

Fertig dergileri kaldırıp attı. Amerika'yı anımsamıyordu. Bununla birlikte emin olduğu bir şey vardı: O uçsuz bucaksız Amerika'da bu fotoğrafçıların saptadıklarından bin kat daha ilginç olaylar ve insanlar vardı ve Avustralya'daki genel karargâhta bulunan bir subay topluluğu da bütün Amerika'nın temsilcisi olamazdı.

MacArthur'un Temsilcileri

Parsons'la Smith, Fertig'in kesiminde bir haftayı aşkın bir süre kalarak hazırlayacakları resmî raporlar için notlar aldılar. Fertig onlardan olasıya uzak duruyordu. Yargılanıyormuş da bu işte canı tehlikeye girmiş gibi bir hâli vardı. Charlie Smith ilk kararını Parsons'a bildirdiği zaman, Fertig orada yoktu:

— «Chick, doğruyu söylemek gerekirse, üç yıl önce Filipinler'den ayrıldığım zaman bana böyle bir şey olacağını söyleselerdi inanmazdım.» Parsons cevap verdi:

— «Willoughby'nin söylediklerini unutma! O: 'Takımadalarda direnme yok, olamaz da!' Demişti.»

O sırada Hedges, Cecil Walter'le birlikte iki subayın yanına gelmişti:

— «Bu bir haberalma subayının görüşü,» dedi. «Direnme olmadığına göre, silâh ve cephane yollamak için de hiçbir neden yok, değil mi?»

Walter:

— «Ne eşek herif!» Diye kesip attı.

Smith:

— «Silâhları kim yolladı, biliyor musunuz?» Dedi. «Whitney yolladı. Hani MacArthur'un kurmayında Filipin işleriyle görevli olan subay. O ve Willoughby birbirleriyle anlaşamazlar. Her biri 'MacArthur'un sağ kolu benim' iddiasındadır.»

Hedges:

— «Galiba orada acayip bir ekip var!» Dedi.

Parsons cevap verdi:

— «Yooo, pek aşırı gitmeyelim. Aslında Willoughby de, Whitney de çok güçlü çocuklardır. MacArthur'la Willoughby öteki subaylarla birlikte Filipinler'den ayrılırlarken ortaya bir direnme hareketinin çıkacağını gösteren hiçbir şey yoktu. Hatırlasanıza! Filipinliler kaçıyorlardı, bir gece içinde tam mevcutlu alaylar ortadan kayboluyordu.»

Smith:

— «Benim anlamadığım da bu ya,» dedi. «Nasıl oldu da Wendell bu işi yapıp çatabildi? Fakat muhakkak olan bir şey var. Her soydan, her çevreden bütün Filipinliler hep birlikte, onun emrinde iş görüyorlar. Hattâ Manila'daki Japon genel karargâhında bile casusları varmış!»

Hedges:

— «Meselâ General Homma'nın metresi gibi,» dedi. «Ayrıca takımadalardaki bütün İrlandalı

papazlar da var. Rahip Haggerty'yi görmeni isterdim, Chick. O, bir Amerikan cizviti. Bütün bunların nasıl işlediğini sana anlatsın. Japonlar papazların resmen tarafsız olduklarına inanacak kadar enayilik ettikleri için **muhterem pederler** her yere canlarının istediği gibi gidip geliyorlar. Âyin yapmak, vaftiz etmek, nikâh kıymak v.b. gibi dinsel eylemler için Japon hatları arasında vızır vızır dolaşıyorlar. Bir yandan da: 'Yüce Tanrı'nın kullarını koruyoruz' diyorlar. Bu da onlara bizim ajanların edindikleri bilgileri toplayıp onlara Wendell'in emirlerini, talimatını ulaştırma olanağını sağlıyor. Haberiniz olsun: Bu gerilla hareketinin haberalma servisinin asıl şefi, rahip Haggerty'dir. Hattâ belki o ve öteki rahipler cennete yollayacakları bizim gibi Katolikler'den çok daha büyük sayıda Japon'un canını cehenneme yollamışlardır.»

Smith:

— «Benim anlayamadığım şu,» dedi. «Fertig bütün bu işleri nasıl çekip çevirebiliyor?»

Walter cevap verdi:

— «O kadar çapraşık değil. Gerilla hareketini tıpkı bir hükümeti, bir orduyu, ticarî bir işi idare eder gibi yönetiyor.»

Hedges de bir kahkaha koparark söze karıştı:

— «Ticarî bir iş dedin ya, çok doğru. Geçen gün komuta postasının önünde kuyruk olmuş bütün o kadın kalabalığını gördünüz, değil mi? Saçlarını permanant yaptırmak için sıra bekliyorlardı! Wendell belki bir dâhi değil, fakat her şeyi çabucak kavrayıveriyor. Buradaki kadınların çok uzun, çok gür, çok güzel saçları olduğunu görünce; hemen onların tek bir arzuları olduğunu da anladı. Kadınların hepsi saçlarını kestirerek

küçük küçük bukleler hâlinde kıvırtmak istiyorlardı. Bunun üzerine kentte ne kadar permanant makinesi varsa toplattı. Öyle ki, şimdi bir kadın saçlarına permanant yaptırmak istedi mi, ordunun yardımından yararlanması gerek. Kadın kısmını bilirsin. Hepsi permanant yaptırmak isteyecek kadar aptaldır. Dans orkestrası için de durum aynı. Visayanlar'ın en iyi orkestrasını dağa kaldırdık, sonra buraya getirdik. Şimdi de köylerdeki şenlikler için kiralıyoruz. Bütün dünyada masrafını fokstrotlarla, saç permanantlarıyle karşılayan bir ordu daha var mıdır, söyleyin bana.»

Walter konuklara şunları da anlattı:

— «Wendell yararlı olabilecek ne varsa hepsini kullanıyor. Siz olsanız Negritolar'ı gerilla savaşında kullanmayı düşünür müydünüz?»

Parsons kuzgunî kara renkteki, ortalıkta pek az görünen bu pigmeleri gözünün önüne getirerek:

— «Bilmem...» Dedi. «Fakat ilk ağızda şunu derim: Bunlara gerilla savaşı yaptırmak güçtür!»

— «Wendel de bir Japon devriye kolunun başına gelenler kendisine anlatılana dek her halde böyle bir şey düşünmezdi. Bu Japon kolu balta girmemiş ormanın açıklık bir yerinde, topraktan manyok kökleri çıkaran Negritolar görmüş. Negritolar hep tetiktedirler, en ufak bir kuşkulu hareket karşısında hemencecik gözden kaybolurlar. Fakat bu sefer nasıl olmuşsa olmuş, Japonlar birdenbire bunların üzerlerine atılıp ellerindeki manyok köklerini almışlar. Bunun üzerine pigmeler bağırmaya, Japonlar da gülmeye, onları tokatlamaya başlamışlar. Sonra yere oturarak manyok köklerini yemek için pişirmeye koyulmuşlar. İki dakika sonra da bütün Japonlar mosmor kesil-

mişler, dudaklarında aptalca bir gülümseyişle ölüp kaskatı olmuşlar. Negritolar bu manyok köklerinin yenir cinsten olmadığını onlara söylemek istemişler. Köklerin kabuklarını soymak, kuşbaşı doğramak, sonra da akarsuda üç gün bırakmak gerekiyormuş. Ancak ondan sonra pişirilip yenebilirmiş. Böyle yapılmazsa içlerindeki siyanür zehirini temizlemek mümkün olamazmış. Fakat Negritolar ağızlarını açınca, Japonlar susturmak için onları tokatlamışlar. Sonra da ölmüşler. Wendell bu olayı duyunca aklına bir şey gelmiş. Dostu olan bir Manobo'yu Negritoların şefine göndermiş. O da şefin zihnini çelmek için ona yirmişer centavos'luk iki madenî para vermiş. O gün bugün pigmeler ormanda bizim yararımıza nöbet tutuyorlar. Duman gibi hafifçe geçip gidiyorlar da kimsenin haberi olmuyor. Sonra Japonlar'ı gördüler mi hemen gelip bize haber veriyorlar. Fakat Wendell bu kadarıyla da yetinmemiş. Ne kadar zehirli manyok kökü bulurlarsa onlardan satın alıyor. Bizim ajanlar da bunları zehirsiz, yenebilir köklerin arasına karıştırıp çarşıya alışverişe gelen Japonlara satıyorlar. Maksat birkaç Japon'u öldürmek değil de gözlerini korkutmak. Bu yüzden çarşıdan ne bir şey almaya, ne de bir şey çalmaya cesaret edebiliyorlar.»

Smith:

— «Ben adadan ayrıldığım sırada karaborsa alıp yürümüştü,» dedi.

Walter:

— «Şimdi öyle bir şey yok,» diye cevap verdi. «Karaborsacıların kodamanları yakalanıp kurşuna diziliyor. Küçükleri ise Happy Valley'ye (Mutlu Vâdi'ye) yerleştiriliyor. Burası Fertig'in Japonlar'ı, işbirlikçileri ve cânileri kapattığı yerdir.

Kampın bekçiliğini Müslüman Filipinliler yapıyor. Herkes de kampın dağda bir yerde olduğunu sanıyordu. Bir gece bir Japon'la yedi işbirlikçi kamptan kaçmış. Ertesi sabah kamptaki mahpuslar dikenli tellerin öbür yanında, yeni kesilmiş sekiz tane kafanın direklerin ucuna yerleştirildiğini görmüşler. Davranış barbarca olmuş fakat, çok da büyük etki yapmış. Mahpuslardan bir daha kaçmaya kalkışan olmamış.»

Daha sonraki günlerde Smith'le Parsons gerilla subaylarını sorguya çekerek Willoughby'nin çok yanlış düşündüğünü farkettiler. Filipinler'in neresinde Japonlar varsa, orada direnme hareketi de vardı. Fakat Willoughby'nin bir yerde haklı olduğunu da anladılar. Kelimenin tamamen askerî anlamıyle bir direnme yapmak olanaksızdı. Ayrıca Filipinli gerillalar bu direnmeyi çoğu zaman beceriksizce, bazen akılsızca, ara sıra da yıkıcı bir biçimde uyguluyorlardı.

Parsons şunu da öğrendi: Manila'da direnmede bulunmak büyük yüreklilik istiyordu. Çünkü verilen ceza zâlimce bir dayaktan tutun da tam sapıkça bir sadizme varan işkencelere kadar olabiliyordu. Bunun yanında suçlunun kafasını bir kütüğe yerleştirip kılıçla uçurmak bile bazen mumla aranan bir son hâline gelebilirdi. Fakat bu da Filipinliler'i savaşı sürdürmekten alıkoymuyordu. «**YAŞAMAK** veya **ÖLMEK**» adını taşıyan, genç aydınların kurdukları bir örgüt, üyelerinin yarısını Santiago adlı eski İspanyol kalesinin işkence odalarında kaybetmişti. Fakat sağ kalanlar savaşı sürdürüyorlardı.

Kuşkusuz madalyonun öteki yüzü de vardı. Nitekim Smith'le Parsons şunu da öğrendiler: Japonlar'la saldırmazlık anlaşmaları yapan gerilla-

lar da bulunuyordu. Ayrıca karşı gerilla örgütleri de vardı. Bunlar, eski Filipin polisleri arasından seçiliyor, halk da bunlara milis adını takmıştı. Kimi gerillalar da rakipleri hakkında Japonlar'a bilgi veriyorlardı. Fakat sonuç olarak, casusların, hainlerin ve işbirlikçilerin sayısı ülkenin nüfusuna göre çok küçük sayıdaydı.

Ciddî bir güçlük de yetenekli şeflerin azlığıydı. Gerilla şeflerinin çoğunluğu bilgisiz köylülerdi. Kaybedecekleri tek şey, canlarıydı. Burunlarının ilerisini göremiyorlardı. Varlıklı ve bilgili kimseler çoğu zaman direnme hareketinde aktif rol almaktan kaçınıyorlar, Japonlar'ın bunu gözönünde tutarak kendi mallarını yağma etmeyeceklerini umuyorlardı.

Fertig resmî ziyaretçilerine şunu anlattı:

— «Bu kodamanlardan bazıları düpedüz haindir. İçlerinde Japonlar'dan yana olanlar da vardır. Fakat genel karargâha filânca ya da falancanın Japonlar hesabına çalıştığını bildirmeden önce çok dikkatli olmak gerek. Bazıları bu işi sırf yurttaşlarının çektikleri acıyı hafifletmek için yapıyorlar. Hattâ bu iş için yüreklilik de lâzım. Çünkü bu yolu tutan kimse, hainlerden bizim kadar nefret eden Japonlar tarafından da küçümsenmek gibi bir tehlikeyle karşılaşacağını bilir. Ayrıca hangi niyetle hareket ettiğini kendi soydaşlarının da anlamayacaklarını ve günün birinde kendisini ele geçirirlerse onu tıpkı Japonların yapacakları gibi korkunç işkencelerle öldüreceklerini unutmaz.»

Fertig şöyle devam etti:

— «Teğmen Ignacio Cruz gibi Filipinliler de var. Cruz, genç bir üniversite mezunudur. Başkaldıranları direnmeden vazgeçmeye kandırmak için

gönüllü olarak ortaya atıldı. Beyazlara beslediği hıncı, Japonlar'a duyduğu hayranlığı açıkça söylemekten çekinmiyordu. Japonlar sözlerinden öylesine etkilendiler ki, onu görevini yapmaya göndermezden önce kurs görmesini sağladılar. Cruz, Japon hatlarının dışına çıkar çıkmaz isyancıları üç gerilla bölüğü hâlinde örgütledi. Komutayı eline aldı ve Japonlar'ın keşif hareketine çıkacakları her sefer askerlere haber ulaştırmak için gerekeni yaptı. Japonlar'ı kuşkulandırmamak için kendisi de Japon üniforması giyerek keşif birliklerine katılıyordu. 'Bir şey öğrendim. Benim kendi adamlarımın her an üzerime ateş edeceklerini bildiğimden, korktuğumu gizlemek çok güç oluyordu' diyordu.»

Ve Fertig ekledi: «Cruz'un serüveninin en ilginç yanı şu: Onu bu işlere sokan, Tuğgeneral Roxas'tan başkası değildi.»

Parsons şaşırmıştı:

— «Roxas mı?» Diye sordu. «İyi ama, onun Japonlar'la işbirliği yaptığını söylemişlerdi.»

Fertig devam etti:

— «Ben de sözü oraya getiriyorum ya: Savaştan sonra çok ihtiyatlı davranmak, her önüne geleni işbirlikçi diye damgalamamak gerek. Roxas kukla hükümetin üyesidir fakat, bize yardım etmek için elinden geleni ardına koymuyor.»

Bütün bunlar MacArthur'u ve sürgündeki Filipin Hükümetini şaşırtacak, ayrıca da düşündürecek nitelikteydi. Savaştan önce herkesin muhakkak cumhurbaşkanının yerine geçeceğini sandığı Tuğgeneral Roxas, Japonlar'ın yardımını sağladıkları önemli kişilerin en başında geliyordu.

Roxas Malaybalay tutsak kampında gözaltında bulunduğu sırada, Cruz gibi genç subayların iki

taraf hesabına casusluk yapmalarını sağlamıştı. Sonradan Manila'ya götürülen Roxas, sağlık durumunun bozuk olduğunu bahane ederek aylar boyu kukla hükümetin dışında kalmanın yolunu bulmuştu. Artık bahane bulamaz hâle gelince hükümete girdi ve tehlikeli oyununu oynamaya başladı.

Parsons ile Smith, Fertig'in Roxas'la temas hâmas hâlinde olduğunu öğrenince çok şaşırdılar. Aracılığı Madam Carmen'in erkek kardeşi, Mindanao eski senatörü ve o soylu ailenin tek erkek evlâdı olan José Ozamis yapıyordu. Japonlar'dan yanaymış gibi davranarak kendisinin spor işleri müdürlüğüne atanmasını sağlamıştı. Görevleri arasında Japon ordusunun genelevleri ve bu evlere personel bulma işiyle uğraşmak da vardı. Durup dinlenmeden çalışarak bu işi yaptırmak için yurtsever kızları topladı. Onlar da düşmanın birlikleri, mevcutları ve yaptıkları yer değiştirmeler, atamaları, Japonlar'ın umutlarıyle korkuları hakkında çok değerli bilgiler getirdiler. José ile Fertig arasındaki bağlantıyı Antonie Montalvan sağlıyordu. Genç bir hekim olan Montalvan, Ozamisler'in de akrabasıydı. Sağlık subayı olarak Mindanao'ya atanmıştı. Japonlar'ın usulüne uygun olarak verdikleri bir geçiş belgesine sâhip olduğundan, boyuna adayla Manila'daki muayenehanesi arasında mekik dokuyordu.

Fertig onlara, şunu kabul ettiğini de söyledi:

— «Bu kalitede Filipinliler'i elimizin altında bulundurabildiğimiz için çok şanslıyız. Tony Montalvan ve José Ozamis kadar yürekli, akıllı insanlar az bulunur. Yargıç Saguin herhangi bir ülkede de büyük adam olabilir. Benim küçük yardımcım Rex Reyes, gerekirse bir orduya komuta

edebilir. Mortera birinci sınıf bir savaşçıdır. Andres de öyle. Tony'nin kardeşi Jesus Montalvan politik sorunlarda benim sağ kolumdur ve Madam Carmen'in aradığı adam tipinin ta kendisidir. Bir işe girmek istiyorsanız Don José'nin imzasını taşıyan bir iyi hizmet belgesi almak zorundasınız. Askerlik konularında da bana Nick yardımcı oluyor.»

Parsons bunları onaylıyordu. Fertig'in politik zekâsını kısa zamanda anlamıştı. Filipinliler'i çok takdir ediyordu ve onun sağ kolunun da Nick Capistrano adında bir Filipinli olduğunu öğrenince hiç şaşmadı. Otuz yaşlarında kadar zengin bir melezdi, bir Filipinli için uzun denecek bir boyu vardı. Ablak yüzlü, Çinli gibi çekik gözlüydü. Yüksek mühendisti. Yalnız Misamis'teki elektrik şirketinin değil, Misamis kereste şirketinin ve bir şarap fabrikasının da sâhibiydi.

Cömert ve iyi yürekli bir adamdı fakat, kuşkucuydu. Mesafeli, biraz da esrarlı bir nezaketi vardı. Ondaki mizah duyusu ise İspanyollar'da hiç mi hiç görülmeyen cinstendi.

Fertig anlattı:

— «Nick bir Amerikalı gibi davranır. Bir Filipinli'den bir şey yapmasını istediğim zaman: 'Evet efendim, tabiî, madem öyle istiyorsunuz...' Der ve onun ne yapacağını anlatmamı bekler. Yapması gereken şeyleri ona anlattıktan sonra da: 'Tabiî neden olmasın' Diyerek kendisinden istenileni yapmaya gider. Rütbe istemez, aylık istemez. İşçileri, taşıyıcıları arayıp bulan odur. Bizim makine donanımımızın bakımını, onarımını sağlayan odur, yiyecekleri o toplayıp o dağıtır. Nick bu işlere yetmedi mi, Josefa var.»

Parsons, Josefa Capistrano'nun kim olduğunu

öğrendi. Çok güzel bir Çinli melez olan bu kadın, Nick'le evliydi. Çok zengindi. Sürgündeki hükümetin başkan yardımcısı olan Osmena'nın vaftiz kızıydı. Soylu aileden gelme Çinli kadınlar gibi krem rengi bir teni vardı. Josefa her zaman için seher vaktindeki bir çiçeğin o ince, körpe ve taze görünüşündeydi. Fakat insan Josefa'yı sadece güzel bir kadın olarak görürse çok aldanmış olurdu. Onun o büyüleyici güzelliğinin altında uçsuz bucaksız bir yükselme tutkusu yatıyordu. Ordunun kadın yardımcı servisini kurmuştu. Düzenli bir askerî kuvvet olarak bunun Amerikan Hükümeti tarafından olduğu kadar Filipin Hükümeti tarafından da resmen tanınan bir örgüt hâline gelmesini amaçlıyordu. Savaştan sonra da bu örgütü kendi politik emelleri için kullanacaktı.

Fertig'in dağınık unsurlardan yararlanarak bozgunun yıkıntıları üzerine kurduğu karmaşık yapı, Parsons'u ve Smith'i çok etkiledi. Parsons Bahriye Haberalma subayı olduğundan, gizli mesajları yerlerine ulaştırmak için papazlardan yararlanan bir örgütün sâhip olduğu bütün olanakları görerek daha çok şaşıyordu. Bu örgütün Japon Sivil İşler Dairesi'nde de, Askerî İşler Dairesi'nde de ajanları, casusları vardı. Fakat herkes aynı görüşte değildi. Parsons bu işleri beğenmeyen birtakım insanlarla da karşılaştı. Ona:

— «Bütün bu direnme hikâyesi şakadan ibaret,» dediler.

İçlerinden biri de Amerikalı bir subaydı. Fertig'le birlikte çalışmaya yanaşmıyordu. İleri sürdüğü bahane de şuydu: Japonlar'ın yapacakları ilk ciddî saldırıda, çok dayanaksız olan gerilla örgütü çöküverecekti. Bir başka görüş daha vardı ama Parsons bunu hiçbir zaman öğrenemedi. Bu,

Morgan'ın görüşüydü. Bu görüş Morgan'ın zihninde, kendisi de farkında olmaksızın, bir kanser gibi büyüyüp gelişiyordu.

Karargâhta Heyecan

Kadınlar Morgan'ın geçtiği yerlere çiçekler atıyorlar, boynuna çiçekten gerdanlıklar takıyorlardı. Erkekler de onu alkışlıyorlar, Morgan da bütün bu hayranlar kalabalığı arasında ağır ağır ilerliyordu. Yanık yüzündeki gülümseyişi, beyaz ve parlak bir çizgi gibiydi. Alaycı ve cüretli bakışlarını güzel kızların üzerinde dolaştırıyordu. Bunlar onunla göz göze geldikleri zaman başlarını eğiyorlardı. Bu, «seni bekliyorum» anlamına gelmekteydi. Morgan gülüyor, kollarıyle geniş hareketler yaparak halkı selâmlıyordu. Bill Tait de böbürlene böbürlene şefinin peşinden geliyordu. Sinang'ın söylediği sözleri yalnız Bill Tait duymaktaydı. Sinang:

— «Şef o. Halk için şef, o,» diyordu.

Fertig bir tören kıtasıyla onu beklemekteydi. Sonra bu parlak kurmay başkanının şerefine bir şenlik düzenlendi. Çünkü, tehlikeli bir görevi başardıktan sonra yüzünün akıyle geri dönmüştü. Tâ kuzey kıyısına kadar uzanarak bütün Mindanao'da gerilla birlikleri için gönüllüler arayıp bulmuştu. Sonra deniz yolüyle Leyte'ye kadar gitmiş, oradan sağ sâlim dönmüştü. Fertig şenlikte uzun süre kalmadı. Acele bir işinin olduğunu bahane ederek çıkıp gitti. Muzaffer kahramanın dönüşü o olmadan da kutlanabilirdi. Onun gidişi, Sinang'ın zihninde uzun süredir yereden kuşkuları arttırdı.

Sonraki günlerde bu kuşkular daha da belirli bir hâl aldı. Morgan yokken birçok değişiklik ol-

muştu. Misamis'teki komuta postasında yeni yeni çehreler görülüyordu. Bunlar beyaz adam çehreleriydi. Çoğu gençti fakat, hepsi subaydı. Esmer yüzlüler de vardı. Bunlardan bazıları geçen aylar boyunca Morgan'ın saflarına katılmak istememiş olan kimselerdi. Morgan'a göre toplumdaki durumları çok daha yüksek olan delikanlılardı. Onlar da subaylığa atanmışlardı. Fakat Sinang'ın en çok kafasını karıştıran şey, Crisanto'nun yüzünde gördüğü buz gibi düşmanlık ifadesiydi. Bu Cristano otomatik tüfeği koltuğunun altında olduğu hâlde, gölge gibi Fertig'in peşini bırakmıyordu. Sinang, Morgan'ın kulağına fısıldadı:

— «Crisanto bize karşı, Fertig'den yana.»

Morgan şu cevabı verdi:

— «Be kadın, bunu ne zaman anlayacaksın? Biz Fertig'e karşı değiliz. O da bize karşı değil. O büyük şef pozları takınırken ben savaşıyorum. Bunu halk da biliyor, Fertig de biliyor.»

Sinang acı acı:

— «Çok geçmeden Fertig olmadan Morgan da olmayacak,» dedi. «Bunu senden başka herkes biliyor. Crianto bizimle ilk gelenlerdendi. Şimdiyse Fertig'i şef biliyor. Seni hiçbir zaman şef saymadı!»

Morgan kükredi:

— «Crisanto köylüdür, hödüğün biridir! Tanrı aşkına beni bu kuşkularınla rahatsız etme!»

Fertig, Sinang'ın boyuna lâf sokuşturduğunu çok iyi biliyordu. Fakat metresinin çevirdiği bütün dalaverelere rağmen Morgan, hiç değilse görünürde, olduğu gibi kalıyordu. Morgan kabadayılık taslıyacaktı. Bir köy Don Juan'ı olacaktı. Fertig'in yanına ilk gelişinde olduğu gibi. Bütün

mesele şunu bilmekteydi: Morgan, Fertig'in emri altında kalarak mı; yoksa bir saray entrikası çevirerek mi daha kazançlı çıkacaktı?

Hedges arkadaşına sık sık şöyle diyordu:

— «Bu keratayı bir gün kurşuna dizmek gerekecek!»

Fakat Fertig, Morgan'ın bir yurtsever olduğu yolunda beslediği düşünceden vazgeçmek istemiyordu. Ondan çok şeyler beklenebilirdi.

Bununla birlikte Morgan'ın metresi Sinang'ın, Allah'ın belâsı bir kadın olduğu düşüncesindeydi. Zaten 1943 yılının Mayıs ayında başka dertleri vardı. Yüzü yorgun, sinirleri gergindi. Smith'le Parsons da onun kadar gerilim içindeydiler. İkisi de birbirine karşı dehşetli kızgındı. İkisi de Fertig'in vericisinden yararlanarak MacArthur'un genel karargâhına bir rapor göndermiş; fakat hiçbiri raporunu ne ötekine, ne de Fertig'e göstermişti. Smith raporunu kara ordusunun şifresini kullanarak göndermiş, Parsons da donanmanın şifresini kullanmıştı. Kendisini heyetin başkanı sayan Parsons, Smith'in raporunu bahriyenin gizli servisine ulaştırılmak üzere kendisinin aracılığıyle göndermesi gerektiğini düşünüyordu. Smith ise: **«Ben kara ordusu gizli servislerinin temsilcisiyim,»** diyordu. Her ikisi de Fertig'e, diğerine telsizi kullanma izni verdi diye çok kızıyordu.

Başka zaman olsa Fertig bu işi çok komik bulurdu fakat, hiç de komik bir yanı yoktu. Raporlarda onun yeteneği üzerinde değerlendirmeler yapılmaktaydı. Genel karargâh yeterli görmezse, serüveni sona erecekti. Fertig ise bu serüvenin bitmesini hiç istemiyordu. Bir işe girişmiş ve onu iyi bir sonuca ulaştırmak istiyordu. Bunu yapacak tek insanın da kendisi olduğuna inanmaktaydı.

Zaten herkes sinirli, kaygılı ve kuşkuluydu. Bunun nedeni de çok güvenilir kaynaktan gelen bir haberdi. Buna göre Japonlar, bir tümen tutarındaki birliklerle 19 Haziran günü Batı Misamis'e saldıracaklardı. Haber, saldırı emrini kendi gözleriyle görmüş olan ajanlardan geliyordu. Fertig'in savuşup gitmeye bol bol vakti vardı. Fakat hem kaçmak, hem de Filipinliler'in gözlerinde, Mindanao'ya savaşmak için gelen Amerikan generali olarak kalmak... Bu iki işi birarada yapamazdı. Başka generaller kaçmışlar ya da teslim olmuşlardı. Fertig yüzündeki babacan otorite ve her şeyi bilen şef ifadesini korumaya çalışıyordu. Ne var ki kendini, civcivlerini yitiren bir tavuk kadar telâşlı hissediyordu. Dağdaki mağaralara, kovuklara yiyecek yığdırdı. Japonlar saldırıya geçtiklerinde telgraf ve telefon tellerinin kaldırılıp gizlenmesi için emirler verdi. Yapmak zorunda olduğu birsürü iş vardı. Meselâ genç Amerikalılar hindistancevizinden çıkarılıp yakıt olarak kullanılan alkolü içiyorlardı. Çabuk bitmemesi için onları iyi saklamak gerekti. Ayrıca, kıyıda genel karargâhın istediği gözetleme postalarını kurarak düşman kuvvetlerini güçsüz hâle düşürmesi de isteniyordu. Morgan'ın her şeyden önce sapına kadar bir yurtsever olduğuna kendisini inandırmaya çalışıyordu fakat, çevresinde yine de bir çeşit muhafız kuvveti kurmuş bulunmaktaydı. Tam kendisini Morgan kadar güçlü hissettiği anda, güvendiği kimselerin çoğunu Parsons ve Smith'le birlikte yola çıkarması gerekiyordu. İki subay gözetleme postalarının yerlerini seçene dek ikisine de kıyı boyunca bunlar kılavuzluk edecekler, yol göstereceklerdi. Ayrıca bu radyo istasyonlarının herbirinin başına bir subay koymak

gerekecek, bu da Fertig'in elindeki güvenebileceği adamların sayısını azaltacaktı.

Morgan, metresi Sinang'ın sözlerini dalgın dalgın dinliyordu. Kendini beğenmişliği yüzünden bu tavrı takınıyordu. Nitekim bağımsızlığını kanıtlamak için başka kadınlarla da yatıyordu. Fakat Sinang durmadan konuşuyor, kıskançlık göstermiyor, sadece gözünü açması için ona yalvarıyordu. Sonunda Morgan: **«Sinang'ın söylediklerinde galiba az buçuk gerçek payı var»** diye düşündü. Bu yüzden de Fertig'in karşılayışının kendisine başlangıçta göründüğü kadar sıcak olmadığı sonucuna vardı. Hattâ hiç sıcak değildi. Sözün kısası, Fertig ona hep yüksekten bakmıştı. İlk karşılaşmalarını hatırladı ve dişlerini gıcırdattı.

Fertig çok büyük işler yapmıştı, bunu kabul etmek gerekti. Morgan da az çok aşağılık duygusuyla kendi kendine: **«Onun yerinde ben olsam o kadar iş başarabilir miydim?»** Diye soruyordu. Sonra şu da bir gerçekti: Fertig boyuna beyaz papazlar, yeni gelmiş Amerikalılar, Hedges ve Avustralya'dan gelen o adamlar, o Parsons ve Smith'le birlikte görülüyordu.

Yoksa Amerikalılar, Filipinliler'i bu işlerden uzak tutmaya mı karar vermişlerdi?

Morgan, Hedges'den nefret ediyordu. Ayrıca yine bu Hedges, Morgan'ın eski düşmanları olan Lanao'daki Moro'larla bir anlaşma yapmıştı. Buna göre Lanao ilindeki Müslüman Maranaolar Hedges'in emrinde Maranao milisini kurmuşlardı fakat; adlarına rağmen bu, yine de bir Moro ordusuydu. Asıl görevleri kendi kesimlerini savunmaktı. Fakat Morolar Mindanao adasına kendi öz mallarıymış gibi bakıyorlar, Morgan da:

«Maranao milisi acaba hangi sınıra saygı göstermeye razı olacak?» Diye kendi kendine soruyordu. Hedges'in Morolara: «Savaştan sonra siz de kendi hükümetinize sâhip olacaksınız,» diye söz verdiğini söyleyenler bile vardı. Öte yandan Parsons'un ve Moroların okul öğretmeni Edward Kuder'in çabaları sayesinde, Salipada Pendatun binbaşı rütbesiyle Fertig'in emrinde hizmet etmeyi kabullenmişti. Bu da çok acayip şeydi. Kendisinden yana olan Cotabato Morolarıyle birlikte Fertig'den yana geçmesi için Pendatun'a karşı sağlam kanıtlar kullanmak ve birtakım ödünler vermek gerekmişti. Morgan: **«Bu ödünler ne olsa gerek?»** Diye düşünüyordu. Pendatun da yardımdan muhakkak kendi hissesini almıştı. Gerçekten Morgan orada yokken iki denizaltı gelmişti.

Morgan'ın gözlerini açmaya çalışan Sinang:

— *«Yardım kime gidiyor?» Diye sordu. «Direnme* hareketini sen kurdun, kurmay başkanısın fakat yardımdan kendi payını aldın mı? En iyi ayakkabıları, en iyi arabaları, en iyi yerleri Amerikalılara verdiler. Bir Thompson otomatik tabancası istedin mi Fertig: 'Vah vah, hiç kalmadı!' Diye cevap veriyor. Görüyorsun ya, sana karşı küçük çocukmuşsun gibi davranıyorlar!»

Morgan, Sinang'a inanmak istemiyorsa da genç kadın yine de o aşındırıcı çabalarını sürdürüyordu. Morgan da Mayıs ayının sonuna doğru, kendi durumunun bir bilânçosunu yaptı. Habercilerinin kulağı delikti: **«Sen yine halkın sevdiği kahramansın, askerler seni herkesten üstün görüyorlar. Bir bozuşma, ayrılma filân olursa bazı subaylara bile güvenebilirsin.»** diyorlardı. Fakat politik alanda kendi içgüdüsü Sinang'ın sezinlediği gibi ona da, aynı kuvvette olarak, «çok puan kaybetti-

ğini» haber veriyordu. Şuna karar verdi: Fertig'le olan durumunun açık seçik olarak hangi noktada olduğunu bilmesi kendi yararına idi. Fakat bunun için de açık vermemesi ve ona başvurmaması gerekiyordu. Bu olanağı ona, yardımcısı Yüzbaşı Fertalvero sağlayacaktı. Şöyle düşündü:

«Hedges Fertig'e çok bağlıdır. Efendisinin hoşuna gitmeyecek hiçbir şey yapmaz. Fertalvero'yu Lanao'ya gönderir, benim verdiğim birtakım emirleri Hedges'e ulaştırmasını söylerim. Hedges bu emirleri yerine getirirse; bu, Fertig'in ona benim dediklerimi yapmasını söylediği anlamına gelir. Böylece de Fretig'in bana karşı dürüst davrandığının kanıtını elde etmiş olurum. Hedges emirlerimi yerine getirmezse, o zaman da ben ne yapmam gerektiğini bilmiş olurum.»

Fertalvero bir hafta sonra süklüm püklüm geri geldi, şunları anlattı:

— «Geldiğimi önceden haber vermeksizin Amerikalı'nın komuta postasına girdim: 'Albay Morgan beni, Morolar'la sürdürülecek ilişkiler hakkındaki bazı talimatı size ulaştırmakla görevlendirdi' dedim. Daha talimat sözünü duyar duymaz Albay Hedges öylesine bağırıp çağırmaya başladı ki, oradan dokuz kilometre uzakta olan Japonlar bile duymuşlar ve herhalde bir volkanın lâv püskürtmeye başladığını sanmışlardır!»

Hedges sandalyesini öylesine kuvvetle savurmuştu ki, sandalye karşı duvara kadar yuvarlanmıştı. Sonra:

— «İyi dinle beni, pis herif!» Diye bağırmıştı. «Senin neyi temsil ettiğin de, seni buraya kimin gönderdiğini bilmek de vızgelir, tırıs gider. Şu kapıdan dışarıya çık, sonra yine içeriye girerek üst'ünü gerektiği gibi selâmla! 'Bunu yapamam'

diyorsan çabuk yıkıl git. Yoksa benimle başın belâya girer, buradan da sağ sâlim çıkamazsın!»

Bunun üzerine Yüzbaşı Fertalvero onun daha fazla konuşmasına meydan vermemiş, top güllesi gibi dışarıya fırlamıştı. Birkaç dakika sonra da Albay Hedges'in askerlerinden biri gelerek ona:

— «Yüzbaşı Fertalvero sizinle görüşmek istiyor,» demişti.

Hedges onun selâmına çok ters bir tavırla karşılık verdi:

— «Eeee, ne haber?» Diye sordu.

Bu kötü durumdan nasıl kurtulacağını bilemeyen zavallı Fertalvero da şöyle dedi:

— «Lanao ilinde komutan siz olduğunuza göre, bana verecek talimatınız var mı, onu sormaya gelmiştim.»

Hedges küçümser bir tavırla cevap verdi:

— «Hah, şimdi oldu. Önce kapıma bile vurmadan içeriye daldın, bana emir vermek istedin. Şimdiyse süt dökmüş kedi gibisin, benim sana emir vermemi bekliyorsun. Bu ne demek ve benden ne istiyorsun?»

Hedges bunu lâf olsun diye soruyordu. Filipinler'de işlerin nasıl yürüdüğünü çok eskiden beri bildiğinden, Fertalvero'nun ne istediğini de çok iyi anlamıştı. Daha onun odasına damdan düşer gibi daldığını gördüğü anda maksadının ne olduğunu kavramış, buna da sevinmişti. Çünkü Morgan'ı ilk fırsatta gebertme umudunu yitirmemişti. Fertalvero da ona belki bu fırsatı verecekti!

Fertalvero:

— «Efendim, ben buraya Albay Morgan'ın emir subayı sıfatiyle geldim,» diye söze başladı. Hedges sordu:

— «Emir subayı mı? Morgan o denli yükseldi demek! Fertig gibi yapmış olmak için o da kendine bir kurmay heyeti kurdu, desene!»

Fertalvero:

— «Evet efendim,» dedi. «Fakat bunun generalinki gibi bir kurmay heyeti olduğunu sanmıyorum.»

— «Peki, Fertalvero, kulaklarını iyi aç da beni dinle. Artık bu kadar maskaralık yeter! Senin buraya niçin geldiğini biliyorum. Morgan'ın yanına git ve o kerataya davranışları hakkında ne düşündüğümü söyle. Yok yok, bir şey söyleme. Çeneni kapa, Karı kız peşinde koşan o herife söyleyeceklerimi ben kendim söylerim, anlaşıldı mı? Şimdi defol haydi, yoksa kızarım haaa!»

Sinang, Fertalvero'nun anlattıklarını dinledikten sonra:

— «Gördün ya!» Dedi.

Bunun üzerine Morgan birçok gerillanın kendisinin yanında yer almasına yol açan sloganını tekrarlayarak, esrarlı bir tavırla:

— «Eli silâh tutan her yiğit Morgan'dan yana olur,» dedi.

Sinang şaşkın, kaygılı bir edâ ile ona bakıyordu. Morgan devam etti:

— «Fertig'i general yapan benim. Ben olmazsam o bir hiçtir. Generalmiş, ne çıkar bundan? Keyfi istiyorsa Tanrı olsun. Filipinli değil ki! Savaştan sonra ülkesine dönecek. Bense burada kalacağım ve Filipinliler'in başına geçeceğim!»

Sinang acı ve alaycı bir tavırla öfkeli öfkeli içini döktü fakat, Morgan sesini çıkarmadı. Bilmek istediğini Fertalvero sayesinde öğrenmişti. Ne düşündüğünü hiç kimseye söylemeyecekti; hattâ Sinang'a bile...

Japonlar Saldırıya Geçiyorlar

Bob Ball, McClish'in yardım isteyen ilk mesajını alır almaz içinden nehrin aktığı düzlük ülkeyi ve arkadaşlarının yüzlerini anımsadı. Çünkü, Agusan'da McClish'in komutası altında görev yapmıştı. Yine bu ovalarda bir saldırının yapılışını görmüştü. O manzarayı hiç unutmayacaktı. Yeşile çalan üniformalarıyle Japonlar, miğferlerinin üzerindeki ağlara saman sapları takmışlar, altın sarısı tarlalarda ihtiyatla ilerliyorlardı. Uzaktan bakılınca küçücüktüler, köye yaklaşırlarken kızıl şimşekler, kurşunî duman topakları ve toz bulutları havan mermilerinin her patlayışında havaya yükseliyordu. Damları palmiye yapraklarıyle kaplı, incecik duvarlı evler yanıyor, gerillalar çekilişlerini sürekli bir ateşle koruyarak geriliyorlardı. Ball, köylülerin tabana kuvvet kaçtıklarını, kadınların kucaklarında çocuklarıyle koşuştuklarını ve papazın kaygılı yüzünü anımsıyordu. Japonları durdurmak için boş yere çabalayan gerillaları kutsadıktan sonra gitmişti.

Robert Ball, Fertig'e:

— «Ne cevap vereyim?» Diye sordu. O da başını iki yana sallayarak:

— «Hiç!» Dedi.

Ball dehşet içinde kalmıştı: «Onları cevapsız mı bırakayım?» Diye sordu. «İyi ama generalim, McClish korkunç durumda!»

Fertig sâkin bir sesle:

— «Sen söyleneni yap. Bu pis durumda da ne yapmam gerektiğini bana öğretmekten vazgeç.»

McClish'ten bir mesaj daha geldi: Sekiz sandık cephane istiyordu, hem de çok acele. Çok bir şey

değildi. McClish de iki kanadından zorlu saldırılara uğramaktaydı. Ball yine sordu:

— «Hiç mi cevap vermeyeyim?»

Fertig kesip attı:

— «Eeee, kafa ütüledin be! Cevap verme, işte bu kadar!»

Fertig'in Ball'a söyleyemediği şey şuydu: Kesim komutanlarına sandıklar dolusu elmas yollaması nasıl olanaksızsa, sandıklar dolusu cephane yollaması da o kadar olanaksızdı. Üstelik yalan da söyleyemezdi. McClish'e adı var kendi yok sandıkların yola çıkarıldığını söylemek neye yarardı?

Fertig telsiz vericisinin bulunduğu kulübenin kapısını küt diye kapattı. Soğukkanlılığını koruyamadığı için kendi kendisine de öfkelenmişti. Ball'u azarlamak istememişti. Ondan özür dilese iyi olurdu fakat; bir general ne izahat verir, ne de özür diler. Bir teğmenin de aldığı emirleri yerine getirmekten başka yapacağı şey yoktur.

Fertig, Sam Wilson'a rastladı. Yüzü her zamankinden daha süzgün, hâli tavrı da her zamankinden daha sinirliydi. Çitle çevrili avludan geçiyordu.

Fertig sordu:

— «Banknot klişeleri sandıklara yerleştirildi mi, yola çıkarılacak duruma getirildi mi?»

Wilson:

— «Onsekizinci defa söylüyorum: Evet!» Diye bağırdı.

Fertig odasına girdi. Herkesin sinirleri gergindi. Başı dertte olan yalnız McClish değildi. Pendatun Malaybalay'dan gittikçe daha uzağa sürülüyor, telsizle habire mesaj üstüne mesaj gönderiyordu: Önce: **«Çekiliyorum,»** diye haber vermişti.

Fakat, bir saat sonra hâlâ tutunuyordu. Bir çeyrek saat sonra: **«Cephane lâzım,»** demişti. Sabahın saat 10'una doğru saldırıya geçmeyi düşünüyordu. Öğleden sonra beş kilometre daha gerilemek için çok ciddî nedenler karşısında olduğunu anlamıştı. Pendatun boşyere Moro değildi. Her zaman telâşlıydı fakat; telâşlı olsun olmasın, hep güç durumdaydı. Lanao ilinden telsizle yollanan raporlar Japonlar'ın bölüklerin komuta postalarına varana dek gerillaların bütün komuta postalarını pike bombardıman uçaklarıyle dövdüklerini bildiriliyordu. Bu ise Japon havacılarının vuruşları ve haberalma servislerinin işleyişi bakımından ilerlediklerini gösteren çok şeyler öğretiyordu. Uçaktan bakılınca palmiye yapraklarından yapılmış bütün kulübeler birbirlerine benzer. Japonlar bunlardan hangisinin bombalanması gerektiğini nereden biliyorlardı?

Cevap basitti: Gerekli bilgiler onlara ulaştırılmıştı. Fertig yüreklendirici tek bir rapor almıyordu. Japonlar, 1943 Mayısı'nın son haftası boyunca Cotabato, Agusan, Surigao, Doğu Misamis ve Lanao illerinin kıyıları boyunca ardarda saldırıya geçtiler. Güneydeki Davao'dan kuzeydeki Cagayan'a giderek Mindanao'yu ikiye ayıran merkezî yol üzerinde ilerliyorlardı. Söylendiğine göre bu saldırıya yirmibin Japon askeri katılmaktaydı. Bazıları da Japonlar'ın yüzellibin kişi olduklarını, arkadan başkalarının da geleceğini söylüyorlardı. Yine söylendiğine göre Japonlar Fertig'in yerleştiği il olan Batı Misamis'e özel bir saldırı hazırlıyorlardı. Fertig'in içgüdüsü, bu söylentiye inanmasını öğütlüyordu.

Öğütten başka verecek şeyi olmadığından, Fertig bütün kesim komutanlarına ayrıntılı talimat gönderdi. Başlıca kaygısı, Japonlar'ın ikmâl ve

iaşe almalarını engellemekti. Onun için McClish'e şu mesajı gönderdi:

«Sivil halkı gerilere gönder, saldırıya uğrarsan karşılık verme, her akşam asker gönder, bunlar gizlice tarlalara sokulsunlar. Bambudan yapılmış rüzgâr siperlerinin ardına gizlensinler. Şafakla birlikte pirinç toplamaya gelenlerin üzerine ateş açsınlar. Bu işçilere eşlik eden Japon nöbetçileri karşı saldırıya geçmeye vakit bulamadan hemen kaçıp gitsinler.»

Bu emirlerin noktası noktasına yerine getirilmesi sayesinde Japon saldırısı biraz yavaşladı. Fakat baskı gücünden hiçbir şey yitirmedi ve tek bir Japon'un bulunmadığı Batı Misamis ilinin durumu gittikçe daha acayipleşti. Fertig'in çektiği yarım baş ağrıları artıyordu. Uzun aylardan beri ilk kez olarak da bir dizanteri krizi geçirdi. Ve 1943 Mayısı'nın son günü yorgun, bitkin, hasta bir adam, günlüğünü açarak kimseye söyleyemediği şeyleri oraya yazdı:

«Bizim ilde barışla geçen bir ay daha sona eriyor... Parsons'la Smith şimdi uzaktalar. Pendatun hâlâ benden aldığı emirler üzerinde tartışma yapmakla meşgul. Hedges, Lanao'ya döndü. Japonlar her yerde saldırıyorlar fakat, bizim örgüt bir ay daha yaşadı. Daha sağlam oldu. Misamis'e acaba niçin saldırmadılar? Aklım almıyor. Her gün onları bekliyorum. Saldırılarına başka yerde olduğu gibi burada da başlayabilirlerdi. Acaba mahallî Japon makamları faaliyetlerimizin önemini açığa vurmak istemediler de ondan mı? Dikkate değer bir şey de şu: Japonlar bizden yasadışı insanlar gibi sözediyorlar hep. Bizi örgütlenmiş bir güç saymamakta diretiyorlar. Yasadışı insanları teslim olmaya çağırıyorlar ve komutanları olan general, Moroların silâhlarını bırak-

tıklarını söylüyor. **Bütün hava keşiflerine son verdiler. Umarım bizi görmezlikten gelmeye devam ederler. Avustralya'da durumumuz hakkında en ufak şey bilmiyorlar. Bizi sadece başıbozuk çeteler sayıyorlar. Tek umudumuz Parsons'da: Oraya dönünce hakkımızda düşünülenleri değiştirtebilecek tek insan o.»**

Mindanao'nun haritasını inceleyince içi hiç de rahat etmiyordu. Japonlar Misamis'e saldırırlarsa dağa çıkmaktan başka yapacağı şey kalmayacaktı. Ne var ki orada da varlığını sürdürüp geçinmesi olanaksızdı.

Günlüğündeki notlarına:

«Belki dağlarda savunma mevzileri yapmam gerekirdi,» diye itiraf ediyor; **«Fakat mevzi savaşından oldum olası anlamamışımdır.»** Demekten de çekinmiyordu. O sayfasına da şöyle son veriyordu:

«Amerikalılar yakında saldırıya geçmezlerse hapı yuttuk demektir. Düşmanın güçlü bir saldırısına karşı koyacak hâlde değiliz.»

1943 Mayısı'nın bu son gününde Fertig'in kafasını kurcalayan kaygılar çok yerindeydi. General Morimoto, Fertig'in komuta postasının bulunduğu bölge üzerindeki keşif uçuşlarını durdurduğuna göre; bu onun, ihtiyacı olan bütün resimleri elde ettiğini ve artık boş yere benzin harcamayı gereksiz bulduğunu gösteriyordu. Bu resimlerden birer takımı büyük ölçekli kurmay haritalarını, bağlantı eksenlerini ve bölükler arasındaki sınırları da gösteren ayrıntılı emirler; saat, saat ele geçirilmesi gereken hedeflerle birlikte bütün bölük komutanlarına verilmişti. Mindanao'da öteden beri yapılan Japon harekâtının tersine olarak, şimdi yapılması tasarlanan (Big Voice - Büyük

Ses) harekâtı basit bir yağma akını değildi. Amacı Fertig'in telsiz istasyonlarının yerlerini açık seçik bulmak ve susturmak, gerilla birliklerini yoketmek, Fertig'i öldürmekti. General Morimoto saldırıyı inceden inceye hazırlamıştı. Çünkü düşmanın sağlam biçimde siperlendiğine ve iyi silâhlanmış olduğuna inanıyordu.

Tasarlanan saldırı Morimoto'nun elinde olmayan nedenlerle birkaç kez daha ileri bir tarihe ertelenmişti. Morimoto'nun öfkesi geçmemişti fakat; bir Amerikan denizaltısının gelişi, Manila'daki kurmay heyetini bir tarih saptamak zorunda bırakmıştı. Bu da 26 Haziran'dı. Yâni Mindanao ovalarında yağmur mevsiminin hemen hemen başlangıcına yaklaşıyordu. Fakat her şey hazırlanan plâna uygun olarak cereyan ederse, harekât büyük yağmurlardan önce bitecek, ondan sonra da Batı Misamis'i yağma etme işine girişilebilecekti. O zaman Morimoto kurmay heyetine adada artık tehlike kalmadığını bildirebilecekti.

Haziran ayı başındaki üç hafta Morimoto'nun emrindeki Japon kuvvetleri çıkarma manevralarını tekrarlarlarken, Fertig de yardımcılarıyle birlikte savunma plânlarını harıl harıl tekrar gözden geçiriyordu. İli birkaç gerilla komutanlığına bölmüştü. Her komutan kıyıdan ülkenin içine doğru giden belirli bir kesimden sorumluydu. Fertig kesimlerden her birinin içinde pusular kurmaya elverişli belirli sayıda yerler seçmişti. Seçtiği, çok esnek olan savunma sistemi, derinliğine düzenlenmişti. O bunu, «**Kuştüyü örtü sistemi** diye adlandırıyor ve şöyle tanımlıyordu:

— «Japonlar gelip de bu sisteme çarptıklarında bir iz bırakırlar fakat, hemen ardından iz siliniverir. Onlar yaklaştılar mı geri çekilip kanatla-

rına sokulun, arkalarına sarkın. Öyle ki, düşman bu yüzden ancak ayağının altındaki toprağı gerçekten işgal etmiş olacaktır. Bir adım ilerledi mi yeni toprak kazanacaktır, ama o zaman da elindeki toprağı kaybedecektir.»

Fertig bu açıklamasını Filipinlilerin konuştukları İngilizce'yle yapıyor, dinleyicilerinin kendisini iyice anlayıp anlamadıklarını denetlemek için arasıra duruyordu. Tek bir el silâh atışıyle bir Japon devriye kolunun tam bir çeyrek saat durdurulabileceğini hatırlattı. Bu, silâh sesinin nereden geldiğini saptamak, bunun üzerine karşılık vermek için ne yapmak gerekeceğini kararlaştırmak için gerekli zamandı.

— «Niyetlerinin ne olduğunu anladığınız anda kafanızı çalıştırın. Çabucak ateş edip sonra savuşun, anlaşıldı mı? Sekiz dakika bir çarpışma için uzun zamandır. Hem de çok uzun. Ateş edip kaçmakla yetinin. Tamam mı?»

Subaylarına şu öğütleri de verdi:

— «Toplanma yerini pusuyu kurduğunuz yerden biraz uzakta, karşılıklı değil de tek taraflı olarak seçin. Askerlerinizin her biri oraya ayrı yollardan gelsinler. Şefin yeri yakında olmalı. Toplanma yeri de pusunun kurulduğu yerden beşyüz metreyi aşkın uzaklıkta olmamalı. Kuşatılmayı önlemek için toplanma yeri kanatların biri üzerinde olmalı.»

Fertig'in düşüncesi şuydu:

Japonlar'ı birçok çarpışmalarla bitkin hâle getirerek tahkimli mevkilerde siperlenme zorunda bırakmak. Böylece bir yere kımıldanamazlardı. Fertig emirlerini subaylara ilkin sözlü olarak verdi. Onlar da bu sözleri çeşitli diyeleklere çeviriyorlardı. Sonra bunların peşinden basılı olarak

ayrıntılı talimat gönderdi. Kıyıdaki savunma tesislerini, pusular için seçilen yerleri, toplanma noktalarını denetleyerek yaptığı plânın zayıf yanlarını arayıp bulmaya çalıştı. Görünürde bu plânın tek sakıncası, meslekten yetişme bütün Amerikalı subayların bunu uygulanamaz bulmalarıydı.

26Haziran günü yaklaştıkça Fertig kendi kendine:

«Elimden gelen her şeyi yapsam bile daha uzağa gidemem,» diye düşünüyordu. Bununla birlikte, taktik başarılı olursa Japonlar karşılarında kuştüyü bir örtüden başka şey bulamayacaklardı.

25 Haziranı 26'ya bağlayan gece şu haberi aldı: Savaş ve taşıt gemilerinden oluşan bir Japon filosu Batı Misamis yönünde ilerlemekteydi. Heyecana kapılmadı. Bu filo herhalde Pasifik'in güneyine gidiyordu. Ya da böyle bir filo yoktu. Filipinli bir balıkçının bir hücumbot gördüğü her sefer, bot bir filo oluveriyor, hemen Fertig'e alârm işareti veriliyordu. Japonlar gerçekten geliyorlarsa bile Fertig tasarladığı şeylerden fazla olarak ne yapabilirdi ki?

Erkenden yattı ve uzun süreden beri ilk kez, deliksiz bir uyku çekti.

Fertig uyurken Japonlar da Panguil ve Pagadian körfezlerinin açığında, Batı Misamis'in de kuzeyinde mevzileniyorlardı. Gemiler, bütün ışıkları sönük olarak, sessizliğin içine gömülmüşlerdi. Şafak sökmesi bekleniyordu. Gemilerden birinde Japon ordusunun kırk yaşlarında kadar olan bir yüzbaşısı uyumuyordu. Kendisini belki de Wendell Fertig'la karşılaştıracak olan talihin bu garip cilvesini düşünüyordu. Acaba onu tanıyacak mıydı? Colorado'daki La Junta okuluna gitmekte ol-

dukları zamandan beri birbirlerini görmemişlerdi. Wendell'i çok iyi anımsıyordu: Sınıfının her zaman birincisiydi. Basketbol takımının da çok iyi bir ileri oyuncusuydu. İşte şimdi de Japon subayının görevi, fırsat bulursa Wendell'i öldürmekti.

Fakat talihin garip cilveleri çeşitli tarzlarda ortaya çıkar. Şafak sökünce işler katiyen Morimoto'nun -ya da hattâ Fertig'in- öngördükleri gibi olup bitmedi. Japon kruvazörlerinden biri, kurşunî'ye çalan süt rengi gün ışığını bir borda atışının kızılımtrak parıltısıyle yırtınca destroyerlerin, asker taşıt gemilerinin, çıkarma teknelerinin kara yığınlarını birkaç sâniye süreyle aydınlattı. Fakat her şey de o andan itibaren ters gitmeye başladı.

Toz Olan Bir Ordu

Teğmen Kiyo, yönünü Malindang dağının koyu renk silûetine göre saptayarak Iligan körfezi üzerinden uçuyordu. Gecenin karanlığına gömülmüş bütün kıyı boyunca küçük küçük ışıkların kırpıştığını görüyordu. Biraz sonra günün ilk ışıkları bulutları delecekti. Genç havacı doğan güneşin güzelliklerini düşünüyordu ki, tam o sırada denetim subayının kendisiyle kruvazörden konuşan kişiliksiz sesini duydu.

Kruvazör kara bir ok gibi kuzeye doğru yol alıyordu. Kiyo'nun kruvazörle kara arasında gördüğü daha küçük öbür iki ok da destroyerlerdi. Borda ateşlerinin turuncu renkteki alevlerini görüyordu. Bunların hemen ardından, kıyı boyunca parıldamalar göze çarpmaktaydı. Sağ yanında parmak gibi daracık Panguil körfezini, onun bitiminde de başka ışıkların parıldadığını gördü. Bir-

likler Tangub'a çıkıyorlardı. Daha ileride zaman zaman karanlığı delen şimşekler, herhalde Pagadian körfezine yapılan çıkarma harekâtını gösteriyordu.

Teğmen Kiyo ilk bombalarını salıvermek için yükseldi. Sonra alçaldı, ağır makinelilerinin tetiğine bastı. İzli mermilerin ağaçlar arasında çaktırdıkları şimşekleri gözledi. Kumsal üzerinden yere sürtünürcesine uçtu. Mermiler burada küçük kum volkanları açıyorlardı. Ağaçların bombardıman edildiği bir boşlukta kaçan bir adamı andıran bir gölge gördü, onun üzerine ateş etmek için döndü.

Teğmen Kiyo filotillasını böylece yönetti ve cephanenin bitmesine, benzinin de hemen hemen tükenmesine dek bu gidiş gelişi sürdürdü. Sabahın ilk ışıklarıyle birlikte uçaklar doğan güneş yönünde ilerlediler. Beri yandan da çıkarma gemileri asker taşıt vapurlarından uzaklaşıp karaya ulaşıyorlardı.

Karşılık veren olmamıştı ve bombalarla obüslere rağmen hindistancevizi ağaçlıkları birkaç tane bükülmüş yahut yan yatmış ağaç dışında hemen hemen sapasağlam duruyordu. Teğmen: **«Yere indikten sonra haberalma subayına ne gibi tekmil haberi verebilirim,»** diye düşünüyordu. Koşarken gördüğünü sandığı adam dışında bildirilecek hiçbir şey yoktu.

Tudela; Misamis'le Jimenez arasında, yarı yolda bulunan küçük bir kasabaydı. Bu kasabanın güneyindeki bir hindistancevizi bahçesinin bir yerinde, Teğmen Primitivo Bacarisas askerlerini yüreklendirmek için onlara söylev veriyor; yüksek sesle şöyle diyordu:

— «Geri gelin orospu çocukları! Japonlar kıyıya geliyorlar!»

— «Evet ama, toplarıyle geliyorlar. Japonlar bizi öldürecekler!»

— «Öldürürlerse biz de ölürüz! Hücum!»

Böyle derken denizi gösteriyor, kendisi de en önde denize doğru koşuyordu. Arkasına dönüp baktığında askerlerinin üçte birinin kendisini izlediklerini, fakat acele etmediklerini gördü. Bağıra bağıra bir emir verdi fakat, sesi hemencecik bir patlamanın çatırtıları arasında kayboldu. Bütün kumsalın havaya uçtuğunu sandı. Bir kara duman, subayın önünü görmesine engel oluyordu. Kendini bir çukura attı, bombardımanın bitmesini bekledi. Fakat şimdi de bombalar gökten düşüyordu.

— «Allah kahretsin, bu çukurun içinde bile görüyorlar beni! İnsan topların karşısında saklanır fakat, uçaklardan saklanamaz. Uçaktaki pilot isterse senin üstüne bile işer!»

Hindistancevizi ağaçlarının arasından geçip askerlerinin yanına ulaştığı zaman, yoklama yaptı, sonra da onlara:

— «Gelecek sefer arkanızdan yürüyeceğim, kim kaçmaya kalkışırsa üzerine ateş edeceğim!» Dedi.

Uzaktan gelen bu gökgürültüsünün ilk gürleyişinde Fertig uyandı. Çabucak üniformasını giydi. Koşar adımla komuta postasının avlusundan geçti. Tam o sırada birinci uçak, iyice yana yatmış olduğu hâlde, güneyden çıkageldi.

Crisanto'ya:

— «Yok yok, ateş etme. Çok yüksekteler!» Dedi.

Crisanto otomatik tabancasının namlusunu in-

dirdi. Fertig uçakları sayarken o da onların başı üzerinden geçişlerini seyretti. Onbeş uçak vardı.

Saatine baktı. Aradan elli sâniye geçmişti ki, hafif bir rüzgâr bombardımanın boğuk homurtusunu getirdi.

İki sâniye içinde ses iki kilometreye yakın bir kesimde yer değiştirdi. Onbeş kilometre kadar kuzeyde ne oluyordu?

Fertig, Crisanto'ya:

— «Japonlar Tudela'ya çıkıyorlar,» dedi. Komutanın, Japonlar'ın niyetlerini saatine bakarak anlayabildiğini gören Crisanto ona hayran kaldı.

Fertig odasına girerken Filipinli yardımcısı Teğmen Reyes'in telefonda birisine acele acele cevaplar verdiğini gördü. Fertig'i görünce, teğmen telefonu kapadı.

Fertig:

— «Ne haber?» Diye sordu.

Reyes:

— «Her yanda birsürü Japon var,» diye cevap verdi. «Tucura'ya, Tangub'a, Aloran'a çıkıyorlar. Söylendiğine göre Aloran'da körfezin kıyısından Oroquieta'ya doğru ilerliyorlarmış.»

— «Tundela'dan ne haber?»

— «Bilmiyorum.»

— «Hatta kim var?»

— «Aloran, generalim.»

Fertig alıcıyı kulağına götürdü:

— «Ben General Fertig. Siz kimsiniz? Alo, alo! Cevap versenize yahu! Alo?»

Vericiyi birdenbire Reyes'e uzattı:

— «Kapattı dangalak. Onu bir daha ara,» dedi.

O sırada içeriye giren Hedges sordu:

— «Ne oluyor Wendell?»

— «Ben de onu öğrenmeye çalışıyorum.»

Reyes:

— «Cevap vermiyorlar,» dedi.

— «Peki, Jimenez'i bir ara bakalım.»

Hedges:

— «Ben Lanao'ya dönsem iyi olacak. Yükler hazır,» dedi.

Dört ton cephaneden, ilâçtan, telsiz malzemesinden sözediyordu. Bu, iki hafta önce denizaltının getirdiği son yükten kendi payına düşen miktardı. Teslim almak için Lanao ilinden gelmiş, sandıklar da mandaların çektiği kızaklara yüklenmiş, kıyıya indirilmeye hazır bir şekilde bekliyordu. Gemiyle Panguil körfezinin öbür yakasına gönderilecek olan bu sandıklar, Hedges'in Kolambugan'daki komuta postasına ulaştırılacaktı.

Fertig:

— «Bekle de ne olup bittiğini anlayalım,» dedi. «Galiba kıyı boyunca karaya çıkıyorlar!»

Reyes haber verdi:

— «Komutanım, Jimenez de cevap vermiyor.»

Reyes öteden beri hep güleryüzlüydü. Fakat şimdi gülümsemiyordu. Yüzü teninden daha kara bir hâl almıştı.

Fertig:

— «Tudela'yı dene bakalım,» dedi.

Hedges de söze karıştı:

— «Yaptıkları çıkarma yüzünden Japonlar'ın işleri başlarından aşkın olsa gerek. Onlara çaktırmadan aralarından geçebilirim sanıyorum. İki çıkarma grubu arasından geçip giderim.»

Fertig cevap verdi:

— «Ellerinde uçak var. Bu ikmâl malzemesi çok değerli. Bir tekini bile kaybetmemek gerek. Ben ne olup bittiğini öğrenmeye çalışırken sen de adamlarını yola çıkar.»

Reyes:

— «Telefon kuzeyde çalışmıyor galiba, Tudela da cevap vermiyor. Herhalde hatlar kesik,» dedi.

Fertig saatine baktı. Güneş şimdi yakmaya başlamıştı, tropiklerde şafak kaplan gibi birden söker. Fakat var hızıyle koşsa bile, bir Japon askerinin karada yeterince uzağa dek gidip telefon hatlarını kesmiş olması imkânsızdı. Bu işi bir bomba yahut bir obüs yapmış olabilirdi.

Fertig, Reyes'e:

— «Japonların nerede karaya çıktıklarını bilmem gerek. Kaç kişiler, nereye gidiyorlar, ellerinde ne gibi silâhlar var. Aloran'da o adamları gördüğün zaman, sana ne dediler?»

— «Komutanım, bu adamların ne dediklerini siz de bilirsiniz. Hep: 'Çok, pek çok Japon var' derler. Ben: 'Kaç tane? On mu, yüz mü, bin mi? Yoksa topu topu altı kişi mi?' Diye sorarım. Onlar: 'Belki ellibin!' Diye cevap verirler.»

— «Ellibin mi?»

Reyes:

— «Evet, ben biliyorum fakat, onlar bilmezler,» dedi.

Fertig:

— «Aloran'dakileri telgrafla bul,» dedi. «Albay Morgan'a, söyle buraya gelsin!»

Reyes dışarıya çıktı. Hedges de kapıya doğruldu. Fertig:

— «İhtiyatsızlık yapma Charley,» dedi.

— «Sen de yapma kardeşim.»

— «Yükleri de yolda kaybetme.»

— «Sen onu hiç merak etme.»

Fertig telefonu açtı, Bonifacio'daki telsiz kesiminin aracılığı ile güneyi bulmaya çalıştı.

Hattan hiç ses gelmiyordu. Bu da Japonların Fertig'in genel karargâhıyla Bonifacio, telsiz kesimi arasında, Tangub'da karaya çıktıklarını göstermekteydi.

Reyes:

— «Aloran'a telgraf çekmek olanaksız, Aurora hattından başkası da yok,» diye haber verdi.

— «Onlar ne diyorlar peki?»

Aurora Bonifacio'nun güneyinde, Pagadian körfezine giden yolun üzerindeydi.

— «Japonlar Tucuran'a çıkıyorlar. Sayılarının ne kadar olduğu bilinemiyor. Fakat bazı birlikler Pagadian, başkaları da Aurora üzerine yürüyorlar.»

Fertig: **«Bizim telsiz kesimini kıskaç içine almak istiyorlar,»** diye düşündü, sonra devam etti:

— «Aurora'ya söyle: Bir şey öğrenir öğrenmez bize bildirsinler.»

— «Söyledim.»

— «Albay Morgan nerede?»

— «Haa, efendim, Albay Morgan gitti. Arabasına binmişti. Sizin onu görmek istediğinizi söyledim. 'Generale söyle, Tangub'da savaşmaya gidiyorum' dedi.»

Hiç değilse bu, bir harekât başlangıcıydı. Kurmay başkanı olarak Morgan'ın yeri, görünüşe göre komuta postasıydı fakat; Morgan kurmay su-

bayı olmaktan çok askerdi. Japonlar saldırıya geçerlerse Misamis'in güneyindeki çevrelerin savunmasını sağlaması daha önce kararlaştırılmıştı. Fertig, Morgan'ın böyle çabuk harekete geçmesine çok sevindi. Lanao'ya ve Mindanao'nun içerilerine doğru kaçmak için Panguil ve Pagadian körfezleri arasında serbest bir karayolunu elde bulundurmak çok gerekliydi. Bunu yapabilecek tek kişi de Morgan'dı. Japonlar yarımadanın tabanını keserlerse, Fertig kapana kıstırılmış olacaktı.

Demek Morgan güneydeydi. Fakat bütün ötekiler neredeydiler? Neler olup bitiyordu? Savaşlar ilk silâhın patlayışından önce kazanılır veya kaybedilir. Savaş başladıktan sonra, hele elde yedek kuvvetler de yoksa; artık yapılacak büyük bir şey de yoktur. Bu yüzden de Fertig, daha sonraki heyecanlı saatleri telefon, telgraf ya da telsizle temas kuramadığı kesimlerin komutanlarına ulaklar göndermekle geçirdi.

Özellikle merkez telsiz kesimi için kaygılanıyordu. Çünkü onun vericisi MacArthur'un genel karargâhıyla temas kurabilen tek araçtı. Ancak öğleye doğru bir ulak şu haberi getirdi: **«Genç Amerikan subayları kesimdeki cihazları söktürmüşler, sandıklara yerleştirmişler, mandaların çektiği kızaklara yükletmişlerdi. Kıyıyı boşaltmak gerekirse bunlar dağda saptanıp daha önce hazırlanan yere taşınacaklardı.»**

Fertig sordu:

— «Japonlar çok yakında mıydılar?»

Ulak:

— «Evet komutanım,» dedi. «Japonlar henüz gelmemişlerdi fakat, belki birçok Japon gelecek.»

— «Onları gören olmuş mu?»

— «Evet komutanım. Ama belki de çok yakında büyük sayıda Japon gelecek.»

Fertig içinden küfürü bastı. Çok yakında demek bir saat, yahut yarın, yoksa gelecek hafta anlamına gelebilirdi. Belli olan şuydu ki, telsiz kesimi paniğe kapılmış, Japonlar'ın hangi yönde ilerlediklerini öğrenmek için ve emir gelmesini beklemeden savuşup gitmişti.

Fertig matbaa harfleriyle talimat yazarak telsiz kesimine bulunduğu yerde durması, vericiyi yeniden kurması ve hemen işletmesi için emir verdi. O olmazsa ne Avustralya ile temas kurabilecek, ne de Mindanao'nun öteki illerinde bulunan gerilla komutanlarıyla haberleşebilecekti. Emirleri bir ulağa verdi, sonra komuta postasını başka yere taşımak için hazırlığa başladı.

O sırada Fertig, Misamis kentinin güneybatısında, Tangub ve Bonifacio'ya giden yol üzerinde bulunuyordu. Komuta postası, damları palmiye yapraklarıyla kaplı, yoldan geçenlerin gözlerinden ağaçlarla saklı küçük bir yapılar grubundan oluşmaktaydı. Fertig, Misamis üzerine bir hava akını yapılacağını gözönünde bulundurarak, buraya üç hafta önce yerleşmişti. Fakat düşman çıkarması yüzünden, bundan sonrası için seyyar bir sahra komuta postası kurmak çok gerekliydi.

Fertig kamyonunu Filipinli Yüzbaşı Lagman ve resmî defterlerle birlikte, daha önce seçtiği gerideki mevzie gönderdi. Demir kutulara yerleştirilen öteki belgeler de komuta postasının yakınında toprağa gömüldü. Fertig günlüğünü, şifre belgelerini ve haberalma servisinin fiş kutularını, son denizaltının kendisine getirdiği acayip evrak çantasına yerleştirdi. Eğer birisi açılışındaki şifreyi bilmeden bu çantayı açmaya kalkışırsa küçük

bir patlamaya sebep olacaktı. Patlamayı fosforla çıkan bir yangın izliyecek, çantada ne varsa hepsini yakıp kül edecekti.

Çantası bir elinde, tüfeği öbür elinde, göğsünde çaprazlama duran harita çantasının ve dürbün kutusunun kayışları, belinde fişeklikleri, palaskasında matarasıyla tabancası asılı olduğu hâlde, Fertig komuta arabasına bindi. Dürülü battaniyeleriyle arka çantası daha önce arabaya yüklenmişti. Şoför Placido, eskiden sâhip olduğu otobüs şoförü unvanına, Mindanao'nun en büyük hırsızı unvanını da eklemişti. Crisanto'nun yakın arkadaşıydı. Direksiyona geçti. Yanına Crisanto oturdu. Reyes'le Fertig de arkaya geçtiler.

10'uncu Askerî Bölge'ye komuta eden generalin seyyar sahra komuta postası, Fertig'in ulaşım araçları bozuk olduğuna göre, bilemediği şeyleri gözüyle görebilmesi için ilkin kuzeye doğru yol aldı. Ardında iskelet hâlinde bir kurmay heyeti bırakıyordu. Bu kurul kendisine Morgan'ın ve Aurora garnizonunun mesajlarını iletecekti.

Fertig şöyle düşünüyordu: **«Morgan'ın ustalığı yarımadanın bu bölgesindeki arazinin sarplığına eklenince Japonları yeteri kadar geciktirecek, ben de gidip kuzeyde olan bitenleri görmeye vakit bulabileceğim.»**

Fertig'in altı ay önce bir kurtarıcı olarak baştan başa geçtiği bu yol; şimdi başlarında kocaman çıkınlar taşıyan kadınlarla, hantal mandaları önleri sıra süren kaygılı erkeklerle doluydu. Hiç kimsenin nereye gittiğini ve niçin yola çıktığını bilmez gibi bir hâli vardı. Fakat herkes başka bir yere gitmek gerektiğine iyice inanmış bulunuyordu.

Fertig'in arabası toz bulutları kaldırıyor, her-

kes de araba geçerken yüzünü bir bez parçasıyla örtüyordu. Fakat hiç kimse generale: «Merhaba!» diye seslenmedi. O sırada Fertig teni zeytin rengine çalan birisini gördü. Beyaz bir elbise giymişti, başında bir panama şapka vardı. İaşe dairesinde küçük bir memurdu. Fertig'in arabası yanından geçerken terbiyeli terbiyeli şapkasını çıkardı. Gören de onu pazar günü gezmeye çıkmak için giyinmiş sanırdı.

Misamis sokaklarında kimseler yoktu. Güneşli meydandaki sessizlik öylesine büyüktü ki, uzakta atılan silâhların patlayışları duyuluyordu. Batıda, dağlardan dimdik bir duman sorgucu yükseliyor, rüzgârın etkisiyle yatık bir hâl alana dek bu diklik devam ediyordu. Duman çok uzaktaydı fakat yaman bir yangın yüzünden çıktığı besbelliydi. Fertig içinden: **«Hangi köy yanıyor acaba?»** Diye geçirdi.

Belediye dairesindeki eski komuta postasının yarı yarıya boş olan odalarında, yola çıkış hazırlıklarına hız veriliyordu.

Filipinli bir yüzbaşı Firtig'e şunları anlattı:

— «Komutanım, Japonlar Tudela'da karaya çıktılar, buraya geliyorlar. Bütün bildiklerimiz bu kadar. Haaa, Japonlar Labo'ya da varmışlar.»

Labo, Misamis'in birkaç kilometre kuzeydoğusunda bulunan küçük bir kasabaydı. Fertig, yüzbaşıya:

— «Kentin giriş noktalarına asker yerleştir, ulakların getirdikleri haberlere elkoyup bana ulaştırsınlar,» diye emir verdi. Bir haritayı da masanın üzerine yaydı. Görünüşe göre Japonlar kıskaç hareketine girişmiş bulunuyorlardı.

Fertig sordu:

— «Tudela'dan beri ne gibi bir hızla ilerliyorlar? Bizimkiler onları geciktirebiliyorlar mı?»

Yüzbaşı:

— «Komutanım, elimizde fazla asker yok, çoğu da kaçıyor. Tudela kumsalında bizim askerlerden tek bir tane kalmıştı. Ama yalnız başına savaşamayacağı için sonunda o da kaçtı,» dedi.

Fertig sonradan, ilk Japon salvolarının kendi ordusunu hemen hemen yokettiğini öğrenecekti.

Fertig bir saat kadar sonra Japonlar'ın yaklaştıklarını görünce yine yola çıkarak gerideki komuta postasına geldi. Orada da şunu öğrendi: Başlıca telsiz postası yeniden monte edilmiş fakat yağmurdan ıslanınca kısa devre yapmıştı. Aurora ile telgraf teması hâlâ devam ediyor, fakat oradan hiçbir haber gelmiyordu.

Patikalar Tangub'a kadar serbest olduğu hâlde ulaklar Morgan'la ilgili hiçbir haber getirmiyorlardı. Akşam üstü Misamis'ten gelen ulaklar havadis getirdiler: Japonlar herhalde gece bastırdığı için kentin önünde durmuşlardı. Tudela'da birçok sivil, bombalar yüzünden ölmüştü. Japonlar bombardımanlarla sivil halk arasında dehşet yaratmak istiyorlardı. Dolaşan söylentilere göre Sinonoc'ta karaya çıkmışlar, Jimenez üzerine ilerliyorlardı. Aloran'a çıkmış olanlar, Fertig'in kurmuş olduğu sivil hükümetin merkezi olan Oroquieta'ya saldırıyorlardı. Saldırı sırasında Chick Parsons, Sam Wilson ve Fritz Worcester, Jimenez'deki Casa Ozamis de Madam Carmen'in yanında bulunuyorlardı ve Fertig'in bunların kaçıp kaçmadıklarını bilemiyordu.

O gece yatarken dehşetli başı ağrıyordu...

Oroquieta'da sıkışıp kalmış olan rahip Healy,

kentten nasıl çıkacağını düşünüyordu. Sonunda gidip Japonları bulmaya karar verdi. Sokağın karşı kaldırımında dört Japon vardı. Bir subayla üç erdi. Fakat tam rahip Healy okulun saçağının gölgesinden ayrılacağı sırada, Japon subayı askerlerine bir şeyler söyledi, papazın yanına gitmek için güneşten cayır cayır yanan sokağın bir kıyısından öbürüne geçti.

Japon yüzbaşı Amerikan şivesine çalan bir İngilizce'yle:

— «Günaydın peder,» dedi.

Rahip Healy biraz şaşırmıştı. Bu Japonun, ülkesinde bulunan az sayıdaki Katolikler'den biri olduğunu sanıyordu:

— «Tanrı seni takdis etsin evlâdım,» diye cevap verdi.

Sonra da derdini anlattı:

— «Elâdım. Ruhanî bölgeme dönme izni alabilmem için kimi görmem gerek?»

— «Ruhanî bölgeniz nerede?»

— «Tangub'da.»

— «Burada, Oroquieta'da ne işiniz var öyleyse?»

— «Bir rahip her yerde kendi kutsal görevinden başka ne yapar ki?»

Japon gülümsedi:

— «Tangub'a gitmenize izin verirsem General Fertig'in nerede olduğunu bana söylersiniz belki, ha?» Dedi.

Rahip:

— «General Fertig mi?» Diye tekrarladı. Ablak yüzünde ve mavi gözlerinde tam bir masumluk ve bilgisizlik ifadesi vardı.

Subay hecelerin üzerine basa basa:

— «Wendell Fertig,» dedi. Yurttaşlarının tersine olarak, «L» harfini güçlük çekmeden söyleyebiliyordu.

Rahip Healy:

— «Haaa, evet. Ondan sözedildiğini duydum,» dedi. «Fakat onunla tanışmak mutluluğuna erişmiş değilim. Nerede bulunabileceği hakkında en ufak bir fikrim yok!»

Japon, İrlandalı'ya gülerek bakıyordu:

— «Wendell'i bir daha görürseniz ona: 'Çok ihtiyatlı ol, bulunduğun yeri bildirene ödül verilecek. Japonlar seni ele geçirirlerse savaşın biteceğine inanıyorlar' deyin.»

Subay bunları söyledikten sonra devam etti:

— «Peder, hayatım sizin elinizde. Bunları size söylediğimi duyarlarsa beni idam ederler. Adımı söylemeyeceğim fakat şu kadarını bilin: Öğrenimimi Colorado'da yaptım. Okula Wendel'le birlikte gittim. Arkadaştık. Ona rastlamayı hiç istemem. Söyleyin, çok dikkatli olsun.»

Rahip:

— «Merak etmeyin, görürsem muhakkak söylerim,» dedi.

— «Tangub yönünde ona rastlamayacak mısınız?»

— «Hayır, sanmıyorum.»

Japon bir şeyler yazdı, kâğıdı bloktan koparıp rahip Healy'ye uzattı:

— «Yolunuz açık olsun peder, işte geçiş belgeniz,» dedi.

Healy, Oroquieta'dan öğleden sonra ayrıldı.

Cebinde Japonun kendisine verdiği kâğıt kafasında da Oroquieta'yı işgal etmekte olan Japon kuvvetlerinin ayrıntılı bir listesi vardı.

*

Vakit öğleye yaklaşıyor, hafiften de yağmur yağıyordu fakat; havayı serinletmiyordu. Mindanao'nun sıcağını hiçbir şey hafifletemezdi. İnsan bütün kurak mevsim boyunca terliyor, yağmur mevsimi gelince de teri kurumuyordu. Altı Amerikalı bir dağ kulübesinde oturmuş, yağmurun yağışını kan ter içinde dinliyorlardı.

Fertig:

— «On gün içinde patikalar geçilmez hâle gelir,» dedi. «Yağmur her gün biraz daha erken başlayıp biraz daha uzun sürüyor. Bu on gün boyunca dayanabilirsek, bir ay daha dayanabiliriz.»

McCoy sordu:

— «Padigan körfeziyle aramızda tam olarak ne var?»

Fertig cevap verdi:

— «Japon devriye kolları. Fakat ne kadar, bilemiyorum. Geçen gece yüzyirmi kişilik bir kol bizim kampa altı kilometre kalıncaya dek yaklaştı. Haberimiz olmadığı için başka yere de gidemedik. Beni nasıl bulabildiniz?»

Parsons:

— «Sora sora,» dedi.

Fertig:

— «Beni korkutan da bu işte. Hiç kimsenin size bir şey söylememesi gerekirdi. Bugün burada olacağımı ben kendim bile sabahleyin bilmiyordum. Her gün yer değiştirdim, bunu yaparken de:

'Nerede olduğumu ben kendim iyice bilmezsem Japonlar da bilemezler' diye düşünüyordum.»

Parsons:

— «Sizin burada olduğunuz haberi ağızdan ağıza dolaşıyordu. Güneye doğru ilerledik, nerede olduğunuzu sormaya devam ettik. Bugün de birisi nereye gitmemiz gerektiğini söyledi.»

Fertig:

— «Asıl mesele şu,» dedi. «İnsan bir köşeyi dönerken neyle karşılaşacağını hiç bilmiyor. Bir Japon devriye kolu ile de burun buruna gelebilirsin. Onlar genellikle düzgün patikalardan ilerliyorlar. İnsan bu patikalardan gitmezse paçayı kurtarabilir fakat ne olacağı hiçbir zaman bilinemez ki!»

Japon saldırısından önce şöyle bir karar vermişlerdi: O sabah Fertig'in yanında olan beş Amerikalı bir denizaltıya binip Avustralya'ya gideceklerdi. Denizaltı 10 Temmuz gecesi Pagadian körfezi açığında onları bekleyecekti. Mellnick, Smith, McCoy, Parsons ve Dyess, Fertig'i dinlerken bu yolculuğun kolay olmayacağını düşünüyorlardı.

Fertig Batı Misamis'in bir haritasını açarak:

— «Bakın,» dedi. «Dağları aşmak için çok bozuk bir yoldan geçeceksiniz. Yağmur yağmasa bile yol çok berbattır. Buluşma yerine vaktinde ulaşmak için bugünden yola çıkarsanız daha iyi edersiniz. Bonifacio ile Aurora'nın uzağından geçin. Körfeze yaklaşınca da Pagadian'dan uzak durun.»

Harita üzerinde körfezin birkaç kilometre açığında bir noktayı göstererek:

— «Sizi gelip buradan alacaklar,» dedi.

Mellnick inanmayan bir tavırla sordu:

— «Ne? Bu kadar uzaktan mı?»

— «Evet, Japon çıkarmaları yüzünden donanmanın gözü korktu. Bir denizaltı kaybetme tehlikesiyle karşılaşmamak için sizin gemiye oradan binmeniz kararlaştırıldı. Denizde biraz bekleyeceksiniz fakat, sizin üstünlüğünüz şu: Denizaltının ne zaman ve nereye geleceğini siz biliyorsunuz, fakat Japonlar bilmiyorlar. **General Fertig** gemisine bineceksiniz. Epey gözalıcı bir gemi ama ne yaparsınız!»

Geminin adını söylerken yüzünü hafifçe buruşturdu. Avustralya'da sadece Yarbay Fertig olduğunu unutmuyordu. **General Fertig** yirmi metre uzunluğunda bir vapurdu. Eskiden bir orman işletme şirketinin malıydı. Şimdiyse Özgür Filipinler Donanması'nın Amiral gemisiydi. Kürekle yürütülen bir kayıktan daha hızlı değilse bile, rüzgâra bağlı olmamak gibi bir üstünlüğü vardı. Düşen bir uçağın kalıntıları arasında bulunan bir ağır makineli vapura yerleştirilmiş olduğundan, bir Japon hücumbotuyla boy ölçüşebilirdi. Fertig:

— «Körfezde Japon destroyerleri görüldüğünü söylüyorlar,» diye eklemeyi de yararlı buldu.

McCoy yine sordu:

— «Eeee? Körfezle bura arasında ne kadar Japon olduğunu bilmiyorsunuz demek, ha?»

Fertig:

— «Bilmiyorum,» dedi. «Ne sayılarını biliyorum, ne de nerede olduklarını. Bildiklerim bana ulaştırılan söylentilerden ibaret. Hattâ kendi askerlerimin de nerede olduklarını bilmiyorum! Ama neden hiçbir şey bilmediğimi de söyleyeyim size. Verilen emirleri dinledim de ondan!»

Hem eleştirmenleri, hem yargıçları olan bu insanların gözlerinin ta içine bakarak ekledi:

— «Telsiz vericilerini yanımda alıkoysaydım, bu ilin içerileriyle bağlantı sağlayabilirdim. Saldırının çok yakın olduğunu bildiğim için vericileri bu ildeki kesim komutanlarının karargâhlarına kurdururdum. Fakat bütün vericileri o Allah'ın belâsı gözetleme postalarına yerleştirdim. Üçra yerlere tabiî. Japonlar üçra yerlere saldırmıyorlar. Onlar burada, benim en iyi askerlerimle vericiler de orada, onlara en çok muhtaç olduğum anda da hiçbir işime yaramıyorlar. Avustralya'ya gittiğiniz zaman bana, komutanlık bölgemde işime yarayabilecek vericiler yollatın.»

Sonra da askerlerin kapıldıkları panik yüzünden telefon ve telgraf hatlarının yerlerinden sökülüp dağlara götürülüşünün nedenlerini anlattı. Telsiz merkezinde de panik çıkmıştı:

— «Onları bulmak için tam iki gün uğraştım,» dedi. «Bilgileri ulaklar götürüp getiriyorlardı.»

Japonlar karaya çıkalı dört gün olmuştu. Fertig de durumu daha yeni yeni açıklıkla görmeye başlıyordu. Düşmanı geciktirecek olan kıyı savunma tesisleri daha Japonlar kıyıya yaklaşmadan önce terkedilmişti. Fertig sayıca çok üstün bir düşman karşısında geri çekilmelerini söylemişti ya; birlikleri de onun bu söylediklerini noktası noktasına uygulamışlar, birkaç dakika içinde toz oluvermişlerdi. Kaçaklar da çoğalmış ve ilk Japon mermilerinden sadece birkaç saat sonra, Fertig'in kurduğu bütün örgüt darmadağın olmuştu. Askerlere göre hükümet daha da çabuk kaçmıştı.

Fertig:

— «Elimde koşu şampiyonlarından oluşan bir ordu var,» dedi. «Fakat, bazen felâketin de hayırlısı olurmuş, derler ya; bizim çocukların hepsi kaçışıverince Japonlar güç durumda kaldılar. On-

lar bir orduyla savaşmak için olanca güçlerini toplayarak gelmişlerdi. Duman gibi yokoluveren bir düşmanla karşılaştılar. Bizi aramak için didinip duruyorlar. Buna karşılık çocuklar daha onlar gelmeden savuşup gidiyorlar. İşin kötü tarafı o mendebur uçaklar. Benim Filipinliler bir uçağın gürültüsünü duyar duymaz her şeyi, hattâ mevzilerini bile bırakıyorlar. Oysa Japonlar bu mevzilere haftalarca süren yürüyüşlerden sonra ulaşabileceklerdi.»

Mellnick'le McCoy'un, onun bu söylediklerinin tek kelimesine bile inanmayan hâlleri vardı. **«Gerilla savaşının nasıl şey olduğunu Avustralya'da bunlar anlatacaklar,»** diye düşünen Fertig, sanki MacArthur'un kendisiyle konuşuyormuş gibi, her sözünü ölçerek, tartarak konuşuyordu:

— «Sözün kısası şu ki, benim çocuklar bir savunma hattını tutacak güçte değiller,» dedi. «En kötüsü de şu: Morgan denen o kerata kaçıp gitti! Savaşmak için Tangub'a gidiyorum, demişti. Fakat böyle yapacak yerde askerlerini alıp körfezin öbür yakasına, Baroy'a götürmüş. Ben ölürsem general olarak gerilla kuvvetlerinin başına kendisinin geçeceğini söylemiş. Ama böylece de durum aydınlanmış oldu. Şu andan itibaren onu kaçak ve hain sayabilirim. Sâdık bir subay değil!»

Mellnick:

— «Şu andan itibaren, diyorsunuz,» dedi. «Bu işten yakayı kurtarabileceğinizi gerçekten sanıyor musunuz?»

— «Benim ne düşündüğümün önemi yok. Yakayı kurtarmaya bakmalı. Onun için, insanın elinden geldiğince kendini buna inandırması gerek.»

Parsons:

— «Kuzeyde olup bitenlerden haberin var mı?» Diye sordu.

— «Ne gezer? Kuzeyden gelip de benim gördüğüm ilk insanlar sizlersiniz. Ben de size bunu soracaktım.»

— «Öyleyse McClish'in buraya gelmek için yola çıktığını bilmiyorsun demek?»

— «Hayır. Gelip de ne yapacakmış?»

— «Yanında bir de denizci getiriyor, adı Richardson. Leyte'de Kangleon'la birlikte çalışıyormuş. Kangleon da senin onu görmeni istiyor. Yâni açıkçası yardım istiyor.»

Bu yardım sözü üzerine Fertig gülümsedi.

Smith:

— «McClish tam da çıkarmanın en civcivli zamanına rastladı,» dedi. «Ne türlü bir dalaşmanın ortasına düşeceğini hiç mi hiç bilmiyordu. Tam çıkarmadan sonra bir hücumbotu ile Jimenez'e gelmiş. Gemisi rıhtıma yaklaşırken Japonların kıyıyı işgal ettiklerinin farkına varmış. O da, Richardson da gemiyi terkedip dibi çamurlu sulara atlamışlar. Buradan çıkıp Japonlar'dan da yakayı kurtarana dek akla karayı seçmişler.»

Parsons devam etti:

— «Japonlar Dipolog'u almışlar. Cebu'dan, Davao'dan, Cotabato'dan gelen birliklerle yapmışlar. Oroquieta ile Jimenez'de de onlar var. Biz Fritz, Sam ve Ozamis ailesinin kızlarıyle birlikte Jimenez'den ayrıldık, sonra McClish'le, Richardson'la karşılaştık. Sam: 'Banknotlar için merak etmesin,' diye sana haber yolladı. Defterdarın bürosundaki fişlerin dışında ne kadar belge varsa alıp götürmüşler, fişler Oroquieto'da kalmış. Fa-

kat Sam'ın meraklandığı yok. Çünkü ikinci kopyaları ondaymış.»

Fertig:

— «Tam da Sam'a yaraşan bir davranış,» dedi.

Smith de söze karıştı:

— «Japonlar kuzeye doğru hızlı ilerlemiyorlar. İhtiyatlı davranıyorlar. Önleri sıra da kendileriyle işbirliği yapan hâin Filipinliler'in kurduğu milisi ileri sürüyorlar. Bu yüzden hızlı ilerleyemiyorlar. Milisler de dehşet içinde.»

Fertig:

— «Dehşet içinde olmaları doğal,» dedi. «Vaktim olsa onlara acırdım. Geçen gün onlardan biri gelmiş, iş istemiş. İleri sürdüğü bahane de şu: Japonlar savunmasız sivilleri, mâsum çocukları öldürüyorlar. Kadınlara da akıl almayacak işler yapıyorlarmış. Bizim çocuklar: 'Bu herif bir kez kalleşlik etmiş, pekâlâ bir kez daha edebilir. Belki de casusun biridir' demişler ve herifi asmışlar. Milisten kaçanlara hiç mi hiç ihtiyacımız yok.»

Altı arkadaş konuşmalarını öğle yemeğine kadar sürdürdüler. Sonra pilâv, haşlanmış mısır, tuzlu balıkla karın doyurup birer de kahve içtiler. Birbirlerinden ayrılacakları zaman yağmur adamakıllı yağıyordu. Fertig yolcularla birlikte patikada biraz yürüdü. Sanki onlarla ertesi gün yine buluşacakmış gibi, duyduğu heyecanı belli etmeksizin ellerini sıktı. Sanki onlar dirlik düzenlik içindeki bir ülkede trene binmeye gidiyorlarmış gibi davranıyordu. Dağın sarp yollarına tırmanacak olanlar gecenin karanlığında su alan bir gemiye binerek korkunç tehlikelerle karşılaşacak; düşman gemilerinin arasından geçerek -belki de gelmeyecek olan- bir denizaltıyı bulmaya çalışacak olanlar sanki onlar değildi. Fertig

uzun boyundan bir parmak bile eksiltmeyecek biçimde, dimdik duruyordu. Hâkî gömleği yağmurdan ve terden sırılsıklamdı. Kuşku içindeydi fakat, kendinden gayet emin görünüyordu. Bu hâliyle yiğit, bilgili ve kendinden emin bir askerin ta kendisiydi. Patikadan inen beş kişiyi uzun süre bakışlarıyle izledi.

«Japonlar tarafından öldürülseler bile yine her şey bitti sayılmaz,» diye düşünüyordu. Çıkarmayı hazırlamak için de olsa, genel karargâhın yine birisini göndermesi lâzımdı.

Yardımın gecikeceği muhakkaktı. Mellnick'le McCoy, MacArthur'a ne diyeceklerdi? Akıllarından geçirdiklerinin en kötüsü başlarına gelmişti. İskambil kâğıdından yaptığı şato yıkılmış, tasarladığı şeyler gülünç hâle düşmüştü. Askerleri savuşup gidiyorlardı. Telsiz, telgraf v.b. gibi hiçbir haberleşme aracına sâhip değildi, artık hiçbir şeyi de yönetmiyordu. Durmaksızın kaçmaktan başka şey yaptığı yoktu. Mellnick'le McCoy'un anlattıklarını dinledikten sonra, belki genel karargâh Mindanao'ya yardım yollamaktan da vazgeçecekti. Durum böyle olacaksa Mellnick'le McCoy'un denizaltıya ulaşıp ulaşmamalarına Fertig'in artık aldırdığı yoktu!..

Beşinci Bölüm

MORGAN

Kaçış

4 Temmuz 1943'te Filipinler'deki Amerikan kuvvetlerinin karargâhı topu topu bir kulübeden, birkaç sundurmadan, bitkin hâldeki ondokuz Filipinliden ve başkomutan, Tuğgeneral Wendell W. Fertig'den ibaretti.

Bu yirmi kişi buraya varmak için bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında sabahtan beri yürümüşlerdi. Burası, terkedilmiş eski bir çiftlik binasıydı. İkinci derecede bir patika üzerindeydi. Bu patika da boyuna yağmurların suladığı, ağaçlık bir dağa gidiyordu. Akşama doğru hava açıldı, çok parlak bir ay ışığı çıktı. Öyle ki, İnsan rahat rahat gazete okuyabilirdi. General Fertig ay ışığını edebî amaçlarla kullanıyordu. Günlüğüne şunları yazdı:

«Ulusal bayramı ikinci defadır ki kaçak olarak kutluyorum. Japonların Belingson'a geldikleri haber verildi. Ben de bu sabah tası tarağı toplamak zorunda kaldım. Onlar yollarına devam ettiler. Tambulig'i geçtiler, Salug'da pusuya düştüler. Epey kayıp verdiler. Başka hiçbir şey bildiğim yok. Liargo'daki birliklerin Aurora'ya döndükleri söyleniyor. Siviller Misamis, Clarin ve Tudela'da ortalığı yağma ediyorlardı. Jesus Montalvan'ın Oroquieta'da tutsak düştüğü söyleniyor. Ben pek sanmıyorum. Saat 12,30'da Bonifacio'da Japon bulunmadığı söyleniyordu. Telsiz merkezinin yeri

değiştirildi. Akşam onu belki yine işleyecek hâle sokmuşlardır.»

Ağaçların karanlığı içinden bir gölge çıktı. Ay ışığında bir adam göründü. Ormanın, Fertig'in kulübesine giden açıklık yerinden geçti. McClish'ten haber getiriyordu.

Binbaşı McClish yanında üç askerle Bonifacio yöresinde keşfe çıkmıştı. Salug yakınında saldırıya uğradığı söylenen Japon birliğinin bulunduğu yeri saptamaya çalışıyordu. Beri yandan, sayıları bilinmeyen bazı Japonlar üç kilometre kadar uzaktaki bir okula varmışlardı. Belki de bunlar aynı Japonlar'dı. Gerçekten böyleyse, komuta postasının yerini bir kez daha değiştirmek gerekecekti.

Bu raporlardan, bu söylentilerden Fertig'e usanç gelmişti:

— «Öyle şey yok,» diye kesip attı. «Bir yere kımıldamayacaksınız, anlaşıldı mı? Her şeye ben karar veririm.»

Sonra muhafızı Crisanto'ya dönerek ekledi:

— «Placido'ya söyle de bizimle gelsin.»

Fertig, Placido'yu beklerken otomatik tabancasına dolu bir şarjör sürdü. İki tanesini de palaskasının altına yerleştirdi. Onların karnının üzerine değişi içine güven veriyor, geçirdiği son dizanteri nöbetinden beri kendisini kıvrandıran korkunç sancıları da hafifletiyordu.

Fertig yanında şoförü ve muhafızı da olduğu hâlde çamur içindeki patikadan ilerlemeye başladı. Ağaçlarla kaplı tepeler, ekili tarlalar arasından geçen bu patika pek derin olmayan bir vadiye ulaşıyordu. Burada da mısır ekiliydi. Vâdinin kıyısında elleri tüfekli dokuz kişiye rastladı. Bun-

lar bu kesime yerleştirilmiş olan gerilla bölüğündendiler. Okula yerleştikleri sırada Japonların yaklaştıklarını öğrenmişlerdi. Hemen kaçmışlar, arkalarında da bölüğün defterlerini bırakmışlardı.

Hiçbiri Japonları görmemişti. Sayılarını da bilmiyorlardı fakat, onlara çok sayıda oldukları söylenmişti. Onun için de çabucak kaçmışlardı. Komutanlarının da, bölüğün de başına gelenlerden haberleri yoktu.

Fertig:

— «O Japonları bulacağız, siz de bize kılavuzluk edeceksiniz,» dedi.

Fertig gecenin karanlığında ilerlerken hiçbir şeye ilgi duymadığını hissediyordu. Bu adamlar neden ve kimden kaçıyorlardı?

Okul ham tahtadan yapılmış, kazıklar üzerine kondurulmuş alçak bir yapıydı. Galvanizli saçtanda damı ay ışığı altında süt beyaz bir renge bürünüyordu. Sert, güzel başaklı mısırların ortasında bulunduğundan, tarlaların kıyısından bakılınca yalnız damı görünüyordu. Fertig plânını kısaca anlattı: Dokuz asker yapıyı üç yönden saracaktı. Her tarafta üç asker bulunacaktı. Sonra Fertig, Crisanto ve Placido yapıya ön taraftan yanaşacaklardı. Arka tarafa yerleşmiş olan askerler Japonların dikkatini çekmek için birer el ateş edeceklerdi. Sonra Placido hemen kazıkların arasına koşarak bunları ateşe verecekti.

Fertig'le Crisanto, Placido gidip gelirken otomatik tabancalarının ateşiyle onu koruyacaklardı. Yalnız Japonları oradan kovmak için değil, gerillaların unuttukları defterleri yoketmek için de okulu ateşe vermek çok gerekliydi. Japonlar defterleri ele geçirirlerse içinde askerlerin adları-

nı bulacaklar, sonra da onların ailelerini öldüreceklerdi. Onun için gerillalar okula saldırarak kendi ailelerini de korumuş oluyorlardı.

Fertig:

— «Anlaşıldı mı?» Diye sordu.

Evet, anlamışlardı.

— «Başka bir şey sormak isteyen var mı?»

— «Peki ama, komutanım, ya Japonlar dışarıya nöbetçi dikmemişlerse?»

Fertig cevap verdi:

— «Nöbetçi dikmişlerse bunlardan birini bana gönderin. Adamın konuşması gerek. Ne yapacağını ona ben söyleyeceğim, anlaşıldı mı?»

Okul karanlığın içinde karşısına çıktığı zaman, boyuna ıslak mısır saplarının arasından geçmek zorunda kalan Fertig, iliklerine dek ıslanmıştı. Ayın aydınlattığı bir alanın ortasında bulunan yapı, suyla çevrili gibiydi. Fertig mısırların koruyucu karanlığında kayboldu, sırılsıklam toprağın üzerine diz çöktü.

Okulun kapısının açıldığını, bir Japon'un dışarıya çıktığını taraçanın altında durduğunu ve küçük aptestini yaptığını gördü. Japon önünü yine ilikledi, binaya girip ardından kapıyı kapattı.

Fertig, Japonların fısıltılarını ve kendisine sokulmakta olan Crisanto ile Placido'nun hafifçe salladıkları mısır yapraklarının hışırtısını duydu. Fertig otomatik tabancasını omuzuna dayayarak kapıya nişan aldı. Işık parlaktı. Silâhın gez'ini tam tamına arpacığın «U» biçimindeki çukurluğunun içine yerleştirebiliyordu. Silâhına okulun cephesini içine alabilecek biçimde bir yarım daire çizdirdi. Sonra silâhın namlusunu indirerek Pla-

cido'ya gülümsedi. Her şey yolundaydı. Okuldan çıkan seslerin yorgun yorgun çınlayışlarına bakılırsa, içeridekiler biraz sonra uykuya dalacaklardı. Placido'nun sert yüzü ifadesizdi. Fertig'in zihni iyice açıktı. Karnının ağrısı da geçmişti. Açacağı ateşten başka şey düşünmüyordu. Otomatik tabancasının alev siperinin altına «V» biçiminde derin bir kertik açmıştı.

Bir otomatik tabanca bu biçimde değiştirildi mi; atış ekseninin içinde kalır, iki ayaklı bir desteği ve kayışı olmayan âdi bir tüfek gibi de kullanılır. Bu ise silâhı hem attığını vurur hâle getirir, hem de taşınacak yükü azaltır. Bu küçük bir alan içinde gazların basıncını yöneten bir yüksek fizik kanununun uygulanışıdır.

Birdenbire bir Enfield tüfeğinin patlayarak vargücüyle sessizliği yırttığı, bir merminin tahtaya çarptığı duyuldu. Okulun kapısı sert bir itişle açıldı. Japonlar dışarıya fırladılar.

Fertig aşağıya doğru nişan aldı, uzun bir yaylım ateşi açtı. Mermilerin düzenli biçimde namludan fırladıklarını hissediyor; yanında ateş etmekte olan Crisanto ile Placido'nun «tak-tak»ları kulaklarını sağır ediyordu.

Birinci Japon külçe gibi yere yığıldı. Ölü bir vücudun yere yıkılışına dünyada hiçbir şey benzemez. Canlı bir insan bu düşüşün bir eşini yapamaz. Japon okulun taraçasından düştü, kafası yere vurdu. Yüzü çamurun içinde, bir kolu arkaya bükük, avucu yamyassı sırtına kapanmış olduğu hâlde, öylece kala kaldı.

Saçağın altında Japonlar'dan biri yere çömelerek ellerini ileriye uzattı. Sânki mermileri durdurmak istiyordu. Sırtı duvara çarptı. Aklını başına topladı ama doğrulacağı sırada düştü, fakat

yine de kımıldamaya devam etti. Fertig onu görünce yine ateş etti. Öteki Japonlar binanın içinde kaybolmuşlardı.

Placido ileriye atılmak istediyse de, Fertig kolundan kavradı onu:

— «Yooo, yapma!» Dedi.

Arkadan gelmekte olan tüfek ateşi Japonların dikkatini çekecek yerde onları ön taraftan dışarıya çıkarmıştı. Şimdiyse binanın içine dalmışlardı. Placido bahçeye doğru ileriye atılırsa, siperlenerek ateş eden Japonlar onu muhakkak vururlardı.

Tam o sırada okulun arkasında sert bir yaylım ateşinin gürültüsü, yanı sıra da sevinç çığlıkları duyuldu. Tüfek ateşi kesildi fakat, çığlıklar devam etti. Fertig gerillaların coşkuyla bağırdıklarını duyuyordu.

— «Kapatın çenenizi!» Diye bağırdı. Crisanto'ya da: «Söyle sussunlar,» dedi.

Crisanto emri yerli diliyle tekrarladı. Çığlıklar kesilene dek de bağırmaya devam etti. Okul sessizdi, ay ışığı da damda yansıyordu. Bahçenin zeminindeki küçük bir giysi yığınından bir hırıltı yükseliyor, sağda bir başka ceset yatıyordu.

Fertig emir verdi:

— «Placido, git bizim arkadaşları bul, sonra buraya gel. Olup bitenleri bana anlat. Anlaşıldı mı?»

Fertig giysi yığınının irkilip sıçradığını gördü. Hırıltı kesildi. Gecenin içinden gelen seslerden başka şey duyulmaz oldu. Sundurmalarının gölgesi altında kapkara duran bina, silûet hâlindeydi. Placido dönünce şunları anlattı:

— «Dört Japon arka kapıdan kaçmaya kalkışmışlar, gerillaların açtıkları yaylım ateşiyle öbür

dünyayı boylamışlar. Gerillalar binada başka Japon kalmamış olsa gerek, diyorlar. Tam Japonlar dışarıya çıktıkları sırada ateşe başlamışlar. Şimdi hepsi emir bekliyorlar fakat, Japonların ölmüş olduklarına inanıyorlar.»

Fertig binada başka Japon'ların kalmış olmasından korkuyordu. Dakikalar geçmek bilmiyor, sessizlik devam ediyordu. Japon'ların bir saldırıya karşılık vermemeleri olacak şey değildi. Belki de gerçekten içeride canlı tek bir Japon bile yoktu. Fakat tüfek seslerini o dolaylardaki Japonlar duymuş olsalar gerekti.

Bu yüzden Fertig bütün gece kımıltısız durarak düşünüp olayların gelişmesini beklemekle vakit yitiremezdi. Öte yandan, bölüklerin defterleri okulda kalmış olduğundan, çekip gidemezdi de. Bir adamını tehlikeye atması gerekiyordu. Bu, Placido olacaktı. Yemlik diye onu gönderdi, okulun penceresiz olan tarafına doğru gitmesini söyledi.

Placido'ya hiç kimse ateş etmedi. Fertig onun taraçaya tırmandığını, az önce elini uzatan Japon'un ölüsünün çevresinden dolaştığını, ihtiyatla içeriye baktığını gördü.

Placido:

— «Komutanım, içeride kimse yok,» diye haber verdi.

Fertig karargâha dönünce orada kendisini beklemekte olan McClish'i gördü. Genç, yiğit ve sağlam iradeli McClish'in düşkırıklığına uğramış gibi bir hâli vardı;

— «Her yanda aradığımız hâlde, onları hiçbir yerde bulamadık,» dedi. «Birtakım adamlara rastladık: Onları geberttik diyorlardı fakat, nerede olduğunu bir türlü söyleyemiyorlardı. Cepha-

nelerini bitirmişlerdi ya, yığınla Japon öldürdüklerine inanıyorlardı. Fakat adam öldürüp öldürmediklerini denetlemek zahmetine katlanmamışlar, ateş ettikten sonra kaçıp gitmişlerdi. İki saat kadar oluyor, sizin olduğunuz yönde tüfek sesleri duyduk. Yardım için çabucak buraya koştuk. Bu herhalde, yaptığınız çarpışmanın gürültüsüydü!»

Fertig cevap verdi:

— «Biri çıkıp da: 'Hepiniz aynı avın peşinde koşmuşsunuz' dese hiç şaşmam doğrusu. Bütün bu hikâye sekiz tane Japon keratasının gebermesiyle sona erdi. Bu adamların söylediklerine bakarsan ortada koskoca bir ordu var sanırsın.»

— «Fazla güçlükle karşılaşmadınız demek?»

Fertig:

— «Bildiğim kadarıyle bize ateş bile etmediler,» dedi. «Tek kurşun bile atmadılar. Oysa biz onlara tam yetmiş mermi yolladık. Japonlar'ın ne yapacakları hiçbir zaman bilinmez. Karşılık vermeleri için önce bir el ateş ettik. Siperde kalıp kendilerini koruyacak yerde hep birden kapıya koştular. Bizim ateşimizle karşılaşınca geriye döndüler, hep birden binanın arka kapısına doğru seğirttiler, fakat orada da yine ateşle karşılaştılar. Böylece de iş bitmiş oldu.»

Fertig bezgin bir tavırla ekledi:

— «Japonlar'ın tüfekleriyle cephanelerini aldık, sonra da bizim defterleri kurtardık. Japonlar ne oluyor diye görmek için asker göndermeden önce onlara yolda saldırmak için harekete geçmek istiyordum. Fakat gelen giden olmadı.»

McClish:

— «Belki de etrafta küçük küçük gruplar vardır,» dedi.

— «O zaman da hemen üzerlerine çullanmak gerek. Bizim çocukların işe koyulmaları zamanı geldi.»

Fertig yorgunluktan bitkin hâldeydi, esnedi. McClish'e iyi geceler diledikten sonra hemencecik derin bir uykuya daldı. Haftalardır böyle uyumamıştı. Fakat gün doğmadan az önce Fertig'i sert sert sarsarak uyandırdılar.

Onu böyle sarsan, yardımcılarından Reyes'di:

— «Evet, bir Japon kuvveti var, sekiz arkadaşlarının ölüsünü de bulmuşlar,» diyordu. Amerikan komuta postası yine tası tarağı topladı, daha uzaktaki bir dağa yerleşmek için yola çıktı. Başında yine Amerikalı komutanı vardı. Fertig yağmur altında kılavuzlarının peşinden ağır adımlarla ilerlerken, sabah kahvaltısı olarak ağzında manyok kökleri çiğniyordu.

Başarısız Suikast

McClish haklıydı. Fertig Batı Misamis'i de, Zamboanga yarımadasını da terketmek zorunda kalacaktı. Hem hava, hem deniz üstünlüğünü elde tutan bir düşmanla bir yarımada üzerinde savaşmak, hiç de akıllıca bir şey olmadığı gibi çok kötü sonuçlar da doğurabilirdi. Fertig Bataan'da da farketmişti bunu. Fakat nereye gidecekti?

McClish onun Agusan iline yerleşmesini istiyordu. Orada gerilemek zorunda kalsalar bile içerilerdeki henüz eldeğmemiş bölgelerde sığınacak bir yer bulabilecekler; gerekirse doğu kıyısına dek çekilebileceklerdi. McClish, Agusan'a gidip birlikleriyle buluşacaktı. Yola çıkmadan bir gece önce kendisiyle birlikte gelmesi için Fertig'i çok sıkıştırdıysa da, onun mesafeli ve resmî bir tavırla verdiği tek cevap şu oldu:

— «Durumu inceleyeceğim.»

Fertig'in McClish'e söylemeyi uygun bulmadığı şey şuydu:

«Senin yiğitliğine çok hayranım fakat, bir strateji uzmanı olarak yapıp ettiklerin için aynı şeyi söyleyemem. Askerlerin üzerinde otorite kurmuş olmandan da şüpheliyim. Elimde, aranızdaki ilişkilerin bozuk olduğunu düşündürecek nedenler var. Filipinlileri sen hiç mi hiç anlamıyorsun. Ayrıca, Agusan'ın aşağı bölgelerinin büyük bölümü, ortasından bir nehrin geçtiği bir ovadan meydana gelmedir. Dolayısıyle gerilla savaşı için elverişsizdir. Buna karşılık, hareket yeteneğine sâhip bir düşmanın işine çok yarayabilir.»

Fertig'in düşüncesine göre McClish'in askerlerinin hâlâ hayatta oluşlarının tek nedeni şuydu: Japonlar'a ciddî bir rahatsızlık vermedikleri için onlar da gerillaları yoketmeye karar vermemişlerdi.

Öte yandan, Agusan sığınmak için iyi bir bölge de değildi. Topoğrafik durumu elverişsiz olmasından başka, orada, yiyecek hiçbir şey de yoktu. Merkez bölgesi tam anlamıyle vahşîydi. Doğu kıyısında ise dinsiz imansız haydutlarla karşılaşmak gibi bir tehlike vardı.

Güneyden kaçıp Cotabato ilinde Pendatun'la buluşmak da, Fertig için söz konusu olamazdı. Japonlar Zamboanga yarımadasını, adanın kalan bölümüne bağlayan berzahı kesmişlerdi. Sonra Cotabato'ya yenik olarak sığınmak, eli kolu bağlı olarak Pendatun'a teslim olmak demekti. Oysa onun birtakım tutkuları vardı, yükselmek istiyordu. Bu çeşit bir serüvende ise Fertig kepaze olmak, kellesini değilse bile itibarını kaybetmek gibi bir tehlikeyle karşı karşıya bulunuyordu.

Baroy'a dönmek ise bile bile ölümü göze almak demek olacaktı. Çünkü Morgan oradaydı ve söylediği sözler, beslediği duygular üzerinde hiçbir kuşkuya yer bırakmıyordu. Onun için Fertig'in ölmesi en çok arzuladığı şey değilse bile çok gerekli olan bir şeydi.

Bütün bu olanaklar arasında McClish'in önerdiği çözüm yolu en uygunu gibi görünüyordu. Ne var ki basit mantıktan daha zorlayıcı bir şey Fertig'i olduğu yerde kalmak zorunluğunda bırakıyordu; bu da meraktı. Bu işin nasıl biteceğini görmek istiyordu. Kimse onu daha önce yola çıkartamazdı. Batı Misamis'te bir örgüt kurmak için tam dokuz ay uğraşmıştı. Şimdiyse kendi görüşlerinin sonucunu; başarısını ya da başarısızlığını görmeden kalkıp gidemezdi. Fertig ancak Temmuz ayının ortalarına doğru bütün bu yer değiştirmeler ortasında bir plânın belirir gibi olduğunu görebildi.

Üç haftadır sürüp giden saldırılar sonunda bir ilk başarı, hem de önemli bir başarı kazanılmıştı: Hiçbir gerilla şefi Japonlar'ın eline düşmemişti. Smith, Parsons, Dyess, Mellnick ve McCoy sonunda Pagadian körfezine ulaşmayı başarmışlar ve kazasız belâsız denizaltıya binebilmişlerdi. Fakat kendilerini götüren **General Fertig** gemisi, o denizaltının getirdiği bütün yükle birlikte kaybedilmişti. Gemi denizaltıdan yükünü alıp dönerken bir Japon destroyerinin ışıldakları onu Pagadian Körfezinde bulmuştu. Fakat Fertig'e göre askeri heyetin kaçmayı başarmış olması, kendi amiral gemisinin batırılışını bol bol karşılayabilecek nitelikteydi.

Çok geçmeden ikinci bir başarı daha elde edildi. Mesajlar yavaş olmakla birlikte gerilla kesim-

leri arasında serbestçe gidip gelmeye başladı. Fertig mesajları okula yaptığı saldırı sırasında edindiği tecrübenin ışığında inceleyince, sayı bakımından Japonların söylentilerde iddia edidiğinin çok altında oldukları sonucuna vardı. Ortaya çıkan gerçek şuydu: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri arasında gereği gibi bağlantı kurulmamıştı. Bu durum Japonlar'ın, hava ve topçu desteği olsun olmasın, Fertig'in kendilerine karşı çıkarabileceği kuvvetlerden çok daha üstünbirlikleri, istedikleri herhangi bir noktada toplamalarına engel olamıyordu. Ve Japon saldırısı Fertig'in kurduğu örgütü ne de olsa parçalamıştı. Temmuz ortasında da Fertig, savunması olanaksız bir askerî mevziden kaçacak yerde şöyle yaptı: Bir yandan ulaklar ve radyo aracılığıyle temasını sürdürüyordu, öte yandan çamur deryası içinde dağ bayır dolaşarak gerilla birliklerini araştırdı.

Vardığı sonuç da şu oldu: Kurduğu örgüt, geçirdiği sınavdan biraz da güçlenmiş olarak çıkmış bulunuyordu. Bu da Fertig'i çok üzen, yüzlerce gerillanın kaçışı yüzünden, böyle olmuştu. Kaçanlar geri gelmekten utandıkları için, gerilla birliklerinde savaşmaya iyice kararlı askerler kalmıştı.

Aynı anda direnmeyle karşılaşmaksızın ülkenin içine doğru ilerleyen Japonlar büyük birliklerini daha ufak mevcutlu müfrezelere bölmeye başladılar. Müfrezeleri takımlara, takımları da mangalara böldüler. Böylece düşmanlarının ekmeğine yağ sürmüş oldular. Fertig'in gerillaları bu küçük Japon birliklerini görünce, şeflerinin kendilerine aşılamaya çalıştığı ilkeleri anımsadılar.

Gerillalar yavaş yavaş, önce iki üç, sonra beş on kişilik gruplar hâlinde birleşmeye başladılar.

Sonunda yirmi otuz kişilik takımlar kurdular. Temmuz ortasında yüz ve daha fazla askerden oluşan bölükler hâline gelmeye başlamışlardı. Artık tek başlarına iş gören Japon mangalarına pusu kurabiliyorlardı. Fertig'in ya da herhangi başka birinin genel yönetiminden kendiliklerinden çıkan bu gerilla grupları, kentin her yanında Japonlara çullanmaya başladılar. Onları hırpalamaya, pusular kurmaya, az çok kayıplar verdirmeye başladılar.

Japonların başlıca amaçları Fertig'in telsiz vericilerini susturmak, kendisini de ele geçirmekti. Amaçlarının hiçbirine ulaşamamış olan Japonlar, kayıplarının azlığına rağmen Batı Misamis'ten birliklerini çekmeye başladılar. Fertig buna çok şaştı. Acaba bunu, başka yerde takviyeye ihtiyaçları olduğu için mi yapmışlardı. Yoksa Müttefikler Yeni Gine'deki saldırılarına başladıkları için mi? Her ne olursa olsun, onları çekilmeye zorlamış olan kendisi değildi. Ve Fertig hafiften memnunluk da duyarak Jopanların ikicin kez telsizle şu haberi verdiklerini işitti: **«Fertig'i dağlara sığınmak zorunda bıraktık. Orada acından ölebilir.»**

Öteki kentlerde halk, artık Japon işgaline alışmıştı. Batı Misamis halkı da onlar gibi kendini yeni duruma uyduruyordu. Halk lâfla değil, gözüyle görerek şunu öğrendi: Eğer bir Japon birliği kendi isteğiyle yer değiştirebilirse, o gider gitmez bıraktığı yere gerillalar yerleşiyordu. Fertig'in tasarladığı «kuştüyü örtü» diye adlandırılan savunma sisteminin uygulanmasına da başlanmıştı. Beri yandan, telsiz ekipleri de az çok tecrübe edinmeye başlıyorlardı.

Başlangıçta en ufak bir gürültü duyar duymaz

öteye, beriye kaçışmışlardı. Şimdiyse kaçmak için pek o kadar acele etmiyorlardı. Eskiden, düşmanı görmeden birkaç gün önce sıvışıp giderlerdi, şimdiyse işi, Japon devriye kollarının gelişinden birkaç dakika önceye kadar mevzilerini bırakmamaya kadar vardırmışlardı. Malzemeyi sökmekte, ağır Diesel jeneratörünü bir mandanın çektiği kızağa yüklemekte ve vericileri seçtikleri yeni yere tekrar kurmakta büyük bir ustalık kazandılar. Rekor denecek kısa bir zamanda da yayına yeniden başlıyorlardı.

Becerileri, yola çıkmak için Japonların tüfek menziline girişlerini bekleme olanağını kendilerine sağlayınca, Fertig'in telsizcileri -biraz kusurlu olmakla birlikte- çeşitli illerdeki gözetleme postaları ve komutanlarla, ayrıca Avustralya ile sürekli temas sağlamanın yolunu buldular.

Fertig bu marifetleri karmaşık duygularla seyrediyordu. Japon elektronik endüstrisi henüz ilkel hâlde olduğu için Tanrı'ya şükrediyordu. Çünkü Japonlar, Fertig'in vericilerinin yerlerini çabucak bulamıyorlardı. Fakat ne yazık ki bu üstünlüğü hiçe indiren bir şey vardı: Boyuna yer değiştirmek, ayak üstü bir lokma atıştırmak, tavşan uykusu uyumak zorundaydılar. Sonra, korku da sinirlerini yıpratıyordu. Hiçbir zaman kurutulamayan giysilerle tropik ormanında yaşamanın verdiği korkunç rahatsızlık da caba.

Temmuzun üçüncü haftasının sonuna doğru Japonlar her yönde devriye gezmekten bıktılar da Fertig biraz rahat soluk alabildi. Önceden de tahmin ettiği gibi, düşman kıyı kentlerinde garnizon kurmak için çekilip gitti. O andan sonra da haberleşme araçları daha iyi işlemeye başladı. Telgraf ve telefon şebekeleri yeniden kuruldu.

Gerilla kuvvetlerinin çeşitli kesimleri arasındaki haberleşme yine başladı. Ülkenin içlerine sığınmaya vakit bulamayan birçok sivillere vahşice davranılmıştı ama, kaçmaya vakit bulabilenler sağ salimdiler. Ozamis kızkardeşler çiftlikte ortakçılarının yanında emniyetteydiler. Jesus Montalvan'ın tutsak düştüğü söylenmişti. Fakat bunun aslı olmadığı anlaşıldı. Özgür hükümetin yöneticilerinden hiçbiri ele geçirilememişti. Kıyı koruma şebekesi sapasağlamdı. Yalnız Fertig'in atadığı Amerikan subaylarından birisi kendini öldürmüştü. Tutsak düşme tehlikesiyle karşılaştığı için değil de, tek başına geçirdiği günlerin yavanlığına artık dayanamadığı için canına kıymıştı.

Sam Wilson harıl harıl para basıyor, gizli banknotlar piyasada dolaşıyordu. Hükümet de yine ülkeyi yönetmeye başlamıştı. Fakat görünüşe göre ortaya yiyecek sorunu çıkacaktı.

Denizde Japonlar vardı, balık ise Filipinliler için baş yiyecekti. Buğday ve pirinçten yana çok zengin olan kıyı ovalarının ürünlerine gelince, bunları da kentlerden Japonlar'ın yolladıkları toplayıcıların elinden zorla almak gerekiyordu. Bununla birlikte Fertig'in birlikleri ay sonundan başlıyarak, Japonlar'ın birliklerini yerleştirdikleri kentler dışında, her yeri kontrol etmeye başlamışlardı. Tam bir yıkımın üstünden bir aydan eksik bir zaman geçtikten sonra, gerilla örgütü yine kalkınmıştı.

Ayın yirminci günü akşamı Fertig yine dağın yamacında kamp kurmuştu, her zamankinden ne daha iyi, ne daha kötü durumdaydı. Az çok da güven içindeydi. O sıralarda Mindanao'da elde edilebilecek bir güvenlikti. Denizden 10, Japon birliklerinden de 3 kilometre uzaktaydı. Japon-

lar da harıl harıl onu arıyorlardı. Derken birdenbire Hedges'le burun buruna geldi. Yanında bir kılavuz vardı, geniş kenarlı hasır şapkasındaki suları süzmeye çalışıyordu:

— «Wendell,» dedi. «Hâlâ buralarda ziftlenmeye devam edersen enseleneceksin, sonra söylemedi deme!»

— «Sen de ta Lanao'dan buraya kadar bunca yolu bana bunu söylemek için mi teptin?»

— «Ne yâni? Bunu sana telsizle mi söyleyeyim istiyordun? Haydi Wendell, benimle gelmen gerek. Kıyıda bir kayık bizi bekliyor. Sen de biliyorsun, burada yapacak iş yok. Oysa bütün Lanao beni destekliyor.»

Hedges ne dediğini biliyordu. Savaştan önce bütün Lanao ilini baştan başa dolaşmıştı. Memleketin ıcığını cıcığını biliyordu. Ayrıca en ücra dağları bile işgal etmekte olan Morolar'ın, gerileri koruma işini üzerlerine alacaklarına inanmaktaydı. Kendisiyle Fertig de deniz kıyısına yerleşeceklerdi.

Hedges'de deniz kıyısını pek sever gibi bir hâl vardı. Açık havayı, güneşi seviyor, sıtma yuvası hâlindeki balta girmemiş ormanlardan nefret ediyor, Iligan'da üslenmiş olan Japonlar'ın kendi komuta postasını her gün bombardıman ediş-lerine de hiç aldırmıyordu. Onun düşüncesine göre, Japonlar nişan almak diye bir şey bilmiyorlardı. Fertig:

— «Bana lâzım olan şu,» dedi. «Kıyıdan beş kilometre kadar uzakta, deniz yüzeyinden de elli metre kadar yüksekte bir yer. Yâni insan bakınca yakındaki bütün yöreleri görebilsin.»

Hedges:

— «Tam senin istediğin gibi bir yer var,» dedi.

«Tek başına, sipsivri yükselen bir tepe. Morolar'ın savundukları bir bölgeye hâkim. Morolar'a da güvenilebilir.»

Fertig:

— «Böyle bir yer yok,» dedi. «Ayrıca yine Lanao'daki bu Morolar'ın General Fort'u yüzüstü bıraktıklarını unutmuyordu. Generalin yiyeceklerini, silâhlarıyle cephanesini çalmışlar, onu teslim olma zorunda bırakmışlardı. General de Morolar'a güvenilebileceğini sanmaktaydı.

Hedges omuzlarını silkerek:

— «Onlara güvenmek zorunda değilsin ki,» dedi. «Bu adamlar beygire benzer. Dizginleri sıkı tuttun mu ne istersen yaparlar. Aynı komuta altında, aynı tüfeklerle onlara da başka herkese olduğu gibi güvenilebilir. Japonlar üç filika ile Kolambugan'da karaya çıkmaya kalkıştıkları sırada benim çocuklar onları çok sıkı bir ateşle karşıladılar. Japonlar da bir sâniye için olsun kıyıya ayak basamadılar.» Hedges bunları anlatırken pek böbürleniyordu.

Gerçekten, Hedges'in sözünü ettiği bölgenin başlıca üstünlüğü, yalnız dağlarında sığınma olanağı sağlamasından ibaret değildi. Hedges, Morgan'a karşı koymak için de Moro'lara güvenebilirdi:

— «Ah o orospu çocuğu,» diye gürledi. «Davranışlarının ne olacağını öğrenmek için subaylarının ağızlarını aramış. Bunu bana, içlerinden birkaçı söyledi. Morgan'ın yanında olanlardan çoğu kararsızlık içinde. Şu ya da bu yana doğru harekete geçmeye karar vermeden önce senin ne yapacağını görmek istiyorlar. Ha, aklıma geldi: Morgan'ı ele geçirdiğimiz zaman ne yapacağız?»

— «O zaman görürüz. Şimdilik birşey bilmiyorum.»

Hedges hâlâ üzerinden sular damlayan geniş kenarlı hasır şapkasını başına geçirdi:

— «Evet, öyle, yeterince vaktimiz var,» dedi. «Gidelim haydi. Hazır mısın?»

— «Toparlanmak için azıcık zamana ihtiyacım var. Telsiz bölümünü de birlikte götüreceğiz.»

Gecenin büyük bölümünü toparlanmakla geçirdiler. Fertig, Filipinliler'den oluşan kurmay heyetini topladı:

— «Bundan sonra Lanao'dan komuta edeceğim. Hiçbir şey de değişmeyecek,» dedi. «Japonlar beni yakalarlarsa komutayı Albay Robert Bowler ele alacak. Hani, Bukidnon'da bir gerilla birliği yönetiyor...»

Onlara güvendiğini de söyledi. Bu güven duygusu ona Lanao'ya yerleşme olanağını veriyordu. Onbir tane kızak istemişlerdi, gele gele üç tane geldi. Sabahın saat 4'ünde yola çıkıldı. Hedges öfkeden köpürüyordu. Taşıyıcılar da geç kalmışlardı:

— «Vay canına! Hangi mûcize sayesinde hâlâ hayattasın diye kendi kendime soruyorum Wendell!» Dedi.

— «Japonlar çok daha yavaş davranıyorlar.»

Bunun aslı yoktu fakat, Fertig herkesin içini burkan kaygıyı daha da arttırmak istemiyordu.

Hedges yanında tepeden tırnağa silâhlı yirmi kişi getirmişti. Kafile bunların peşi sıra nihayet yola koyulabildiği zaman, alaca karanlık da ufku morartıyordu. Okyanusun kıyısına ulaşınca hiçbir tekne bulamadılar. Bir tane tedarik edebilmek için saatlerce uğraşmak gerekti. Sonunda

iki direkli bir tekneye binebildiler. Fakat taşıyıcılar çok yorgundular. Eşyayı tekneye yüklemeye başlamadan önce onların biraz uyumalarını sağlamak gerekti.

Nihayet gece geç vakit Fertig'le Hedges, Panguil körfezi balıkçılarının bambudan yapılmış balıkavı sepetlerinin arasından geçerek ilerlemeye başladılar. Birkaç ay önce bir ili ele geçirip bir savaşa başlamak üzere yine bu kıyıya gelmek için aynı yolu izlemişlerdi.

Fertig, Lanao'nun kıyısına verev bir rota izleyerek korkmaksızın, kestirmeden gitmesi için teknenin kaptanını kandırmaya çok uğraştı. Ne var ki adam Japon hücumbotlarından öylesine korkuyordu ki, emirlere de tehditlere de aldırmıyordu. Aklı fikri Batı Misamis'ten olasıya çabuk uzaklaşmak için dosdoğru gitmekteydi. Sonra karşı kıyıyı izleyerek kuzeye doğru çıkacaktı. Sonunda gemisini Lala açığında karaya oturttu. Herkes tekneyi hafifletmek ve çamura saplanan ağır denge serenlerini kurtarmak için suya atlamak zorunda kaldı. Geminin kaptanı ise korkudan tir tir titriyordu. Tekne yine yüzdürüldü. Kaptan Baroy'dan ileriye dek yine kıyı boyunca gitmek için inat etti. Hedges bile biraz daha açıktan gitmesi için onu kandıramadı. Fertig; körfezin batı kıyısı kaptan için ne kadar tehlikeliyse, doğu kıyısının da politik nedenlerden dolayı kendisi için o kadar tehlikeli olduğunu adama anlatmak yürekliliğini gösteremiyordu. Fakat Baroy geminin sancak tarafında göründüğü zaman herkes işi çabucak anladı. Karanlığın içinde şimşekler ışıklı izler çizmeye, hemen peşinden de mermiler geminin teknesine çarpmaya başladı. Bunu bir tüfek ateşinin daha boğuk gürültüsü izledi,

suya çarpan mermilerin çıkardıkları şarıltılar da duyuluyordu.

Hedges:

— «İndir şu mendebur yelkenleri!» Diye bağırdı.

Fertig küpeştenin ardına çömelmiş, elektrik fenerini yakıp söndürerek gerillaların birbirlerini tanımak için kullandıkları ışıklı işaretleri veriyordu.

Hedges adamlarına:

— «Ateş etmeyin, bunlar gerilladır,» diye bağırdı.

Yelkenler teknedekilerin üzerlerine su damlaları sıçratarak indirildi. Fertig'in verdiği işaretler yeni yaylım ateşlerine yol açtı. Hedges çevresinde uçuşan tahta parçaları arasında kendini güvertenin üzerine attı. Dişlerinin arasından, Fertig'e duyuracak biçimde:

— «O pis herif bizi bekliyormuş!» Diye mırıldandı.

Fertig, Hedges'in ne demek istediğini çok iyi anlamıştı. Fertig, Lanao'ya gitmeye karar verir vermez; onun bu tasarısı Morgan'ın kulağına gitmişti. Yola çıkıştaki gecikme herhalde bir rastlantı sonucu değildi. Hiçbir aldanma söz konusu olamazdı. Bir Browning otomatik tabancasının ve bir Springfield tüfeğinin ateşlenirken çıkardığı sesle Japon silâhlarının gürültüsü birbirine karıştırılamazdı. Bunlar gerillaların, Morgan'ın silâhlarıydı.

Hedges sesini kıyıya duyuracak biçimde bağırmak için doğruldu, beri yandan Fertig de yeni ışıklı işaretler gönderiyordu. Bir otomatik tabanca onların doğrultusunda karşılık verdi. Bir-

kaç el daha bellisiz ateş edildi, sonra sessizlik başladı.

Fertig:

— «Yelkenleri fora edin, bizi karaya götürün!» Diye emir verdi.

Teknenin kaptanı:

— «Japonlar hepimizi öldürecekler,» diye sızlandı.

Fertig onun sözünü kesti:

— «Japonlar sizi öldürmezlerse bu işi ben yaparım. Yelkenleri fora edin, yoksa sizi alaşağı ederim!»

Hedges de köpürmüştü:

— «Ateşi kesmeleri için o keratalara komut verdim,» dedi. «Eğer herhangi bir kimse bir el daha ateş ederse, bütün o mikrop sürüsünü astıracağım!»

Ateş etmeye hazır, duruyordu:

— «Bu iş hemen bitecek, bir daha da tekrarlanmamacasına,» diye ekledi.

Tekne bir kubbe gibi kıyıya sarkan yaprakların karanlık yığını altında gözden kaybolurken, suyun hafif çalkantısının çıkardığı sesi dinlediler.

*

Morgan yardımcısının kendisine verdiği tekmil haberini dinliyordu. Yüzünün şişmiş, sivilcelerle dolu gibi bir hâli vardı. Adam anlatıyordu:

— «Tekne gelince ateş ettik fakat, işaret verdi. Bunun üzerine bizim çocuklar: 'Bunlar ne Japon, ne Moro. Bunlar gerillalar' dediler. Ben de: 'Belki bir tuzaktır,' dedim. Yine ateş ettik. Bu arada Albay Hedges'in bağırdığını duyduk. Tuzak filân

diye bir şey olmadığını anladık.» Teğmen Tait sözlerine devam etti: «Albayın sesini duyduktan sonra ateş edemezdik tabii. Ben de General Fertig'e bunu söyledim.»

Morgan: «Peki» anlamına gelen bir işaret yaptıktan sonra bezgin bir tavırla:

— «İyi,» dedi. «Bir yanlışlık olmuş, bize doğru dürüst bilgi verememişler. Peki general ne dedi?»

— «Kötü nişancı olduğumuzu söyledi.»

— «Ne?»

— «Evet, böyle dedi, o kadar. Sonra da açıkladı: «Gelecek sefer ateş ederken iyi nişan alın. Cephaneyi har vurup harman savurmamak gerek! Mademki tekneyi tanımıyordunuz, tek bir el ateş etseydiniz,» dedi. «Ondan sonra sizi sordu.»

— «Buraya gelecek mi?»

— «Gelecek galiba!»

Morgan ayağa kalktı:

— «Gelirse benim için denetlemeye çıktı. Birazdan gelecek, deyin,» dedi.

Fakat Fertig'le Hedges, Baroy'a geldiklerinde Teğmen Tait de gitmişti. Morgan'ın gitmesini beklemiş, sonra ters yönde yaya olarak yola çıkıp gözden kaybolmuştu. Morgan'ı çok iyi anladığından ne onunla kalmak, ne de hiç anlamadığı General Fertig'le birlikte gitmek istiyordu. Kalleşlikle, hainlikle suçlanmayı beklerken, kötü nişancı olduğu söyleniyordu. Bu ise aklının almıyacağı bir işti.

Morolar'ın Yanında

Albay Hedges'in komuta postası, buram buram balık, köpek ve tavuk kokan küçük, sevimli bir köydeki damları bambu kaplı kulübelerin en bü-

yüğüne yerleşmiş bulunmaktaydı. Köy gümüşî renkli bir kumsal boyunca, hindistancevizi ağaçlarının gölgesine yayılmıştı. Köylüler, deyim yerindeyse, hem karada hem denizde yaşamaktaydılar. Hindistancevizi ağaçlarının altında oturanlar tavuk yetiştiriyorlar, daha içerilerdeki topraklarda rençberlik ediyorlardı. Kazıkları, yükselen suların dalgalarıyla dövülen evlerdeki köylülerse balıkçılıkla geçiniyorlar, ağ örüyorlardı.

Kadınlar rengârenk, kocaman atkılar örtünüp sedef işlemeli, çok dar ve kısa ceketler giyiyorlardı. Ayaklarında da çok geniş oldukları için etekliği andıran şalvarlar vardı. Alt dudaklarını kırmızıya boyuyorlardı. Zenginlikleri de sâhip oldukları bakır tepsi ve vazoların sayısıyla ölçülüyordu. Erkekler çok esmer tenliydiler. Bedenlerine peştamalı andırır bir bez sarıyorlardı. Başlarında fes ya da sarık vardı. Bir tahta kılıfa soktukları çift ağızlı bıçakları bellerinde olduğu hâlde, çevik adımlarla yürüyorlardı.

Bambudan kulübeler arasında gidip gelen kadınların atkılarının, erkeklerin peştamallarının renkleri âdeta pırıldıyor, son yağmurlardan beri köyü kaplamış olan ağaçlarla bitkilerin koyu yeşili üzerinde daha belirgin bir hâl alıyorlardı.

Morolar ülkesinde hiç görev yapmamış olan genç Amerikalılar, bu görünüm karşısında hayran kalıyorlar, gözlerini faltaşı gibi açıyorlardı. Kendi kendilerine: «Hiç böyle güzel kadınlar ve böyle erkek görünüşlü adamlar görmedik,» diyorlardı.

Fertig, Hedges'in evinin kapısından ay ışığının su üzerinde pırıldayışını ve kazıklar üzerine kurulu evlerin bambu damlarını gümüşî bir renge boyayışını seyrediyordu. Kumsalda bir ateş yanı-

yordu. Alevler, üç telli kemençeler ve santuru andıran tahta çalgılar eşliğinde kaval çalan müzikçileri aydınlatıyordu. Bu saz topluluğu hafif hafif çalarken bir masalcı da yediyüz yıl önce Arabistan'dan gelme bir efsaneyi tekdüze bir sesle anlatıyordu.

Böylesi bir dekor karşısında savaşı düşünmek güç, hele Morgan'ı düşünmek daha güç bir şeydi. O büyülü hâl sürüp giderken, ertesi sabah müezzinin müminleri namaza çağıran sesi palmiyelerin altında çınladı ve Fertig'i uyandırdı.

Fakat sıcak havayı ve sessizliği yırtan ilk Japon obüsüyle de birdenbire duruverdi.

Hedges:

— «Bugün erken başladılar,» diye homurdandı. «Başka günler sabah kahvaltısının bitmesini bekliyorlardı.»

Yaprakların kurşunî-yeşil renkleri ortasında patlayan kızıl ve kara obüslerin düşüşlerini seyrediyorlardı. Bir ev ateş aldı. Hedges de güzel bir manzaranın değerini bilen bir adam olarak onun yanışını seyretti, ama yananın kendi evi olduğunu anlayınca aklı başına geldi.

Bombardımanın çatırdısını bastıran gür sesiyle bağırdı:

— «Hey! Paul! Amma da kuş beyinlisin! Evimi sana yakasın diye mi emanet ettim!»

Fertig körfezin tatlı tatlı eğrilen çizgilerinin ötesindeki ufka bakıyordu. Mermileri atan topların bulundukları yeri dürbünsüz olarak, çıplak gözle farkedebildiği için çok şaşırmıştı. Dönünce, Charles Hedges ev işlerini gören delikanlının -Paul'ün- albayın eşyasını yangından kurtarmak için koştuğunu, sonra onları alıp kumlar üzerine yarı oturmuş bir sandala taşıdığını gördü.

Ondan sonra da genç çocuk köyün yaşını seyretmek için hiçbir şey olmamış gibi kumların üstüne çömeldi.

Bombardıman nasıl başladıysa yine öylece, birdenbire kesiliverdi. Denizde hiçbir Japon teknesi görünmüyordu. İlk mermi patlar patlamaz herkes kaçıp gittiğinden, hiç kimse yaralanmamıştı. Köyün üçte biri harabolmuştu ama, bir bambu kulübeyi yapmak için uzun zamana ihtiyaç yoktu. Hedges de: «**Köylüler nihayet yapacak iş bulacaklar,,**» diye düşünüyordu. Yer, ağaçlardan dökülen hindistancevizleriyle dolu olduğu için, erkekler bunları toplamak üzere ağaçlara tırmanmak zahmetine katlanmayacaklardı. Her şey çok basitti. Bulundukları yer sağlıklı olduğu kadar da güzel manzaralıydı. Hedges bu yüzden Fertig'in niçin telâşlandığını ve halkı boşaltmaktan sözetmesini anlayamıyordu:

— «Aldırma canım,» dedi. «Misamis'te her sabah tepemize bir uçak gönderiyorlardı ya, burada da durum ordakinin aynı. Daha kötü değil. Hep ateş ediyorlar...»

Fakat Hedges zınk diye durdu. Paul onun yatağını, yorganını almış; henüz ayakta duran evlerden birine doğru götürüyordu. Yatak denginden sular damlıyordu.

— «Paul,» dedi. «Yorgan ıslanmış, aç da ser. Ötekileri de!»

Paul yorganın, battaniyenin arasına bir şurup şişesi saklamıştı. Kutu, mermilerin patlayışından ileri gelen sarsıntı sonucu açılmıştı. Zavallı Paul, Mindanao'da hiç duyulmıyan cinsten, yakası açılmamış birsürü küfürü işitince sanki kanatlandı. Ama çok uzağa gitmedi. Rastladığı ilk karınca yuvasının önünde durdu. Yorganı, battaniyeyi yuva-

nın üstüne serdi. Karıncalar temizlik işini sürdürürlerken o da yere çömelip bekledi. O sırada Fertig de bu Morolar ülkesinin üstünlüklerini kendisine anlatan Hedges'i dinliyordu. Hele denizcileri çok ustaydılar. Bin yılı bulan korsanlık tecrübelerine dayanarak, Japon hücumbotlarına saldırmaktan başka şey istedikleri yoktu. Sonra burada bol bol ananas, hindistancevizi, tavuk, muz, balık, kahve vardı. Pirinç pek bulunmuyordu ama Hedges:

— «Savaş döneminde insan her şeyi bulamaz,» diye hatırlatıyor; «Deniz kıyısına geleli beri de bir tek sıtma nöbeti geçirmedim,» diyerek seviniyordu.

Başta Hedges olmak üzere, Fertig bütün bunları saçma buluyor; içinden: **«Bizim ahbap biraz kontak galiba,»** diyordu. Morolar arasında yaşamaya başlıyalı beri Hedges'in kendisi de biraz Morolaşmıştı Tenbûl çiğneyen, Hıristiyanlar'dan nefret eden ve zorbaca davranışlarıyle ün salmış olan bu insanlar arasında Hedges, babasının evindeymiş gibi kendini rahat hissetmekteydi. Morolar da bu «gâvur»u ve yardımcısı Dewitt Glover'i kendilerine kafa dengi buluyorlardı. Glover genç bir denizciydi. Sarışındı, fırça gibi saçları vardı. Çok yürekliydi, davranışları da acayipti.

Fertig: **«Gerillalık da delilerin işi değil mi zaten?»** Diye düşünüyordu. Aklı başında insanlar, hem de başarı ihtimali böylesine azken maceraya atılmaktan kaçınırlardı. Fakat Fertig deliden çok akıllı olduğundan, çabucak ciddî işlerle uğraşmaya başladı. Telsizcilere:

— «Vericilerinizi kumsala yukarıdan bakan tepenin üzerine kurun,» dedi. Bu emrin etkisi hemen görülmedi.

Köy kızları genç askerleri kendileriyle birtakım idmanlar yapmaya çağırmışlardı. Kızlar bu işi yalnız hoş bulmakla kalmıyorlar, hastalanmamak için de bire bir sayıyorlardı.

Müzik bol, yemek boldu. Denizden hoş bir rüzgâr esiyordu. Her yanda «Binbir Gece Masalları»nı anımsatan bir hava vardı. Tunç rengi tenli, tatlı sesli bu Malezya kızları, genç Amerikalılar'ın bir dediklerini iki etmiyorlardı. Burada Fertig'in getirdiği bu delikanlıları büyüleyecek her şey vardı. Albay Hedges'le yardımcısının görüşüne onlar da katılıyorlardı. Sabahları yapılan bombardımanlar pek sıkıcı değildi.

Fertig'in, emrinin yerine getirilmesini sağlamak için bir hafta beklemesi ve çok kesin davranması gerekti. Konko Batı Misamis'te kalmıştı. Ondan gelen bir mesaj şöyle diyordu: **«Japonlar adanın her yanında gerillalarla karşılaşmaktan kaçınıyorlar.»**

Japonlar'ın bu gerileyişleri, olayların en saçması değildi.

Fertig günlüğüne: **«Bu savaş hem bir dram, hem bir komedi,»** diye yazdı.

Baroy'da başarısızlıkla sonuçlanan pusuyu, Hedges'in Japon topçusunun atış menzili içinde oturmayı yeğ tutarak gösterdiği çılgınca yiğitliği, aralarında yerleştiği Onbeşinci Yüzyıl korsanlarını, yorganlarla battaniyeleri temizleyen karıncaları düşünüyordu.

Bununla birlikte olayların acı yanı, gülünç yanına baskın çıkıyordu. Japon tehlikesi ortadan kalkmamıştı. Sonra Morgan'ın durumu da vardı. Bu adam tehlikeli olabilirdi Fertig sonunda şöyle

düşünmeye başladı: **«Morgan normal bir adam değildi. Akıl hastasıydı, cinayet işlemeye hazır bir deliydi.»**

Eyleme geçmek için bir plân hazırladı ve bunu uygulamak üzere Morgan'a her sözü ölçüp tartarak **bir mektup yazdı:**

«Eğer Filipinler'deki Amerikan kuvvetlerinin kurmay başkanı olarak kalmak istiyorsa Lanan'daki karargâha başvurmasını emretti.»

Böyle bir adama böyle bir mektup yazmak da esmekte olan genel çılgınlık havasına tıpatıp uygun düşmekteydi. Günün birinde torunları Fertig'e savaş sırasında ne yaptığını sorarlarsa şöyle diyecekti: **«Balta girmemiş ormanın ortasında, oduncular arasında yaşıyordum ve bir köyün polis şefine, kafadan sakat bir meleze mektuplar yazıyordum.»**

Morgan Fesat Hazırlıyor

Lanao gölünün kıyısındaki Maranao Moroları'nın ağası olan kabile reisi Bursan Kalaw, Albay Hedges'in karargâhına girdi. Yakasında general rütbesinin yıldızları, yüzünde de Machiavelli'ye yaraşan bir ifade vardı.

Esmer tenliydi. Soylu Morolar gibi nârin yapılıydı, bir kuşu andırıyordu. Muhafızlarını görkemli bir tavırla yarım daire biçiminde arkasına dizdi. Sonra sarıklı başını eğerek selâm verdi. Fakat öylesine çok eğdi ki bu selâm alayı andırıyordu. Peşinden birsürü dostluk lâfları etmeye başladı: Fertig onun için hem ana, hem babaydı, hem güneşti hem aydı, en büyük koruyucusu, adaların savunucusuydu...

Hedges:

— «Yeter Bursan,» dedi. «Ne söyleyeceksen

söyle. Yoksa adamlarını topla, çek git burdan. Gitmezsen kıçınıza tekmeyi indirir, hepinizi patikaya dek yollarım. Sizin törenlerinizden birinde değiliz.»

Ama Hedges boşuna konuşmuştu. Çünkü Bursan da bütün Moro reisleri gibiydi. Güzel lâlar etmeyi en önemli iş sayıyordu. Hedges'e zoraki bir gülümseyişle baktıktan sonra Fertig'e yine dolambaçlı, çetrefil iltifatlar yağdırmaya başladı. Krallara yaraşan bir davranışla Fertig'e altın ve gümüş kakmalı eski bir çifte ağızlı hançer armağan etti. Fertig bir şey söylemeden armağanı aldı. Bu hediyenin, Filipinliler'in İspanyollar'dan öğrendikleri karmaşık oyunun birinci bölümü olduğunu biliyordu. Buna **«Regalo»** derlerdi. Taraflardan her biri öbürüne, hasmını minnet altında bırakacak bir hediye vermeye çalışırdı. Fertig de bu geleneğe uyarak cebinden - Sam Wilson'un bastığı - bir pezoluk banknotlardan bir tane çıkardı, üstüne imzasını atarak Moro'ya uzattı. Bursan'ın yüzü kızardı. Fertig yavaşça:

— «Paranın önemi yok. Adımı verdim sana, sâhip olduğum en değerli şey de o,» dedi.

Bursan gözlerini faltaşı gibi açtı, neredeyse bir kahkaha koparacaktı. Kendi zararına bile olsa ustalıklı bir iş çevirmenin zevkini bilecek tipte bir adamdı. Kendisinin sunduğu armağana karşılık; ona, değersiz bir şey vermişti. Fakat bu armağanı büyük bir iyi niyetle kabullenmesi gerekiyordu. Bir Moro bundan daha iyisini yapamazdı. Bursan memnun görünerek oraya gelişine yol açan konuya geçti: Söz konusu olan, kabile reisi Sangulia'ya gönderilmiş bir mektuptu. Onu Fertig'e uzattı. Şöyle diyordu:

«Kurmay başkanlığından çekildiğimi bildiren

mektubu bugün gönderdim. Komutan Bursan'a haber verilsin.

Savaşan gerilla kuvvetleri generali - Morgan.»

Fertig kâğıdı Moro'ya geri vererek şöyle dedi:

— «Şunu iyi bil! Albay Morgan istifa ederse gerilla kuvvetleriyle hiçbir ilişkisi kalmayacak. Her ne olursa olsun generallerin başı da değil. Ondan emir almayacaksınız.»

Fertig'in tavrında, beslediği inançtan daha kesin bir hâl vardı. Bursan hiç de güvenilecek adam değildi. Gerillaların yanında yer almazdan önceki son marifeti, General Fort'un silâhlarıyle cephanesini çalarak kendi çetecilerini silâhlandırmak olmuştu. Fertig şöyle düşünüyordu: **«Kendisine yararlı olduğu sürece bize bağlı olmakta devam edecek.»**

Şimdiki hâlde söz konusu olan, Morgan'ın yazdığı mektubu ve yaptığı bildiriyi Bursan'ın ne yapacağıydı.

Moro şefi:

— «Albay Morgan bizi Kolumbagan'a, şölene çağırdı,» dedi.

Fertig çok sâkin bir edâ ile cevap verdi:

— «Albay Morgan'ın ne yapması gerektiğini bilmek için başka subayları çağırmasına gerek yok. Bana sorsun, ben de ona bunu söylerim.»

Busran:

— «O, patron olmak istiyor. Moro'ların desteğini sağlamaya çalışıyor,» dedi.

Fertig bir şey söylemediği için de devam etti:

— «Fakat bu desteği sağlayamayacak. Kimse ona yardımcı olmayacak. Çünkü Morgan, hiç gereği yokken kendisine düşman olmayan birçok Moro'yu öldürdü. Sonra da durumu düzeltmek

için bir Moro kadınıyla evlendi fakat, bıraktı. Kadın da babasının evine döndü.»

Fertig hâlâ bir şey söylemiyordu.

Busran:

— «Ben şöyle düşünüyorum,» dedi. «Ben ve Sangulia, Albay Morgan'a bir mektup yazalım ve: 'General Fertig emrederse biz adamlarımızı Filipinler'in herhangi bir yerine göndermeye hazırız' diyelim.»

Fertig: **«Buna karşılık Busran benden acaba ne isteyecek?»** Diye düşünüyordu. Fakat bu soruyu sormaktan kaçındı ve kabile reisine bir emir vermeksizin toplantıyı bitirdi. Davranışlarına göre onun hakkında yargı yürütecekti. Ertesi sabah Busran yine orada olduğu sırada **«Gerilla kuvvetleri şefi General Morgan»** imzasını taşıyan bir mektup geldi. Fertig'e, Morgan'ın 10 Ağustos günü Kolambugan'da yapacağı bir toplantıda hazır bulunmasını emrediyordu. Cevap çabucak yazıldı:

«Yapılmasında yarar göreceğim herhangi bir toplantı ancak benim emrimle olur Fertig.»

Mesajı getireni henüz savmıştı ki, içinde yazılı olanlar hemen karargâhta yayılıvermişti. Busran bu kez de kesim komutanlarından oluşan bir heyetin başında olduğu hâlde yine geldi. Heyette kabile reisleri Sangulia ile Umpan da vardı.

Busran gelen grubun adına konuşarak:

— «Moro şeflerinin Morgan'ın düzenlediği toplantıya gitmelerinde bir sakınca var mı?» Diye sordu. Şunları da ekledi:

— «Albay Morgan'ın büyük bir suç işlemek üzere olduğunu belki kendisine söyleyebiliriz.»

Fertig onlara izin vermeyecek durumda değildi.

— «Morgan'ı görürseniz ona şunu söyleyin:

Burada ancak tek general olabilir. General MacArthur da benim general olduğumu söylüyor. Morgan söz dinlemezse cezalandırılacak. Görevini bırakırsa başka bir kurmay başkanı atayacağım. Her ne olursa olsun, artık onun işi bitti. Kurmay başkanlığında kalmak istiyorsa, gelip beni görsün. Sözümü dinlediği sürece ona burada yer var. Çünkü yiğit adamdır.»

Morolar bu sözlerden etkilenmişe benziyorlardı. Fertig çantasından **«Life Dergisi»**nin eski bir sayısını çıkardı. İlk denizaltı getirmişti.

— «Gitmeden önce şu dergiye bir göz atın, herhalde ilgileneceksiniz. Bu sayfalar beyaz sarıklılara belki Mekke'de gördüklerini hatırlatır.»

Derginin kapağında Kral İbnissuud'un resmi vardı, Suudî Arabistan Kralı'na ilişkin uzun bir yazı da iç sayfalarda yer almış bulunuyordu. Yazı kralın sarayının ve kutsal şehir Mekke'nin resimleriyle süslenmişti. Fertig, Moro'ların dikkatini kralın, **«Life»**ın bir fotoğrafçısı ve bir yazarıyla birlikte alınmış resmine çekti. İbnissuud'un verdiği: **«İslâm dünyası Amerika'nın müttefikidir,»** biçimindeki demeci de onların dikkatine sundu.

Bu resimler Morolar üzerinde şaşırtıcı bir etki yarattı. Kabile reisleri her türlü ağırbaşlılığı bir yana bırakarak aralarında büyük bir ağız kalabalığı ile konuşmaya başladılar. Yanlarındaki çeteciler de bu kutsal resimlere bir göz atmak için itişe kakışa geldiler. Fertig zihninden şöyle bir karar verdi: **«Hemen bugün telsizle haber yollayayım da 31 Mayıs günlü sayıdan kaç tane bulabilirlerse hepsini en kısa zamanda Avustralya'dan bana göndersinler.»**

Mindanao'lu Moro'ların en azından yüz tanesi hacca gitmişti. Busran'ın adamlarının gösterdik-

leri tepkiye bakılırsa «**Life**»ın yazısı Morolar üzerinde, MacArthur'un yapacağı bir milyon vaadden çok daha değerli bir propaganda gücüne sâhipti.

Morolar ağızları kulaklarına vararak çıkıp gittiler fakat Fertig **uzun** boylu **hayâle** kapılmıyordu. Bugün ondan yanaydılar. Belki yarın da ondan yana olacaklardı. Morolar hiç kimsenin dostu değillerdi. Morgan'ın düzenlediği toplantıya gidişlerinin tek nedeni karşı karşıya bulunan güçleri ölçüp tartmak, Fertig'le Morgan'dan yana olanların sayısını öğrenmekti.

Bunlar, tutumlarını esen rüzgâra göre ayarlayan insanlardı. Fakat terazinin hangi gözünde yer alırlarsa kesin olarak ağır basacakları kuşkusuzdu.

Fertig bu karşılaştırmanın sonucunu beklerken yapacağı tek şey, bir Çin atasözünü hatırlamaktı. Buna göre, bir kavgada ilk yumruğu atan, sonunda kaybedermiş. Hedges'in öğüdüne uyarak Morgan'a karşı zor kullanırsa; bu, kendi durumundan emin olmadığını kabul anlamına gelecekti. Öte yandan, böyle bir girişimin başarı kazanacağı da kesin değildi. Kazansa bile Fertig'in durumu Filipinli bir yurtsevere saldıran bir Amerikalı olarak hiç de hoş olmayacaktı. Şurası da bir gerçek ki, Filipinlilere yardım eden Amerikalıya saldıran bir Filipinlinin durumu da onunkinden daha hoş olmayacaktı.

Fertig konuyu kafasında evirip çevirdikçe yapılacak en iyi şeyin beklemek olduğuna inanmaya başlıyordu. Tıpkı Kutsal Kitap'taki, hayırsız oğlunun dönüşünü bekleyen baba gibi: Sabırla beklemek. Uzak Doğu'da sabır her zaman için bir erdemdir. Eyleme geçmek ise çoğu zaman bir çeşit gülünçlük sayılır.

Moro'ların gidişlerinden iki gün sonra Morgan'ın cevabı Fertig'in karargâhına ulaştı. Şunları yazıyordu:

«Ben de, adamlarım da örgütümüzün başına gelenler yüzünden büyük düşkırıklığına uğradık. Geçen Eylül ayında örgütümüzü kurduğum zaman Filipinler'in de, Birleşik Amerika'nın da, iyiliğinden başka hiçbir şey istemiyordum. Kendimi ön sıraya geçirmeye hiç mi hiç niyetli değildim. Yarı yarıya Amerikalı ve Amerika'ya da bağlı olduğumdan, Amerikalıları aşağılatmak hoşuma gitmiyordu. O kadar ki, subay arkadaşlarımın itirazlarına aldırmadım ve Amerikan ordusunun bir subayı olan sizden, başa geçmenizi istedim. Kendim de kurmay başkanlığı görevini üzerime aldım.

Bu çözüm yolunu uygulayarak ortak düşmanla savaşmak için Amerikalı'larla Filipinliler arasında bir işbirliği kurabileceğimi düşünüyordum.

Başlangıçta her şey yolunda gitti. Bütün gerilla güçlerini emrimiz altına almak için geziye çıktım. Hattâ Luçon'daki Albay Hugh A. Straughn'a da talimatımı yollayarak adınızı bütün Filipinler'de duyurmuş oldum. Çeşitli gerilla şeflerinin ve halkın dileğine uyarak işi, sizi bütün gerilla güçlerinin başkomutanı yapmayı düşünmeye kadar vardırdım. Düşmanlarınız size sert saldırılarda bulunurlarken ben sizi savundum. Düşmanlarınızdan olan Binbaşı Meider'le Binbaşı Villamor'a birliklerimizin başında sizin bulunuşunuzun nedenini anlattım. Fakat ben uzun süre yanınızda olmayınca siz açıktan açığa eş dost kayırmaya, kendinizden yana olanları tutmaya başladınız. Amerikalı dostlarınızla birlikte en iyi otomobilleri, en iyi evleri, en iyi üniformaları, en iyi ayakkabıları ve en iyi görevleri aldınız. Amerikalı subaylarınızdan

bazıları Filipinli subaylarla askerleri küçümseyen tavırlar takındılar. Amerikalı dostlarınıza verilmek üzere evimden otomobil lâstiğiyle başka birtakım eşya alındı.

10'uncu Askerî Bölge Komutanlığı'na atandığınız zaman komutan yardımcılığına Yarbay Robert Bowler'i getirerek beni atlattınız. Size makineli tabancalar gönderildiği zaman Amerikalı bir sivile bile bunlardan bir tanesini verdiniz de beni unuttunuz. Kurmay başkanıydım ama, hor görüldüğümü anlıyordum. Subay rütbesi vermek için yaptığım öneriler çok seyrek onandı. Buna karşılık Amerikalı dostlarınızın önerileri hemen yerine getirildi.

Bana külüstür bir otomobil verdiniz. Oysa benden daha aşağı rütbedeki Amerikan subaylarının çok daha güzel, çok daha iyi arabaları var.

Amerikan erleri bile üniforma, ayakkabı alırlarken, siz benim istihkakımı vermediniz. Bu durumu şerefli bir sonuca bağlamanın tek yolu, benim kurmay başkanlığından çekilmem. Bu kusurların birçoğu için sizi değil de, danışmanlarınızı ayıplıyorum. Filipinli danışmanlarınız orduya politika sokuyorlar; Amerikalı danışmanlarınızın da bu ülkenin özel koşullarından hiç haberleri yok. Size iyilikten çok kötülük yapıyorlar. 4 Ağustos günlü mektubumla saptadığım toplantı için sizi burada, Kolambugan'da bekliyorum. Kurmay Başkanı. Albay Luis Morgan.»

Fertig mektubu iki kez okudu, sonra cümle cümle tekrar okudu. Morgan'ın bazı söyledikleri çok doğruydu. Bazı gerilla şefleri Fertig'in otoritesine karşı çıkmışlardı. Fakat başka herhangi birisine de karşı çıkarlardı. Çünkü, kendi bildiklerinden şaşmıyorlardı. Ama işler sarpa sardı mı

yine de hemen Fertig'e gelip, kendilerini kurtarmasını istiyorlardı. Şimdi her şeyin daha iyi gider bir hâli vardı ya, herkes bunun şerefini kendine yontmak istiyor: **«Bu gerilla işi Filipinli'lerin giriştikleri bir harekettir fakat, biz Amerikalıları buna da ortak ettik»** diyordu.

Fertig: **«Özellikle Filipinliler değil, bütün insanlar böyledir. Bir hoşnutsuzluk olunca da Amerikalı olduğum için, bana yüklenmek herkesin kolayına geliyor,»** diye düşündü. Ayrıca Morgan'ın mektubunda bazı gerçeklerle, gerçeğe hepten aykırı olan şeyler de vardı. Fakat Fertig için bu mektuptaki en önemli şey, onun yazılmış olmasıydı.

Sam Wilson'a sordu:

— «Buna sen ne dersin?»

Wilson mektubu bir savaş ilânı gibi görüyordu.

Fertig:

— «Bana kalırsa bu mektup Moro'ların Morgan'ı başlarından savdıklarını gösteriyor,» dedi. «Morolar onunla elbirliği etmiş olsalardı, Morgan bana 'Kurmay başkanı' diye imza atarak mektup yazma gereğini duymazdı. Bu, yine görevine geçmek istediğini gösteriyor. Düzenlediği toplantıya gitmeyeceğimi pekâlâ biliyor. İstediği de bütün bunlardan bana sözetme fırsatını kendisine vermemi.»

Wilson:

— «Acayip bir ifade tarzı var,» dedi.

— «Kendini beğenmiştir. Ona: 'Yarın buraya gel' diyeceğim.»

Morgan'ın boyun eğeceğinden öylesine emindi ki, günlüğüne şunları yazdı:

«Onu yola getirdik. Fakat aklını oynattıysa o

başka. Yarın benim koşullarımı kabul ederek gelecek, yâni o kanlı katil çetesini yanında getirmeyecek. Ama Morgan bencil bir manyak, bir katil olduğu için, bu toplantıdan hiçbir olumlu sonuç çıkmayacak. Yükselme tutkusu Filipinli subayların en kötü huyları.»

*

Morgan, sırtında tiril tiril bir üniforma olduğu hâlde, hindi gibi kabararak, Tait'le birlikte Fertig'in karargâhına yollandı. Tait'in bu toplantıya katılmak için kişisel nedenleri vardı. Geldiklerinde nöbetçiler onları selâmladılar, fakat bambular ve palmiye yapraklarıyla yeni yapılmış karargâhın kapısından içeriye girer girmez, yollarını Gentry kesti.

Robert Gentry eskiden sıhhıye çavuşuydu, sonraları gerilla teğmeni olmuştu. Çok genç, ufak tefek bir Amerikalı'ydı. Mavi gözleri, seyrek sarı saçı, sakalı vardı. Bir çocuğu andırıyordu. Fakat sadece andırıyordu! Teslim olmak istemediği için daha ilk günlerde, Fertig'den çok önce Morgan'ın yanında yer almıştı. O Morgan'ın sonsuz gözüpekliğini, Morgan da onunkini biliyordu. Selâmlaştılar. Morgan gülümsüyordu. Gentry ise gayet ciddiydi.

Makineli tabancasının namlusuyle bir masayı göstererek:

— «Tabancalarınızı çıkarıp şuraya bırakın,» dedi. «Generalin odasına silâhlı olarak girilemez.»

Morgan küçümser bir tavırla tabancasını kılıfından çıkardı. İçeriye girince Fertig masasının ardında ayağa kalkmadan sordu:

— «Bana ne söyleyeceksin?»

Morgan odaya göz gezdirdi. Bakışı Crisanto'ya ilişti. Elinde bir hafif makineli olduğu hâlde bir köşede duruyordu. Crisanto, Morgan'ın gözlerinin tâ içine baktı. Morgan: **«Sinang haklıymış; Crisanto, Fertig'den yana,»** diye düşündü. Morgan bir iskemle aradı ama yoktu. Yüzü kızardı:

— «General, size karşı her zaman dürüst davrandım ve hiçbir zaman da başkaldırma suçu işlemedim.»

Fertig sordu:

— «Seni başkaldırmakla suçlayan oldu mu?»

— «Birisi kararlarınız üzerinde tartışma yaptı mı hep sizi destekledim.»

— «Evet, ama Morgan, bağlılığını acayip bir tarzda gösterdin. Hele Batı Misamis'teki çarpışmalar sırasında. Ben buna bir dürüstlük kanıtı diyemem.»

— «Sizin için Binbaşı Parsons'la birlikte Avustralya'ya gitti, demişlerdi. Ben de Baroy'a döndüm.»

— «Ben Baroy'a geldiğim zaman kumsalda bir pusu ile karşılaştım. Buna da dürüstlük kanıtı diyemem.»

— «Generalim, toy ve aptal bir subayla dangalak askerlerinin haltetmesiydi. Gelenin siz olduğunuzu bilememişler.»

— «Fakat söylediklerin, benim haberalma subaylarımın verdikleri bilgilere uymuyor. Adamların onlara: 'İhtiyar buraya çıkmak isterse, komutanın kim olduğunu ona göstereceğiz' diye senin emir verdiğini söylemişler. Bana yalan söylenmiş olabilir tabiî, fakat senin gerçekten böyle demiş olacağına ben de inanıyorum.»

Morgan'ın yüzü daha çok kızardı. Gentry'yi, Crisanto'yu düşündü, sesini çıkarmadı.

Fertig:

— «Neyse, bu işi kısa keselim,» dedi. «Bir cahilliktir ettin, herhalde bu da geçti. Ben olanları unutmaya hazırım. Çünkü çok da iyi işler gördün. Yine benimle çalışmak istiyorsan, yeniden yerine geçmemen için hiçbir neden yok.»

Fakat Fertig, Morgan'ın yüzündeki ifadeyi görünce yanlış yol tuttuğunu anladı.

Morgan:

— «Emrinizde hizmet etmeye hazır olduğuma göre; neden işbirliği yapmayacakmışız, anlayamıyorum,» dedi. «Yalnız, kişisel korunmam için bana bir tabur vermek gerekecek. Sonra Baroy kesimini de benim bölgem saymak gerek. Çünkü orayı, daha biz, sizi komutayı ele almaya çağırmadan önce Moro'ları kovarak ben kendim ele geçirmiştim.»

Fertig yumruğunu öfkeyle masaya indirerek:

— «Yooo, şunu iyi bil Morgan!» Diye bağırdı. «Ya aldığın emirlere hiç ses çıkarmadan boyun eğersin, ya da komutam altına girmezsin, anlaşıldı mı? Muhafız olarak hiçbir subayın yanına asker verilmeyecek. Elinin altında bu kadar çok asker bulunursa; sonra bu, senin bizim örgüte karşı kolayca başkaldırmanı sağlamaya yarar! Ayrıca sen kurmay başkanı olarak çok önemli bir kişi olduğuna göre, Baroy gibi çok dar bir bölgeyle yetinemezsin. Onun için cevabım yine hayır olacak! Dediğim gibi, burada kurmay başkanı olarak istediğin kadar uzun süre görev yapabilirsin. Fakat görevini gereği gibi yerine getirmediğini görürsem işine son veririm. Bunları söyledikten sonra seninle biraz da çok ciddî olarak konuş mam gerek!»

Fertig, Morgan'ın o inanılmaz sevimliliğinin so-

nuna dek etkisi altında kalacağını düşünüyordu. Fertig'in bir insanda hayran olacağı, fakat nefret de edeceği her şey Morgan'da vardı. Onu sadece böyle karşısında dikilmiş görmekle **«hakkında çok sert yargılarda bulundum galiba,»** diye düşünmeye başlıyordu. Aklına bu gelince sesi yumuşadı, şöyle dedi:

— «1942 Eylülü'nde çok küçük bir örgütle işe başladık. Onbir ay içinde çevremize sekizbin kişi toplamayı başardık. Mindanao'nun büyük bölümünü de biz denetliyoruz. Kurmay başkanı olarak sen bütün bunlardan büyük bir yarar sağlayacak durumdasın. Çünkü savaş bitince ben Amerika'ya döneceğim, sen burada kalacaksın. Eğer iyi hareket edersen, Filipin Cumhuriyeti yeniden kurulunca onun en büyük kişilerinden biri olman için hiçbir neden yok. Savaş sonrasındaki meslek hayatını kösteklememen gerek!»

Morgan uzun bir sessizlikten sonra:

— «Generalim,» dedi. «Siz: 'Ben ölürsem komutayı Albay Bowler ele alacak' diyerek Filipinlilere hakaret ettiniz. Kurmay başkanı olarak benim komutan yardımcısı olmam gerek. Ayrıca bu hareket, benim hareketim.»

Fertig:

— «Ben kimseye hakaret etmedim,» dedi. «İşlere makul bir açıdan bak. Doğru veya yanlış, fakat şunu sen de bilirsin, Amerikan ordusu Filipinli bir polis teğmenini, Amerikan ordusunun bir yarbayını desteklediği gibi desteklemez. Sen ve ben birbirimizi tanıyoruz fakat, ordu bir yarbayın kendinden bir kimse olduğunu, Filipinli bir polisin ise böyle olmadığını bilir. Bu doğrudur demiyorum. Bunun böyle olduğunu söylüyorum.»

Morgan susuyordu:

Fertig devam etti:

— «Birtakım yanlışlar yapıyorsun. Bunda da haksızsın, kendin de biliyorsun. Nitekim, Japonların işgal etmiş oldukları bütün evleri ateşe vererek de doğru yapmadın. Japonlar içerideyken bu evleri yaktıramazdın tabiî! Fakat onlar gittikten sonra yakıp yıkma politikası uygulamak, ancak bize zarar verebilirdi. Sen bir savaşçısın ama komuta edebilmek için daha çok şey öğrenmen gerek.»

Morgan çok asık bir suratla:

— «Beni desteklemek ve korumak için kendi özel taburuma sâhip olamayacaksam, galiba kurmay başkanlığından çekilmem daha iyi,» dedi.

Fertig gülümseyerek:

— «Peki,» diye cevap verdi.

— «Yerime Albay Hedges mi geçecek?»

— «Ben zorunlu kalmadan harekete geçmem. Bana kalırsa sen Baroy'a dön, herhangi bir şey yapmadan önce de iyice düşün.»

— «İzninizle Baroy'a döneceğim.»

— «Kararın neyse bir haftaya kadar bilmek istiyorum. Durumu iyice gözden geçir. Ben başkomutanım, sen de hâlâ kurmay başkanısın. Durum açık, değil mi?»

Morgan durumun açık olduğunu kabul etti.

Fertig:

— «Arkadaşın Yüzbaşı Escarna'nın yerine Baroy'daki birliklerin başına geçmesi için Yüzbaşı Navarro'yu gönderdim. Baroy'a varınca onu orada bulacaksın,» dedi.

Sonra ayağa kalktı. Morgan selâm verdi, geri-

ye döndü. Holde Gentry, Morgan'la Tait'e tabancalarını alabileceklerini anlatmak için işaret verdi. Tait'in General Fertig'i görmeye artık isteği kalmamıştı.

Fertig Kazanıyor

Fertig, yaptığı konuşmanın Morgan üzerinde ne gibi bir izlenim bıraktığını öğrenmekte gecikmedi. Hemen ertesi sabah ona şu haberi verdiler: Morgan, Baroy'a gidecek yerde Busran Kalaw'la buluşmuş; ona kurmay başkanlığı ve general rütbesi vermeyi önermişti. Busran da Morgan'ı gerilla birliklerinin başkomutanı olarak kabul edecekti. Buna karşılık Tait, Japon ordusunun ileri kollarıyle yapılan savaşa katılmak için doğru Batı Misamis'e gitmişti. Tait, tartışmanın sonucu belli olana dek Morgan'dan da, Fertig'den de uzak durmaya büyük özen gösteriyordu. Sorunun çözülmesine yardımcı olanlar arasına, acayip bir kişi olan kabile reisi Pino'yu da sokmak gerek.

Kara kuru olan, dişlerini de karartmış bulunan bu ufak tefek Moro'nun kendi efsanesi vardı: Amerikan ordusu, Filipin birlikleri, son olarak da polis sırayla onun peşine düşmüş; fakat hiçbir zaman ele geçirememişlerdi. O da Lanao gölünün batısındaki yabanıl bir bölgede kendine göre bir yaşam tarzı kurmuştu. Çok azılı bir şaki idi. Çok kurnaz ve çok zâlim olmasının yanı sıra çok da soğukkanlıydı. Başlarında sarıklar, ellerinde bıçaklar, kılıçlar, Japon ve Amerikan tüfekleri, kasaturalar, mızraklar bulunan bir çeteci sürüsünün başında olduğu hâlde Fertig'in karargâhına geldi. Hepsinin bellerinde, kılıflarının içinde yatay olarak duran, çift ağızlı hançerler vardı.

Pino bir tercüman aracılığıyla:

— «Büyük şefim, en büyük arzum Morgan'ı ve yanındakileri öldürmek,» dedi.

Ne denli karmaşık görünürse görünsün, sözlerinden anlaşılan şuydu: Morgan'ın çetesi 1942 başında Pino'nun ailesinden birkaç kişiyi öldürmüştü. Fakat yine aynı Morgan Pino'dan, gelip kendisinin yanında yer almasını istemişti!

Pino, Fertig'e; Morgan'a karşı açtığı savaşta cânı gönülden kendisiyle birlik olduğunu söyledi. Japon'lara karşı yaptığı savaşta da belki onu destekleyebilirdi. Fakat en hoşuna giden şey, adamlarıyle birlikte hemen Baroy'a gidip Morgan'ın kafasını keserek bir torbanın içinde Fertig'e getirmekti. Tabiî buna karşılık Fertig'in de ona bir iyilikte bulunması şartıyle.

Fertig:

— «Neymiş bu iyilik?» Diye sordu. Beri yandan da: **İşlediği suçlar için herhalde kendisini bağışlamamı isteyecek,»** diye düşünüyordu.

Pino şöyle dedi:

— «Morgan'ı da, bütün arkadaşlarını da öldürürüz fakat; bütün silâhlarıyle cephanesi, karargâhındaki para, kadınlar ve yiyecekler benim adamlarımın olacak!»

Fertig:

— «Eksik olma, sağol,» dedi. «Fakat bir iç savaş yüzünden ordumu çökertmek niyetinde değilim. Onun için karargâhımı yağma etmene izin veremem.» Sonra sözlerini şöyle tamamladı: «Sen yiğit ve dürüst adamsın.»

Kabile reisi de ciddî bir tavırla kendisinin gerçekten böyle bir kimse olduğunu kabul etti. Fertig devam etti:

— «Bu düşüncene karşılık mükâfat olsun diye

sana izin: Japonlar'dan alacağın tüm silâhlarla cephaneyi yanında alıkoyabilirsin. Bütün öteki şefler gibi bunları bana vermek zorunda değilsin.»

Kabile reisi Pino bozulur gibi oldu. Fertig ona hiçbir şey vermiyordu. Ganimeti kendisi ele geçirdikten sonra herhangi bir şeyi geri vermek gibi saçma bir fikir, aklının kıyısından bile geçmemişti. Pino'nun bu denli aptal olduğunu sanmak için Fertig'in enayi olması gerekti.

Fertig şunları da ekledi:

— «Ama öldürülen her Japon için sana yirmi centavos'la bir de mermi vereceğim.»

Kabile reisinin yüzü ışıldadı. Askerleri soylu aileden bir Japon subayını öldürmüşler; Dansalan'daki Japon Komutanı da ölen yüzbaşının cesedine karşılık Moro'lara para vereceğim, diye kendisine haber yollamıştı. O gün bugün kabile reisi Pino'nun çetesi, sözde zavallı yüzbaşının kemikleri diye manda kemiklerinin parçalarını satarak kendine az, fakat sürekli bir gelir sağlamıştı. Böyle ceset parçalarını Fertig'e de satabilirdi belki. Gülümsemeye çalışan bir yüz ifadesiyle:

— «Yirmi centavos'la bir mermi, dediniz değil mi? Her Japon'un kulakları için.»

— «Hem sağ hem de sol kulak. Yâni iki kulak birden. O zaman paranı alırsın.»

Kabile reisi:

— «Bundan kolay ne var?» Dedi. Buluşma da karşılıklı saygı gösterileriyle sona erdi. Pino, Fertig'e ebediyen dost, Morgan'a da ebediyen düşman olacağına dair yeminler etti, en kısa zamanda da sağlı sollu, tam birer çift halinde kulakları teslim edeceğine söz verdi.

Pino'nun yaptığı bu girişimden sonra olaylar hızla ilerledi. Gentry yerli diyeleklerini biliyor, Morgan'ın bütün subaylarını da tanıyordu. Fertig onu Baroy'a yolladı. Dönüşte Gentry ona şu haberi getirdi: İş bilek gücüne binerse Morgan'ın Filipinli subaylarından çoğu Fertig'i destekleyecekler, daha az sayıda olan başka subaylar da ondan yana olacaklardı. Geri kalanlar ise ihtiyatlı bir tarafsızlığı koruyacaklar ve kesin sonucun alınmasını bekleyecekler, ondan sonra zaferi kazananın kollarına atılacaklardı.

Bunlar olup biterken Morgan, Fertig'e bir mektup yazarak: **«Kendime general rütbesini verdiğim 4 Temmuz günlü bildirim artık geçerli değildir,»** diyordu. Ertesi gün de emrindeki bütün subaylara: **«Fertig'le olan anlaşmazlığını çözüme bağlanana dek ben ne dersem onu yapacaksınız,»** diye haber yolluyordu. Sonra Morgan, Fertig'e şunu bildirdi: **«Bir hafta süreyle kurmay başkanlığına değil de, komutan yardımcılığına, yâni başkomutan vekilliğine atanmak istiyorum.»**

Sonra bu görevden çekilip Filipinler'in polis şefliğini kendi üzerine alacaktı. Bunun üzerine bir genelge yazdı. Lanao ilindeki piyade alayını gerilla birliklerinden ayırarak kendi emrindeki polis kuvvetlerine katacaktı. Sonra Morgan kelimenin tam anlamıyle boşandı: Her yana birbirleriyle çelişen mektuplar, genelgeler yollamaya başladı. Bunların altına kendi kendine verdiği, boyuna da değişen unvanları kullanarak imza atıyordu. Japon'lara karşı savaş artık onu hiç ilgilendirmiyordu. Subaylarının kendisine bağlılık andı içmelerinden başka istediği şey yoktu. Haremindeki kadınların bol bol sağladıkları avuntuya ve kendisini hoş bir mahmurluğa daldıran içkiye gittikçe daha çok başvuruyordu.

Yavaş yavaş partizanlarını kaybetmeye başladı. Tait yaptığı işi iyice belli ederek açıkta duruyor, savaşlara dalıp çıkıyordu fakat, Morgan'ın öteki subayları birbiri ardı sıra bahaneler bularak Fertig'in karargâhına gidiyordu. Oraya gelince Fertig'e bağlılık andı içiyorlardı. O da onlara ya teşekkür edip görevlerinin başına geri yolluyor; ya da savaşın sonunu beklemek için komutanlıklarını ellerinden alarak evlerine, ailelerine gönderiyordu.

Fertig günlüğüne şunları yazmıştı:

«Yapılacak tek şey ona resmen hiçbir dikkat ve ilgi göstermemektir, diye düşünüyorum. Bu iş ne kadar uzarsa Morgan'ın aklını oynattığına da o kadar fazla inanıyorum...»

Bu sözleri yazdığının ertesi günü akşamı Fertig, Morgan'ın desteğini yitirmiş olmakla birlikte, çok daha güçlü başka bir destek kazandığını açık seçik gösteren bir kanıt elde etti. Bu kanıt eline bir radyo mesajı biçiminde ulaştı. Şöyle diyordu:

«20 Ağustos 43. McArthur'dan Fertig'e.

Bölge komutanı olarak yaptığınız yararlı hizmetleri ve 8 Mayıs 42 ile 6 Ağustos 43 arasındaki savaşlarda gösterdiğiniz olağanüstü yiğitliği gözönünde bulundurarak, size Üstün Hizmet Nişanı'nı veriyorum. Buna ilişkin bilgi genel karargâhın 18 Ağustos gün ve 47 sayılı genel günlük emrinde yayınlandı. Ülkenize ve Filipin halkına yaptığınız ve size bu şerefi kazandıran seçkin hizmetler dolayısiyle tebriklerimi kabul ediniz. Başkan Quezon da bu nişanın verilişi dolayısiyle sizi kutluyor.»

Ordu emrinde adının böylece geçmiş olmasının Fertig için çok büyük önemi vardı. Bu da göste-

riyordu ki Parsons'la Charles Smith gidecekleri yere sağ sâlim ulaşmışlar ve gerek onların, gerekse Mellnick'le McCoy'un verdikleri raporlar Fertig'i över nitelikte olmuştu. İşleri rastgitmeyen şeflerin yaptıkları hizmetlerin yararlı ve yiğitçe olarak nitelenmesi seyrek görülen bir şeydir. Bu mesajda eksik kalan bir yan vardı: Fertig'in kendi kendine verdiği tuğgenerallik rütbesi tasdik edilmemişti. Fakat albaylığa «asaleten» atanmıştı. Filipin Cumhurbaşkanı Quezon'la General MacArthur'un kendisini kutlayışları Filipinlilerin gözlerinde ona, herhangi bir terfi kadar itibar sağlayacaktı. Bunun üzerine Fertig kendisi hakkında günlük emre yazılanları ve onların yanı sıra gönderilen kişisel mesajları hiç vakit geçirmeden bütün gerilla örgütüne bildirdi. Ve önceden de tahmin ettiği gibi, asker-sivil bütün gerillalar, MacArthur'un göndereceği yardımın Fertig'den geçeceği sonucunu çıkardılar. Quezon da söylemişti, MacArthur da: Tek adam, tek komutan Fertig'di. Morgan ise hiçbir şey değildi. Bunu, Morgan'ın kendisi de anladı.

Morgan Gidiyor

Morgan yine Fertig'in karargâhında boy gösterdi. Hep öyle yakışıklıydı, çok güzel de bir üniforma giymişti. Yalnız, eskisi kadar kendini beğenmiş değildi. Yüzüne bir çeşit üzüntü çökmüştü. Bu, artık kendine güvenmeyen bir adamın yüz ifadesiydi. Fertig de bu değişikliği hemen farketti. Morgan:

— «Size her zaman bağlıyım, bağlı olmaya da devam edeceğim,» dedi.

— «Bunu senden duyduğuma sevindim. Yeni bir göreve mi atanmak istiyorsun?»

— «Yeni bir göreve mi?»

— «Evet, kararını bana bildirmediğin için sen yokken ben de Albay Hedges'i kurmay başkanlığına atadım. Onun için eski görevin boş değil!»

Morgan iktidara getirdiği adamın yüzünü uzun dakikalar boyunca inceledi. Sonra Fertig'in otoritesine karşı -açıktan açığa olmamakla birlikte- yaptığı uzun başkaldırmaya katılanların hepsi için genel af istedi. Affedilenlerin başında kendisi olacaktı. Morgan'ın kafasında, bu dileğin dışında ne gibi bir şey bulunabileceğini pek anlayamıyordu. Olsa olsa Morgan ilk fırsatta onun kellesini uçurmayı tasarlayabilirdi.

Morgan'a:

— «Albay,» dedi. «Bizimle kaldığına sevindim. Tam bana lâzım olan adamsın. Çete savaşını hiç kimse senin kadar iyi yapamaz. Çok gezip dolaştın, onun için adalardaki durumu iyice biliyorsun. General MacArthur benden Avustralya'ya bir subay göndermemi istedi. Yardımı hazırlamakta kendisine destek olacak birini. Gidecek arkadaş gerillaların gereksinimlerini; ilâç, telsiz vericisi, kişisel silâhlar olarak nelerin gerektiğini anlatacak. Öbür adalardan gelen bilgileri değerlendirecek bir arkadaş.»

Morgan itiraz ederek:

— «İyi ama, benim yerim burası,» dedi.

Fertig onun sözlerini şöyle düzeltti:

— «Filipinler'e nerede yararlı olacaksan senin yerin orası. Avustralya'da çok Filipinli var. Bunlar, takımadalardan kaçan Filipinliler. Başkaları da Hawaii'de ya da Amerika'da doğmuş Filipinliler. Bugünkü günde bir tümen Filipinli eğitim görüyor. Onlara balta girmemiş ormanlarda sa-

vaşmayı öğreteceksin. Buraya da polis subayı olarak değil; kurtuluş hareketinin başındaki, Filipin ordusunun bir subayı olarak döneceksin.»

Söylediği bu parlak lâflara en çok Fertig'in kendisi şaşıyordu. Morgan'a anlattığı tasarıyı o kadar uzun zamandan beri hazırlamıştı ki, sonunda buna kendisi de inanmıştı. Yâni Morgan'ı Avustralya'ya göndermesi kendisinden sâhiden istenmiş olduğuna inanmıştı.

Morgan:

— «Hele bir düşüneyim,» dedi.

Fertig onun sözünü kesti:

— «Dürüst davranmaya kararlıysan düşünmene gerek yok. Sana söyleneni yaparsın, olur biter.»

Morgan'ın işin dış görünüşünü kurtarmak için vakit kazanmak istediğini birden anımsadı, durdu. En iyi dostlarına karşı bile kolayca takınamadığı bir arkadaşlık edâsı takınmaya çalışarak:

— «Öte yandan, Mindanao'da elinden geçmeyen tek kadın kalmadı. Oysa Avustralya'da! O sarışın güzelleri düşün bir! Esmerlere, güzel siyah saçlara ve dili İspanyolca'ya çalanlara bayılırlar onlar!»

Morgan şöyle bir gülümsedi fakat yürekten değildi. Fertig devam etti:

— «Oraya gitmezsen gerçekten aptallık edersin. Ben olsam; bira, viski, kadın bulunan bir yere hiç tereddüt etmeden seve seve giderdim. Açık söylüyorum. Fakat seni buraya götürecek olan nedenin bu olmadığını biliyorum. General Fertig'in kurmayında çalışmaktansa General MacArthur'un kurmayında çalışmak muhakkak çok daha önemlidir. Büyük bir yükselmedir, bir ter-

fidir. Fakat denizaltı gelmeden önce, senin de hemen bir karar vermen gerek.»

— «Ne zaman geliyor?»

— «Biliyorsun ki bunu kimseye söyleyemem. Nitekim Albay Hedges'e bile söylemiyorum!»

Morgan, Fertig'in bu konuda yalan söylemediğini biliyordu. Bir denizaltının nerdeyse gelmek üzere olduğuna dair birçok belirti vardı.

Yazıcılar harıl harıl raporlar, kopyalar, cetveller, harekât raporları ve daha başka birsürü kâğıtlar hazırlıyorlardı. Bu kâğıtlar, savaştan sonra Amerikan hazinesince ödenmeyen aylıkların ödenmesine, Sam Wilson'un bastığı bantknotların karşılanmasına esas olacaktı.

Morgan'ın gözüne bir başka belirti daha çarpmıştı: Taşıyıcılar karargâha yığınlarla limon, muz, armut, ananas, v.b. orman meyveleri getirmişlerdi. Bunlar sigarayla, traş bıçaklarıyla, taze ekmekle, sabunla, şekerlemelerle değiş tokuş edilmek üzere denizcilere verilmek içindi.

Morgan her zamankine benzemeyen bir sesle:

— «Generalim,» dedi. «Avustralya'ya gideceksem, daha önce işlerime çeki düzen vermek için Baroy'a gitmem gerek.»

— «Avustralya'da görev yapmayı kabul ediyorsun demek?»

— «Dediğiniz gibi, mademki bir yükselme söz konusu; olmaz diyemem.»

Fertig şöyle düşündü: **«Morgan Avustralya'ya gitmek istemezse onun için iki yol kalıyor. Ya kendi canına kıymak, ya da beni öldürmek.»**

Mindanao adası onlar gibi iki insana çok küçük geliyordu. Bakıştılar. Her biri de ötekinin gözlerinde, söyledikleri sözlere inanmadıklarını oku-

du. Fertig üzüntüsünü açıklamak istiyordu fakat, sadece şöyle dedi:

— «Ne yazık ki Baroy'a gidemeyeceksin. Tüzüğü biliyorsun: Denizaltı gelmeden önce bir kesime giren kimse, denizaltı yola çıkmadıkça oradan ayrılamaz. Fakat, kişisel işlerine ilişkin olarak Reyes'e talimat vermek istiyorsan, sana söz. Bu talimatın yerine getirilecektir.»

*

General MacArthur'un emir subayı olan Albay Courtney Whitney, Filipinler'deki gerilla savaşına ilişkin her şeyle görevliydi. Bu görevi dolayısıyle de sabah erkenden karargâha geliyor; Filipinler'le ilgili bütün haberlerin MacArthur'un dikkatine sunulan kâğıtlar yığınının en üzerinde yer almasına özen gösteriyordu. MacArthur'un tek arzusu, yenik olarak ayrıldığı yerlere muzaffer olarak dönmekti. Albay Whitney gece gelen mesajları okuduğu sırada gözü **«Fertig'den MacArthur'a»** başlığını taşıyan 309 sayılı telgrafa ilişti. Telgrafta şunlar yazılıydı:

«Geri gönderilen kimselerin kısmî listesi: Yarbay Luis P. Morgan, ayaklanması sırasında verdiği emirlerin tam bir dosyası ilişiktir. İçince çok geveze olur, kötü bir Amerika'lıdır. Teğmen Sam Grashio, 0-412503 sicil sayılı emir subayı, eskiden 21'inci Siivari Bölüğü'nde görev yapmıştır. Kaçaktır, sıtmalıdır. Amerikan Donanması'ndan çarkçı subayı Offret, Amerikan Donanması'ndan birinci sınıf tayfa Paul A. Owen. Her ikisi de dizanteriye tutulmuştur...»

Arkadan birkaç başka hastanın adlarıyla hırsızlık yapan, yalan söyleyen, ağzından lâf kaçıran

kötü kişilerin adları geliyordu. Bu mesajları inceleyip ne gibi bir işlem yapılacağını saptamak, Albay Whitney'in görevleri arasındaydı. Hiç memnun olmamıştı, makinede bir not yazmaya başladı:

«Fertig bizim yurda geri gönderme örgütümüzü dikkafalı ve istenmeyen kişilerden kurtulmak için bir çare sanıyor galiba. Oysa yasadışı kimseler de dahil, delil yetersizliğinden yargılamak olanaksız bile olsa, bu gibi kimselerin durumunu çözmek için bizden başka ve çok iyi çareler de var...»

Fertig'e şu cevap gönderilecekti:

«Son günlerde saptanan yurda geri gönderme yöntemi, düşmanın eline düşmekten kurtulan ve hizmetlerine muhtaç olmadığımız Amerikan askerleriyle emriniz altında dürüstçe görev yapmış, fakat şimdi yaralanma, kaza ve hastalık dolayısıyle hizmet edemeyecek durumda olan Amerikalıların, sizin seçim ve isteğinize bağlı olarak geri gönderilmesine izin vermektedir. Yoksa, kötü davranışlı kimselerin geri gönderilmesine değil. Disipline aykırı davrananların durumları, tarafınızdan ve yerinde daha iyi çözüm yoluna bağlanabilir. Çünkü orada kanıt da elde edilebilir. Dolayısıyle Morgan'ın ve ötekilerin geri gönderilmeleri bugün için onaylanamaz. İleride bu konuda yapılacak her seçimin de yukarıda esasları hatırlatılan talimata uygun olması yerinde olacaktır.»

Bu mesaj birkaç saat sonra yola çıkmış bulunuyordu.

Sudan azıcık çıkmış olan ve görkemli silûetini yağmurun çizik çizik ettiği karanlık gök üzerinde belirleyen denizaltı acayip ve korkunç bir hayvan gibi, hareketsiz duruyordu. Hedges **Rosa Linda**

hücumbotuyla yola çıkmış bulunmaktaydı. O sırada Fertig kıyıya geldi. Geminin denizaltıya yanaştığını gördü. Askerlerle taşıyıcılar iri denkleri indirmeye başladılar. Fertig tıklım tıklım yüklü ikinci bir hücumbota bindi. Bir tonu aşkın meyve, teknenin içinde kokular saçıyordu. Denizaltıdaki tayfaların beyaz yüzleri, Amerikan gerillalarının yanık yüzleriyle tam bir çelişki hâlindeydi. Denizaltıdakiler botu görünce alkış tutmaya, bağırışmaya başladılar. Fertig bunların kendisine alkış tuttuklarını, tezahüratta bulunduklarını sandı fakat, çok geçmeden denizcilerin ne diye bağırdıklarını anladı:

— «Vay canına! Şu ananaslara bak be! O yuvarlak şeyler de ne? Hey, çocuklar, ağır olun, muzları yiyip bitirmeyin!» diyorlardı.

Kaptan Wallingham, Fertig'i güvertede karşıladı ve acayip, yeni bir âlemin içine indirdi. İnanılmaz derecede temiz ve beyaz bir sofra örtüsünün üzerine sandviçler, pastalar, dondurmalar, bir de dumanı tüten kahve ibriği konulmuştu. Bir âlem ki Fertig bunu Mindanao'nun çamuru, yosunu ve küfüyle seve seve değiş tokuş ederdi.

Tek bir söz söylese bu temizlik, düzen ve etkinlik âlemine kavuşabilirdi. Fakat bu sözü söylemiyordu. Kaptan, Mary'ye ve General Casey'e iletilecek mektuplar verdi. Kendisinin eski üst'ü olan General Casey, şimdi MacArthur'un yanında istihkâm birliklerinin komutanıydı.

Hedges, Offret'in ve Owen gibi çok iyi arkadaşların gidişlerinden duyulan kederi hafifletmek için yine her zamanki şakalarını yaptı: Bu gidenler, silâhlı bir köylü sürüsünü asker hâline sokmak için yılmadan çalışmışlardı.

Son olarak sıra Morgan'a geldi, o da denizaltı-

nın derinliklerine indi. Bakışı donuktu, yanık çehresi fenerlerin hafif ışığında yeşilimtrak bir renk alıyordu. Fertig ona bir şey demedi, o da Fertig'e bir şey söylemedi. Otomat gibi adımlar atarak o da ötekilerin peşinden ranzalara doğru yürüdü.

Fertig karaya döndüğünde hâlâ Morgan'ı düşünüyordu, onu adam edememişti. **«Morgan kendisini Avustralya'da hiçbir görevin beklemediğini görünce acaba ne düşünecek?»** Diye kendi kendine sorular soruyordu. Belki de hiçbir şey düşünmiyecekti. Anlattığı masala Morgan'ın inanmış olması mümkün değildi. Ama - ki asıl önemlisi buydu - genel karargâhta Morgan'ın karaya çıktığı görülünce ne denecekti? Fertig'in cebinde bir kâğıt vardı. Bunu ona, habercilerinden biri birkaç saat önce getirmişti. Hiçbir şey söylemeden kâğıdı Hedges'e uzattı. Hedges şunları okudu:

«Morgan, Bonquist ve Henry'nin geri gönderilmelerini onaylamıyorum. MacArthur.»

Hedges sordu:

— «Ne zaman aldın bunu?» Fertig:

— «Denizaltı gittikten sonra aldım. Ne yazık ki çok geç geldi,» dedi.

Hedges ağzı kulaklarına vararak gülümsedi. İyi bir numaraydı bu. Yalnız biraz aşırıcaydı.

— «Bunu yutacaklar mı dersin?»

— «Yutmazlar tabiî! Ama olanları onlara anlatacağım, mesajlarını daha önce göndermedikleri için de kafa tutacağım.»

Hedges gülüyordu. Fakat Fertig'in keyfi kaçmıştı. Kazandığı zavallı zaferi düşünüyordu! Ama önemli olan, Morgan'ı uzaklaştırmaktı.

Fertig büyük bir yükten kurtulmuş gibiydi. Nihayet bütün dikkatini, Japonlar'a karşı yapılacak gerilla savaşı üzerinde toplayabilecekti...

Altıncı Bölüm

SAVAŞ

Bir Generalle Altı Albay: Hepsi de Amerikalı

Albay Courtney Whitney, Fertig'in MacArthur'a yolladığı mesajı okuyordu:

«161 sayılı mesajınızın ikinci bölümüne cevaptır.

Mesaj; 28 gecesi gelmiş, şifresi çözüldükten sonra patika yolunu izleyen bir haberciyle bana gönderilmiş, bu da beş saat sürmüştür. Karargâhıma saat 16'da, yâni ben komuta postasından 12 kilometre uzaktaki buluşma yerine gitmek üzere yola çıktıktan sonra ulaşmıştır. Kıyıya da hücumbotun gemiye gitmek üzere yola çıkışından sonra varmıştır. Mesajların iletilişinde zaman kayıplarının da hesaba katılması gerekmektedir. Bu koşullar altında Morgan yola çıkınış bulunmaktadır.»

MacArthur'un Emir Subayı, Fertig'ın mesajını okudukça ona hak veriyor ve şöyle düşünüyordu:

«Her şey vardı bunda. Mesajın ikinci bölümündeki şifrenin geç çözülmesi. Patikada rastlanan, fakat belirtilmeyip cevabı alacak kimsenin hayâl gücüne bırakılan güçlükler. Ayrıntılarına dek özenle anlatılan mesafeler ve zamanlar. Fertig mesajı sol elinde bir saat, sağ elinde de bir harita olduğu hâlde yazmak zorunda kalmıştı. Dolayısiyle suç bizde. Mesajı daha erken göndermemekle doğru yapmadık, Morgan yola çıktıysa bundan suçlu olan da biziz.»

Albay Courtney Whitney okumaya devam ediyordu. Tuhaf şey; Fertig, General MacArthur'a emirler vermekteydi:

«Morgan buraya gelmemelidir. Moro'larla çıkacak karışıklıkları önlemek için onu ya güneye göndermek, ya da idam ettirmek zorundaydım (gerekirse Charles Smith yeminli bir ifade alabilir). Çünkü Morolar, Morgan'ın bana karşı davranışını bahane ederek ona ve adamlarına karşı ayaklanmak niyetindeydiler. Bunlar 1942'nin Temmuz ve Ağustosunda haksız yere birçok Moro öldürmüşlerdi. Bu yüzden de Lanao'nun kuzey kıyısındaki Hıristiyanlar katliama uğrayabilirlerdi. Morolar adam öldürme işine başlamadıkça onları durdurabilirim. Fakat bir de başlarlarsa!.. Onları ancak Tanrı durdurabilir!.. İleride geri gönderilecek kimseler için emirlere tam tamına uyacağım.»

Bu olup bitti karşısında Albay Whitney'e mesajı vize etmekten ve MacArthur'a da yazılı olarak şu öneride bulunmaktan başka yapacak şey kalmıyordu:

«Morgan'la ötekilerin geri gönderilmelerini onaylamayan mesajımızın size çok geç ulaşmış olmasından dolayı üzgünüz. Bu adamların ve özellikle Morgan'ın gelişi ortaya birtakım sorunlar çıkaracaktır. Fakat biz bunlara sizin başınızı ağrıtmayacak biçimde bir çözüm yolu bulacağız. Ortalığı karıştıran bu insanları buraya getirterek Fertig'i en azından büyük bir dertten kurtarmış olacağız...»

*

Hedges sordu:

— «Tek bir denizaltıyla doksan ton dediklerine gerçekten emin misin?»

Fertig:

— «Mesajı kontrol ettik,» dedi.

— «Gemide de yolcular için altmış kişilik yer olacakmış, öyle mi? Acayip bir denizaltı bu! Ben yine aynı fikirdeyim. Yük buraya getirilmeli.»

Fertig:

— «Doksan ton çok yer tutar,» dedi. «İlk kez taşınması gerekenden yirmi kat daha çok.»

Hedges:

— «Bizim çocuklar bu işi başarırlar,» diye cevap verdi.

— «Başarırlar fakat güçlükle ve güvenlikten yoksun bir hâlde. Denizaltıdan bütün yükü çıkarıp kayıklara yükleyerek karaya getirmek için zaman gerek. Doksan tonu kıyıdan kaldırıp götürmek için de 3.500 kişiye ihtiyacımız var. Yükü dağa kadar bunlar sırtlarında taşıyacaklar. Ama denizaltıyı Agusan nehrinin denize döküldüğü yere dek getirirsek yükü mavnalara aktarırız. Onlar da daha kısa zamanda nehirden yukarıya çıkarlar, yük de daha az sayıda adamın çalışmasıyla iç bölgelere ulaşmış olur.»

Hedges:

— «Canım senin kadar ben de biliyorum bunu,» dedi. «Fakat denizaltıyı buraya getirtmek daha uygun olur. Bu denizaltıya kadınlarla çocuklar binecekler. Ya Japonlar saldırırlarsa?.. McClish'in örgütü benim çocuklarınki kadar etkin bir savunma sağlayamaz.»

Fertig:

— «Daha iyi ya işte. Bu da bizim oraya gitmemiz için ayrı bir neden. Bu örgütte aksayan ne var, bunu görmenin zamanı geldi.»

İki arkadaş Mindanao'nun haritasını inceden

inceye gözden geçirdiler. Fertig adayı altı kesime ayırmıştı. Bunlar da aşağı yukarı illerin sınırlarına uygun düşüyordu. Her kesimin kendi gerilla tümeni vardı. Bu birliğe tümen deniyordu, mevcudu bir tümenlik değildi fakat, bu sözün kulağa daha güçlü gelen bir hâli vardı. Hedges'in komutasındaki 108'inci Tümen'in tuttuğu Lanao ili özellikle yalçın dağlardan oluşmaktaydı. Kıyıda da yarların çevrelediği dar bir şerit vardı. Bu yarlar Japon'ların elindeydi. Bir denizaltı Lanao kıyısına geldi mi, sağında ve solunda yirmibeş kilometreye yakın bir mesafede konaklamakta olan iki Japon garnizonu arasında bulunuyordu.

Batı Misamis'i de içine alan ve 105'inci Tümen'in bölgesi olan Zamboanga yarımadasının bağlantısı adanın geri kalan bölümüyle kolayca kesilebilir ve Japonlar burada güçlü durumda bulunmadıkları zaman bile ikmâl ve iaşenin dağıtım merkezi olarak kullanılabilirdi.

Cotabato uçsuz bucaksız bir kentti. Buna rağmen ondan, çok büyük güçlükle yararlanılabilirdi. Çünkü orada büyük sayıda Japon bulunduktan başka, Japon'lardan yana olan Morolar da eksik değildi. 106'ncı Tümen'e komuta eden Pendatun'un durumu ise açık seçik olmaktan çok uzaktı. Halk arasında dolaşan söylentilere göre Pendatun, Japonlar'la silâhları bırakma anlaşması imzalamaya çalışıyordu.

107'nci Tümen'in ileride yerleşecek olduğu Davao kenti ise söz konusu dahi olamazdı. İlin ününü Davao kenti sağlıyordu. Davao, savaştan önce dahi, Japonya dışındaki en büyük Japon kentiydi. Davao'daki Japon çocukları Amerikan veya Filipin okullarına gidecek yerde; Japon İmparatorluğu'nun bayrağı dalgalanan okullara gidiyorlar-

dı. Kent halkı, bırakın Japonlar'dan yana olmasını, düpedüz Japon'du. Davao'da hava ve deniz üsleri vardı. Güney Pasifik'te harekâtta bulunacak olan Japon birlikleri bu üslerde eğitim görüyorlardı.

Bikidnon ilinin ise büyük bir sakıncası vardı: Denize cephesi, yâni Macajalar körfezi gerçi 109'uncu Gerilla Tümeni'ni barındırıyordu ama, Japonlar burayı sımsıkı ellerinde tutmaktaydılar. Cagayan Deniz Üssü önem bakımından Japon'ların Mindanao'daki ikinci üssüydü. Japon Hava Ordusu da Del Monte çiftliğinin, limana yüksekten bakan yayladaki havaalanlarını işgal etmekteydi. Son olarak, devlet yolu ilin içinden geçmekteydi, yolu da Japonlar kontrol ediyorlardı.

Kala kala Agusan iliyle Ernest McClish'in komutasındaki 110'uncu Tümen kalıyordu. Adanın en büyük nehri olan Agusan, pekçok kıvrımları olan bir nehirdi. Hem Agusan, hem de onun kolları ilin içinden geçmekte ve büyük bir nehir havzası meydana getirmekteydi. Yiyeceklerle cephaneler denizden mavnalara yüklenebilir, bunlar Agusan nehrinde olasıya yukarılara doğru çıkarlardı. Sonra yükler daha ufak teknelere aktarılır, bunlar da hem Agusan nehrinin, hem de onun kollarının yukarılarına doğru çıkarlardı. Ülkenin içindeki patikalar, bu büyük doğal yolun kıyılarında kurulu köylere ulaşıyorlardı.

Buna göre yükler önce su yoluyle, sonra patikalardan yararlanılarak gerillaların karargâhlarına kadar taşınabilirdi. Hedges haritaya bakınca Fertig'in elinde Agusan'dan başka çözüm yolu bulunmadığını inkâr edemezdi. Coğrafik zorunluklar da karargâhın Agusan'a taşınmasını gerektiriyordu.

Fertig:

— «Morgan sorununu çözmek zorunda olmasaydım, oraya çoktan taşınmış olurdum,» dedi.

Morgan'ı götüren denizaltının gelişinden kuşkulanan Japonlar kıyıda gece gündüz devriye gezdiklerinden, bu iş daha da zorunlu hâle gelmişti. Gingood körfezinin öbür kıyısına bir yükü geçirmek için yapılan son girişim hem yükün kaybedilmesiyle, hem de gerilla birliklerinin en katıksız kahramanı olan Yüzbaşı Knortz'un ölümüyle sonuçlanmıştı. Fırtına çıkmış, fakat o buna aldırmamıştı. Çünkü Japon'ların o bozuk havada denize açılmayacaklarını düşünmüştü. Fırtına sırasında birkaç silâh kurtarmak isterken boğularak ölmüştü. O gün bugün de eskiden er, şimdiyse teğmen olan arkadaşı Ball bir türlü avunamıyor, boyuna:

— «Bizler onun yanında havacıvayız,» deyip duruyordu.

Agusan kıyısında Japon deniz devriyeleriyle karşılaşmak diye bir tehlike de söz konusu değildi.

Fertig, Hedges'e:

— «Misamis'te de ikinci bir karargâh, bir de telsiz istasyonu kuracağım,» diye haber verdi. «Telsizi Bowler'e vereceğim. Bana bir şey olursa yerime o geçer.»

Hedges'in bozulduğunu görünce hemen ekledi:

— «Benim yerime geçecek olan sensin. Bu senin hakkın. Bowler'i tanımıyorum fakat seni tanıyorum. Ama Charley, Lanao'da sana ihtiyacım var. Onbeşbin Moro'ya karşı ana, baba, kudretli Tanrı görevi yapacak biri lâzım; bunu da sen yapabilirsin.»

Hedges:

— «Bilirsin ki bu bana vız gelir, Wendell,» dedi. Fakat aslında bunun tam tersini düşünüyordu.

Fertig:

— «Biliyorum canım,» diye onu onayladı.

Kendisinin yerine onu geçiremeyeceğini Hedges'e söylemek zorunda kalmadığı için Fertig memnundu

Hedges'e boş yere «Allah'ın belâsı» albay diye ad takılmamıştı. Birçok Filipinli de, Amerikalı da sertliği ve enerjisi yüzünden ondan nefret ediyorlardı. Sadece yanındakilere çok sert davrandığından yakınmıyorlardı. Bazen yumruklarını da kullanmasından şikâyetçiydiler. Başına dert açacak cinsten bir karakteri vardı. Yalnız kendisinin yapabileceği çok ağır işleri başkalarından da isteme eğiliminde olması, komutanlık görevini yaparken kendisi için güçlükler yaratabilirdi.

Öte yandan Fertig, Bowler'i yalnız kendisinden sözedenler aracılığıyle tanıyordu fakat; müşterek dostlar ya da telsiz mesajlarıyle öğrendiği bütün şeyler çok iyiydi. Ayrıca Bowler meslekten bir piyade subayı, gerçek bir yarbaydı. Hedges ise öyle değildi.

Fertig, Lanao'dan ayrılmadan önce birtakım sorunları çözmek zorunda kaldı. Bunlardan biri de Cotabato ilindeki Alonto ailesinin reisi olan Moro Sultanı Sa Ramain'in ortaya çıkardığı sorundu. Yedinci karısı Ramain'i büyülemişti. Karılarının en genciydi. Açıktan açığa da Japonlar'dan yanaydı. Ramain tarafsız kalmak niyetinde olduğunu söylüyordu fakat, karısına hoş görünmek için elindeki pirinci gerilla birliklerine satmaktansa Japonlara satmayı uygun buluyordu.

Fertig ajanlarından birine şu emri verdi:

— «Söyle o maskaraya; pirincini Japonlara satabilir, fakat bir şartla. Nerede, ne zaman satacağını bize bildirsin ki biz de bir pusu kurabilelim.»

Ramain de Fertig'e şu cevabı yolladı:

«Generale çok anlayışlı bir adam olduğunu söyleyin. Kendilerine pirinç sattığım ve adamlarım da başlarına dert açmadıkları için Japonlar sevinecekler. Ben de seviniyorum. Çünkü sattığım pirincin parasını peşin alıyorum. Para cebimde ya, pirinci kimlerin yediği üstüme vazife değil. Ayrıca şunu öğrenmekle memnun kalacağınız için de mutluyum. Japonlar pirinçleri almak için kamyonlarını çarşamba sabahı erkenden gönderecekler. Herkesi sevindirmek iyi şey doğrusu.»

Bu küçük anlaşma şu sonucu verdi: Sultan Ramain'in adamları pirinç ürününü tarladan kaldırdılar. Pirincin parasını Japonlar verdi, pirinci de gerillalar yedi.

Yine Cotabato ilinde daha çetin bir başka dert vardı. Bu da Pendatun'un durumuydu. Morgan gibi Salipada Pendatun da dikbaşlı, yiğit ve başarılı bir adamdı. Kadınlara ve komutan olmanın kendisine sağladığı zevklere düşkündü. Neyse ki Fertig, Agusan iline gitmeye hazırlandığı sırada, Cotabato'nun ileri gelenlerinden oluşan bir heyet gelip onu buldu. 106'ncı Tümen'in başından Pendatun'u alıp başka birini atamasını istedi.

Fertig sordu:

— «Kimin komutan olmasını istiyorsunuz?»

— «Albay McGee.»

Fertig'in bu kadar işine gelen bir şey olamazdı.

McGee'yi de sözü edilmiş olduğu için tanıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda gösterdiği yararlık do-

layısiyle Üstün Hizmet Nişanı almıştı. O gün bugün de Filipinler'de oturuyordu ve bir çiftliğe sâhip bulunmaktaydı. Aldığı yaralar yüzünden yüzde yüz malûl sayılarak emekliye ayrılmıştı. Kafatasından ameliyat olduğu için tepesinde kocaman bir gümüş levha taşıyordu. Her iki yılda bir Washington Askerî Hastahanesi'nde bu gümüş levha değiştiriliyordu. Albay McGee sağlık durumunun gerektirdiği tıbbî bakımdan artık yararlanamıyor ve aralıksız olarak acı çekiyordu. Fakat yine de Fertig'in emrinde hizmet etmeye ve Pendatun'un tümenine komuta etmeye hazırdı.

Pendatun da değişikliği hiç bozulmadan kabul etti. Morgan'dan daha akıllı olduğu için, Amerikalılara karşı gelecek yerde onlarla işbirliği yaparsa daha kârlı çıkacağını anlıyordu. İşlerin dış görünüşünü kurtarmak için şöyle dedi:

— «Albay McGee yeniden muvazzaf hizmete alındı. Amerikan ordusundaki muvazzaf albay rütbesi benimkinden daha yüksek, onun için komutanlığa o getirildi.» Uysal davranışının mükâfatı olarak da Pendatun, McGee'nin yardımcılığına atandı, 106'ncı Tümen'in iki alayından birinin komutanı oldu. Bundan böyle Fertig'in tümenlerinin her birinin başında artık bir Amerikan subayı vardı. Hedges 108'inci, McClish 110'uncu, Crinstead 109'uncu, Childress 107'nci, McGee 106'ncı Tümen'e komuta etmekteydiler. Bowler de 105'inci Tümen'in komutanlığını ele almak üzereydi.

Bu subayların her birinin emrinde en azından iki alay vardı. Bu alaylara da genellikle Filipinli subaylar komuta ediyorlardı. Fertig; Crinstead'le de, McGee ile de, Bowler'le de hiç karşılaşmamıştı. Childress'i ise hemen hiç tanımıyordu. Bütün

bildiği şuydu: Clyde Childress piyade subayı idi ve daha başlangıçta McClish'le birlikte bir gerilla birliği kurmuştu. James Crinstead de, McGee gibi emekli bir subaydı. Çiftçilik yapıyordu. Robert Bowler'le Crinstead de, Bikidnon'daki direnme hareketinin başında bulunmaktaydılar.

Fertig tümen komutanlıklarında yalnız Amerikan subayları bulunmasının politik bir hatâ olduğunu çok iyi anlıyordu. Fakat Fertig'i de, McGee'yi de Filipinliler'in kendileri istemişlerdi. Crinstead, Childress ve McClish ise kendi gerilla birliklerini kendileri kurmuşlardı. Agusan'a gitmeden önce Fertig, komutanı olduğu 10'uncu Askerî Bölge'nin örgütlenişiyle görevlerini açık seçik saptamak üzere gerekeni yaptı.

En başta haber toplamak ve General MacArthur'un genel karargâhına iletmek geliyordu. İkinci görev de çok önemliydi: Gerilla harekâtı yaparak Mindanao'daki Japon kuvvetlerini yenmek gerekiyordu. Bu, General MacArthur'un emirlerine açıktan açığa karşı gelmek demekti. Fakat Fertig şuna inanıyordu: Gerilla birlikleri sürekli olarak saldırı hâlinde olmazlarsa halk da onları artık desteklemeyecekti. O zaman gerilla birlikleri çabucak yokedilecek ve haberleri yollayacak olan 10'uncu Askerî Bölge diye bir şey kalmayacaktı.

Acele işleri çözüme bağladıktan, örgütünü yoluna koyduktan ve amaçlarını belirledikten sonra, Fertig; Agusan'a yerleşme yolundaki tasarısını düşmandan gizlemek için onu aldatma çaresini bulmaya çalışıyordu. Tam o sırada Hedges ona haber yolladı:

«Bizim çocuklar çok nâdir bir kuş avlamışlar, Japon Haberalma Servisi'nden bir subayı ele geçirmişler.»

Az sonra da Hedges gülücükler yaparak çıkageldi. Birkaç kişinin önünde yürüyordu. Bunların arasında esmer, ufaktefek birisi de vardı. Sırtında kan lekeleriyle kirlenmiş kurşunî bir üniforma vardı. Otomat gibi yürüyordu. Koyu renk gözleri, bir ölününki gibi donuktu.

Fertig sordu:

— «Ona ne yapmışlar? Hâlâ konuşmuyor mu?»

Hedges:

«Ona elimizi bile sürmedik,» dedi. «Zahmetine de değmez zaten. Kerata papağan gibi geveze.»

Fertig Japonca konuşan bir Çinli tâcirin aracılığı ile tutsağı sorguya çekti: Hedges haklıydı. Japon bildiği her şeyi söylüyordu. Japon kuvvetlerinin mevcutları, bulundukları yerler, yaptıkları yer değiştirmeler ve hazırladıkları tasarılar üzerinde Fertig'e bilgi verdi. Japon'ların bunca aydır Batı Misamis'e niçin saldırmadıklarını anlattı. Japon Haberalma Servisleri, Fertig'in kuvvetlerini iyi silâhlanmış yirmibini aşkın asker olarak tahmin ediyorlardı.

General Morimoto kadere boyun eğer gibi ve bir felâket bekleyerek saldırıya geçmişti. Subay şunları da ekledi:

— «Japonlar sizin hâlâ Misamis'te bulunduğunuzu sanıyor. Öldüğünüzü yaymamız Filipinlileri aldatmak için bulduğumuz bir propaganda çaresiydi.»

Japon subayı hemen hemen alçak, monoton ve umutsuz bir sesle konuşuyordu. «Gözler ruhun aynasıdır,» derler fakat, onun ruhu başka yerdeydi. Fertig ilk kez yenikliğini kabul eden bir düşmanla karşı karşıya bulunuyordu.

Savaşın bu döneminde bir Japon'u tutsak etmek hemen hemen olanaksızdı. Japonlar Tanrı uğurunda savaştıklarına inanıyorlardı. Okul çocuklarına, Güneş Tanrıçası'nın onlara gidip dünyayı fethetmeyi emrettiği öğretiliyordu. Öğretiliyor, onlar da inanıyorlardı. Tanrı öyle demişti, Güneş Tanrıçası savaşta ölenleri yüceltip cennete gönderecekti. Onun buyruklarına boyun eğmeyenler hem kendilerinin, hem atalarının, hem ana babalarının ve çocuklarının sonsuzluğa dek lânetlenmesine neden olacaklardı. Dinlerin çoğu gibi, tanrıçanınki de görkemliydi. Ya hep, ya hiç. İşin asıl şaşılacak yanı, bütün Japonların bu ilkeyi benimsemiş olmalarıydı. Dahası var: Birçok alanlarda çok etkin olan bu işini bilir halk, kaderine öylesine inanıyordu ki; birlikleri California'da harcasınlar diye dolar, Londra için sterlin, Hindistan için rupye basıyordu. Bu Japonlardan biri yaralanıp Tanrı'nın iradesine uyarak tutsak düşebilirdi. Fakat bu onun kendisini yenilmiş kabul ettiği anlamına gelmezdi. Bu yaralılara ihtiyatla yaklaşmak gerekiyordu. Çünkü hemen her zaman üzerlerinde elbombaları saklıyorlardı. Bunu, hem kendilerini, hem de kendilerini yenenleri de havaya uçurmak için yapıyorlardı.

Japonların teslim oldukları birkaç olay anlatılıyordu fakat, bunlar seyrek görülüyordu. Zaten Japonca'da «teslim olmak» diye bir söz yoktu. Fertig'in sorguya çektiği Japon subayında artık umut diye hiçbir şey kalmamıştı. Çünkü Tanrı'ya ihanet etmişti. Tanrı'nın yeryüzünde oturduğu yer olan yurduna dönemezdi. Savaştan sonra dünyanın tümü Tanrı'nın malı olacak, Güneş Tanrıçası da ne ona, ne ailesinin fertlerine ufacık bir yer vermeyecekti. Yaptığı işi anlatabilecek söz

yoktu. Kendini ölmüşten beter hissediyordu. Amerikalılara söylediklerinin önemi yoktu.

Fertig:

— «Savaşı kim kazanacak?» Diye sordurdu.

Japon mezardan gelirmiş gibi çınlayan bir sesle:

— «Japonlar,» dedi.

Bu görüşmeden sonra Fertig'in aklına bir şey geldi. Dedikoducu Morolar arasından yalan söylemekte usta olanları özenle seçip Japonlar'ın işgalindeki kentlere yolladı. Bunlar oralarda asılsız söylentileri yayacaklardı. Generalin artık Batı Misamis'te değil, Bukidnon'da olduğunu söylediler. Her biri ayrı bir kentin adını veriyordu fakat, Fertig'in Bukidnon'da kalmakta olduğunda hepsi birleşiyorlardı. Fertig bu kurnazlık sayesinde Japonların dikkatini Lanao'dan başka yana çeleceğini umuyordu.

Aslında orada bulunmaktaydı. Fakat Agusan'a yerleşme tasarısını böylece gizlemek istiyordu. Ayrıca yine böylelikle Japonların Misamis üzerinde yaptıkları baskıyı da azaltmak istiyordu. O zaman uzun boylu güçlükle karşılaşmadan Bowler'i ve 2 numaralı komuta postasını oraya yerleştirecekti. Morolar çok kurnazca davrandılar, herkes de onlara inandı. Verdikleri bu değerli haberler karşılığında Japonlardan altın istediler. Birkaç gün sonra Misamis üzerindeki baskı hafifledi. Buna karşılık Japonlar, Bukidnon'da büyük bir faaliyet göstermeye başladılar.

Fertig hemen dağdan kıyıya indi. İçinde, çok seyrek duyduğu bir ferahlık hissediyordu. Fakat yine de acayip bir his duymaktan kendini alamıyordu! Daha dün, onu nasıl kullanacağını bileme-

diği için, zaman kendisine düşmandı. Bugün ise yeterince bulamadığı için, Fertig zamana düşmandı.

Mindanao'nun İntihar Filosu

Kuzeydoğudan gelen zorlu kasırgalar, ormanlık yamaçlar boyunca birdenbire gürlemeye başladı. Islıklar çalarak denizin üzerinden geçti. Kışın esen muson rüzgârı bu yıl erken başlayacaktı.

Lianga'da körfezin kıyısına vardıklarında Fertig ve askerleri iliklerine kadar ıslanmışlardı. Gece zifiri karanlıktı. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Islak kumlar boyunca kendilerine yol gösterecek olan elektrik fenerlerini kullanamıyorlardı. Japonlar hemen oracıkta, Iligan'daydılar. Ağır telsiz donanımını götürmekte olan taşıyıcıların artık güçleri kalmamıştı. Fertig: **«Savaşlar sırasında niçin hep yağmur yağar?»** diye kendi kendine soruyordu.

Birtakım sesler duyuldu. Kendilerini beklemekte olan **«Athena»** yelkenlisinin kara yığını, gecenin içinde hayâl meyâl seçiliyordu. Bu kıyılarda sık rastlanan tipteki bu büyük çifte direkli geminin özelliği, nisbeten temiz oluşunda ve donanımındaydı. Demir çemberlerle pekiştirilmiş bir borudan yapılma ve ağızdan dolma bir topu vardı. Balık ağlarının kurşunları eritilerek yapılan az çok yuvarlak gülleler atabiliyordu. Fertig güllelerin yörüngelerini gözlemenin ilginç olacağını düşündü. **«Topu kullananlar, hedeflerine göre daha büyük bir tehlike karşısındalar,»** dedi. Fakat bu karamsar düşünceler, yanıbaşında sevincinden oynayan Filipinli üzerinde hiçbir etki yaratmıyordu.

Filipinli zevkten dörtköşe bir hâlde:

— «Komutanım, bu top geminin baş tarafı için,» diyordu. «Sancaktan veya iskeleden ateş etmek için de yanımda ellerinde makineli tabancalar bulunan yirmi kişi var.»

Fertig nihayet efsane kahramanı Zapanta ile tanışıyordu. Zapanta otobüs şoförlüğüyle işe başlamış, sonradan Agusan'daki otobüs işletmesiyle dolmuş motorlarından oluşan küçük bir filoya sâhip olmuştu. Bugün ise nehirde iş gören, daha doğrusu, Mindanao'daki **«İntihar Filosu»**nun amirali olan Zapanta, amiral gemisi **«Athena»**nın komutasını ele almış bulunuyordu.

Zapanta, Fertig'i **«Athena»**nın yağmurdan sırılsıklam güvertesinde gezdirirken böbürlenerek:

— «Komutanım, ona Savaş Tanrıçası'nın adını verdim,» dedi. «Gemide yüzelli adamımız var, hepsi de bekâr. Bunlar İntihar Filosu'nun deniz piyadeleri. Şu gördüğünüz yer de keçi ağılı, taze süt için.»

Güvertenin ortasındaki bir başka bambu kulübenin üzerinde **HAPİSHANE** sözü okunuyordu. Zapanta anlattı:

— «Bu genç, bekâr denizciler karaya çıkınca çok içki içiyorlar, bazen kavga çıkarıyorlardı...»

Fertig gülüyordu fakat, bu ağzı kalabalık Filipinli'ye saygı duymaktaydı. Onun nasıl gerilla olduğunu düşünüyordu. Zapanta'nın eşi akıllı bir kadındı. Bir akşam eve döndüğünde kocasını içki içerken bulmuş:

— «Japonlar karaya çıkıyorlar, ne yapmayı düşünüyorsun?» Diye sormuştu.

Kocası da şu cevabı vermişti:

— «Ne düşüneceğim? Akıllı bir adam gibi evde oturup kafayı çekmeyi düşünüyorum.»

Bunun üzerine eşi de:

— «Böyle bir şerefsizliğe dayanamam. Seni ölmüş görmek daha iyi,» demişti.

Zapanta kadehini boşalttıktan sonra içini çekerek:

— «Peki sevgilim, tüfeklerimizi alalım, gidip Japonları öldürelim,» demişti.

Sonra ikisi de geceleyin yola çıkmışlardı. Fertig, Zapanta'yı o ünlü topları icada zorlayanın karısı olduğunu biliyordu. İlk toplardan biri Butu'un'daki bir okula yapılan saldırı sırasında patlamıştı. Fakat bu, Zapanta'nın ağır topçuya olan güvenini sarsmamıştı. Zapanta, başkomutanla kurmayının gemisine gelişinden sevinçliydi. Fertig'in telsiz cihazlarına ilgi gösterdiyse de, onu asıl vecde getiren; Fertig'in adamlarının gemiye yerleştirdikleri ağır makineli oldu:

— «Komutanım, benim topla, şu ağır makineliyle ve düşman gemilerine rampa edip savaşmaya idmanlı olan adamlarımla, herhangi bir Japon gemisini ele geçirebiliriz,» dedi.

Fertig de onu doğruladı:

— «Evet. Elimizde bir savaş gemisi var. Biz, çok korkulacak insanlarız. Fakat Tanrı'nın yardımıyle ve senin dümen tutmaktaki ustalığınla Japonlara rastlamayacağız.»

Lianga ile Agusan nehrinin denize döküldüğü nokta arasında ikiyüz deniz milini aşkın mesafe vardı. Bu da, rüzgâr çıkmazsa tek silindirli Diesel motorunu son hızla işleterek denizde dört gün yol almak anlamına geliyordu. Kara yolundan gidilse yolculuk çok daha kısa sürerdi fakat; Iligan'la Bugo arasında yol, Japonların elindeydi. İçeriden, dağlardan geçen uzun yoldan gitmekse

birkaç haftalık zaman gerektirecekti, **«Narwhal»** denizaltısının gelişine kadar da elde birkaç haftalık zaman kalmıyordu. Tek çözüm, geceleri giderek deniz yolunu kullanmaktı. Macajalar körfezinden geçmek de gerekiyordu. Burası ise çok işlek bir Japon limanıydı. Daha büyük bir tehlike de vardı: Dolunay yaklaşınca Japon devriyeleri gittikçe daha faal bir hâl alıyorlardı. Dolunay, Japonları görüş uzaklığıyle hiç ilişkisi olmayan bir azgınlık, bir coşkunluk hâline sokuyordu. Bu hâl ancak esrarlı ve içten gelme bir tepkiyle yorumlanabilirdi.

Kaçan tutsakların anlattıklarına göre; dolunayın çıktığı geceler Japonlar kampa uluyarak giriyorlar, tutsakları yakalayarak işkence ediyorlardı. Dolunayın gelişini tutsaklar dehşetle karşılıyorlardı.

Fertig ise Ay'ın sular üzerindeki pırıltısından, deniz havasından ve gündüzki yağmurlardan yararlanan bu tropik gecesinin serinliğinden başka şey düşünmemeye çalışıyordu. Bir gözcü birdenbire:

— «Vay! O da ne?» Diye bağırdı.

Fertig bir küfür savurarak:

— «Bu da ne biçim gözcü?» Dedi. **«Ama, Binbaşı Zapanta'nın İntihar Filosu'nda gözcüler kaptan köprüsüne belki böyle sesleniyorlardır,»** diye düşündü.

Çıplak ayakların güvertede telâşla koşuştukları duyuldu. Gözcünün işaret ettiği yöne bakmak için tayfaların hepsi birden geminin iskele (sol) tarafına üşüşünce **«Athena»** bunların ağırlığı yüzünden iyice yan yattı.

Ufukta kara bir şey belirdi. Bu bir yelkenli de-

ğildi! Motorlu bir tekneyse, motoru arıza yapmış olmalıydı. Çünkü, olduğu yerde duruyordu.

Binbaşı Zapanta daha iyi görebilmek için kıç kasaranın damına çıktı. Beri yandan da motoru durdurması için makiniste bağırdı. Fertig de onun ardından tırmandı, Filipinli'nin elindeki külüstür dürbünle ufku incelemesini bekledi. Sonra:

— «Neymiş o?» Diye sordu.

Zapanta tuhaf tuhaf baktı. Sonra tayfalara dönerek:

— «Bir şey değilmiş canım! Bir hindistancevizi ağacıymış. Motoru yine çalıştırın!» Diye bağırdı.

Fertig:

— «Şu dürbünü bana versene!» Dedi.

Hiçbir şeyin göründüğü yoktu, hattâ Ay'ın bile. Havadaki nem, merceklerin ardındaki prizmaları hepten bozmuştu. Yalnız olduklarına iyice kanaat getirdikten sonra Fertig, Zapanta'ya çıkıştı:

— «Nerden aklına geldi bunu yanında taşımak?»

Zapanta:

— «Tayfaları yüreklendirmek için kullanıyorum,» diye fısıldadı. «Çocuklar hiçbir şey görmediğimi bilmiyorlar. Fakat ben iyi şeyler görür gibi davrandığım için hayatlarından memnunlar, bir şey de sormuyorlar.»

Fertig söz verdi:

— «Denizaltının gelecek seferinde senin için deniz dürbünü alacağım. Böylelikle tehlike var mı, yok mu görürsün.»

— «Evet komutanım, çok iyi olur! Fakat yine

de kötü. Çünkü tehlikeyi görürsem korkar, kaçarım!»

Alubijid'e yanaştılar, orada Fertig kendilerini kaygıyla bekleyen Bowler'le karşılaştı. Bowler, sâkin ve daha çok ihtiyatlı bir subaydı. Birlikleri Iligan'la Cagayan arasındaki bölgeyi ellerinde tutuyorlar ve bu iki kentteki Japonların, ara yerden denize doğru uzanan büyük buruna gelmelerini önlüyorlardı. Askerlerinin morali çok iyiydi. Fakat ilin bu bölgesinde sivil yönetim diye bir şey artık yoktu. Bu yeri Bowler'le subayları ellerinde tutuyorlardı. Bowler kendine hâkimdi ve geniş görüşlüydü.

Fertig onu dinlerken: **«Yerime Bowler'in geçmesini kararlaştırmakla iyi ettim,»** diye düşünüyordu. Onda, gerilla komutanlarında pek görülmeyen bir huy vardı. Övünmüyordu. Askerleri Cagayan'daki su borularını ve Cagayan ırmağının üzerindeki köprüyü tahrip etmişlerdi. Büyük bir beceri ve yüreklilik isteyen bir işti bu. Bununla birlikte; ancak, Fertig bu iki tahrip işini yapmayı önerdiği zaman Bowler bunlardan sözetti.

Fertig'le arkadaşları bütün gün uyudular, gemiye de gece olurken bindiler. **«Athena»** güvenlik tedbiri olarak yelkenleri inik olduğu hâlde kıyı boyunca ilerledi. Sonra cesaretini toplayarak Salay'a gitmek üzere Macajalar körfezini bir kıyıdan öbürüne geçmeye hazırlandı. Fertig ertesi akşam orada ikmâl yapmayı düşünüyordu.

Amerikan Ordusu'nun Levazım Dairesi, Fertig'i orada beklemekteydi. Bu işi Bowler düzenlemişti. Levazım Dairesi bir yaşlı adamla genç bir erkek çocuktan, bir de inekten ibaretti. Çocuk ineği geminin demirlediği yerin önünde yükselen yarın kıyısına getirdi. Yaşlı adam iri bir bıçakla ineğin

boynunu kesti. İkisi birden hayvanı yerde yuvarlayarak yarın üstünden denize attılar. Dalgalar yüzmekte olan bu külçeyi «Athena»ya doğru götürdüler. Köpekbalıkları hemen üşüştüler fakat, Zapanta'nın adamları ineğin gövdesine çabucak bir ip dolayıp, asılarak güverteye çektiler. Aşçılar ineği parçalarken, diğerleri köpekbalıklarının geminin çevresinde ve altında dolaşmalarını seyrederek eğleniyordu.

Agusan Nehrinin Kıyılarında

Belediye Başkanı, Fertig'e şunları anlatıyordu:

— «Komutanım, savaştan önce domuzu bugün besiye yatırır, ertesi gün de keserdik. Fakat şimdi domuzu besiye yatıramazsınız. Çünkü domuz yok! Yiyecek oldu mu Japonlar gelip alıyorlar. O zaman da köylü şöyle diyor: 'Ne diye Japonlar için ekin ekeyim? Ekmezsem belki acıkırlar da çekip giderler.' O zaman köylü; nehrin yukarılarına doğru çıkıyor, gezici rençberlik yapıyor. Bugün burada, yarın şurada ekip biçiyor. Bu işi de yalnız kendisiyle ailesi için yapıyor. O güzelim topraklar boş kalıyor. İşin asıl kötüsü şu ki, mısır kalmadığından herkes tohumluk mısırını yiyor. 'Ya tohumluğunu yiyeceksin, ya da acından öleceksin' diyorlar. Tohumluk mısır da bitince işimiz Allah'a kaldı demektir.»

Fertig çevresine bakındı, boş pirinç tarlalarının kıyısındaki köyü göstererek:

— «Peki yiyecek olarak elinizde ne var?» Diye sordu.

— «Yiyecek olarak yaban güvercinleri var, komutanım, fakat o da çok az. Sonra karides var. Kimi zaman da bir timsah. Dip çamurundaki ba-

lıklar. Dip çamurunda tutulan balıklardan yediniz mi siz?»

Fertig bu nefis yemeği bilmiyordu. O zamana kadar da bunu tadan birine rastlamamıştı. Fakat bundan sözedildiğini duymuştu. Gerçekten acayip, arkeolojik bir hayvandı bu. Ciğerleri, arka ayakları vardı da pulları yoktu. Yenirken insanın ağzına dip çamurunun tadı geliyordu, çok da kılçıklıydı. Karidesleri ise iyi biliyordu.

Belediye Başkanı çenesinin bir hareketiyle çevresini göstererek devam etti:

— «Gördüğünüz gibi yaban kavunu, hindistancevizi, muz, manyok var. Çok değil fakat yetiyor.» Sonra hafifçe gülümseyerek ekledi: «Çok da hindistancevizinden yapılma bira var.»

Fertig:

— «Kabuğu çıkarılmış pirinç de var,» dedi.

— «Evet, Japonların bize bıraktıkları kadar. Çok değil.»

Fertig konuşmayı şu sonuca bağladı:

— «Yâni kısacası, açlıktan ölmüyorsunuz fakat şişmanlamıyorsunuz da.»

— «Evet komutanım. Şimdilik açlıktan ölmüyoruz ama, çok çalışıp az yediğimiz için de kan kusuyoruz!»

Fertig şöyle düşünüyordu: **«Yağmur mevsimi çok uzun sürerse hem kan kusacaklar, hem açlıktan ölecekler. Muson her şeyi çürütür. O dinmeden de ürünler olgunlaşmaya vakit bulamaz.»**

Bu Agusan bölgesi insanı şaşırtıyordu: İkisi ortası, ya da ölçülü diye bir şey yoktu. Ya korkunç zararlar, ya da çok büyük yararlar vardı. Burada Japon yoktu, en büyük yarar buydu. Fakat yiyecek hiçbir şey de yoktu da ondan. Belediye Baş-

kanı'yle arkadaşlarının gittiğini görünce rahat bir soluk aldılar. Kalsalardı, nezaket gereği onlara yemek ikram etmeleri gerekecekti.

Fertig motorlu teknesiyle nehrin yukarılarına doğru çıkmaya devam etti. Karargâhı için uygun bir yer arıyordu fakat, ne aradığını hiç kimseye söylemiyordu. Bütün ülkeyi kendisinin incelemesi gerekiyordu. Kimseden bilgi alacak durumda değildi. Köylüler bütün ömürlerini doğdukları köyün on kilometreyi zor bulan çevresi içinde geçiriyorlardı. Bu sınırın dışında kendi illeri hakkında, Mars gezegeni hakkındaki gibi fikir sâhibi değillerdi.

Fertig, McClish'in Buenavista'daki karargâhına dönmek için Agusan nehrinden yine aşağıya doğru indiği zaman, nehrin yatağını hiçbir yerlinin hiçbir zaman yapmadığı biçimde incelemiş bulunuyordu. Buenavista iç bölgelerden yedi kilometre kadar uzakta, sevimli bir küçük kasabaydı. Agusan nehri, Davao kentinin doğusundaki dağlardan doğuyor, Mindanao'nun en geniş bölgesini bir baştan öbürüne aşıyordu. Seksen kilometre boyunca sık sık çağlayanlara rastlanıyordu. Agusan'la Davao arasındaki sınırın hemen yakınında ise nehir, yarlarla karşılaşmamak için büyük bir dönemeç çiziyordu. Bu dirsekten yirmi kilometre uzaklıktaki Pasifik Okyanusu'na bir yol gidiyordu. Sonra, Waloe'nin yukarısında nehir geniş bir göl hâline gelerek yayılıyor ve bu genişlik kimi zaman beş kilometreyi buluyordu. Bataklık kıyılarda Magahat'lar yaşıyorlardı. Bunlar kulübelerini sallar üzerine kurmuşlardı. Sular çok yükseldi mi insanlar da, evler de yüzmeye başlıyorlardı. Oralarda geçerli olan geleneksel hukuk kurallarına göre sular alçalınca sal nerede

karaya vururşa sahibinin orada toprağı ekmeye hakkı vardı.

Sonra, Talacogon geçitlerinin aşağısında nehir ulu ağaçlardan, sarmaşıklardan ve orkidelerden oluşan gerçek bir baltagirmemiş ormanın içinden kıvrıla kıvrıla geçiyordu. Orada çok da timsah vardı. Kırmızı çiçekli tropik ağaçlarının altına gömülmüş, muz ve hindistancevizi ağaçlarının gölgesindeki köyler, mora çalan kırmızı çiçekleriyle duvarlara tırmanan sarmaşıklar...

Denize yaklaşınca orman yerini ovaya bırakıyordu. Hemen hemen bir yıkıntı hâline gelmiş olan Butu'un kenti, bu ovaya yüksekten bakmaktaydı. Eskiden burası büyük bir ticaret merkeziymiş. Nehrin ağzında suyu derin bir liman olan Nasipit'ten kalkan mavnalar, yukarıya doğru çıkıp Butu'un kentine yanaşırmış. Nasipit'ten Butu'un'a giden bir de kara yolu vardı. McClish o zamana dek bu yol için çarpışmıştı. Japonların gidişleri de büyük bir zafer olarak yorumlanmıştı. Fakat artık yağma edilecek hiçbir şey kalmadığı için gitmiş olmaları muhtemeldi.

Fertig bu denetim gezisinden dönüşte bir yığın mesajla karşılaştı: Batı Misamis'te çarpışmalar yeniden başlamıştı. Buraya Japon takviyeleri çıkarılmıştı fakat, nedeni belli değildi. Leyte adasındaki gerilla birliğinin komutanı Albay Kangleon'la Bohol Adası gerilla birliğinden Binbaşı Inginiero, «**Narwhal**» denizaltısının getireceği ikmâl ve iaşeden kendi paylarını teslim almak için Lanao'ya gelmişlerdi. Bazı Amerikalı sivillerin aileleri de denizaltıya binip yola çıkmak için McClish'in karargâhına gelmiş bulunuyorlardı.

Fertig, Kangleon ve Inginiero'yu Agusan'a gelip kendisinin yanında yer almaya çağırdı. Bow-

ler'e de Misamis'e gidecek yerde Lanao'da Hedges'le birlikte kalmasını emretti. Mülteciler de sorun yaratmışlardı. Birçok Amerikalı sivilin biraraya toplanmakta olduğunu Japonların öğrenmemeleri olanaksızdı.

Ayrıca bunlar karargâhın yiyeceklerini çabucak bitireceklerdi. Onun için Fertig onları nehrin yukarısında, tecrit kampı olarak kullanılacak küçük bir köye gönderdi. **«McClish bunu niçin akıl etmedi acaba?»** Diye düşündü.

McClish'in bölgesinde hiçbir şey sonuca vardırılmıyordu. Yakıt işi de buna bir örnekti. Fertig aylar önce McClish'e kamyonların motorlarında kullanılmak üzere hindistancevizi birasından alkol çıkarttırmasını söylemişti. Fakat hemen hemen hiçbir şey yapılmamıştı. Bu yüzden de McClish'in elindeki arabaların çoğu kullanılmıyordu.

Fertig gelip bunu görünce kızmış, hemen alkol damıtma işine başlanmasını emretmişti. Ayrıca hiç kimse de **«Mayon»** gemisinin tanklarını incelemeyi akıl etmemişti. Bu vapur adalar arasında işlemekteydi. Bombardımanlar sırasında Nasipit limanında karaya oturmuştu.

Oysa geminin tanklarında en azından 160 ton mazot vardı. Bu ise Fertig'in bütün adada bulmayı umabileceğinden daha fazlaydı. Mazotları hemen aldırıp getirtti. Emirleri niçin hiçbir zaman yerine getirilmiyordu? Bunun nedenini boyuna araştırıyordu fakat, boşuna. McClish çok yiğitti, her zaman savaşmaya hazırdı. Walter ve onun arkadaşı Varney bunun nedenini bulmuşlardı. Varney maden mühendisiydi. Anakan'ın çevresindeki dağlarda Walter'le beraber bir gerilla birliğine komuta ediyordu. İki arkadaş şöyle diyorlardı:

— «McClish savaşçılık oynuyor. Onun için savaş da ata binip uzun yol almak. Bir birliğe çeki düzen vermek, Filipinlileri yola getirmek gibi işler onun için küçük şey.»

Bu sözlerde gerçek payı vardı.

Her şeyden önce McClish'in karargâhının yeri çok kötü seçilmişti. Burası; elinde ağır silâhları olan motorlu bir düşmana karşı hiç savunulamayacak, düzlük bir alandı.

Binalar bir hindistancevizi ormanlığının içindeydi. McClish bu ağaçların uçaklara karşı korunma sağlamadıklarını bilmiyor muydu? Üstelik dallara çarpınca patlayan bombaların, yerde patlayanlara göre çok daha kötü etkiler yaptığından da mı habersizdi?

Fertig, McClish'in yerine savunma işinin örgütlenmesini kendisi ele aldı. O da «**Narwhal**»ın yakında gelişi dolayısıyle yapılması gereken hazırlıklar süresince ortadan kaybolmanın yolunu buldu.

Fertig çok kızmıştı. Denizaltının boşaltacağı yüz ton kadar yiyecekle silâhın korunup taşınması için gerekli tedbirleri özenle aldırttı. Onun düşüncesine göre, Japonlar gerillaları aşağı Agusan ovasından kovmakta hiçbir güçlük çekmeyeceklerdi. Buna karşılık gerillaların nehrin kendisini elde tutmak gibi bir şansları vardı. Onun için nehrin kıvrımlarının köşelerine, motorlu tekneleri durdurtmak için avcılar yerleştirdi.

Balta girmemiş ormandan geçip kıyı köylerine ulaşan birçok patikalar vardı. Fakat Fertig, hiç değilse gerilla kuvvetlerinin Agusan nehrinin yukarı bölgesine gitmeleri için gerekli zaman süresince, çetelerin bu patikaları kapatabileceklerini

düşündü. Nick Capistrano'yu, her ikisi de nehrin kıyısında bulunan Esperanza ile Talacagon'a gönderdi. Capistrano orada gizlice bir komuta postası hazırlayacak, Fertig de gerektiğinde gizlice buraya gelecekti. Japon'ların nehirden aşağıya doğru inerek kendisini arkadan vurmamaları için Fertig, Childress'e Agusan ve Davao illerinin sınırına gerilla birlikleri yerleştirmesini emretti. Agusan yarlarından Pasifik'e giden yolu kesmek için de başka birlikler yola çıkarıldı.

Fertig; bu savunma tedbirlerini almak için hızla çalışırken, telsiz şebekesini de denetliyor, Avustralya'ya bildirilecek haberleri seçiyor, Luçon'un güneyinde yeni bir haberalma şebekesinin kurulup işletilmesi için gerekli talimatı veriyordu. Beri yandan Filipinliler de ondan ardı arası kesilmeyen dileklerde bulunuyorlardı. Bunları, komutan olarak ancak o çözüme bağlayabilirdi. Bunca işi arasında Fertig bu dileklere kulak vermekten de geri durmuyordu.

Fertig'in ayrıca Kangleon'la Inginiero'ya, arkadaşlara gösterilmesi gerekli bütün ilgiyi göstermesi icabediyordu. «Narwhal»ın gelişine bir gün kalmıştı. Boşaltma işinin, hele tanıklar önünde, başarısızlığa uğraması söz konusu olamazdı. Fakat birçok ayrıntılar da vardı ki, bunlara dikkat edilmezse boşaltma işini aksatabilirlerdi.

Fertig, Kangleon'la Inginiero'ya güleryüz gösteriyordu fakat; yüzü, bütün bu nedenlerle, içini kemiren tasayı yansıtmaktan uzaktı. Nezaketsiz davranmadan bunu yapacak hâle gelir gelmez de, konuklarını bırakıp incelemesi gereken birsürü ayrıntının içine yeniden daldı. Meselâ Nasipit fenerinin haznelerinde gaz kaldığını ve fenerin yakılabileceğini son anda öğrenmişti. Bu da insanı umutsuzluğa sürükleyen bir şeydi.

Niçin hiç kimse daha önce bundan sözetmemişti? Fener bekçisi nerdeydi? Hemen bulunması lâzımdı! Fener **«Narwhal»**a yol gösterecekti. Denizaltının uyarılması için de Avustralya'ya haber iletilmesi gerekiyordu.

Tecrit kampına bir haberci yollayarak Amerikan mültecilerine hazırlanmalarını bildirdi. O gece Fertig hiç uyumadı. Kamptaki Amerikalı'ların kendilerine hâlâ şunları sorduklarını duyar gibiydi:

«Pezo'larımızı nerede değiştireceğiz? Avustralya'da bizi kim karşılayacak? Ordu Manila'daki bir banka üzerine çekilmiş çekleri kabul eder mi? Bütün paramız Manila'da. Avustralya'da nerede oturacağız? Bizi Amerika'ya gönderecekler mi?»

Şafak sökmeden az önce zorlu bir sarsıntı Fertig'i yatağından fırlattı. Palmiye yaprağından yapılmış kulübe titriyor, birtakım adamlar gecenin karanlığında bağırışıyorlardı. Yer gürültüyle titriyor, Filipinliler de karanlıkta kendilerine uzanan elleri el yordamıyle tutmaya çalışıyorlardı. Böylelikle canlı bir zincir meydana getirmeye uğraşmaktaydılar. İçlerinden biri yerde birdenbire açılacak bir yarığın üzerinde bulunursa onu tutacaklardı.

Fertig: **«Başka herhangi bir yere göre burada da güvenlik içindeyim,»** diye düşünüyor, yatağına sımsıkı yapışıyordu. Filipinler'de her zaman yer sarsıntıları olurdu ve buna karşı elden hiçbir şey gelmeyeceği apaçıktı. İnsanoğlu Tanrı'nın elinde bir hiç olduğunu birdenbire anlayıveriyordu. Onun deprem karşısında kapıldığı dehşeti önlemeye çalışmaktan başka yapacak şey yoktu.

Ancak yer sarsıntısı durduktan sonradır ki, Fertig'in aklına geldi: **«Nasipit'in çimentodan ya-**

pılma rıhtımı bu vartayı nasıl atlattı acaba? Diye düşündü. Bütün yanaşma ve boşaltma plânı bu rıhtıma dayanmaktaydı. Sonra, **«Narwhal»** karanlık suların derinliklerinde, gözü kapalı bir hâlde yolunu izlemekte olmalıydı. Acaba yer sarsıntısı orada nasıl bir etki yaratmıştı?

Narwahl Denizaltısı

Dr. Evans periskopun başındaydı. Denizin üzerinde yükselen mavi dağları, ağaçlarla kaplı yamaçların böğürlerine yığılan bulutları ve dar körfez boyunca nöbet bekleyen hindistancevizi ağaçlarını görünce sevinçten yerinde duramaz oldu. Güney denizlerinin bu adasını sonunda ele geçirmişti. Ulaşmak için göze aldığı onbeşbin kilometreyi aşkın yol boyunca o kadar düşlediği bu adayı... Vahşî kabilelerin oturduğu, tropiklerin cenneti olan bu adada gerillaların hayatını yaşayacaktı.

Fakat periskopu kaptan Latta'ya geri vermesi gerekiyordu. Bir kez daha yağ kokan makinelerin kasvetli âlemine döndü. Denizaltının balâstları suyla doldu ve kocaman çelik tabut, alaca karanlığın bastırmasını beklemek için körfezin dibine yerleşti. Oniki saat sonra **«Narwhal»** bir köpük anaforunun ortasında suyun yüzüne çıktı. Sonra, ay ışıkları altında suları yavaşça yararak ilerlerken iki yanlarında denge serenleri bulunan birsürü yerli kayığı onu karşıladı. Islak kürekler sudan çıktıkları her sefer gecenin içinde parıldıyor, denizciler de:

— «Şu külüstür feneri şavulla!» Diye bağırışıyorlardı.

Evans bir yerli kayığının denizaltının bordasına yanaştığını, zayıf, uzun boylu bir adamın be-

linde 45'lik bir tabanca olduğu hâlde güverteye tırmandığını gördü. Kaptan Latta'nın elini sıktığı sırada, sakalları arasında dişlerinin parladığını da gördü. Birisinin bir ad söylediğini duydu: «Fertig» diyordu. Evans, Asya'nın sert kokusunu içine çekiyordu. Bu koku; bitkilerin, çürümüş nesnelerin bir karışımıydı. Evans da hayatından çok memnundu.

Rıhtımda yedi kamyon bekliyordu. Küçük koyda da mavnalarla başka tekneler beklemekteydiler. Filipinliler «**Narwhal**»ın denizcilerine telâşlı telâşlı işaretler yapıyorlardı. İncecik fistanlar giymiş kızlar da elleriyle selâm veriyorlar; sonra böylesine cüretli bir davranıştan ötürü duymaları gereken utancı göstermek için ellerini yüzlerine kapıyorlardı. Bir bando denizcilere «hoş geldiniz» demek için «**Aloha**»yı çalmaya başlamıştı.

Beyaz pantolon ve gömlek giymiş olan bu muzikacılar, Filipinler'deki Amerikan ordusunun, Albay McClish komutasındaki, 110'uncu Tümeni'nin bandocularıydı. Bu tropik gecesinde «**Aloha**»nın hâzin, yanık nağmeleri havaya yükselirken ay ve şurada burada yanıp sönen pilli el fenerleri, esmer veya beyaz yüzleri aydınlatıyordu. Bütün bu yüzlerden gözyaşları süzülmekteydi. Bu insanların zor dayanılır coşkuları «**Narwhal**»ın denizcilerine de bulaştı. Tayfalardan biri, boğazında düğümlenen titrek bir sesle şöyle bağırdı:

— «Vay canına! İnsan kendini Hollywood'da sanıyor be!»

Kocaman denizaltıda her şey vardı. Gemidekilerle rıhtımdakiler denkleri çabucak boşaltmaya başladılar. Beri yandan mızıka «**Stars and Stripes**»ı (Amerikan bayrağının yıldızlarıyle çizgilerinden adını alan marş) belki hiçbir zaman ulaşı-

lamayacak bir içtenlikle çalıyordu. Yiyecek ve malzeme «**Narwhal**»ın ambarlarından bitmez tükenmez bir hazineden çıkar gibi çıkıyordu. Neler yoktu, neler: Mermi sandıkları makineli tabanca sandıkları, tüfekler, bazuka diye adlandırılan roketatarlar, çikolatalar, jambonlar, peynirler, resimli dergiler, kitaplar, gazeteler, General MacArthur'un yayınlattığı «**Free Philippines**» (Özgür Filipinler) adlı gazete, ilâçlar, balta girmemiş ormanda giymek için çizmeler, üniformalar, ormanda giyilecek kamuflaj kılıkları, ağır makinelilerle sehpaları, 20'lik toplar, Japonların bastırdıkları banknotların tıpkısı olan milyonlarca kalp para, sıtmaya karşı sandıklar dolusu atabrin denen yeni komprime. .

Ayrıca gerillanın kullandığı kanunî parayı basmak için gerekli malzeme, hamaklar, elektrik fenerleri, subay rütbe işaretleri, jeneratörler ve radyo vericileri için yedek parçalar, sigara, aygıtlar, araç gereçler de vardı. Bütün bunlar «**Narwahl**»dan çıktıkça çıkıyor, 110'uncu Tümen'in bandosu da bu olayı, 1941'de moda olan şarkıları çalarak kutluyordu. Kaptan Latta, Fertig'i subayların yemek salonuna almış, kahvaltı ikram etmişti. Fertig sırtını teknenin çelik duvarına dayamış, jambonlu sandviçleri atıştırırken fincan fincan kahve içiyordu. Sanki ona, ömrü boyunca bundan daha nefis şeyler sunulmamıştı!

Bir yandan yemeğini yerken, Latta'nın kendisine anlattıklarını da dikkatle dinliyordu. Bunlar; başka bir âlemle, Mindanao'nun dışındaki bir âlemle ilgili konulardı. Gemi kumandanı da karşısındaki adamın doğru ve ayrıntılı haberlere susamış olduğunu çabucak gördü. Tıpkı bir süngerin suya susamışlığı gibi. Fertig yerinde sorular soruyordu ve bilgisinin derinliğini olduğu kadar

olaylara duyduğu engin ve büyük ilgiyi de açığa vuruyorlardı. Latta'nın içinde şöyle acayip bir izlenim yeretti: Fertig kendisine söylediklerinin hiçbirini unutmayacaktı. Onun telâşlı, yanaklarının kızarmış olduğunu, elinin de kendisine getirdiği mektup tomarının yanında durduğunu görüyordu. Fertig'e içinden: **«Lütfen şunları okuyun»** demek geliyordu. Yalnız şunu sezemiyordu: Fertig duyduğu sevinci sürdürmeye kararlıydı. Günde bir mektup okuyacak, sonra da onları her gün bir daha okuyacaktı. Sonra şunu da sezemiyordu: «General»in o coşkulu hâli, bir sıtma nöbetinin başlamak üzere olduğunu göstermekteydi. Fertig de olasıya çok yemek yiyerek sıtma nöbetini önlemeye çalışıyordu.

Fertig'in yanında iki konuk daha vardı. Bunlar Filipinli subaylardı. Çok nârin yapılı, kibar tavırlı olan birisi, Chick Parsons'la konuşarak şöyle diyordu:

— «Av tüfekleri için fişeğe ihtiyacımız var. Balta girmemiş ormanda çok yakına ateş edilir, bu fişekler de çok iyidir.»

Parsons cevap veriyordu:

— «İsterseniz onlardan da göndeririz fakat, bu fişeklerden bir sandık, onikibin piyade mermisi kadar yer kaplar. Hangisini isterseniz.»

Kangleon sordu:

— «Onikibin mi? Evet ama, bu çok ağır çeker.»

O zaman Parsons anlattı:

— «Bir denizaltıda önemli olan ağırlık değil, yerdir.»

Kangleon bu sorunu uzun uzun düşündü, sonra:

— «En önemli olanı alacağım,» dedi.

İkinci Filipinli, Binbaşı Inginiero:

— «Ben de öyle,» dedi. «Bize vereceğiniz her şeyi kullanacağız. Çünkü çok yoksuluz. Siz getirebildiğiniz kadar çok getirin.»

Fertig, Filipinlilerin ne kadar etkilendiklerine dikkat etti. Onun için amacına da ulaşmıştı. Çünkü onları yanında getirirken çok kötü şeylerin olmasından korkuyordu: Meselâ rıhtım yer sarsıntısı yüzünden yıkılabilir; ya da kamyonlarla mavnalar buluşma yerine gelmeyebilirlerdi. Hattâ, «**Narwahl**» da gelmeyebilirdi. O zaman da Amerika'nın yardım yapacağı yolunda ele güne karşı verdiği o ünlü söz, berbad olurdu. Fakat her şey iyi gitmişti. Hem de McClish'in yokluğuna rağmen. Keşfe çıktığı söyleniyordu. Fakat kamyonlarla mavnalar ordaydı ya, sandıkları taşımakla görevli olanlar da doğru dürüst, harıl harıl çalışıyorlardı. «**Narwahl**» su yüzüne çıktığı zaman Fertig gururla ürpermişti. Onun gözünde güçlü, görkemli, gösterişli bir savaş gemisiydi. Kangleon'la Inginiero'nun gözünde ise bütün bir savaş filosu kadar heybetliydi. O sırada onun da içinden onların sırtına birer tokat indirmek, askerler gibi bağırmak gelmişti. Ne var ki, ciddî ve ağırbaşlı durmak için kendini tutmak zorunda kalmış; resmî bir tavırla, kumandanla tanışmak için kendisiyle birlikte gemiye gelmelerini istemişti.

Latta da çok etkilenmişti. Amerikan Donanması'nın tarihinde ilk kez bir savaş gemisi düşman toprağına yük boşaltmak için rıhtıma yanaşmış bulunmaktaydı. Fertig bunu biliyordu ve sahneyi ona göre hazırlamıştı.

«**Narwahl**»dan rıhtıma tamamen insan gücüyle doksan ton yük boşaltıldı. Dört saat sürdü bu iş.

Her saat de Fertig'in duyduğu öldürücü tasayı uzattıkça uzattı. Bir yandan sıtma nöbetiyle pençeleşiyor, öbür yandan Latta'nın kendisine söylediklerini aklında tutmaya çalışıyordu. Öte yandan da Japon uçakları gelip gemiyi, rıhtımı, askerleri bombalayacaklar diye her an ödü patlıyordu. Çünkü hepsi de şıkır şıkır aydınlatılmıştı. Kendisi için hiçbir şeyden korktuğu yoktu. Fakat şöyle düşünüyordu: **«Narwahl batırılırsa Amerikan Donanması böyle Don Kişotça davranışlara âlet olmak istemeyecektir. Savaş Bakanlığı'nın çoktan haritadan sildiği adalara gerillaların muhtaç oldukları şeyleri kaçak olarak sokmaya kalkışmayacaktır.»**

Tayfalar gerillalarla konuşuyorlar:

— «Biz olsak Japonlar'la dolu bir adada bir dakika bile kalma yürekliliğini gösteremezdik,» diyorlardı. Gerillalar da şu cevabı veriyorlardı:

— «Asıl yüreklilik denizaltı gibi bir ölüm tuzağında canını tehlikeye atmak. Bunun yanında bizimkisi hiç kalır.»

Denizciler:

— «Yok canım! Bu, o kadar korkacak şey değil,» diyorlardı. Sonunda hepsi şu noktada anlaştılar: «İnsanoğlu bir defa ölür. Fakat gerillalar karada ölmeyi, bahriyeliler de denizde ölmeyi yeğ buluyorlar, hepsi bu!»

Otuziki sivilin de Mindanao'dan boşaltılması gerekiyordu. Fertig ara güverteye inerek onlarla vedâlaştı. Subaylarından birinin eşine para vererek:

— «Benim adıma Noel armağanları seçin de Mary ile çocuklara gönderin,» dedi. Kadın:

— «Avustralya'ya varır varmaz bunu yaparım, merak etmeyin,» diye söz verdi.

Fertig tekrar güverteye çıkacağı sırada bir çocuk çığlığı duyarak irkildi:

— «Anne, pasta var, anne!»

Çocuk sevincinden zıp zıp zıplıyordu. Elinde de bir parça ekmek vardı. Durmadan:

— «Pasta var! Pasta!» Diyordu.

Çocuk bu nefis şeyi annesiyle paylaşmak istiyordu. Ona bu francala parçasını veren tayfa çabucak başını çevirdi.

Bando **«Vira demir»** marşını çalarken **«Narwahl»** rıhtımdan uzaklaştı. Kalabalık el kol sallıyor, bir papaz dualar okuyarak denizaltıyı takdis ediyordu.

«Narwahl» çok geçmeden körfezin netameli geçidini aşarak gecenin içinde gözden kayboldu.

Fertig, Parsons'la birlikte bir kamyonun şoför mahalline oturdu. Kamyon da Buenavista yolunda sarsıla sarsıla ilerlemeye başladı. Sıtmadan olduğu kadar denizaltının gelişinin ve bu gelişin yapılmasını gerektirdiği işlerin yarattığı zihin gerginliği yüzünden de bitkin hâldeydi. O, rıhtıma saatinden çok önce geldiğinde orada tek bir kamyonla iki mavna vardı. İşbaşında bulunmaları gereken sivillerden hiçbiri henüz gelmemişti. Bununla birlikte denizaltı suyun yüzüne çıktığı zaman her şey yerli yerindeydi.

Fertig bu deneyden şu sonucu çıkardı: Filipinlilere talimat verilebilirdi fakat, bunun nasıl yerine getirileceği söylenemezdi. Onlar her işi akıllarına estiği gibi yapıyorlardı ve kendi hâllerine bırakılmaları gerekti. Bir görev sırasında bir kamyon şoförü depoya benzin koymayı unuttu da motor stop etti diyelim. Kamyonu iplerle çekmek, ya da itmek için daima adamlar bulunuyordu. Beri yandan da bir iki kişi benzin bulmak

için fırlayıp gidiyordu. Fertig: **«Amerikan Ordusu'nda da acayip işler olur,»** diye düşünüyordu. Düşüncelerini Parsons'a da açtı:

— «Banknot basmak için bu matbaa makinelerini bana ne diye gönderdiler? Banknotları Avustralya'da bastırıp buraya gönderselerdi daha kolay olmaz mıydı?»

Parsons:

— «Bilmiyorum,» dedi. «MacArthur bana herşeyi söylemiyor!»

— «Belki de onlar şöyle sanıyorlar: Benim emrimde birçok muhasebeci, güzel bir büro, yazı makineleri var. Muhasebeciler de basılan banknotların doğru dürüst hesabını tutacaklar. Oysa elimde Sam Wilson'la onun kurşunkaleminden başka şey yok!»

Parsons bir şey söylemedi. Fertig devam etti:

— «Bir şey daha var. 20'lik topları görünce nerdeyse sevincimden deli olacaktım. Sonra aklıma geldi: Elimizde mermi yoktu ki! Hangi dâhi cephane olmadan ateş edebileceğini akıl etmiş acaba?»

— «Bunlar deniz toplarıdır. Cephaneyi ise ordu yolluyor. Gelecek sefer de mermi alacaksınız. Latta onaltı güne dek büyük bir yükle yine geliyor.»

— «Yine yüz ton mu?»

— «Yine yüz ton.»

2.500 Kilometre, Çok Uzak

Gemiler arkalarında köpükten bir iz bırakarak Agusan nehrinin yukarılarına doğru ihtiyatla çıkıyorlardı. Esperanza'ya vardıkları zaman, yükün bir bölümü taşıyıcıların sırtlarına aktarıldı. Fer-

tig onları seyrediyordu fakat aklı başka yerdeydi. «Narwahl»in ikincisini rıhtıma çıkardığı bu yeni yükün içinde mayınlar, tuzaklar, yirmi milimetrelik obüsler, plâstik dolguları, roketler ve hafif silâhlar için cephane vardı. Fakat General MacArthur, Fertig'e yolladığı özel mektupta artık bunları kullanmamak gerektiğini bildiriyordu:

«Bu sefer daha çok cephane gönderdim ve bunlar belki sizin her zamanki harekâtınızı yürütmek için gerektiğinden çok daha ağır tiptedir. Taşıma ve güvenlik koşullarının bana bunu yapma olanağını sağladığı ölçüde de bu tür malzemenin teslimi işini tamamlamayı tasarlıyorum.

Bu artan ateş gücünü nedensiz yere kullanmaktan özenle sakının. Yoksa bu, düşman garnizonlarına yeni takviyeler gönderilmesine, yerli halka yeni eziyetler yapılmasına ve ablukanın, size ikmâl ve iaşe malzemesi yollamamızı güçleştirecek olan sıkılaştırılmasına yol açacaktır. Günlük harekâtta ihtiyaç duymayacağınız malzemeyi, ileride kullanabilmek için güvenilir bölgelere dağıtarak elden geldiğince çabuk saklayın. Bölgeniz belki kullanılabilir en iyi çıkarma noktalarına sâhip olduğundan, başka bölgelere gidecek malzemeyi de herhalde buralara çıkarmak gerekecektir. O zaman bu bölgeler komutanlarıyla sıkı işbirliği yaparak bu malzemenin tehlikesiz ve çabuk olarak gideceği yere ulaşmasını sağlamanızı istiyorum.

İlk malzeme sevkiyatının tam bir başarıyla sonuçlanması, ayrıntılı bir plân yapıldığını ve koordinasyon sağlandığını göstermektedir. Bundan dolayı sizi de, buna yardımcı olan subaylarla erleri de kutlarım. Her malzeme gönderilişinde düşman direnişinin sertleşmesini beklemek gerektir. Bunu önlemek için büyük bir uyanıklık

göstermek ve ayrıntılı bir plân uygulamak zorundasınız. Düşmanın davranışlarını başarısızlığa uğratma konusunda sizin bilgi ve tecrübenize güveniyorum.»

Filipinli işçiler sarsak iskeleye sandıkları yığarlarken; Fertig de bu ağırbaşlı, resmî edâlı sözlerin kendisinde uyandırdığı acı düşünceleri zihninde evirip çeviriyordu. Filipinliler sandıkları çaprazlama koymadan, üstüste yığmakla yetiniyorlardı. Üstteki sandık eğilmeye başladı mı bir Filipinli onu kaldırmak için hemen koşuyordu. Fertig de şu sonuca varıyordu: Bu adamlar ellerinden geldiğince didinmekteydiler, her şey iyi sonuçlanacaktı. General MacArthur'un da bu plânlama ve koordinasyon gösterisini seyredip bunun tadını çıkarmasını çok isterdi. MacArthur'un mektubunun kendisinde uyandırdığı gülme arzusunu Hedges'in paylaşmasını da isterdi. Hedges mektubu gözlerini dört açarak okuyacak, öfkeden köpürecek ve yakası açılmadık küfürlerini bir kez daha döktürecekti.

Hani, Fransa Kralı Louis XIV bir mektup yazsa, o da ancak General MacArthur'un mesajı kadar gerçeklerden uzak olurdu. Hele şu birinci paragraf: **«Bu sevkiyatla Filipinler bölgesinde geniş ölçüde hızlandırılmış bir malzeme hareketini başlatmış oldum. Siz ve öteki bölgeler komutanları güvenliği sağlamak için en büyük uyanıklığı gösterdiğiniz takdirde bu hareketi sürdürebileceğim.»**

Fertig tiksintiyle yüzünü buruşturdu. General MacArthur imzasını taşıyan bu şâheseri yazan subay, muhakkak ki düşman ateşiyle karşılaşmamış, gözleri yerinden fırlamış olduğu hâlde bir periskopun kara borusunun denizden çıktığını görmemişti. Japon gemilerinin motor gürültüleri

geliyor mu diye kulak kabartıp küçük dalgacıkların şırıltısından başka şey işitmemişliğin; böğürlerinden aşağıya doğru süzülen soğuk terlerden ve boş midesinin kazınmalarından başka şey duymamışlığı var mıydı ki?

Genel karargâh ne sanıyordu? Bir denizaltının gelmekte olduğunu Japon'lara Fertig mi haber verecekti? Askerlerine de o mu haber verecekti. Bundan bucak bucak kaçınıyordu. Onları kıyıya götürmek için keşif hareketlerini bahane ediyor, görevlerinin gerçek niteliğini askerlerden büyük bir özenle gizliyordu.

Gizlilikle eş anlamlı olan güvenliğe gelince; ordu'da böyle şey söz konusu olamazdı. Taşıyıcılar tropikler için özel olarak yapılmış çikolata sandıklarını, General MacArthur'un **«Özgür Filipinler»** adlı gazetesiyle dolu sandıkları boşaltıyorlardı. General MacArthur, propaganda olsun diye gazetesinin adanın her yerine dağıtılmasını istiyor, aynı zamanda da denizaltıların gidiş gelişleri herkesten gizli kalsın, diyordu. Mindanao'da Japonlar dahil herkes yeni roketatarların çalışmaya başlayıp başlamadıklarını öğrenmek için MacArthur'un gazetesini okumaya can atıyordu. Fısıltı gazetesinin bundan başka lâf ettiği yoktu.

Fertig güneşten yanan dudaklarına biraz hindistancevizi yağı sürdü. Beri yandan da taşıyıcıların kendilerine göre çok iri olan sandıklarla becelleşmelerini seyrediyordu. Adamlar bir Japon uçağının düzensiz ve hafif gürültüsünü işitince başlarını bile kaldırmıyorlardı.

Her gün Davao'dan Cagayan'a giden posta uçağıydı bu. Fakat ağaçların üstünden geçen bir uçağın kulakları sağır eden gürültüsü duyulunca, herkes başını kaldırdı. Bu olanca hızıyle deni-

ze doğru uçan iki motorlu bir bombardıman uçağıydı.

Fertig: **«Filipinlilerin mor renkli, göz alıcı şortları uçaktan bakılınca görülür mü acaba?»** Diye düşündü. Ecza stoklarındaki renk verici ilâçlar, kumaş boyası olarak kullanılmıştı. Toz halinde satılan bu ilâçların bir tutamı 10 pezoydu.

«Narwahl»la Avustralya'dan gelen Dr. Evans, ilâçların böyle çalınmasından yakınmıştı. Fertig de ona şöyle demişti:

— «Bu maddenin ilâç olarak kullanıldığında Filipinlilere sağlayacağı yarar, boya olarak kullanıldığı zaman sağladığı zevkten muhakkak ki daha azdır.»

Evans, denizaltının getirdiği en iyi şeydi. Yerli kodamanlardan birinin eşi göz hastalığına tutulmuş, Evans da bu hastalığı iyileştirerek Mindanao'da bir mûcize yaratmıştı. Haber Agusan vâdisinde her yana yayıldığından, herkes kendini tedavi ettirmeye koşuyordu. Evans gerilla savaşını halka benimsetmek için Fertig'in o güne dek yaptıklarından daha fazlasını birkaç gün içinde yapıvermişti.

Ayrıca Evans'ın; Fertig'in şimdiye dek görmediği, çok hızlı bir telsiz operatörü olduğu da meydana çıkmıştı. Mesajları öylesine hızla gönderiyordu ki, Avustralya'daki arkadaşları:

— «Yavaş ol biraz,» diye yalvarmak zorunda kalıyorlardı. Telsiz bölümünün askerlerine en akla hayâle gelmeyecek malzemeyi kullanarak alıcı-verici postalar yapmayı da öğretmişti. Bu yüzden Fertig sadece telsiz parçaları ısmarlıyordu. Bunlar da denizaltının ambarında bütün bir telsiz vericisine göre daha az yer tutuyordu.

Fertig öğleye kadar olan zamanının kalan bölümünü, hazinelerin dağıtımını hızlandırmakla geçirdi.

Kıskançlıkları da kollamak gerekiyordu. Bazı Filipinli subaylar: «Fertig Amerikalılara her çeşit donanım, giysi, ayakkabı, rütbe işareti, tabanca dağıtıyor da bize bir şey vermiyor,» diye sızlanmaya başlamışlardı. Bunun aslı yoktu fakat, dedikodulara herkes çabucak inanıveriyordu.

Böylesine küçük ayrıntılara bile Fertig'in önemli işlere olduğu kadar dikkat etmesi gerekiyordu. Çözmesi gereken sorunların hiçbirinin pek güç bir yanı yoktu. Ne var ki, çözüm işi çok vakit alıyordu. Talakag'a on ton cephane gönderilmesini emretmek kolaydı. Güçlükler ise işte o zaman başlıyordu.

Esperanza ile Talakag arasında yol yoktu. Yalnız ormanda açılmış, bataklıklar arasından geçen patikalar vardı. Bukidnon yaylasına bunlardan geçilerek gidiliyordu. Cephaneleri, taşıyıcıların sırtlayabilecekleri denklere bölmek gerekiyordu. O zaman dörtyüz kişilik bir yük meydana çıkıyordu. Takımadalardaki en ucuz nesne, insan gücüydü. Çok da boldu fakat, taşıyıcılar yalnız gidişte bir hafta boyunca yol yürüyeceklerdi. Günde iki kez yemek yiyeceklerdi, diyelim. Gidiş geliş için onlara 11.200 öğün yemek hazırlamak gerekiyordu. Esperanza'da aynı anda bu miktarda yiyecek hiçbir zaman bulunmuyordu. Ayrıca taşıyıcılara eşlik eden askerleri doyurmak için de ek yiyecekler gerekiyordu. Bununla birlikte çeşitli çözüm yolları vardı ve bunları incelemek gerekti.

Taşıyıcılar Talakag'dan getirtilebilirdi. Her biri de iki haftalık yiyeceğini yanında getirecekti. Ya

da yol üzerindeki köylere emir gönderilir, taşıyıcılarla gerillaların geçecekleri saatlerde yiyecek hazırlamaları istenirdi. Ya da kervandakilerin mevcudu azaltılır, malzemenin taşınması için daha uzun bir süre öngörülürdü.

Fertig bir kez daha şöyle düşünüyordu: «**Savaşmayı öğrenmek, hele tabandan tavana giderek çete savaşı yapmayı öğrenmek çok güç iş.**» Çevresinde bulunanlardan hiçbirinin bu tür savaş üzerinde en ufak tecrübesi yoktu. Ne kitap vardı, ne gelenek. En ufak şeyi bilmek için her şeyi öğrenmiş olmak gerekti.

Edindiği tecrübeden kararlar çıkararak, kendisi için işler çok iyi gittiği ölçüde daha fazla evrak yazmak gerekeceğini düşünerek sabahtan öğleye dek çalıştı. MacArthur'un mektubunun «ileride kullanılmak üzere» silâhların saklanması gerektiği hakkındaki bölümü de bir bakıma bu anlama geliyordu. Bunun tek bir anlamı olabilirdi: Gerilla birlikleri Japon düzenli kuvvetleriyle boy ölçüşebilecek bir Filipin ordusu hâline sokulacaklardı. Roketatarlar, ağır makineliler, toplar da bunun için gönderilmişti.

'MacArthur'un stratejisi çok açık seçikti. Mindanao'ya bir Amerikan ordusu çıkartarak cepheden saldırıya geçecekti. Ağır silâhlarla donatılmış gerilla birlikleri de Japonları arkadan vuracaklardı. Amerikan piyade kuvvetlerinden Albay Fertig bu saldırıları MacArthur'un genel karargâhınca emredilen yerlerde ve saatlerde yapacaktı. Fertig hazırlanmamış olduğu, fakat kendiliğinden hazırlayabildiği düzensiz bir savaşı sürdürmek yerine; başkalarının da, kendisinin de hazırlanmadığı düzenli bir savaşı sürdürecekti. Bu stratejinin temelinde her şeyden önce şöyle bir ilke

vardı ki, Fertig bunun yanlışlığını eski komutanı General Casey'e anlatmaya çalışmıştı:

— «Japonlar'la açık arazide savaşamayacağımızı biz de kabul ediyoruz. Cepheden yapılacak bir saldırıda, Filipinli parlak bir asker değildir. Olağanüstü yeteneklere sâhip bir subay komutasındaki küçük bir grup belki bunu yapabilir. Fakat yine de genel olarak böyle bir şeye güvenmemek gerektir.»

Bir başka yanlış ilke de şuydu: Fertig'in birliklerine yer değiştirtebileceğini sanmak. Birliklerine yer değiştirtmeyi başardığı kabul edilse bile, bunların savaşmaya razı olacakları şüpheliydi. Filipinli pusu kurmakta usta bir askerdi fakat, yalnız kendi köyü için dövüşmek istiyordu.

Bir başka önyargıdan da kaçınmak gerekti. Bu da gerillaların denizaltılar sayesinde MacArthur'un gelişinden önce tepeden tırnağa silâhlandırılabilecekleriydi. MacArthur'un mektubu tehlikeyi iyice belirtiyordu. Gerillalar ellerinde güçlü silâhlar bulunduğunu belli ettikleri anda, Japonlar da ablukayı daraltacaklardı. Üzerlerinden geçen bombardıman uçağının gelişi bir rastlantı değildi. Japonlar Fertig'in Agusan'da olduğunu herhalde biliyorlardı. Belki de, kıyıyı abluka ederek Nasipit'i almayı ve Agusan nehrinden yukarıya doğru çıkmayı tasarlıyorlardı.

Sonuncu bir önyargı da General MacArthur'un dönüşünün sürpriz etkisi yapacağıydı. MacArthur'un o günün umuduyle yaşadığını bütün dünya biliyordu. Haritaya bakan herhangi bir kimse ilk yumruğun mantık gereği Mindanao'da indirileceğini tahmin edebilirdi. Burası Filipinler'in güneydeki adalarının en büyüğü, Sulu ve Güney Çin denizlerine hâkim bir kilit noktasıydı.

Bütün dünya şunu da biliyordu: General MacArthur'un verdiği sözü tutabileceği belli olur olmaz, Japonlar adayı gerillalardan temizlemek ve arkalarındaki her türlü tehlikeyi yoketmek için Mindanao'ya yeni tümenler yığacaklardı. Japonlar MacArthur'a karşı savunmalarını ciddî biçimde hazırlamaya başladılar mı, o zaman gerillalara yapacak ne iş kalacaktı? Sadece kaçacaklar ve birisi zaferi kazanana dek saklanacaklar mıydı?

Fertig bütün bu düşüncelerden sonra öfkelendi ve gerçeğe geri döndü. Hemen şimdiki durumu düşünmek ve elde ne varsa onunla en iyiyi yapmaya çalışmak en uygun davranış olacaktı. Kendisine gönderilen 20 mm.lik toplarla ağır makinelileri saklamanın hiçbir anlamı yoktu. Ağır makineliler ve 20 mm.lik toplarla donatıldılar mı, Zapanta'nın **«Athena,»** Waldo Neveling'in **«So What»** gemileri Japon hücumbotlarına; bunlar zırhla kaplı bile olsalar, epey kök söktüreceklerdi. O zaman bu iki gemi kıyı boyunca mevzilenmiş olan gerilla çetelerine malzeme ve yiyecek götürebilecek, Japonların adalar arasında işleyen küçük gemilerine saldırabilecek, gerillaların kıyıdaki anayol üzerine yapacakları baskınları destekleyebilecekler ve Agusan nehrinin denize döküldüğü bölgeyi savunabileceklerdi.

Bu onbeş metrelik kocaman yelkenliler Onsekizinci Yüzyıl'ın bahriyesini anımsatıyorlardı fakat, yine de korkunç olmaktan geri kalmıyorlardı. Adaların çevresindeki denize egemen olacaklar, bu işi de Yirminci Yüzyıl'ın destroyerleriyle uçakları onları ateşleri altına almadıkları sürece yapacaklardı. Biraz şansları oldu mu, Yirminci Yüzyıl onlara yetişebilmek için epey zaman harcamak zorunda kalacaktı.

Fertig bu iki amiralinin meydana getirdikleri

çifti düşündükçe gülmekten kendini alamıyordu. Zapanta fiyakalı, tiyatro sahnelerine yakışan bir adamdı. Fakat silâhşoru andıran bir yanı vardı. Yürekli ve girişkendi, kendi soyunun askerleri gibi metodlu, kararlı olan Neveling'den kalır yeri yoktu. Alman, şakadan anlamaz bir kimse değildi. Fakat bu; Alman'lara özgü bir şaka, bir mizahtı. Elindeki korsan gemisine verdiği ad bile, gündelik yaşamın sorunları karşısında Neveling'in takındığı tavrı çok iyi anlatıyordu: **«So What» (Ne Yâni)** anlamına gelmekteydi. Aynı iğneleyici ısırıcı zihniyetle hareket ederek teknesini bıçkı fabrikalarından aldığı testerelerle kaplatıp zırhlı hâle koymuştu. Neveling **«Tıpkı Viking'lerin gemilerinde görülen kalkanlar gibi,»** diyordu. Bu sert çelikten yapılmış testereler hafif silâhlara karşı zırh görevi yapıyorlardı. Böylece **«So What,»** Mindanao Filosu'nun zırhlısı hâline gelmişti!

Genel karargâh Neveling'in durumunu zaten ne gibi bir çözüme bağlayacaktı? Adam Alman olduğuna göre yabancı uyrukluydu. Düşmandı ve yasal bakımdan hâlâ Amerikalıların tutsağıydı. Fakat Fertig bu başıbozuk askere subay rütbesi vermiş, böylece de o; yasalara göre, otomatik olarak Birleşik Amerika vatandaşı olmuştu. Bu çetrefil durumu düşündükçe içinden: **«Kurmay heyetindeki hukukçulara bol şanslar dilerim,»** diyordu.

Charlie Smith de bunu ona sık sık söylemişti:

— «Kurmay heyetindeki heriflere çanak yalayıcılık edeceksin. Hoşlandıkları tek şey bu. Pohpohladın mı yola gelirler. Unutma sakın!»

MacArthur'un kurmay heyetini çalışırken bizzat görmüş olan Fertig, başkomutana karşı iki türlü davranıştan başka şeyin olamayacağını biliyordu. Ona ya dalkavukluk edecektin, ya da aldırmayacaktın. Fertig şöyle düşünüyordu:

«Maiyetinin, şeflerinin çevresinde yarattıkları hemen hemen şarklı biçiminde dalkavukluk havasında MacArthur'un kişisel bir payı var mıydı? Yoksa MacArthur'un kişiliği ötekilerinkinden çok yüksekti de onun parıldayışı karşısında ancak dalkavuklar mı ayakta durabiliyorlardı?»

Fertig'in yaltaklanmaya hiç mi hiç niyeti yoktu. Ne var ki, hedeflerine ulaşmak için dalkavukluğu da kullanmaya iyice kararlıydı.

General MacArthur'a şunları yazdı:

«Zaferi hâlâ kuşkuyla karşılayanları inandırmak söz konusu oldu mu, sizin imzalı resminiz bir milyon pezo eder.

Karıma da böyle imzalı bir resim gönderebilir misiniz? Çünkü bana gönderdiğiniz resim hiçbir zaman evime ulaşamayacak. Burada herkes onu görmek, ona dokunmak istiyor. 10'uncu Askerî Bölge ile onun kurmay heyeti, gönderdiğiniz bol malzeme için size teşekkürlerini sunuyorlar. Umarız malzeme daha da artarak gelmeye devam eder.»

Sonra konunun can alıcı noktasına geldi:

«Eski Amerikan askerlerine ben burada rütbe vermiştim, şimdi de subay görevi yapıyorlar. Bunları subaylığa yükseltir misiniz? Bunlar benim yanımda kalacaklar ve yaptıkları hizmetlerin minnetle karşılanmasına muhakkak ki hak kazanmış bulunuyorlar. Bu iş olursa benim birçok sorunum da çözülmüş olacak.»

Fertig yazdıklarını yeniden okuyunca: **«Acaba MacArthur da başkomutan olma kuruntusunun tadını çıkarmak için dalkavukluk yapmak zorunda kalıyor mu?»** Diye düşünüyordu. Çünkü bir komutan kadar eli kolu bağlı kimse yoktur! Böy-

le bir adam yalnız kendi kişiliğinin değil, herkesin tutsağı durumundadır.

Nihayet öğle uykusu saati geldi. Adalarda, Japonlar da dahil, herkes uyuyordu. «**Narwahl**»ın sayesinde şimdi gerillaların hamakları vardı. Bunlardan yalnız öğle uykusu için yararlanıyorlardı.

Fertig: «**Hamak da ne demekmiş? Bunların yerine cephane, ilâç yollayabilirlerdi,**» diye düşünüyordu.

Bu hamakların yağmura karşı branda bezinden bir sundurmaları, bir de fermuarlı cibinlikleri vardı. Fakat aslında bunlar, gerçek birer tuzaktı. İçlerinde uyurken düşman tarafından yakalanan askerler için gerçek birer ölüm tuzağıydı.

Hamaklar ancak çok sâkin olan geri kesimlerde öğle uykusu uyumak için iyiydi.

Fertig kendi kendine: «**Başkomutanlıkla benim komutanlığımı 2.500 kilometreyi aşkın bir mesafe ayırıyor, değil mi?**» Diye soruyordu.

Neyse ki Japonlar Kötüleşiyorlar

Japonya'da Japonlar belki yıkanırlar fakat; Mindanao'daki orduları, tabiî ihtiyaçlarını üzerlerinde kazanların kaynadığı ateşlerin çevresinde gideriyorlar, çöp ve dışkıdan oluşan bir döşek üzerinde uyuyorlardı. Bu ordu, Dokuzuncu Yüzyıl'dan kalma gerçek bir sürüydü. Zührevî hastalıklara karşı olduğu kadar öteki ağır hastalıklara karşı da hiçbir tedbir alınmıyordu. O zamana kadarki kayıplar da savaşın değil, hastalıkların sonucuydu.

1943 yılı Aralık ayının sonlarına rastlayan o sabah; Japonların, Lanao kıyısı ve Panguil körfezinden Cagayan'a kadar olan kıyılar boyunca kı-

mıldayıp kaynaştıkları görülüyordu. Pis üniformalar içinde, miğferlerine ağaç dalları sokulu, palaskalarında yüz havluları asılı bulunan bir insan yığını...

Kendilerini Maigo'nun yakınına getiren dibi düz gemilerden karaya çıkıyorlar, şafağın ince ışıklarının aydınlatmaya başladığı dar kumsalda koşarak ileriye atılıyorlardı.

Miğferleri hoplayıp zıplıyor, donanımları her adım atışta oynuyor, ayaklarındaki sandallar kumun üzerinde izler bırakıyordu. Tek bir el ateşle bile karşılaşmadan hindistancevizi ağaçlarına dek ulaştılar. Tüfek ateşi oradan yedi kilometre ötede olup bitiyor, havada patlayan obüslerin gürültüsü onlara dek ulaşıyordu. Patlamaların yanı sıra, devrilen ağaçların çatırdıları da duyuluyor, çamurun içinde patlayan obüsler ise gacırtılı bir ses çıkarıyordu. Bu sonuncular, lâçka olmuş Japon obüsleriydi. Ötekilerse havada patlıyor, gerillaların mevzileri üzerine demir parçaları yağdırıyordu. Amaçları onları siperlerinin içine mıhlamaktı.

Japonlar bombardıman edilen bölgenin kuzeyi ile güneyinde karaya çıkıyorlar. Hindistancevizi çiftliklerine ulaşır ulaşmaz patlama sesleri doğrultusunda yürüyorlar, hızlı adımlarla ağaçların arasına yayılıyorlardı. Hep birden histeri nöbetine tutulmuş gibiydiler. Bu yüzden de gözleri kara birer cam gibi parıldayarak ışıklar saçıyordu. Askerler süngü takmışlardı. Alınlarına ak renkli ölüm sargısını bağlamış olan subaylar, kılıçları ellerinde olduğu hâlde ilerliyorlardı. Çabucak hindistancevizi ağaçlarının arasına sokuluyorlar, önlerinden kum yengeçleri kaçışıyordu.

Epeyce yaklaşmışlardı ki, bir gerilla kokuların-

dan onların geldiklerini anladı ve hafif makinelisini üzerlerine boşalttı. Hedges ne telsiz vericisini, ne de Zapanta'nın Agusan'dan getirdiği malzemeyi alabildi. Japonlar hepsini tehdit eden, hızlı bir kuşatma hareketine girişmişlerdi. Bowler, kendini ve askerlerini bu kıskaçtan kurtarmaya ancak vakit bulabildi. Dağa, balta girmemiş ormana dek kaçtılar. Yiyecek hiçbir şey yetişmiyordu burada. Bütün yiyeceklerini geride bırakmışlardı. İkmâl ve iaşe kaynaklarıyle olan bağlantıları kesilmişti. Ellerinde hiçbir haberleşme aracı da yoktu.

Hedges kendi kendine: **«Bu keratalar yeni üniformamı aldılar,»** diye homurdanıyordu. **«İki yıl var ki, yeni bir pantolon giymedim!»**

Fertig o sabah bitmekte olan yılı düşündüğü sırada Hedges'in kendisine yolladığı mesajı okudu. Mesaj yalnız iki kelimeden ibaretti: **«SALDIRIYA UĞRADIK»** diyordu.

Canı sıkılmıştı, başka konulara geçti. Hedges saldırıyı ciddî buluyorsa bunu söylerdi. Demek ki onun için pek tehlike yoktu. Fertig gerillalara bir kez daha gereksiz yere mesajlar göndermemelerini hatırlatacaktı. Telsizin havadan sudan şeyler göndermekten başka bir görevi vardı. Saldırı kendisini kıyıdan uzaklaştırmadan önce Hedges'in iki kelimeden fazla şey yazmaya belki vakit bulamadığını Fertig bir an bile düşünmedi. Japonların o sabah Mindanao'da giriştikleri faaliyeti öğrenince de uzun boylu telâşa kapılmadı.

O asıl, Japonların Camiguin adasına yapacakları haber verilen çıkarmayla ilgileniyordu. Bir gözcü Japon teknelerinin yaklaşmakta olduklarını görmüştü. Japonlar, Camiguin'den bütün kuzeybatı kıyısı boyunca denizaltıların buluşma

noktalarına hâkim duruma geleceklerdi. Fertig, Manila'dan gelen raporları okumaya daldı. Raporlarda şunlar bildiriliyordu:

«Harada adında bir Japon generali, gerillaları kökünden temizlemekle görevlendirilmişti. Yakında bir tümenlik takviye ile birlikte Mindanao'ya doğru yola çıkacaktı. Askerleri gerillalarla savaş için özel eğitim görmüşlerdi.»

Fertig, General Harada'nın karaya çıkmasına engel olamayacağına göre, haberi Avustralya'ya aktarmakla yetindi.

Davao'dan asker taşıt gemilerinin limana girdikleri haberi geldi. Davao, Güney Pasifik'teki Japon harekâtının başlangıç üssüydü. Fertig sabahki raporunu yazıp bitirdikten sonra bunu General MacArthur'un genel karargâhına ulaştırmaları için ilgililere verdi ve yine en ivedi işlerinin başına döndü. Ona göre o sabahın da bütün ötekilerden ayrı bir yanı yoktu.

Mindanao'nun kuzey kıyısındaki bir balıkçı köyünde oturanlar için de, o sabahın ötekilerden ayrı bir yanı yoktu. Gençler, her zamanki gibi, şafak sökerken balığa çıkmışlardı. Çıplak çocuklar, denizin çekilirken bıraktığı, kazıklar üzerine kurulu evlerin altındaki büyük, sıcak su birikintilerinin içinde oynuyorlardı. Birtakım insanlar da her zamanki saatinde gelen Japon devriye gemisini seyrediyorlardı.

Fakat o sabah, birdenbire, hücumbot bir çeşit gökkuşaklarını fırlatmaya başladı. Bunlar evlere ulaşmadan önce ıslık çalarak havaya yükseliyordu. Palmiye ağaçlarından yapılmış kulübelerin hepsi yandı. Külleri, kaçmaya vakit bulamayan yaşlıların üzerine döküldü. Beri yandan Japonlar da sistemli hareket ederek, kumsal boyunca uza-

nıp giden ormanın içine kaçan kadınları kovalıyorlardı.

Kıyıda, daha aşağıda bulunan bir kasabada bir dükkânı olan Augustin Picar ile karısı Juanita'nın işkence gördükleri öğrenildi. Japonlar, General Fertig'in yakalanmasına yardımcı olabilecek bilgiler getirene ödül verileceğini ilân eden afişler asmışlar, adamın biri bunları yırtmıştı. Karı kocanın suçu, bu işi yapan adamın adını bilmediklerini söylemeleriydi. Erkek, eli kolu bağlanmış olarak, bıçak gibi yontulmuş bambu kazıklarının üzerine diz çöktürülmüştü. Kadın ise yere yatırılmış, memeleriyle kadınlık organına elektrik telleri bağlanmıştı. Organın içine bir maden parçası da sokmuşlar, bunu işletmekte oldukları bir aygıta bağlamışlardı. Juanita'nın çektiği korkunç acılar, sıçrayarak kopardığı çığlıklar karşısında Picar birisinin adını söyleyivermişti. Bu adamın da dağlarda, güvenlik içinde olduğunu sanıyordu.

*

Mindanao'da bu işler olup biterken, yine o sabah Avustralya'da da savaş yapılıyordu. Albay Courtney Whitney de Filipinler'le ilgili günlük raporunu hazırlıyordu. Fertig General MacArthur'un imzalı bir resminin karısına gönderilmesini istemişti ya; önce buna olur demekle işe başladı. Fertig'in subaylığa atadığı Amerikan gerillalarının bu atanışlarının resmen onaylanışıyla ilgili isteğe gelince, bundan yana olmadığını bildirdi: **«Bu adamlar yurtlarına geri dönerlerse er olarak kalacaklarını bilsinler daha iyi,»** dedi. **«Bu da onları gerillalarla birlikte kalmaya özendirecektir.»**

Bu iki önemsiz sorunu çözüme bağladıktan

sonra Albay Whitney bütün dikkatini Fertig'in mesajının geri kalan bölümü üzerinde topladı: Mesajın bu bölümünde Fertig, Japonların Zamboanga'da, Batı ve Doğu Misamis'te, Cotabato'da, Lanao'da ve bütün kıyı üzerindeki faaliyetlerinde bir artma olduğunu bildirmekteydi. Japonlar Maigo'da karaya çıkmışlardı. Albay Hedges'in telsizi ise ses vermiyordu. Macajalar, Gingoog, ve Butu'un körfezleriyle Agusan nehrinin halicine hâkim bulunan Camiguin adasına da başka çıkarmalar yapılmıştı.

Fertig: **«Japonların Camiguin'i, nehrin yukarılarına doğru yapacakları saldırılar için atlama tahtası olarak kullanmalarından korkuyorum,»** diyordu. **«Fakat son günlerde aldığım cephane sayesinde, takviye gelene dek Agusan bölgesini elde tutabileceğimi umuyorum. Japonların, gerillaların yelkenlilerine karşı yaptıkları devriye hareketleri sertleştiğinden Narwahl'ın Wilson'u, Balıriye Merkezi'nin telsiz şebekesini ve banknot basımevini Agusan'a getirmesini öneriyorum.»**

Bütün bunlar Albay Whitney'i sinirlendirmekten geri kalmadı. Yoksa Fertig aklını mı oynatıyordu? Hareketli bir savunma yöntemi uygulayacak yerde bütün kuvvetlerini bir tek noktaya yığıyordu. Yakında takviyelerin geleceğine güvenmemesi için onu uyarmak gerekti. Bir telsiz vericisini bir yerden başka yere taşımak için **Narwahl** tehlikeye atılamazdı. Gelecek partiyle ona yeni bir verici ve banknotlar gönderilir, olur biterdi. Whitney, Willoughby gibi düşünmüyor; direnme hareketini yalnız bir haber kaynağı değil, aynı zamanda savaş yeteneğine sâhip bir kuvvet sayıyordu. Onun için öncekilere göre çok daha büyük miktarda cephane gönderilmesini emretti.

Davao limanına iki Japon asker taşıt gemisi da-

ha geldi. Askerler ateş gibi yanan sac güvertede buram buram ter döküyorlar, bombaların hallaç pamuğu gibi attığı kıyılara isteksiz isteksiz bakıyorlardı. Buraya yerleşmeleri gerekmekteydi.

Beri yandan, iki yıllık İrlandalı papazlar, kıyının gerisindeki bir patikada ilerlemekteydiler. Gerilla gruplarına casuslardan topladıkları bilgileri, Fertig'in tâ uzaklardaki karargâhından gelen emirleri, mültecî durumundaki Özgür Filipinler Hükûmeti'nin kararnamelerini, çikolata paketlerini ve ambalâjları üzerinde MacArthur'un ünlü **«YİNE GELECEĞİM»** vaadini taşıyan asker kumanyalarını da yanlarında getiriyorlardı. Ayrıca dedikodular, ilâçlar, cephane de getirmekteydiler. Maigo'nun ardındaki yamaçlarda muz ağaçlarının kütüklerindeki ölü dallar kurşunî-sarı dumanlar çıkararak yanıyor, alevler kaçarken oraya düşmüş insanların ölülerini yalıyorlardı.

Kuzey kıyısında bir Japon hücumbotu yeniden denize açılmaktaydı. Çalılıklar arkasında gizlenmiş olan kadınlar arasından, (onlar da, Japonlarla bir serüven geçirmeye razı oldukları için) seçilen yedi tane genç kadını da götürmekteydiler.

Augustin Picar'ın dağda gizlendiğini sandığı adam işkence altında çığlıklar koparıyor, beri yandan da gizli telsiz tercümanı boyuna yelpazeleniyordu. Sıcak, bu memuru bitkin hâle getirmişti.

Günler geçip gidiyordu. Derken yağmur, beklendiğinden daha erken, daha zorlu ve daha uzun olarak Agusan'da yağmaya başladı. Bölge halkı bundan daha felâketli bir sel baskınını da, bundan daha kötü bir ürünü de gördüğünü hatırlamıyordu. Çok geçmeden Davao Limanı asker taşıt gemileriyle doldu ve savaş ciddî olarak alev-

lenmeye başladı. Bu takviyeler Japonlara kuzeybatı kıyısında ve adayı ikiye bölen Sayre anayolu boyunca daha önce ele geçirdikleri bölgelerin ötesine doğru yayılma olanağını sağlamaktaydı.

Kıyıdaki dayanak noktalarından başlayarak kıyı boyunca denizde devriye gezebilirler, denizaltıların ve gerillalara cephane getiren yelkenlilerin meydana çıkmalarını gözleyebilirler, balıkçı kayıklarına ve köylere saldırabilirlerdi.

Görünüşe göre Japonlar, Çinlilerin verdikleri dersi sonunda anlamışa benziyorlardı. Buna göre; bir gerilla ordusu balığa benzer, yerli halk da onun denizidir. O yıl sonunda da Japonlar hem balığı öldürmeye, hem suyu zehirlemeye çalışıyorlardı. Devriyeleri yalnız her zamanki keşiflerini yapmak için köylerden geçmekle artık yetinmiyorlardı. Halka kendisini ne gibi bir kaderin beklediğini göstererek Tanrı'nın sevgili kulu olan Japon'un düşmanlarına ders vermek için rastgele bir adamı yakalayıp sokak ortasında işkence etmekten geri durmuyorlardı. İskenceler her gün marazi bir seks düşkünlüğünün izlerini daha çok taşımaktaydı ve hiçbir ayrılık gütmeksizin erkeklere de, kadınlara da, çocuklara da uygulanıyordu. Bunun için de cellâtların kaprislerinden başka neden yoktu.

Japonların kurbanlarına uyguladıkları işkenceler çok geçmeden sonuç vermeye başladı. Bir Filipinli'den Fertig'in bulunduğu yeri öğrendiler. Fakat onbeş kilometrelik bir farkla. Çünkü bu bilgiyi ağzından kaçıran adam başka bir ildendi ve Afrika'yı ne kadar biliyorsa Agusan'ı da o kadar biliyordu.

Fertig sulara yarı gömülmüş olan Agusan'ın içerilerinde Japonların yaptıkları işkencelere iliş-

kin haberleri zâlimce bir memnunlukla öğrendi. Dehşet içindeki Evans'a:

— «Çok iyi! Mükemmel!» Dedi. «Japonlar Mindanao'yu hayırsever birine emanet etmiş olsalardı hâlimiz ne olurdu? Zavallı halk için korkunç bir şey bu, fakat hiç değilse durum apaçık. Halk ya bizden yana ve Japonlar'a karşı, ya da Japonlardan yana ve bize karşı. Bize yardım ettiler mi, Japonlar Filipinlilere çullanıyorlar. Japonlara yardım ettiler mi onları ya öldüreceğiz ya da Japonları aslında halkın bizden yana olduğuna inandırmaya çalışacağız. O zaman da bizim yerimize halkı Japonlar öldürecekler!»

Japonlar radyo dinlerken suçüstü yakalanan ya da sadece radyo dinlediğinden kuşkulanılan herkesi ölümle cezalandırıyorlardı. Fakat Filipinliler ölümden değil de, umut verici sözler duymaksızın yaşamaktan daha çok korkuyorlardı. Yakıcı sıcakla kavrulan bir günden sonra, gökteki milyonlarca yıldızın altında yürüyerek sessizce radyoları olan evlere gidiyorlar, tropikler âleminin o anlatılamaz güzelliğine yeniden büründüğü hârikulâde gecenin tadını hiç gürültü etmeksizin çıkarıyorlardı.

Kendilerine önce İngilizce olarak, sonra Tagalogca olarak hitabeden dost bir sesi dinliyorlardı. Tagalogca, Filipinlilerin çoğunun anlamadığı bir diyelekti. Yılın son gecesinde duydukları sözler Amerikan ruhundaki çocukça inancı, en önemli olayları bile bir futbol meraklısının gözüyle gören Amerikan davranışını anlatmaktaydı.

O gün Rusya'da büyük bir zafer kazanıldığı haber veriliyordu. Fransa göklerinde de işler çok iyi gitmekteydi. Yüzlerce Amerikan uçağı tek bir hedefi bile atlamaksızın binlerce bomba at-

mışlar, hepsi de üslerine sağ sâlim dönmüşlerdi. Yalnız yakıp yıkmak için emir aldıkları yerleri yakıp yıkmakla kalmamışlar; kendilerini durdurmaya yeltenen yığınla Alman uçağını da düşürmüşlerdi.

İtalya'da sayılar pek o kadar kabarık değildi fakat; radyo, çarpışmaların yine de önceden tasarlandığı gibi cereyan ettiğini haber veriyordu. General MacArthur, Salomon adalarında ve Yeni Gine'de ilerlemişti. Sekiz orta bombardıman uçağı Rabaul'daki Japon üssüne saldırmış, yirmiüç gemiyi batırmıştı. Umut verici bir söz bekleyerek spikeri dinleyen Filipinlilerin çoğu için **«Amerika'nın Sesi»** radyosu anlaşılmaz bir dille de konuşabilirdi. Bütün bunları anlamıyorlardı ve takımadalarda bulunan; Rusya'nın, Fransa'nın, İtalya'nın, Yeni Gine'nin nerede olduğunu bilen az sayıda kimseler, kendilerine verilen haberleri felâketli buluyorlardı. Kendi kendilerine: **«Almanya'da hiç kimse dövüşmüyor,»** diyorlardı. **«MacArthur Yeni Gine'de saldırıya geçtiğine göre, bu da Japonların Avustralya'ya çok yaklaştıklarını gösterir,»** diye düşünüyorlardı. Bundan da şöyle bir sonuca varıyorlardı: **«Savaş daha çok uzun sürecek, Amerikan yardımı da Filipinler'e hiçbir zaman gelmeyecekti.»**

Bütün bunlar oldukça cesaret kırıcıydı fakat, gür bir erkek sesi Filipinlilere gerillaların yaptıkları kahramanca fedakârlıkların, özgürlük sevgisi insanların yüreklerinde yaşadıkça unutulmayacağını, Birleşik Amerika'nın Filipinler'e bağımsızlık verme yolundaki sözünü muhakkak tutacağını bildirdiği zaman, daha çok dinlemediler... Şimdi çok iyi anlamışlardı.

Bir Filipinli:

— «Amerikalılar: 'Bu işin sorumlusu biz değiliz' diyorlar,» diye bağırdı. «Bizim için ellerinden hiçbir şey gelmeyeceğini söylüyorlar! Bizi, kötü kaderimizle başbaşa bırakıyorlar!»

Diğer Filipinli de okkalı bir küfür savurarak:

— «Bağımsızlık vızgelir tırıs gider!» Dedi. «Bizim istediğimiz şu: MacArthur geri gelmeli, bu kerataları yurdumuzdan defetmeli!»

Agusan'a Saldırı

Alaca karanlığın ilk gölgeleri her yanı kaplarken, müezzinin herkesi namaza çağıran yanık sesi de kımıltısız havada çınlıyordu. Busran Kalaw, Tanrı buyruğuna uyarak Kıble doğrultusunda secdeye kapandı ve Tanrı'yı yüceltmek için yüzyıllar boyu söylenegelen sûreleri okudu. Sonra bir kâğıdı alıp okumaya devam etti. En sevdiği yazarın, Japon Propaganda Servisi Şefi Binbaşı Hiramatsu'nun yazdıklarını okuyordu. Binbaşı o gün Busran'a şunları bildirmekteydi:

«Japon İmparatoru'nun uçakları Amerika'nın içerilerini bile birkaç kez bombalamışlardır. Şu anda Amerikalılar acı bir yaşam sürdürmektedirler.» Hiramatsu şöyle devam ediyordu:

«Mutlu aile ocaklarında yaşamak dileğinde olan Lanao'nun ve halkının refahını sağlayarak Tanrı'nın yüce buyruklarını yerine getiriyoruz. Onun için hepimiz elele vermeli, Lanao ilinin ilerlemesi için hep birlikte çalışmalıyız. Gelip bizi Dansalan'da görünüz.»

Moro kabile reisi sevinçle içini çekti. Japonların kendisine böyle bir mektup yolladıkları her sefer, Busran da cevap veriyordu. En azından nezaket gereğiydi bu. Japonlar ancak ona saldırma-

yı tasarladıkları zaman mektup yazıyorlardı. Busran da önceden haberli olmaktan hoşlanıyordu. Onun için cevabını vermeye, yâni Japonların çağrısını resmen kabule hazırlandı.

Binbaşı Hiramatsu'ya şunları yazıyordu:

«Köle insanlar hâline sokulan Kore'nin, Mançurya'nın v.b. ülkelerin kaderini bilmeyen var mı? İllerimizdeki köleleştirme görevinizi yerine getirmenizi sizden ne istiyor, ne bekliyoruz. Öte yandan, ülkemizde çok rahat edeceğinize dair de size söz vermiyoruz. Çünkü öldürdüğünüz erkeklerin, kadınların, çocukların, yaptığınız yağmaların, ordunuzun talan edip ateşe verdiği evlerin cezasını çekmeniz gerek. Siz Japonlar gözünüzü bile kırpmadan birçok insan öldürdünüz, talan ettikten sonra yüzlerce evi yaktınız. Barış kurulana dek size karşı gittikçe daha çok üstünlük sağlamaya devam edeceğiz. Ve bana göre barış sizin yenilmeniz, topyekûn yenilmeniz anlamına gelmektedir. Biz de siz Japonlar kadar ustalıkla adam öldürmesini biliriz ama, bu işi temiz yaparız. Kuracağımız pusular, öldürmenin kötü şey olduğunu size öğretecektir. Ne sizin, ne başka canlı hiçbir Japonun, ne bugün ne yarın elini sıkmamaya kutsal kitabımız Kur'ânı Kerîm'e elbasarak yemin ettim. Fakat siz ve Lanao'daki birlikleriniz resmen teslim olursanız o başka. Bu can bu tende oldukça ve elim ayağım tuttukça bir Japon görürsem onu elimden gelen herhangi bir tarzda öldürmeye yeminliyim... Amerikan halkına yaptığınız saldırılardan sözediyorsunuz. Bunların hepsi yalan. Biz Amerikalıları sizden daha iyi tanırız. Onların Filipinler'de geçirdikleri günler Filipinliler için ve özellikle Morolar için çok mutlu günler olmuştur.

Size de, öteki Japon resmî kişilerine de bana bu kadar sık mektup yazmamanızı öğütlerim. MacArthur askerleriyle gelip bizi kurtarana dek kendimize düşen tarihsel rolü oynamaya devam edeceğiz. O hiç gelmese bile ben Japonları kılıçla, tüfekle selâmlayarak oyalamak için elimden geleni ardıma koymayacağım. Tek Lanao'daki kısa kalış süreleri onlar için beklediklerinden daha hoş olsun diye.

Mektup yazmaktan vazgeçin ve bize saldırmayı deneyin de, sizden birkaç yeni savaş ganimeti alalım.

Dostunuz ve düşmanınız -Busran Kalaw- Maranao milis kuvvetleri Bolo savaşçılar taburunun başbuğu.»

Kabile reisi yazdığı mektubu bir daha okudu, sarıklı başını sallayarak Hiramatsu'ya hitabeden satırları tekrar onayladı. Gece olmuştu. Birisi hafiften bir kaval çalıyordu. Yanan ateşler üzerinde pilâv tencereleri kaynarken, kabile reisinin adamları da çifte ağızlı hançerlerini biliyorlar, bunların düzenli cızırtıları kaval sesine eşlik ediyordu. Savaş, bu Moro'ları çok sevindiriyordu.

Halici savunan gerillalar bu işte umut kalmadığını biliyorlardı. Gürültü arttı, gözcüler gecenin karanlığında ilerleyen dört tane zırhlı hücumbotun iri ve kara gölgelerini gördüler. Gerillalar ateş açtılar, gemiden de onlara karşılık verdiler. İlk asker taşıt gemisi göründü. Kırsal bölgeler daha şimdiden boşalıyor, Agusan'ın kuzey kıyısında oturanlar Surigao'ya doğru kaçıyorlardı. Güney kıyısında oturanlar ise ellerinden geldiğince çabuk dağlara çıkıyor, oraya gün doğmadan ulaşacaklarını umuyorlardı.

Hücumbotların arkasından iki tane asker taşıt

gemisi geliyordu. Öğleye doğru Japon askerleri terkedilmiş Butu'un kentinde devriye geziyorlar, gemiler de taşıdıkları insan yükünü limanın rıhtımlarına boşaltıyorlardı. Ertesi sabah Japonlar, Butu'un'un ilerisindeki tozlu ovada hızla ve ihtiyatla ilerlemeye başlamışlardı ki McClish:

— «Ateş!» Diye komut verdi.

37 mm.lik top tam bir sahra topu değildi. Birinci Dünya Savaşı'nda tankları durdurmak için yapmışlardı. İspanya sivil savaşında kullanılışı acı bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı fakat, Amerikan ordusu onu tanksavar olarak hâlâ kullanıyordu. Fakat bu küçük çaplı toplar gerillaların gözlerine çok kocaman görünüyordu. Ayrıca Japonlar için de bunlar büyük bir sürpriz oldu.

Corregidor'un düşmesinden bu yana Amerikan topları Filipinler'de ilk kez gürlüyordu ve 37'likler, sevincinden yerinde duramayan McClish'in, Japonları Butu'un'a püskürtmesine yaradı. Bunun üzerine Japonlar uçaklarından destek istediler.

Aynı anda da zırhlı bir gemi Agusan nehrinin ağzına doğru yol alıyordu.

Neveling kıç tarafta ayakta durarak dümen tutuyordu. Ayakları çıplak, saçları deniz rüzgârıyla uçuşuyor, önü açık gömleği şaklıyordu. Neveling bu hâliyle Yirminci Yüzyıl Vikingi'ni andırmaktaydı. Filipinli avcı askerleri güneşin korkunç sıcağı altında dar güverteye uzanmışlar, dinleniyorlardı. 20 mm.lik uçaksavar topunu gizleyen brandanın gölgesi altında Neveling'in sağ kolu Domingo Alvarez'le melez makinist Luis, rahatlıklarının tadını çıkarıyorlar, «**So What**»la savaşa gitmekten daha hoş bir şey olmadığını düşünüyorlardı. Bu rahatlığın çok sürmeyeceğini de bi-

liyorlardı. Bir Japon taşıt gemisinin yolunu kesecekler, hafif ve ağır makinelileriyle ona ateş açacaklar, obüsler atarak onu batıracaklar, sağ kalanları denizin dibine yollayacaklardı.

Gemide bu genel iyimserliği paylaşmayan tek kişi, pilot Tony idi. Esmer tenli, ufak tefek bir adamdı. Sanki ilk kez iniş yapıyormuş gibi, Mindanao kıyısını kaygılı kaygılı inceliyordu. Oysa yirmi yıl süreyle Filipin hükümetine pilotluk yapmıştı. Teslimden sonra da Japonlara pilotluk ettiği sırada gerillalar onu ele geçirmişler, boynuna kadar kuma gömmüşlerdi. Neyse ki bir Amerikalı onu kurtarmış, gerillaların donanmasına girmesini sağlamıştı. Görevini çok ciddîye alıyordu. Ufacık bir suç işlerse yine kuma gömüleceğinden ve ölmeden önce iri yengeçlere, güneşe, sivrisineklere yem olacağından emindi. Neveling'e:

— «Komutanım, şimdi dümen kırmak gerek,» dedi.

— «Ne? Şimdi değil! Şimdi dümen kırmak gerekmez.»

Tony yalvaran bir sesle:

— «Şimdiden dümen kıralım komutanım,» dedi. «Daha ileriye gidersek çok mercan var!»

Neveling avaz avaz bağırdı. Tayfalar canlandılar. Büyük yelken indirildi, Neveling gemiyi geçide, sonra Agusan nehri üzerine yöneltti. Direklerde Amerikan ve Filipin bayrakları dalgalanıyordu. Öteden beri «So What»ın nehir üzerinde göründüğü haber verilince kıyıda oturanlar rıhtımlara koşuyorlar, sevinçle selâm veriyorlardı. Neveling onlara Fertig'in yolladığı cephaneyle yiyecekleri getiriyor, sonra da hücumbotları avlamaya çıkıyordu. Alkışlanıyorlar, kızlar teşekkür olsun diye kendilerini sunuyorlardı. Hoş bir hayat-

tı. Fakat bugün hiçbir şey yoktu, kimsecikler de görünmüyordu. Rıhtımlarla kıyı ıpıssızdı.

Neveling, Maugahay'ın önünden geçerken: «Nerde bunlar yahu?» Diye soruyordu.

Nasipit'te de kimseler yoktu. Tek bir kayık zırhlıyı karşılamaya gelmiyordu. Bütün o yörenin terkedilmiş gibi bir hâli vardı. Gemideki Filipinliler tüfeklerinin üstüne atıldılar, Domingo ile Luis topla ağır makineliyi gizleyen brandayı kaldırıp devşirdiler.

Domingo, Neveling'in yanına gitti:

— «Komutanım, burada çok insanın bulunması gerekiyordu, fakat kimsecikler yok. Siz de kimse görmediniz değil mi?» Diye sordu.

Neveling:

— «Evet. Tuhaf şey!» Dedi.

Merakla çenesini kaşıyordu.

Telsizle yolladığı mesajında Fertig, Butu'un'a gidip Surigao'daki gerillalar için cephane alınmasını istemişti. Üç gün önceydi ve bu zaman boyunca «So What» denizde kalmıştı. Neveling, Butu'un'da daha fazla bilgi edinmeye karar verdi.

Fakat Butu'un'a gitmedi. Gemi nehrin kent önünde meydana getirdiği dirseğe henüz varmıştı ki üstbaşları yırtık pırtık iki yumurcak gizlendikleri yerden fırlayarak kumsal boyunca koştular:

— «Burada çok, hem de pek çok Japon var!» Diye bağırdılar.

Neveling derhal dümen kırdı. Dümene Domingo'yu geçirdi, Luis'e:

— «Motoru çalıştır!» Diye bağırdıktan sonra doğru koştu. Mitralyözcüler kalkanlarının ardında diz çöktüler. Gemi çabucak nehirden aşağıya doğru indi. Nasipit'in yukarısında, halicin geniş-

lediği yerde bir Japon gemisi görünüyordu. Tıklım tıklım asker doluydu. Geçide girmeye hazırlanıyordu. Japonlar bayrakları gördüler. Daha emirler verilmeden her iki gemi de ateş açtı.

Waldo Neveling büyük bir ferahlık içindeydi. Japon gemisinin güvertesine nişan aldı, isabet kaydetti. Neveling obüsün patladığını, telsiz anten direğinin devrildiğini gördü. Atışını aynı noktaya yöneltmeye devam etti. Beri yandan da o ünlü kalkanlarının üzerine çarpan Japon mermilerinin gürültüsü arasında ağır makinelinin bir çekicin vuruşlarını andıran tak-taklarını duymaktaydı.

Çevresinde mermiler ıslık çalıyor, fakat o, top kundağının kendisini koruduğunu sanarak ateşe devam ediyordu. Altı yüzyıl önce atalarını savaşa sokan aynı büyük sevinçle kendinden geçmekteydi.

Çarpışma saat beşe kadar sürdü. Japon gemisi nehrin ağzına doğru geçidi tıkayarak Neveling'in yelkenlisini gözlüyordu. Fakat elverişli bir rüzgâr **«So What»**ın mermilerle delik deşik yelkenlerini birdenbire şişirdi, o da hızla esen bu rüzgârdan yararlanarak denize açıldı.

Filipinli askerlerden biri yumruğunu Japon gemisine doğru sıkarak:

— «Gelin buraya, gelin de savaşın, keratalar! Gelin de gebertelim sizi!» Diye bağırdı.

— «Hey, Amado, görmüyor musun? Savuşup giden bizleriz.»

Asker, Neveling'in baruttan kararmış yüzüne bakıyordu. Alman gülüyordu, asker de onun gibi yaptı, fakat çok ciddî bir tavırla şöyle dedi:

— «Evet komutanım, doğru, fakat bizi yakalayabilirlerse biz de onları gebertiriz!»

Uçak pirinç tarlalarının hizasına indi. Sonra gerillaların savunma hattı üzerine pike yaptı. McClish siperlerle koruduğu toplarını buraya yerleştirmişti. Çift motorlu bir başka uçak da birinci uçağın peşinden gitti ve bombardıman uçakları nehrin kıyılarındaki tarlaların üzerine pike yapmak için filolarından ayrıldılar.

Fertig, yeni karargâhını Talacogon'da kurmuştu. Bombardımanın gürültüsü tâ buraya dek ulaşıyordu. Talacogon her şeyden önce damı çinko kaplı bir ahşap kiliseden, palmiyeler ve muz ağaçları içine gizlenmiş bir yığın bambu kulübeden ve iki odası olan bir okuldan ibaretti. Tahtadan yapılmış dayanıksız bir bina olan okul, yabanî otların bürüdüğü bir mezarlığın yakınındaydı. Fertig okulu büro olarak kullanıyordu. Bir yandan McClish'in raporlarını okur ve bombaların uzaktan gelen gümbürtüsünü dinlerken, öbür yandan kendi kendini takdir ediyordu. Evet memnun olması için her türlü neden vardı. Sular yükselmişti. Gemiler ve taşıyıcılar güç bulunuyordu fakat Varney'le Walter, Japonlar gelmeden önce bütün yedek yiyecek ve cephaneyi taşımayı başarmışlardı. McClish, Vitos'da iyi dayanıyordu. Japonlar; Butu'un'da da, Esperanza'da da hiçbir şey bulamıyorlardı. Ve şu saatte Fertig'in Talacogon'da bulunduğundan muhakkak ki haberleri yoktu. Neveling'e vaktinde haber gönderilememesi üzücü olmuştu fakat, asıl önemli iş başarılmış; Alman'ın Butu'un'dan alıp götürmesi gereken cephaneler Japonlar gelmeden önce taşınabilmişti.

Okulun bahçesinden bir domuz kızartmasının nefis kokusu geliyordu. O sabah köylüler Fertig'e sıska bir domuz yavrusu getirmişlerdi. Başların-

da köyün papazı ve muhtarı olduğu hâlde, gelen köylüler:

— «Komutanım, size ve Filipinliler'e yardım eden Birleşik Amerika'ya armağanımız olsun,» demişlerdi.

Öğleden biraz sonra Fertig nar gibi kızarmış nefis kebabın başında sofraya oturdu. Tam o sırada da gök gürültüsünü andıran bir gümbürtü koptu. Yaklaştığını kimsenin duymadığı bir bombardıman uçağı ağaçların tepelerine sürtünürcesine geçerek bombalarını külüstür okulun bahçesine atıyordu. Az önce küçük bir subay grubu bu bahçede şakalaşıp gülüşmekteydi. Herkes canını kurtarma kaygısına düştü. Bu arada Evans'la deniz yüzbaşısı Wheeler kendilerini mezarlığa attılar. Burada, Filipinlilerin cenazelerinin konulduğu, yerden yüksek çimento lâhitlerden birinin çevresinde bir hendek vardı. Bombardıman uçağı kanadının üzerinde dönüş yaparak köyün üzerine ikinci bir dizi bomba daha attı. Sonra geldiği gibi çabucak gidip gözden kayboldu.

Wheeler'le Evans bahçeye döndüklerinde Wheeler şöyle bağırdı:

— «Vay canına! Şuna bak hele!»

Okulun duvarı yerinden kopmuştu. Her yanda kâğıtlar uçuşuyordu. Fertig yıkıntılar ortasındaki aynı yerinde olduğu hâlde dumanı üstündeki domuz kızartmasının üzerine düşen tahta parçalarıyla çöpleri özenle ayıklıyordu. Parmakları yandığından bunların üzerine üflüyor, sonra yine başlıyordu.

Wheeler sordu:

— «İş yok mu, Fertig?»

Evans:

— «Deli bu adam,» diye mırıldandı.

Fertig onlara bakarak:

— «Her şeyi berbat ettiler fakat yine de yenebilir,» dedi.

Evans:

— «Yaralı değilsin ya?» Diye sordu.

— «Evans, kaç kez söyledim sana, vakti saati gelmedikçe hiçbir tehlike yoktur!»

İki subay hiçbir şey söylemeksizin okuldan arta kalanların üstünden atlayarak sanki rüyadaymışlar gibi domuzun başında sofraya oturdular. Fertig de resmî bir edâ ile etleri kesiyordu.

Japon uçakları her gün gelerek Agusan nehrinin kıyılarını bombalıyor, peşpeşe bütün köylere kasabalara saldırıyorlardı. Saat gibi düzenli oluşları insanı şaşırtıyordu. Uçak aynı saatte geliyor, nehrin yatağından yukarıya doğru çıkıyordu. Her şey Misamis'teki gibi olup bitiyordu. Herkes bombardımandan önce köyünü, kentini terkediyor, hemen sonra da geri geliyordu. Tek fark şuydu: Japonlar günde iki kez geliyorlardı. Fakat Japon piyadesinin Butu'un'dan başlattığı saldırısı hiç ilerlemiyordu.

Fertig, McClish'in şeflik yeteneklerine hiçbir zaman güvenmemişti. Bununla birlikte günler geçiyor, McClish; Japonları Vitos önüne mıhlayıp durduruyor, ilerleyişlerini ustalıkla önlüyor, her karış toprak için savaşıyordu.

McClish'in kusurları olabilirdi fakat, Fertig işin içyüzünü hiçbir zaman öğrenemedi. Muhakkak olan şu ki, onun savaşta gösterdiği şeflik yetenekleri inkâr edilemezdi.

Daha sonraki bütün bir ay boyunca savaş sanki askıda kaldı. Fertig, Mindanao'nun bütün illerinden iyi haberler alıyordu. Japonların Batı Misa-

mis'teki faaliyeti yavaşlamıştı. Bowler orada siperlere yerleşmiş bulunuyordu. Sırası gelince de komutayı üzerine alabilecekti.

Bowler tarım projeleri ile ilgili çalışmaların ilerlediğini bildiriyordu. Görünüşe göre Japonlar bu plânın altında ne yattığını iyice kavrayamıyorlardı. Ormanda tarlalar açılmasının gerçekten ekin alanları elde edilmesine yarayacağını düşünüyorlar, ürünü yağma edeceklerini hayâl ederek seviniyorlardı. Aslında ise MacArthur'un döneceği gözönüne alınarak ormanlarda uçaklar için iniş alanları hazırlanmaktaydı.

Üç aydan beri ilk kez Fertig Hedges'den dolaysız olarak haber almıştı. Hedges, Lanao'dan şunları bildirmekteydi:

Japon saldırısı sırasında telsiz vericisiyle bütün cephanesini kaybetmişti fakat, Zapanta ona yeni malzeme gönderme işini başarmıştı. Gerçi dağda gizlenmek zorunda olsa da bütün etkinliğini ve saldırganlığını korumaktaydı.

Neveling'den de iyi haberler gelmişti. Bu başıbozuk asker Surigao boğazının çevresinden dolaşırken iki Japon hücumbotunun saldırısını püskürtmüş, içlerinden birini ağır hasara uğratmış, mürettebattan onyedi kişiyi öldürmüştü. Ertesi gün Port-Lamon'a yaklaştığı sırada başka iki birliğin saldırısına uğramış, bu sefer de gemilerden birini yakmış, öteki ise savuşup gitmişti. «So What» limana girerken bir uçağın saldırısına uğramıştı. İnanılacak şey değildi! Neveling, 20'lik topuyle uçağı düşürmüştü. Fertig bir yelkenlinin bir uçağı düşürmesi gibi bir savaş olayının tarihte ilk kez görüldüğünü düşündü fakat, onu asıl sevindiren şu oldu: Alman, uçağın kalıntıları arasından son model bir nişanalma aygıtını bulup al-

mayı başarmıştı. Fertig bu aygıtı ilk denizaltıyla Avustralya'ya göndermeye karar verdi.

Japonların işgali altında olmayan bölgelerin her birinde sivil hükümet görevine devam ediyordu. En lüzumlu ihtiyaç maddelerini bulmak gittikçe güçleşiyordu. Adalar arasında alışveriş diye de bir şey kalmamıştı fakat, Mindanao'daki fiyat düzenlemeleri yürürlükteydi. Fertig bunun nedenini anlar gibiydi: Karaborsacılar hiçbir sebep gösterilmeksizin öldürülüyordu. Bu yüzden onun işi de geniş ölçüde kolaylaşıyordu. Öte yandan, posta işliyor, Özgür Filipinler'in mavi pulunu taşıyan mektuplar, postahanelere bağlı ulaklar tarafından gidecekleri yere götürülüyordu. Çiftçiler kabuklu pirinci Fertig'in saptadığı fiyat üzerinden hükümete satıyorlar, o da bu pirinci gerillalarla sivil halk arasında payediyordu. Köylüler kulübelerde kullanılan hasır dam örtüleri örüyorlar, sonra bunu hükümet satın alıyor, kiliselerle okulların sac damlarını gözden saklamak için kullanıyordu. Çünkü, güneşte parıldayan bu damlar, Japon uçaklarına yol gösterebilirlerdi.

Ve bütün bu bölgelerde Josefa Capistrano'nun kurduğu Kadın yardımcı servisi bez dokuyor, mermi yapıyor, sargı bezi hazırlıyor, erkeklerin çalışmalarına katkıda bulunuyordu.

Nisan ortasına doğru olaylar daha elverişli bir hâl aldı. Japonlar nehrin yukarı bölgesinde Amparo'nun karşısında bulunan bir çıkarma noktasına ulaşmışlardı. Fakat Agusan'ı aşacak yerde aşağıya, Butu'un'a doğru çekilmişlerdi. Bu da Fertig için çok iyi olmuştu. Çünkü Amparo'yu almış olsalardı, aynı anda gerillaların elindeki en büyük mazot stokunu da ele geçireceklerdi. Bu stok, «**Mayon**»daki tanklarda bulunmaktaydı. Fertig içinden şöyle dedi: «**Çoktan beri Pasifik kı-**

yısına birisini gönderip hindistancevizi yağının üretimini arttırma çarelerini araştırmalıydım. Böylece mazot kayıplarımızı hindistancevizi yağıyla karşılama olanağını bulurduk.»

Bu ihmâlcilikten ötürü kendi kendini kınadı. Savaş sırasında fazla miktarda yedek stoklara sâhip olunamayacağı apaçıktı. Mazot olmayınca Diesel motoru da olmazdı. Diesel jeneratörü olmayınca telsiz için elektrik de bulunamazdı.

O sırada haberler birdenbire kötüleşti. Bir ulak Fertig'e şu haberi getirdi: **«Mayon»**daki altmış ton mazotun hepsi yokolmuştu. Japonların ilerleyişinden korkan bir Amerikalı, mazotları nehre dökmüştü. Bu Amerikalı, gerillaların telsiz vericilerinin jeneratörlerinin mazotla çalıştığını bilmiyordu. Bu ise bütün telekomünikasyon kitaplarının yazdıklarıyle çelişki hâlindeydi. Çünkü bu kitaplar böyle bir yöntemin olanaksızlığını yazıyorlardı.

Stokun işe yaramayacağına inanan Amerikalı, (bir yerden çekilirken arkada işe yarar hiçbir şey bırakmamak) yolundaki emre uyarak mazotları nehre dökmüştü. Fakat dünyada hiçbir ordu, budalalığı suç saymadığı için, Fertig sadece artık bu subaya sorumluluk vermemekle yetindi.

Fakat başına daha kötüsü de gelecekti.

Japonların Amparo üzerine yaptıkları baskı McClish'in bazı subaylarını korkutmuş, bunlar dağlara kaçmışlardı. Agusan nehri üzerinde herşeyin kaybolduğunu bildiren raporları ise, McClish'in tuttuğu kesimde büyük bir kargaşalık yaratmıştı.

Gelen yeni raporlar Fertig'e Bowler'in Batı Misamis'te niçin işe koyulabildiğini ve Hedges'in niçin hâlâ hayatta olduğunu anlama olanağını

vermişti. Fertig'in gerilla kuvvetlerinin sistemli biçimde yokedilişini denetlemek için; Japon generali Harada, Mindanao'ya gelmişti. İşe başından başlamış olmak için de ilkin Zamboanga'dan, Batı Misamis'ten ve Lanao ilinden asker çekmişti. Bu birlikler gemiye bindikleri günden beri boyuna denizde kalmışlar, adanın çevresini tam olarak dolaşmışlardı. Şimdi de Surigao ilinin doğu kıyısına çıkmaya hazırlanıyorlardı. Başka birlikler de Davao ilinin doğu kıyısı boyunca denizden ilerlemekte, gerçekten kıyı köy ve kasabalarını bombardıman etmekte, zaman zaman da yağmacılık yapmak, yangınlar çıkartmak için karaya müfrezeler göndermekteydiler. Şimdi de Port-Lamon'a giriyorlardı. General Harada'nın bizzat komuta ettiği bir üçüncü Japon kuvveti de, Agusan nehrinden yukarıya doğru çıkarak Butu'un'a dönen kuvvetlerle bağlantı kurmuştu. Amparo üzerine ilerleyiş ise ikinci sınıf birliklerce yapılan önemli bir keşif hareketinden başka şey değildi.

General Harada, yanında balta girmemiş ormanlarda savaş için özel olarak eğitilmiş savaşçılar da getirmişti. Bunların iki görevi vardı: Gerillaları yoketmek ve Amerikalıların Filipinler'e dönmek için yapacakları bir girişime karşı savunma hazırlığında bulunmak.

Agusan nehri aşağı bölümünde ve batıda abluka edilince, Japonlar Davao ile Surigao arasında doğu kıyısına ve Port-Lamon'a çıkınca; Fertig çifte bir kuşatmanın kıskacı içinde bulunacaktı. Bu, Japonların geleneksel manevrasıydı. Agusan kıyıları üzerindeki durumunun, bu hâle göre, artık hiçbir üstünlüğü yoktu. Çünkü kıyının bir ya da öbür yanında denizaltıyla buluşma olanağı kalmıyordu. Ayrıca yükü taşımak için nehir yolundan da yararlanamayacaktı. Denizaltıyla ileri-

deki buluşmalar ancak Mindanao'nun güney kıyısında mümkün olabilecekti. Her şeyi de büyük zahmetler pahasına taşıyıcılarla göndermek gerekecekti. Bunlar daha sonra dağları aşmak zorunda da kalacaklardı.

Japonların Port-Lamon'a çıkarma yaptıklarını öğrenir öğrenmez, Fertig bu limanda denizaltıyla yapacağı buluşmayı hemen iptâl etmişti. Böylelikle yalnız birkaç hafta boyunca ikmâl ve iaşe almamakla kalmıyordu. Öteden beri denizaltıyla yolladığı ikinci derecede önemli haberleri de telsizle vermesi gerekecekti. Diesel jeneratörleri hindistancevizinden yağ üreten fabrikanın sağladığından daha büyük bir hızla yakıtı silip süpüreceklerdi. Port-Lamon'dan gelen haberlere göre Neveling'in **«So What»** adlı teknesi rıhtımdayken Japonların eline düşmüştü. Söylendiğine göre Alman dağa kaçabilmişti fakat, bu kesin değildi. En kötüsü de şuydu: Fertig'in gerillaları artık tehlikeyi göze almaktan kaçınıyorlardı. Pusu kuracak yerde Japonlar gelip kendilerini bulsunlar diye beklemekle yetiniyorlardı.

Bütün bu felâketler yetmiyormuş gibi, ağır bir bombardıman da başladı. Bu, tek başlarına uçan hafif bombardıman uçaklarının Agusan kıyılarındaki kasabalara yaptıkları akınlar gibi değildi. Altı tane ağır bombardıman uçağından oluşan bir filotilla, bu kasabaları sistemli olarak, peşpeşe haritadan silmeye koyuldu. İşe Esperanza'dan başladı ve burası birkaç gün içinde dumanları tüten yanık bir tahta yığını hâline geldi. Bombardıman uçakları daha sonra komşu köye saldırdılar. Japonları böylesine kıt akıllı yarattığı için Fertig, Tanrı'ya şükürler ettikten sonra Nick Capistrano'yu Agusan'ın yatağının yukarılarında yeni bir karargâh hazırlaması için Waloe'ye gönderdi. Öy-

le ki, bir an içinde yetmiş bomba ilk bombardımanda Talacogon üzerine düşerken, Fertig de malzemesinin büyük bölümüyle birlikte yola çıkmış bulunmaktaydı. Bombardıman uçaklarının ikinci dalgasıyla Talacogon tümden yerle bir edildi.

Felâket

Fertig'in emrindeki gerillalar Waloe'de çözülmeye başladılar. Waloe, bataklıkların ortasında, balta girmemiş ormanın açıklık yerindeki yüksek bir nokta üzerinde kurulmuştu. Magahatlar'ın oturdukları bölgenin merkeziydi. Magahatlar puta tapan hırsızlarla kanun kaçağı Hıristiyan'lardan meydana gelme bir güruhtu.

Savaştan önce tam on yıl, Filipin polisiyle çarpışmışlardı. Bir adamın giysilerini almak için onu mızrakla delik deşik etmekten çekinmiyorlardı. Gerçi Magahatlar tepeden tırnağa silâhlı gerillalar için ciddî bir tehlike yaratmıyorlardı fakat, Fertig yine de onlarla çarpışacak devriye kolları göndermek zorundaydı. Mindanao'ya gelişinden beri ilk kez halkın hiçbir yardımına güvenemeyeceği bir bölgede bulunmaktaydı.

Halktan büyük bir şey beklemiyordu. Çünkü burada yaşayanların Talacogon'dakilere göre daha az yiyeceği vardı. Yedikleri başlıca şey de bambu filizleriydi. Waloe'de günlük beslenme rejimi yenebilir cins eğreltiotu, dip çamurunda avlanan tek tük balıklar, hindistancevizi, bambu sapları, o yörelerde uçan, sıçrayan veya sürünen herhangi tür hayvanın eti, birkaç manyok kökü, az miktarda da pirinçle mısırdı. Batı Misamis'ten yola çıkan taşıyıcıların, Japon'ların kaynaştığı bir bölgede ikiyüz kilometre yol tepmeleri, sonra

dağlardaki balta girmemiş ormanlara ulaşmaları gerekiyordu. Ondan sonra da daha üç yüz elli kilometre yol gidecekler, bütün bu işi de birkaç çuval yiyecek için yapacaklardı. Yolculuk bir ay sürüyordu.

Sözün kısası; Waloe, balta girmemiş ormana yakındı ama saklanılacak bir yer değildi. Fertig'in karargâhı geniş ölçüde telsiz konuşması yaptığından, Japonların telsiz yayınlarını bulmakla görevli servislerin onun yerini keşfetmekte hiçbir güçlük çekmeyeceklerdi. Avustralya ile telsiz bağlantısı kurmak kıyıya göre adanın içerilerinde daha güç olduğundan, antenleri çıplak bir yaylanın doruğuna yerleştirmek gerekmişti. Düşman bombardıman uçaklarının dikkatini çekmek için de bundan daha âlâsı olamazdı.

Bütün bu süre içinde, Cagayan ve Davao limanlarına boyuna Japon takviyeleri geliyordu. Çok geçmeden Mindanao haritası kızamığa tutulmuş bir çocuğun bedenini andırmaya başladı. İlk döküntü başlayınca, çocuğun teninde kırmızı lekeler belirir. Fakat döküntüler yayılınca çocuk kıpkırmızı olur, ancak şurasında burasında birkaç yer kalır. Mindanao haritası için de durum böyleydi. Bununla birlikte Mindanao'nun bedeni üzerinde beyaz bölgelerle kırmızı bölgeler sürekli hareket hâlindeydiler. Birkaç saat için kızıllaşan bir bölge, Japonlar gittikten sonra yine beyazlaşıyordu. Sürekli olarak kırmızı olan yerler, Japon üsleriydi.

Fertig'in kendilerine telsizle verdiği talimata uyarak, gerillalar Japonların hareketlerini engellemeye devam ediyorlardı. Fakat eskiden içerilerdeki patikalardan güvenle ilerleyebilen haberciler, şimdi buralardan kaçamaklı tarzda geçebiliyorlardı.

İkmâl ve iaşe taşıma birlikleri tehlikeyle dolu, uzun ve dolambaçlı yollardan geçmek zorundaydılar. Gerilla grupları çoğu zaman ânî saldırılara uğruyorlardı. Sivil hükümet iş başındaydı fakat, elinde banknot kalmamıştı. Bunları elle basmak gerekiyordu. En kaygı verici şey de şuydu: Asya'nın şaşmaz barometreleri olan Çinli tâcirler, gerillalara veresiye vermeye hiç yanaşmıyorlardı.

Fertig yalnızdı. Kıyıda tek başlarına oluşları dolayısiyle gözcüleri tehdit eden tehlikelerden ve gerillaların çoğu zaman patikalarda yapmak zorunda kaldıkları korkunç makineli tabanca çarpışmalarından görevi dolayısiyle uzaktı. Komutanlık yaptığı için dosttan, arkadaştan da yoksun olan Fertig, içini bir bezginliğin kapladığını hissediyordu. Günlüğüne gittikçe daha sık olarak: **«Yorgunum,»** diye yazıyordu. Felâketin ortasında tam formunda bir adam görüntüsünü korumak için elinden gelen her şeyi yapıyordu.

O sıralarda MacArthur'un genel karargâhı da onun işlerini kolaylaştırmıyordu. Avustralya'daki telsiz operatörleri o zamana dek Fertig'in yolladığı mesajları dakikada otuz şifreli grupluk bir tempoyla almışlardı. Fakat bunların yerine gelen yeni personel, gerillaların hızına yetişemiyordu.

Evans:

— «Anlamıyorlar mı yahu?» Diye sızlanıyordu. «Bizim dalga uzunluğuna iki tane iyi operatör koysalar olmaz mı?»

Çünkü ortaya şöyle bir sakınca çıkıyordu: MacArthur'un genel karargâhındaki yeni telsiz operatörlerinin yavaşlıkları Fertig'in operatörlerini eskisine göre üç kat daha çok temasta kalmak zorunda bırakıyor, bu ise yakıt israfına yol açıyordu. Beri yandan Japonlar, gerillaların mevzi-

lerini arayıp bulmak için daha çok zaman elde etmiş oluyorlardı. Ayrıca bütün adalardan gelen mesajlar birikip yığılıyor, işleyişteki gecikmeler bazen bir haftayı buluyordu.

Fertig, Evans'ın isteğini bildirince; Avustralya bunun haklı olmadığını söyledi. Bütün yeni operatörler askeri telekomünikasyon sınavını verdikten sonra göreve alınmışlardı. Bu sınav da dakikada on grupluk bir hız sağlanmasını gerektirmekteydi.

Fertig bu cevaptan, başkomutanlığın dünyadan haberi olmadığı sonucunu çıkardı. Böyle olmasa son denizaltıyla ona yalnız eli yavaş değil; daha kötüsü, Amerika'da doğmuş dört tane Filipinli telsiz operatörü gönderirler miydi? Ataları İngiliz olan bir Amerikalı kendisini birdenbire Galler ülkesinde, yalnız Gal diliyle konuşan insanlar arasında bulunca nasıl yabancılık duyarsa; bu Filipinliler de, Filipin'e o denli yabancıydılar. Fertig onları ilk gördüğünde kendi kendine: **«Çattık belâya!»** Demişti. Fakat daha kötüsü de oldu. Günün birinde Yüzbaşı Langman hışımla Fertig'in odasına girdi:

— «Komutanım, bırakın da onu geberteyim!» Dedi.

Filipinliler öteden beri neşeli insanlardır fakat, şimdi neşeden filân eser kalmamıştı. Fertig bu babacan adamın niçin birdenbire bu Filipin asıllı Amerikalılardan birini öldürmek istediğini öğrenmek isteyince şu cevabı aldı:

— «Komutanım: Bu esmer tenli Amerikalı bana yerli diye hitabetti. Oysa kendisi benden daha kara!»

Olay, Fertig'in ilk anda düşündüğünden daha ciddiydi. Langman eski neşesine bir türlü kavuşamadı.

Waloe'nin üzerine ilk Japon bombaları düşünce, Evans gitmek istedi:

— «Ben devriyeye çıkayım daha iyi,» dedi. «İşler varsın kötü gitsin! Bu yabanî hayvan ininde kalmak istemiyorum. İnsan burada daha emniyettedir, demeyin bana. Bombalardan korkuyorum, elimde değil ne yapayım!»

Fertig, Evans'ı görevinden alarak haritadaki beyaz noktalardan biri olan Cabadbaran'a gönderdi. Sam Wilson orada bahriyenin ulaşım şebekesini yönetiyor, ayrıca veznedarlık görevi de yapıyordu. Bu bölge daha yeni saldırıya uğramıştı, Wilson'un telsiz vericileri de iyi işlemiyordu. Fertig: **«Evans vericileri onarabilir de bizim milyonerin ruhuna yeni bir yüreklilik duygusu aşılayabilir belki,»** diye düşündü. Ayrıca Evans bomba korkusunu üzerinden atacak ve bu yolculuk ona, maceraya olan susamışlığını bol bol giderme olanağını da sağlayacaktı.

Bir insanı savaşa yollamak, ona izin vermenin acayip bir tarzı gibi görünebilir. Fakat mademki Evans böyle istiyordu, onu memnun etmek de kolay olacaktı. Evans'ın gidişi üzerine Fertig her zamankinden daha yalnız kaldı. İkmâl ve iaşe alamıyor, Japon kuvvetlerince her gün daha çok sıkıştırılıyordu. Barınılması güç bir bölgeye mıhlanıp kalmıştı. Yiyecek tayınları insanı doyurmaktan uzaktı. Kaderi, boyuna geri çekilmekte olan gerilla birliklerine bağlıydı. İçerideki haberleşme olanakları azalmıştı. Telsiz haberleşmesi ise yakıt ve manyeto teli yüzünden ciddî bir tehlike altındaydı.

Doğu kıyısında hindistancevizi yağı verebilecek bir tek Bisling köyü kalmıştı. Kıyıdaki bütün öbür köy ve kasabalar Japon işgali altındaydı.

Fertig onların yakında Bisling'i de işgal edeceklerini biliyordu. Demek ki artık yağ bulamayacak, o zaman da sessizlik başlayacaktı.

Eskiden olsa gerilla komutanlığını Batı Misamis'te Bowler'e devretmek belki mümkün olabilirdi! Oradaki Japon baskısı gevşiyordu. Fertig yetkilerini daha fazla gecikmeden devretmenin akıllıca bir davranış olacağını biliyordu fakat, kendi yarattığı şeyi terketmeye karar veremiyordu. Komutanlığa öyle alışmıştı ki, bu işi kimin kendisi kadar iyi yapacak bir kimse daha göremiyordu. Bir kez daha şu olaya dayandı: Mindanao'daki Filipinliler, Japonların yumrukları altında bükülüyorlar, fakat kırılmıyorlardı. Teslim olmaktansa ölmeyi yeğ buluyorlardı. Japonlar bütün Filipinlileri öldürmedikçe, **yardım** olsun olmasın, gerilla savaşı sürüp gidecekti.

Çete savaşı sonuna dek sürecekti fakat, Fertig bu serüvenin sonunu göreceğini ummuyordu. Gittikçe daha çok kendi içine kapanıyor, her günkü idarî işleri gittikçe daha sık olarak yeni kurmay subayı Wheeler'e havale ediyordu. Böylece kazandığı saatleri, macerasının bütün olguları boyunca yanından ayırmadığı iki kitabı okumakla geçiriyordu. Bunlardan biri **«Kardinal de Richelieu'nün Hayatı,»** öteki de **«Rüzgâr Gibi Geçti»** idi.

Fertig Amerikan sermayesinin egemenliğindeki bir cumhuriyette perde arkasında kalarak çok iyi işler başardığı kanısındaydı. Ustalıklı bir biçimde memurları işe alıyor ya da görevden uzaklaştırıyor, gerektiğinde **«Şef benim,»** diyor, bazı kimselerin, güttüğü politikayı ona kendilerinin telkin ettikleri yolundaki iddialarına göz yumuyor, bir ulusun ekonomisiyle çeşitli politik gruplarını yö-

netiyor, beri yandan da savaşı yürütüyordu. Bu küçük dünya yıkıldı mı, hiç değilse onu kendisinin kurduğunu ve bu dünyadan hiçbir iz kalmadan önce onu terketmeyeceğini düşünebilirdi. **«Rüzgâr gibi geçti»**nin unutulmaz kahramanı Scarlett O'Hara gibi, o da rolünü sonuna dek oynayacaktı.

Fertig denizaltıların Mary'den getirdikleri mektupları da tekrar tekrar okuyordu. Artık bundan sonra ne denizaltı gelecekti, ne de mektup!..

Bir öncekinden beter olan her günün akşamında, Fertig Tanrı'ya yakarıştan medet umuyordu. Dileği hep aynıydı:

— «Ulu Tanrım, bize zaman ver.»

Adanın her yanında bu duayı, Fertig'in tek başlarına kalmış öteki ast'ları da bir yankı gibi tekrarlıyorlardı. Bunlardan biri de ne gördüğü, ne de bildiği bir adamdı. Onu Luçon adasının haritası üzerinde, en güneydeki bir nokta olarak tanıyordu. Adı Gerald Chapman'dı. Kıyının bu kesiminde Japon gemilerinin gidiş gelişlerini gözetlemekle görevliydi. Bir tepenin üzerinde tek başına yaşıyordu. Yaşlı bir adamdı. Evet, yirmiüç yaşında yaşlı bir adamdı! Yiyecek azlığından ötürü zayıftı. Her sabah San Bernardino boğazına yüksekten bakan bir yara gidiyordu. Sıtma çekiyordu. Vitaminsizlikten beriberi hastalığına tutulmuştu. Ayrıca boyuna akan, bir türlü iyileşmeyen ve kendisini bitkin hâle sokan bir de tropik ülserinden şikâyetçiydi. O sabah her zamankinden daha mutsuzdu. Yazdığı mektupları öteden beri Irosin'deki bir kıza götüren haberciyi Japonlar öldürmüşlerdi. Kızın başına gelenler hakkında Chapman hiçbir şey bilmiyordu. Olayı kendisine anlatan kimseler, köye Japonların geldiğini söy-

lemişler, haberciyi nasıl öldürdüklerini anlatmışlardı. Çok korkunç bir şeydi bu!

Chapman onların sözlerine inanıyordu...

Çıplak ayakla, yarın üzerine varıyordu. Hafif bir baş dönmesi, biraz da bulantı duymaktaydı. Bu rahatsızlığı hekim geçinen birinin verdiği öğüde uyarak kaynatıp içtiği birtakım bitkilere yoruyordu. Bu doktor, zaten şarlatanın biriydi. Fakat Filipinler'de bu, adamın yeteneksiz ya da hırsız olduğu anlamına gelmezdi. Sadece diploması yoktu, o kadar. Bunun bir uzmanlığı da vardı: Özellikle apandisit ameliyatı yapıyordu. Yanına bol eter alarak karın ağrısından yakınan hastalarla bir odaya kapanıp onları uyutuyor, karınlarının çevresine bir pansuman koyuyor, uyanınca da onlara kanlı bir bıçak gösteriyordu. Bir hafta sonra pansumanı çıkarıyordu. Hastaların çoğu artık ağrı çekmediklerinden ve karınlarında da yara izi bulunmadığından operatörün ünü arttıkça artıyordu. Hasta yine acı çekerse bu, onun ameliyat sonrası sancılara tutulduğuna yorumlanıyordu. Ölürse, Tanrı öyle istemişti de ondan. Allah'ın işine karışmak hekimin ne haddineydi?

Fakat yine de Chapman'ın kaynatıp içtiği bitkiler sanki ona iyi geliyordu.

Chapman yorgun argın her zamanki yerine yığıldı. Bulunduğu gözetleme noktasından San Bernardina boğazının mavi ve bomboş enginlerini, uzakta da adaların yeşil yığınlarını görüyordu. Birden doğruldu. Batıda birtakım biçimler belirmeye başlıyordu. Dürbünü aldı, ayar edip baktı.

Hiç kuşku yoktu: Bunlar, gemiydi.

Gemiler! Savaş gemileri! Ama kimin?

Yüreği çarpmaya başladı. Eğri ufuk çizgisinin üzerinde, çıkıntılar hâlinde başka gemiler de gö-

rünmeye başlamıştı. Bir saat sonra Gerald Chapman gemilerin üst yapılarını görebiliyordu. Cebinden bir donanma albümü çıkardı. Bunda çeşitli ulusların gemilerinin silûetleri vardı. Yarın dibinden geçmekte olan gemilerin her biriyle bu silûetleri karşılaştırdı.

Dizlerinin üstüne koyduğu bir okul defterine gemilerin tiplerini not ederken terliyordu.

Chapman ömrü boyunca böyle bir filo görmemişti. Savaştan önce Filipinler'e gitmek için Pearl Harbor'dan geçtiği zaman bile! Aralarında kurşunî renkte, nârin destroyerler vardı. Boğazdaki akıntıların burgaçlarını bir bıçağın ağzı gibi kesiyorlardı. Onların ardında zırhlıların aldırmaz, tehdit dolu yığınları geliyordu. Chapman bulunduğu yüksek yerin altındaki kayalara çarpıp parçalanan, dağılan dalgaları gönderen koskocaman savaş gemilerini hayranlıkla seyretti. Onların ardından uçak gemileri geliyordu. Yassı, dörtköşe, heybetli ve o kadar çoktular ki, Chapman gözlerine inanamıyordu. Bütün bu görüntü pırıl pırıl gök altında, bir düş içindeymiş gibi görünüyordu. Chapman artık dürbüne gereksinmiyordu. Denizcilerin gülüştüklerini duyuyor, uçak gemilerinin geniş güvertelerinde düzgün sıralar hâlindeki uçakları görüyordu. Savaş bayrakları göğün maviliği üzerinde dalgalanıyor ve küpeşteye dayanmış askerler, yakınından geçtikleri adaları seyrediyorlardı.

Bu heybetli donanmaya uçaklar eşlik ediyordu.

Chapman elinde olmaksızın mırıldandı:

— «Tanrım, sen bizimkileri koru!»

Son gemi de geçtikten sonra Chapman, telsiz vericisinin bulunduğu kulübeye gitti. Bir saat önce üzerinde süründüğü patikada şimdi koşuyor-

du. Mesajını hemen yazıp şifreledi. Aynı anda birçok yerlerle temas sağlayan şebekeyi kullanmanın tam sırasıydı. Bu şebeke adalardan dolaşarak Fertig'in Mindanao'daki karargâhına varıyor, denizleri aşarak Avustralya'ya ulaşıyor, sonra okyanusu geçip Pearl Harbor'daki Pasifik Başkomutanlığı'na geliyor, oradan da Washington'a gidiyordu. Chapman yapılmakta olan haberleşmeleri kestiğine aldırmadan ve mesajının üç parçasını birbirinden çok kısa aralarla ayırarak hemen yayına başladı. Çok uzun zaman yayın yaparak Japonlar tarafından yakalanabileceğine de aldırdığı yoktu. Kendisini düşünmüyordu. Bir dakika bile kaybetmeye gelmezdi. Mesajını şifreli olarak vermeye başladı. Çözüldüğünde şu hâli alacaktı:

«İki devriye gemisi, onbir destroyer, iki kruvazör, üç zırhlı ve dokuz uçak gemisinden oluşan Japon donanması batıdan geliyor.»

Sonra ilk ve son gemileri gördüğü saati ve bulundukları yerin konumunu bildirdi. Peşinden bir mesaj daha yolladı:

«Donanma doğu-kuzeydoğu yönüne giderken şöyle sıralanmış hâlde görüldü: İki devriye gemisi, iki destroyer, Atago sınıfından iki kruvazör, Mogani sınıfından iki kruvazör, Tone sınıfından iki kruvazör, iki destroyer, Congo sınıfından iki zırhlı, üç uçak gemisi -tekrar ediyorum: üç uçak gemisi-, bir Agano, Nachi sınıfından iki kruvazör, iki destroyer.»

Mesajına şöyle son verdi:

«Üç uçak gemisi, iki destroyer, üç uçak gemisi, Nagato sınıfından bir zırhlı, Tone sınıfından bir kruvazör. Uçaklar eşliğinde doğu yönünde gidiyorlar. San Bernardino boğazını geçtikten sonra gemiler dağıldı. Gidip onları yakalamaya çalışın.»

Gidip onları yakalamaya çalışın! Fakat neyle? Waldo Neveling'in yelkenlisiyle mi? Ya da taşıt denizaltısı **«Narwahl»**le mi? Yoksa Zapanta'nın **«Athena»** adlı gemisi ve onun uydurma topuyla mı? Chapman yıllar boyu bunlardan başka dost gemi görmüş değildi.

Mesajı Pasifik'in çölü andıran mavi semasının içinden yollayarak tekrarladı ve bu işi, kaynana zırıltısı gibi bir gürültü kulaklıkları doldurup **«Mesajı aldık ve çözdük»** diye işaret verene dek yaptı.

Chapman, Japon İmparatorluk Donanması'nı görmüştü. Gemiler Filipin denizinden ayrılarak Marianas adalarına doğru yol alıyorlardı. Fakat Chapman, Marianas adalarında olup bitenleri bilmiyordu. Mesajını bir Amerikan deniz yüzbaşısının bir amiralin önüne koyduğunu, onun mesajı büyük bir memnunlukla okuyup şöyle dediğini de bilmiyordu:

— «Teşekkür edin ona! Ha, durun! 'İyi iş gördünüz,' diye de ekleyin!»

O sırada Chapman'ın bildiği tek şey, iki yılı aşkın bir savaştan sonra Japon deniz gücünün hemen hemen hiç zarar görmemiş olduğu idi. Arkalarında insanın içine güven veren sıra sıra, yepyeni uçaklar olduğu hâlde sohbet eden tayfaları düşünüyordu. Parıldayan güvertede uçaklar da ışıldamaktaydı. Bildiği bir şey daha vardı. Kıyıdaki tepelerde gizlenecek bir başka yer bulması gerekiyordu. Bir Japon devriyesinin, onun yerini sesle bulduktan sonra yola çıkmış olduğundan kuşku etmiyordu.

Ormana giden bir patikanın dik yokuşunu tırmanırken, bir kâbustaki gibi, gemilerin geçişini yine gördü. **«Şu savaş daha ne kadar sürecek aca-**

ba?» Diye düşündü. Balta girmemiş orman onun için güvenilir bir sığınaktı. Filipinliler de kendisine çok dürüst davranıyorlardı. Orada bulunuşu bu Filipinliler'e ıstırap ve sıkıntıdan başka şey getirmiyordu fakat, savaşın biteceğini yine de ummuyordu.

O gece Filipinlilerin kendisi için alelacele yaptıkları kulübesinde tek başına olduğu hâlde, akşam yemeği niyetine soğuk pilâv yedi. İçinden: «**Bu bana iyi geliyor,**» diyerek kaynattığı bitkilerden birazını içti. Sonra zangır zangır titremeye başladı. Sıtma nöbeti geliyordu.

MacArthur Geri Gelecek mi?

17 Haziran 1944 günü MacArthur'un genel karargâhında akıl almaz bir söylenti dolaştı. Önce hiç kimse de buna inanmak istemedi. İddia edildiğine göre Kurmay Başkanları Komitesi, General MacArthur'dan şunu istemişti: Filipinlerin istilâsına kalkışmadan Japonya'nın yenilmesini öngören plânlar vardı ve bunlar onaylanmış bulunuyordu. General MacArthur'dan bu konuda ne düşündüğü soruluyordu.

General MacArthur'dan verdiği sözü tutmasını istemek yakışıksız bir şeydi.

Fakat söylenti gerçeğe uymaktaydı. MacArthur da masasının başına oturmuş, Filipinler'in istilâsını haklı gösteren nedenleri kılı kıpırdamadan sayıp döküyordu. Stratejik bir zorunluktu bu. Yazısına da şöyle son veriyordu:

«Hattâ durum böyle değilse ve askerî faktörler başka bir hareket hattı benimsenmesini gerektirmiyorsa bile, kanımca Filipinler'i yeniden işgal etmek yerinde olur Orası bir Amerikan toprağıdır ve desteksiz kalan ordularımız orada düşman

tarafından yokedilmiştir. Takımadalardaki onyedi milyon Filipinli'nin hemen hemen tümü Birleşik Devletler'e bağlıdır. Kendilerine yardım edemediğimiz için büyük yokluklara ve acılara göğüs germektedirler.

Onlara olan sonsuz minnet borcumuzu ödemeliyiz. Görüşümü ayrıntılı olarak anlatabilmem için bana Washington'a gitme fırsatının verilmesini istiyorum.»

Kurmay Başkanları Komitesi Başkanı olan General George C. Marshall telsizle şu cevabı verdi:

«Filipinler'in yeniden ele geçirilmesi konusunda kendi kişisel duygularımızı ve Filipinler'le ilgili politik düşünceleri asıl amacımızdan üstün tutmaktan özenle kaçınmalıyız.»

Fakat General Marshall şunları da söylüyordu:

«Görüşünüzü bildirmek üzere Washington'a gelmek için gösterdiğiniz arzuya gelince, ben bunda hiçbir sakınca görmüyorum. Sorun ele alınırsa, bundan başkana sözedeceğim...»

Son cümle MacArthur için apaçıktı. Kurmay Başkanları Komitesi'nin niyetleri kadar açıktı. Filipinlilere verdiği sözü tutabilmesi için Başkan Roosevelt'e fikir değiştirtmesi gerektiğini anlıyordu. Fakat Roosevelt yanında General Marshall bulunmadan kimseyle konuşmuyordu. Bu yazışma sonucu Başkan Roosevelt'le General MacArthur Pasifik'in ortasında, Pearl Harbor'da buluştular.

MacArthur Kurmay Başkanları Komitesi Başkanı'nın haksız, kendisinin haklı olduğuna Roosevelt'i inandırmak için mantıkçı ve hatip olarak

bütün yeteneklerini kullandı. Dâvasını bütün içtenliğiyle savundu. Önemli olduğu söylenen askerî nedenleri çürütmek için elinden geleni yaptı. Bu nedenlere bakılırsa; Filipinler'in istilâsı Amerikalılar için vakit, nakit ve can kaybına yol açacaktı. Sonunda da konuyu Başkan Roosevelt'e açıktan açığa politik açıdan sundu. Politika, yaşlanmaya başlayan Başkan için hesaba katılması gereken bir şeydi.

McArthur şöyle dedi:

— «Sayın Başkan; Filipinliler'i, dolayısıyle onun Amerikan korumasında olan milyonlarca halkını ve gözaltında bulunan, ya da tutsak edilen yüzbinlerce Amerikalı'yı umutsuzluk içinde kıvranmaya terkederseniz, izninizle şunu söyleyeyim ki; bu durum karşısında Amerikan halkı büyük bir öfkeye kapılacak ve size duyacağı hıncı önümüzdeki sonbaharda yapılacak seçimlerde açığa vuracaktır.»

Bu kanıt, bunu ileri sürenin pek de övünç duyacağı cinsten değildi ve General MacArthur'un Roosevelt hakkında beslediği düşünceyi iyice anlatmaktaydı. Fakat General MacArthur, elinden geleni ardına koymamaya kararlıydı. Uluslararası ilişkilerden de sözetti. Japonya'ya karşı kazanacağı zaferin büyüklüğü ne olursa olsun; Birleşik Amerika, Filipinler'in yardımına gitmek istemezse, savaştan sonra Asya'da tam anlamıyle kepaze olacaktı. Amerika şimdi, hazır bunu yapacak hâldeyken, ordusunun Filipin toprağında uğradığı en yıkıcı yenilginin acısını çıkarmalıydı. General MacArthur, Filipinliler'in bağlılık ve dürüstlüğünü, teslim olmayan Amerikalıların yanıbaşında sürdürdükleri çetin gerilla savaşını da anlattı ve sözlerini şöyle bağladı:

— «Konuyu yine askerî açıdan ele alırsak, gerçek şu ki; gerilla savaşı bir hançerdir. Bir ordu onlara cepheden saldırırken, bu savaş da onları arkadan tehdit edecektir!..»

*

MacArthur, protokol kurallarına tam bir uygunluk içinde, sarı sırmalı, güzel üniformalı bir kalabalık arasında ve havası serinletilmiş bir salonda bu sözleri söylerken; Yüzbaşı J. Lawrence Evans da çırılçıplak bir ırmaktan çıkıyor, giysilerini bıraktığı çalılığa doğru koşuyordu.

Geldiklerini görmemişti. Zaten onları kimse görmemişti. Daha birkaç dakika önce Evans, ırmağın akıntısında yıkanarak patika yolunun çamurundan, tozundan arınmaya çalışıyor, bir yandan da şakalar yapıyordu. Şimdiyse Japon tüfeklerinin takırtılarıyle kovalandığı için, var hızıyle koşmaktaydı.

Evans gömleğini giymeye çalıştı, sonra çıkardı. Bir havluyla çabuk çabuk kurulandı. Bir yandan da silâh seslerine de kulak kabartıyordu. Bu seslere Japon ağır makinelilerinden birinin sesleri de birkaç sâniyeden beri katılmış bulunmaktaydı. Filipinliler bu silâha ağaçkakan diye ad takmışlardı.

Evans:

— «Ne diye kurulanayım be?» Diye homurdandı.

Elbiselerini gelişi güzel giydi, tabancası bütün ağırlığıyle kalçasını döverken ileriye doğru koştu.

Patikaya ulaşmak için çalılıklar arasından geçerken, tabancayı da kılıfından çıkardı. Fakat bir

tabanca ağır makineliler karşısında ne işe yarayabilirdi ki? Evans ormandaki ufacık bir açıklığın ortasında yükselen bir kulübenin kazıkları arasına süzüldü. Hanson adında bir melez orada gölgeye oturmuş, patikayı bir hafif makineliyle yan ateşine alacak biçimde bekliyordu.

Japonlar koşuşuyorlardı, yirmiden fazlaydılar. Düzenli askerlerden çok silâhlı bir çeteyi andırıyorlardı. Irmaktan çıkan çıplak adamları kovalamakla meşguldüler.

Hanson kılı bile kıpırdamadan ateş açtı, birkaç Japon patikanın üzerine yuvarlandı.

Evans, Japonların çığlıklar kopardıklarını duydu. Tüfeklerini, miğferlerini atarak geri dönüp kaçtıklarını gördü. Beri yandan, hiç istifini bozmayan Hanson, patikanın dönemecini izlemek için atışının açısını değiştiriyordu. Mitralyöz susunca Evans bir tüfeğin ormandaki güçlü patlayışını duydu.

Derede yıkananlardan biri, sırılsıklam üniformasını giymişti. Tüfeği elinde, ağır ağır yürüyerek ormandaki açıklığa girdi. Patikanın üzerinde yatan üç ölüye baktı, sonra kulübeye yaklaştı. Hanson mermi kovanlarını topladıktan sonra mitralyözün sehpasını kapadı.

Tüfekli adam:

— «Savuşalım,» dedi.

Kımıltısız yatan ölülerle, Japonların yere attıkları miğferlerle, tüfeklerle kimse ilgilenmedi. Japonların uğradıkları panik uzun sürmeyecek ve bu kez düzenli olarak geri geldiklerinde, sayıları gerillalarınkinden çok üstün olacaktı.

Bir hafta sonra Evans, anlaşıldığına göre her yerde oldukları beliren Japon birliklerine görünmemeye çalışıyordu.

Cabadbaran'a hiçbir zaman ulaşamadı. Fakat Cabadbaran, daha doğrusu ondan arta kalanlar, bir sabah erkenden gelip kendisini konakladığı yerde buldu.

Önce yorgun argın bir adam göründü. Başının üstünde kocaman bir şilte taşıyordu. Sonra dört kişi daha göründü. Bunlar bambu sopalarına asılı büyük bir sandık taşıyorlardı. Sopalar omuzlarında yara açmıştı. En geriden de bir Doğu hükümdarı pozlarıyle Sam Wilson gelmekteydi.

Adamları yüklerini yere koyup çepeçevre otururlarken o da bir ağaca yaslandı:

— «Sorma Larry, kardeşim,» dedi. «Herifler beni faka bastırdılar.» Sonra ekledi: «Her şeyi bırakmak zorunda kaldım. Telsiz vericisini, her şeyi!»

Evans sordu:

— «Fertig'in bundan haberi var mı?»

— «Telsizimi de aldılar dedim ya.»

— «Öyleyse ona haber verelim.»

Avustralya'dan getirdiği portatif vericiyi çıkardı. Cabadbaran'la ilgili haberleri Fertig'e bildirmesi için McClish'in karargâhını aradı. O sırada da Wilson bitkin bir hâlde bir ağaca dayanmış, duruyordu.

Ondan sonraki günlerde Wilson'la Evans, Japonlardan yarım günlük yolu aşkın bir uzaklıkta oldular. Taşıyıcıların yükleri çok ağır olduğundan, iki arkadaş adımlarını onlarınkine uydurarak, Waloe'ye ulaşmaya çalışıyorlardı. Wilson'un sinirliliği Evans'a da geçmişti. Şimdi o da her ağacın ardında bir Japon görüyordu:

— «Dinle beni, Sam,» dedi. «Bu ıvır zıvırı burda bırakalım da çabucak tüyelim!»

— «Olmaz Larry!»

— «İyi ama, bu Allah'ın cezası şilteyi ne yapacaksın yahu?»

— «Ağır değil ki! Taşıyıcı gık bile demiyor.»

— «İki günlük yiyeceğimiz kaldı. Ne olur, şu mendeburu saklayalım da yola çıkalım.»

— «Olmaz!»

— «Peki, ne var bu sandıkta?»

— «Gizli şeyler.»

— «Onları yakarız, olur biter!»

Wilson yine:

— «Olmaz!» Diye diretiyordu.

Sonunda baklayı ağzından çıkardı: Sandıkta şeftali kompostosu vardı:

— «Belki lâzım olur,» diye ekledi.

Evans:

— «Öyleyse iyi şanslar Waloe'de buluşuruz,» dedi.

Fakat hiçbiri Waloe'ye hiçbir zaman ulaşamadı.

Mindanao'nun kuzeyinde Waldo Neveling de bir taşıma sorununu çözmeye uğraşıyordu. Beşbin kiloya yakın silâh ve cephaneyi taşıtması gerekiyordu fakat, elinde yüz kişi bile yoktu. Bunları da peşlerine düşen Japon taburundan daha hızlı yürütmesi gerekiyordu. İşleri büsbütün çetrefil hâle sokan bir şey daha vardı. Patikalar çok tehlikeli olduğundan, balta girmemiş ormanda yeni bir patika açmak gerekiyordu. Fertig'in bulunduğu yere ulaşmak için yollarını pusula ile saptayarak doğuya, dağlara doğru ilerlediler. Neveling'in askerleri hem Japonların ilerleyişini geciktirmek, hem taşınan malzemeyi gözaltında tutmak için en arkadan geliyorlardı. Taşıyıcılar yük-

leri ormana atıp kaçabilirlerdi. Yürüyüş kolundakiler, üç günden beri aç ve susuzdu. Askerler de yirmidört saatten bu yana hiçbir şey yememişlerdi. Mola saatinde taşıyıcılardan biri Neveling'e:

— «Komutanım, bittim artık. Daha fazla dayanamayacağım,» deyince ortaya yeni bir sorun çıktı.

Adamın sesi zar zor duyuluyordu. Yüzü aptallaşmıştı. Omuzundan bir demet kanlı yaprak çıkardı. Taşıdığı yükün kayışları eti hemen hemen kemiğe kadar kesmişti. Yaradan kan fışkırdı, öbür omuz da aşağı yukarı aynı hâldeydi.

Neveling yaralara bakarak:

— «Vah vah, çok yazık,» dedi. «Fakat arkadaşlarında da böyle sıyrıklar var.»

Taşıyıcı:

— «Canım acıyor efendim, artık dayanamayacağım!»

O zaman Neveling tabancasını çekerek:

— «Elimden geleni yapayım öyleyse! Seni öldüreyim de acı çekme bari!» Diye bağırdı.

— «Aman yapmayın! Canım acımıyor artık!»

Neveling:

— «İyi öyleyse,» dedi. «İyileştiğine sevindim. İyice dinlendik. Artık yola koyulalım.»

Taşıyıcılar kalktılar, omuzlarına, kayışlarının altına yapraklar yerleştirdiler, çok ağır olan yüklerini yine omuzladılar. Kafile dağın yamacını izleyerek yola çıktı. Önden giden adamlar yol açmak için bıçaklarını sağa sola savuruyorlardı.

Onikiye Çeyrek Kala

Öğle vaktinin sessizliğinde motorların gürültüsü zar zor duyuluyordu. Bir palmiyenin sıcak

gölgesinde uyuklayan Chapman hemen yerinden fırladı, ne oluyor? diye görmek için uyku sersemi birkaç adım attı. Gemilerin olduğu kadar bütün Japon uçaklarının gidiş gelişlerini bildirmek de onun görevleri arasındaydı. Elini gözlerine siper ederek Manila havaalanlarının bulunduğu yönde gökyüzünü inceledi. Gürültü büyüdü, Gerald'ın pek alışık olmadığı sesli, derin bir şarkı hâline geldi. Bu gürültü onda bir anıyı canlandırdı.

— «Kahve değirmeni değil bunlar! Japonlar da değil!»

Chapman bağırmaya başladı. Kurşunî renkte, karınları ak dört uçaktı. Plâstikten yapılmış pilot yerleri güneşte ışıldıyordu. Chapman'ın üstünden geçtiler. Kanatlarında, kuyruklarında Chapman'ın hiç görmemiş olduğu kokartlar vardı. Ak yıldızlardı bunlar, fakat ortalarında, savaştan önceki askerî uçakları ayırdeden kırmızı yuvarlak yoktu. Ancak silûetlerini görüp motorun -Japon motorlarının gürültüsünden çok başka olan- dolgun ve kendinden emin, düzgün gürültüsünü duyunca insan aldanamazdı. Bir Filipinli de koşa koşa ormanın açıklık yerine geldi, hızla gözden kaybolan filotillayı görmek için boynunu kıvırdı. Daha sonraki dakikalar boyunca ne o, ne Chapman ağızlarını açabildiler. Ağlamaktan korkuyorlardı. Gözleri yaşla dolu olduğu hâlde, gülerek bakışıyorlardı. Kucaklaştılar, gittikçe hafifleyen gürültüye kulak kabartarak gözlerini boş gökyüzüne dikip öylece kaldılar.

Chapman telsiz vericisinin bulunduğu barınağa koştu, şu mesajı yolladı:

«Saat 12.58'de Amerikan - tekrar ediyorum: Amerikan - Douglas hücum bombardıman uçaklarını güneydoğu yönünde 13 Whoopee yakınlarında uçarlarken gördüm.»

Aynı anda da genç ve sarışın bir deniz teğmeni kullandığı Grumman avcı uçağının pilot yerindeki kapağı açıyor, yanık yağın dumanını ciğerlerine çekince öksürüyor, emniyet kemerinin tokasını çözüyor ve alev alev yanan uçaktan balıklama atlıyordu.

Ayakları denizin dalgalarına değince paraşütünün kayışlarından kendini çabucak kurtardı. Can yeleğinin şişmesini sağlayan sicimi çekerken, kendini suya bıraktı.

Canını böylece kurtaran genç pilot, dağların yeşil yığınlarına bakarak: **«Çok şanslıymışım,»** diyordu. **«Öbür yönde birkaç kilometre daha gitseymişim, bir ağaca takılıp kalacakmışım!»**

Kıyı, düştüğü yerden epey uzaktı. Oraya doğru yüzmeye başladı. Kendisine doğru hızla gelen sandalı görmedi fakat bir ses şöyle bağırdı:

— «Hello Joe! Bir şeyin yok ya?»

Ertesi sabah Chapman çok heyecanlıydı, telsizle şu raporu veriyordu:

«Saat 6,14'le 6,35 arasında 127 Amerikan - tekrar ediyorum: Amerikan - uçağı batı yönünde geçti. İki uçak pike yapıp Bulusan yakınında görünmeyen hedefe yaklaşık saat 6,45'te ateş açtılar. Yardım geldi.»

Aynı anda da düşen avcı uçağının kurtulan pilotu uçak gemisine dönmüştü. Baştan aşağı yeniler giymiş olduğu hâlde kahvesini içerken, birliğinin haberalma subayına olup bitenleri anlatıyordu:

— «Bu çocuklar saat gibi çalışıyorlar... Suya indikten sonra beş dakika bile geçmemişti ki geliverdiler. Saati aklımda tuttum: Çünkü, sandala binerken hâlâ işliyor mu diye saatime bakmıştım.

Çocuklardan birine saatimi, ötekine de tabancamı verdim. Bir görseydiniz! Üzerime titriyorlardı. Sadece canımı kurtarmışlardı fakat, durmadan: **'Çok üzgünüz, daha iyi bir yiyecek ikram edemedik size!'** Diyorlardı. Beni alıp bir kulübede gözetleme postası kurmuş olan Amerikalı'ya götürdüler...»

Bahriyenin ânında işleyen telsiz şebekesi sayesinde gerilla kuvvetleriyle şu noktada anlaşılmıştı: Kara renkli bir deniz uçağı geceleyin gelecek, kurtulan pilotu alıp uçak gemisine götürecekti. Pilot şunları da anlatıyordu:

— «Japonların üç yıldır işgal ettikleri bir adada harıl harıl çalışan bir direnme hareketiyle karşılaştım ve çok şaştım.»

Subay, pilotun kendisine anlattıklarını sabırla dinledi, sonra da ondan katıldığı akın üzerinde bilgi aldı.

Pilot:

— «Onları kırıp geçirdik,» dedi. «Çocuklar söylemediler mi? Ben kendi hesabıma havaalanındaki en azından altı **Zekes** uçağına isabet kaydettiğimi biliyorum. Dönüş yaptım, yeniden geçerken hepsi yanıyordu. Yerde ezdik onları, havalanmayı becerebilenleri de tuzla buz ettik. Yalnız benim işim ters gitti, dönerken isabet aldım...»

Chapman'ın geçtiğini haber verdiği Japon Donanması'nın yokedilmesini, Luçon adasına yapılan akını izlemişti. Gerilla kuvvetlerinin telsiziyle alârma geçen Amerikan Filosu, Japonları Marianas adaları açığında yakalamış ve Amiral Halsey zaferle sonuçlanan faaliyetine devam ederek, Luçon üzerine geniş bir keşif hareketi yöneltmişti. Düşürülen havacılarının kurtarılışından olduğu kadar Japon hava savunmasının güçsüzlüğünden

de etkilenen Halsey, görüşünü hemen Pearl Harbor'a bildirdi. Bahriye, Filipinler'in yeniden istilâsına sürekli olarak karşı durmuştu. General MacArthur hakkında donanmanın ne düşündüğü de, deniz piyadelerinin söyledikleri, MacArthur'u küçük düşüren şu şarkıdan anlaşılıyordu:

«Guadalcanal'da kara ordusu göreve çağırıldı.
Fakat MacArthur 'hayır' diye cevap verdi.
Sebep olarak da şunu gösterdi:
Şimdi havalar çok sıcak...»

Fakat Halsey, General MacArthur hakkında daha iyi düşünceler besliyordu ve MacArthur Filipinler'e dönmeyi bu denli istediğine göre, oraya niçin hemen gitmeyeceğini anlayamıyordu. Halsey, Filipinler'i güçsüz Japonlar ve güçlü gerillalarla dolu bir yer olarak görmekteydi.

Chapman telsizle **«Yardım geldi»** diye haber vermişti. Waloe'de herkesin yüzü gülüyordu. Sevinç en yüksek noktasına varmıştı. Amerikalılar sivil yaşamları için tasarılar yapıyorlardı. İlk olarak ayaklarından asker postallarını çıkaracaklardı!

Fertig'in kendisi bile bir an için bunun gerçekten **yardım** olduğunu sanmıştı. Fakat çok geçmeden şunu anladı: Hava-Deniz güçlerinin yaptıkları akın, bir saldırıdan ibaretti ve MacArthur, takımadaların en yakın adasından henüz dokuzyüz deniz mili uzaktaydı. O zaman da bir çeşit umutsuzluğa düştü. Bununla birlikte donanma kendi karargâhının bu denli yakınına gelmişti...

Fertig mantıklı olarak şöyle düşünüyordu:

«Luçon'a saldırdıklarına göre, bize pekâlâ paraşütle yiyecek ve malzeme atabilirler...»

Bu iş basit görünüyordu. Donanma birkaç uçağı bu işe ayırmaktan kuşkusuz sevinç duyacaktı.

Herkes seferdeki bir ordunun ikmâl ve iaşesini sağlamanın, birkaç tane bomba atmaktan daha ivedi olduğunu anlayacaktı. Üstelik, bombalar hedeflerine düşmeyebilirlerdi! Böylece dağları aşarak yük taşımanın, denizaltıların, nehir yollarının gereği kalmayacaktı. Karargâhı Waloe'de tutmak için de artık herhangi bir neden yoktu.

Bu öylesine basit bir plândı ki, Fertig hemen canlanıverdiğini hissetti. Onun fikrince, mümkün olan her şey gerçekleşebilirdi. Mindanao'daki gerilla kuvvetlerinin her birliği Japonlarla kapışmış durumdaydı ve sapasağlam olarak duruyorlardı. Hepsi radyodaki hafif bir müzik sesiyle hareketin beyni olan Fertig'in komuta postasına bağlı bulunuyordu. Demek oluyor ki, her biri ihtiyaçlarını Fertig'e bildirebilirdi. O da malzeme ve yiyeceklerin gösterilen noktalara paraşütle atılmasına göz kulak olabilirdi. Bu yöntem, yalnız taşıyıcıların ağır görevlerini ortadan kaldırmakla kalmayacak; kendi birkaç lokma yiyeceğini gerillalarla paylaşan sivil halkı da çok ağır bir yükten kurtaracaktı. Daha iyisi de şu olacaktı: Amerikan uçaklarının direnme hareketinin beslediklerini gören sivillerin de, savaşçıların da yüreklerine su serpecek, Japonlar arasında ise kargaşalık, şaşkınlık yaratacaktı.

Japonlar, Fertig'in biraz yiyecek bulabileceği bütün bölgelere giden yolları kestiklerine göre, onun ayakta kalabilmesi için paraşütle bu yardımları yapmaktan başka çare gerçekten yoktu.

Wheeler onlara şu öğüdü verdi: **«Gerekenden fazlasını istemeyi sakın unutmayın. Genel karargâh bir bakanlık gibidir. Beş dolar istedin mi sana gülerler fakat, elli milyar istedin mi bir çek verirler.»**

Güneybatı Pasifik Bölgesi Başkomutanlığı'nın Genel Karargâhı'nda, General Stephan J. Chamberlain, Fertig'den gelen şu mesajı okuyordu:

«Japonlar'la temasa gelmemek için şimdi uygulamakta olduğumuz yöntemi sürdürürsek telsiz şebekemizde sürekli ve ciddî kesilmeler beklememiz gerekecektir. Kesintisiz, etkin ve düzenli güçte bir işleyiş sağlamanın tek çaresi, bizim Bukidnon içlerinde epeyce uzak bir noktaya yerleşmemiz olacaktır. Böylece düşmanın içerilere sokulma olasılığı da asgariye inecektir.

Biz bunun için hemen harekete geçiyoruz fakat uçakla yardım almamız gerek. Telsiz istasyonunun personelini asgariye indirsek bile, Bukidnon'da bunları beslemeye yetecek kadar yiyecek yoktur. Teslimatın altmış gün içinde başlaması şartıyle her ay gerekli ikmâl ve iaşe malzemesi şudur:

Bin kilo kuru meyve ve sebze, et konservesi, tuz, şeker, kahve, çay, pirinç, balık konservesi.

Aynı ağırlıkta malzeme. Bataryalar, teçhizat, yedek veya bakım parçaları, moral yükseltici malzeme Benzin veya fuel-oil.

Yer: 8 derece 2 dakika kuzey; 125 derece 30 dakika doğuda bulunan, ormanın açıklık noktasının yakınları. Paraşütçülerin inmesine yeterli yüzey vardır. Davao, Agusan, Surigao ve Bukidnon illerine, hattâ gerekirse Mindanao'nun batı illerine de patikalardan telsiz malzemesi dağıtılabilir.»

Bu istek General Chamberlain'e tümüyle yersiz göründü. Kendisi Harekât Dairesi'nin başına geçmek üzere Washington'dan MacArthur'un kurmayına gelmiş bulunuyordu. MacArthur'a sunmak üzere hazırladığı mütalâada şu noktaları belirtti:

«Albay Fertig'in mesajı hiçbir gerçekçi ön tasa-

rı getirmemektedir. Öyle olmasaydı, Bukidnon'da işgal etmeyi tasarladığı mevkie benzeyen bir mevziler dizisini önceden hazırlaması gerekirdi. Bunlar da geniş ölçüde dağınık olurlar, her ihtimale karşı belirsiz bir dönem için donatılıp beslenmiş bulunurlardı... İstek yerine getirilmeyecektir.»

Wheeler'in kendisine uzattığı mesajı okuduktan sonra Fertig gözlerine inanamadı:

— Ne? İstek yerine getirilmeyecek ha? Yâni hiçbir şey yapmayacaklar, öyle mi?» Diye birkaç kez tekrarladı.

Paraşütle hiçbir şey atmayacaklardı ha? Açık denizde koskoca bir donanma varken tek bir bombardıman uçağına bir ton yiyecek yükleyip gönderemezler miydi?

Fertig'in öfkesi karşısında Wheeler'in sesi sedası çıkmıyordu. Binbaşı Wheeler haberalma subayıydı. Hemen harekete geçebilen telsiz şebekesiyle bilgileri yollama işini yönetmesi için donanma onu denizaltıyla yollamıştı. Fertig de yanında bilgili, görgülü bir kurmay subayının bulunacağına çok sevinmiş, onu kurmay başkanlığına atamıştı. Wheeler gelişinden beri Fertig'le dostluk bağları kurduğunu sanıyordu fakat; bu uzak duran insanla, bu yarı asker, yarı profesör kılıklı gerilla şefiyle ne kadar dostluk kurulabilirse o kadar kurabilmişti. Fakat Fertig'in sakallı suratında şimdi görmekte olduğu gibi sert, öfkeli bir ifadeyi hiçbir zaman görmemişti.

— «Allah kahretsin! Kim bu herif yahu?.. Bütün Corregidor olayları boyunca bizim bombalar, obüsler ve Japon uçaklarının mermileri arasında, Kaya'nın üzerinde sivil uçaklarla uçtuğumuzu bilmiyorlar mı, yahut unuttular mı?

Wheeler:

— «Harekât Dairesi'nde değişiklikler oldu da,» diyecek oldu.

Fertig'e âdeta tiksinti gelmişti. Mesajı Wheeler'in masasına koydu. Gönderilen cevap her şeyden önce paraşütle yiyecek ve malzeme atmayı olanaksız bularak **«olmaz!»** diyordu. Peşinden de üç öğüt gelmekteydi: Fertig jeneratörlerin yakıtını idareli kullanmak için olasıya az mesaj yollamalıydı. Japonların eline tutsak düşmeyerek karargâhının yokedilmesini önlemeliydi. Sonra da başkomutanlık karargâhına kendi iç şebekesinin şifrelerini göndermeliydi. Böylelikle eğer Fertig tutsak düşerse karargâh gerillayı kendi eline alabilecek, harekâtı Avustralya'dan yönetebilecekti.

Fertig:

— «Aptalca bir şey bu!» Dedi. «Telsizlerinin dakikada otuz şifreli grup alamayacağını söylemişlerdi hani. İyi operatörlerin yerine kötülerini getirmişlerdi de ondan. Bunu bize söylemek kadar aptalca bir şey. Bir insan bu kadar enayi olabilir mi?»

Bununla birlikte Avustralya'dan iyi bir haber de gelmişti: Yalnız bir tane. Fertig'in önerdiği subayların resmen atanışlarıyla ilgiliydi. Albay Whitney bunun kabul edilmemesini istiyordu fakat, MacArthur onun öğütlerini dinlememişti.

MacArthur, Bataan'da ve Corregidor'da kendi emrinde görev yapan subayları hiçbir zaman unutmuyordu. Bu yiğitlerin rütbelerini onaylatma işiyle de kendisi uğraşmıştı. Fakat bunun dışında Fertig: **«Bizim Mindanao'da hangi koşullar altında yaşadığımızdan acaba genel karargâhın haberi var mı?»** diye kendi kendine soruyordu.

Mindanao'ya yığın hâlinde Japon takviyelerinin

ne demek olduğunu anlayabilirler, yahut sadece düşleyebilirler miydi? Nisan'da 24.000, Haziran'da 50.000 kişi gelmişti.

Bowler, Batı Misamis'te hâlâ güçlükle boğuşuyordu. Childress, Davao'dan çekiliyordu. Neveling, Port-Lamon'daki silâh deposunu kurtarabilmişti fakat; dağda, bilinmeyen bir yerde saklanıyordu. McClish, Talagon yakınında tam bir bozguna uğradığı sırada Wilson tek başına ve yanında hiçbir eşya bulunmaksızın onun karargâhına gelmişti. Çok bozuk olan sağlık durumu da bundan sonra görevini yapmasına engel oluyordu. Evans ortadan kaybolmuştu. Japon devriyeleri Waloe üzerine ilerleyişlerini şaşmaz biçimde sürdürüyorlar, görünmeyen gerillaların kendilerine her gün verdirdikleri kayıplara aldırış etmiyorlardı. Fakat gerillalar da her gün toprak kaybediyorlardı. Yakında da kaybedilecek toprak kalmayacaktı!

Fertig yardımın gelişine dek yaşamaya çalışmaktan başka şey düşünmüyordu fakat **«nasıl yaşayabileceğim?»** Diye de düşünüp duruyordu. On günlük yiyeceği bile yoktu. Hindistancevizinden çıkarılan yağ stoku, daha yerine yenisi konmadan, çabucak azalıyordu. Japonlar, kendilerinin bulunduklarından önceki açıklık yerlerini bombardıman ediyorlardı. 11.000 Japon hep birden Waloe üzerine yönelmişlerdi. Üçyüz kadar gerilla onları geciktirmişti fakat, durduramamıştı. Bunların inanılmaz başarısı bir zafere bedeldi. Ne var ki bu, ancak ölümle sonuçlanabilecek bir zaferdi!

O gün öğleden sonra Fertig Bowler'den bir mesaj aldı. İki hafta önce bir denizaltı habersiz olarak gelmiş, Mindanao'nun güneydeki ilin ve sıt-

malık bir kıyı olan Catabato açığında suyun yüzüne çıkmıştı. Beş kişilik bir lâstik sandalla kıyıya çıkmışlar, neyse ki gerillalarla karşılaşmışlardı. Onlar da bu beş kişiyi Bowler'e göndermişlerdi. İçlerinden dördü hava kuvvetlerinin meteoroloji servisinden gönüllülerdi. Yanlarında otomatik silâhlar, tabancalar, bıçaklar vardı. Ayrıca az bir süre yetecek kadar kumanyaları ve meteorolojide kullanılan özel termometreleri de vardı. Beşincisi ise Binbaşı Harold Rosenquist adında birisiydi. Haberalma subayı olduğu için, görevde bulunduğundan başka hiçbir şey söylemiyordu. Ne tür bir görevi olduğunu da söylemiyordu. Bowler de bu beklenmedik konukları ne yapması gerektiğini sormaktaydı.

Fertig, Wheeler'e sordu:

— «Sen Avustralya'da Rosenquist diye birini tanıyor musun?»

— «Hayır.»

— «Öyleyse Bowler'e bir mesaj yolla. Söyle de meteorolojinin o adamlarından silâhlarını alsın, bunları kullanmasını bilen çocuklara versin. Baksana onlarda bir mangayı donatacak kadar silâh var! Şunu da açıkça söyle. İşlerine karışacak değiliz. Rüzgârın hangi yönden estiğini görmek için parmaklarını istedikleri kadar ıslatabilirler. Fakat Bowler'e söyle de bu adamlara şunu anlatsın: Mindanao'da görev yapan bütün personel doğrudan doğruya benim emrimdedir, onlar da işlerini benim yönetimim altında göreceklerdir.

Bizim bakımımızdan Rosenquist yer değiştirme hâlinde olan bir kurmay subayıdır, yetkisi yoktur. Görevinin ne olduğunu ben öğrenip onaylayıncaya kadar hiçbir emir vermeyecektir. Bow-

ler'e, biz genel karargâhla temas kurana dek Rosenquist'i olduğu yerde bırakmasını da söyle.»

Fertig şunları da ekledi:

— «Ondan sonra da nelerin olup bittiğini sormak için genel karargâha bir mesaj göndereceksin. Mindanao'da benden habersiz hiçbir iş yapılamayacağını söyle onlara. Bunca zamandan beri rastgele herkesin buraya gelip casusluk yapmasına izin verilemeyeceğini bu etkafaların anladıklarını sanmıştım!»

Fertig bunları söyledikten sonra Wheeler'i geri gönderdi. Sonra da şöyle düşündü: **«Genel karargâhtaki işler, herkesi kendi aleyhime çevirmek dışında pek ilerlemiyor. Neyse, ne yapalım! Ellerinde birsürü kurmay subayı var, her biri de kendi hesabına Büyük Adam'ın dönüşünü hazırlıyor.»**

Meselâ meteorolojinin adamları. Genel karargâh takımadaların meteorolojik bakımdan basit bir incelemesini yaptırsa Mindanao üzerinde birtakım bilgiler edinebilirdi. O dört gözlemcinin bu bilgilere ekleyecek neleri olabilirdi? Tropik havasının sıcak ve nemli olduğunu bildireceklerdi. Bu ise her enayinin bildiği bir şeydi. Yağmur mevsiminde «yağmur yağıyor» diyeceklerdi. Fertig'in kıyılarda kurduğu bütün postaların gözcüleri genel karargâha bu uzmanlar kadar bilgi verebilirdi. Bunlardan kuzeyde ve güneyde, takımadaların bütün kıyıları boyunca vardı. Başkomutanlığın Fertig'den bulut tipleri, bulundukları yükseklikler ve gittikleri yönler hakkında bilgi istemekten başka yapacağı şey yoktu. Beri yandan meteorolojiden bu adamların gelişleri kuşkusuz Amerikan hava kuvvetlerinin daha büyük bir faaliyete girişeceklerini gösteriyordu. Fertig'in

askerleri de onların yanlarında getirdikleri silâhlardan yararlanabileceklerdi.

Çok geçmeden tekrar gelen Wheeler, genel karargâhtan aldığı haberi Fertig'e anlattı:

— «Genel karargâh; Rosenquist'e; ihtiyaç duyacağı her türlü yardım ve desteği yapmamız gerektiğini bildiriyor.»

— «Görevi neymiş?»

— «Söylemek istemiyorlar. 'Çok önemli, siz verilen emirleri yerine getirin, ötesine karışmayın,' diyorlar.»

Fertig:

— «Bu adamlar buradan 2.500 kilometre uzakta, bir hayâl âlemi içinde yaşıyorlar,» dedi. «Ben iki yıl burada, ne yapacağımı onların söylemeleri için dayanmadım. Sonra, bu işin acemisi de değilim. Onun için Bowler'e söyle, o Rosenquist'i bana yollasın. Görevinde ona yardımcı olup olmayacağımı ben kararlaştıracağım.»

Wheeler gidince Fertig içinde bulunduğu bambudan hapishanenin duvarlarına gözlerini dikip baktı.

Japonlar otuz kilometre uzaktaydılar. Gitse açlıktan ölecekti. Kalsa Japonlar öldürecekti. Yapacak bir şey daha vardı: Bütün bu dırıltılı işleri başından defetmek.

Bowler şu anda komutayı ele alabilecek durumda değildi. Fakat Fertig her zaman için gerilla kuvvetlerinin yönetimini başkomutanlığa devredebilir, telsiz postalarını saklayabilir, adamlarına da gidip dağlara dağılmalarını söyleyebilirdi. Tek başına yer değiştiren küçük bir grup her zaman için yiyecek bir şey bulabilirdi. O da yardım gelene dek dağda dolaşıp dururdu.

Neden olmasın? Yeterince iş yapmıştı. Düzenli ordunun teslim oluşundan sonra kendi ordusu 7.000 Japon öldürmüştü. Yeni baştan bir hükümet kurmuştu. Mindanao'yu fethederek elde edebilecekleri bütün gerçek yararı Japonların elinden almıştı. Ayrıca Mindanao, Japonların kaynaklarından bir bölümünü durmadan yutmuştu. En iyi askerlerinden 150.000 tanesini direnme hareketine karşı kullanmak zorunda kalmışlar, fakat onu yine de ezememişlerdi. Sayı bakımından gerillaların zaferi daha şimdiden büyüktü. 40.000 gerilla, düşmanın 7.000 askerini öldürmüş ve 150.000 askerini de, bir bakıma tutsak almıştı.

Gerilla haberalma servisinin sağladığı, sayılamayacak kadar çok yararları da hesaba katmak gerekti. Gerçi başkomutanlık verilen bilgiler sayesinde ne gibi sonuçlar elde edildiğini hiçbir zaman söylememişti fakat, donanma kıyıdaki gözetleme postalarının gözcülerine: **«İyi iş gördünüz!»** diyerek iltifatların en güzelini yapmıştı. Fakat gerilla utanç verici teslimden sonra Amerika'ya yitirdiği itibarı tekrar kazandırmak için çok şey başarmıştı. Amerikalılar Filipinlilere artık hiçbir zaman **«esmer küçük kardeş»** muamelesi yapamayacaklardı. Direnme hareketi, sonuç olarak, hemen tümüyle Filipinlilerin işiydi. Fertig bunda davetli rolü oynuyordu. Fakat teslim olmayarak daveti kabul eden Amerikalılar, Filipinlilerin zihinlerinde canlandırdıkları **«dost Amerika»** hayâlini sürdürmek için çok şey yapmışlardı.

Şimdi işin sonu çok yaklaşmıştı ya, yardım gelene dek postu kurtarmak için neden düpedüz dağlara sığınmayacaktı? Genel karargâh birkaç ton malzemeyle yiyecek dışında, saçma değilse bile, uygulanması olanaksız direktifler yollamak-

tan, anlayış göstermemekten, anlaşmazlıklar yaratmaktan başka ne yapmıştı?..

Bir de General MacArthur'un imzalı resmini göndermişti Amerika'nın bütün askerî tarihinde kendisininki gibi bir olay daha var mıydı? Bir albay düşünün ki; savaş hâlindeki bir askerî bölgede tam iki yıl komutanlık etmesi istenmiş, fakat en ufak bir terfi bile görmemişti. Geri hizmetlerde savaşmadan çalışan albayların pek azı iki savaş yılında terfi etmiyorlardı. Aslı aranırsa bir bölge de bir albayın değil, bir tümgeneralin komutası altındaydı.

Fertig ceketinin yakasında Moro kuyumcusunun yaptığı yıldızların ağır geldiğini hissediyordu. Avustralya'da Albay Fertig'di fakat, bu adada general yıldızlarını taşıyordu. Mindanao'da generaldi ve general olarak kalacaktı.

Kararını verdi: **«Bukidnon'a gideceğiz,»** dedi.

Telsiz cihazlarını da bütün donanımıyla yanında götürecek, elinde yakıt, yiyecek bulunduğu ve Japonlar olanak verdikleri sürece orada kalacaktı. Yola çıktığı noktaya geri dönmektense sonuna dek gidecekti.

Eğer Japonlar tarafından yakalanacak olursa, karnını doyurmak için yiyecek aramaya çıkmış ve canını kurtarmaya çalışan avâre bir subay rolü oynayacaktı. Teslimden sonra yola çıktığı nokta biraz yiyecek peşinde koşan, ancak postunu kurtarmayı düşünen, yalnız kalmış âvâre bir albay olmaktı.

Bukidnon'da Kıtlık

Bukidnon adını taşıyan bir kent yoktu. Olan tek şey, sazdan ve bambudan yapılmış kulübelerden meydana gelmiş kamp gibi bir yerdi. Nick

Capistrano'nun adamları ormanlarla kaplı bir dağın üzerinde kurmuştu burayı. Bir dere iniş aşağı, kamptan dışarıya doğru akıyordu. Ağaçlar yüzünden kulübeleri uçaktan görmek olanaksızdı. Kavunu andıran meyveleriyle koca koca ağaçlar, kulübelerden otuz metreyi aşkın bir yüksekliğe dek uzanıyorlar, yapraklarıyle gölgelikleri yeşil, oynak bir hoş ışık yaratıyorlardı.

Wheeler bu kampı çok seviyordu fakat, kokusuna hiç dayanamıyordu. Bu pis koku, sanki temiz tutulmayan helâlardan gelmekteydi.

Fertig olgunlaşmaya başlayan meyvelerin kokusunu içine çekerek:

— «Ağaç kavunu bu,» dedi. «Sabah kahvaltısında yeriz.»

Sonra Wheeler'e anlattı:

— «Barış zamanında, ağaç kavunlarının olgunlaşma döneminde Çinliler uzak adalardan gelirler, Mindanao'nun kuzey kıyısında, insanların en kolay girebilecekleri bölgelerdeki ağaçlardan bu kavunları toplarlarmış.»

Fertig:

— «Çinlilerin söylediklerine göre erkeği bundan daha iyi gençleştiren bir şey yokmuş,» dedi. «Onlar: 'İnsana ancak bu kadar pis kokan bir meyve iyi gelebilir' diye düşünüyorlar.»

Wheeler şunları da anlattı:

— «Suratı buruş buruş, sakalı ince uzun bir Çinli'nin, yaşlı bir dedenin hâli görülecek şeymiş. Bu adam yüce bir ağacın altına birsürü nikâhsız karısıyle birlikte otururmuş. Bazıları daha bulûğa bile ermemiş küçük kızlarmış. Adam ağaçtan bir meyve düşsün diye beklermiş. Sonra saçı sakalı birbirine karışarak, kaymağı andıran yumu-

şaklıktaki pis kokulu ağaç kavununun dilimlerini zevkten dört köşe, bir atıştırışı varmış ki; sormayın! Çinli bir eliyle kavunu yer, öbür eliyle de meyvenin hemen etki göstermesini bekleyerek entarisinin altını yoklarmış. Bir yandan tıkınırken öbür yandan da karılarına şehvet dolu gözlerle bakarmış. Kızlarsa gözucuyla utangaç utangaç onu gözlerler, birbirlerine bakışarak kahkahalarla gülerlermiş.»

Wheeler yarı ciddî bir tonla sordu:

— «Gerçekten etkisi var mıymış?»

— «Filipinlilerle Çinliler öyle olduğuna inanıyorlar.»

İkisi de sazdan ve bambudan yapılmış yepyeni bir kulübeye girdiler, içerisi iyi kokuyordu. Bundan sonra aynı çatı altında yaşayacaklardı. Fertig için bu, orduyla donanmanın komutanlığı ortaklaşa yapacakları anlamına gelmekteydi. Ayrıca böylelikle bir arkadaşa olan büyük ihtiyacını da gidermiş oluyordu. Kara ordusu yardımına gelmek için acele etmezse, Wheeler'in aracılığıyle donanmadan gerilla için destek sağlayacağını umuyordu. Hiç değilse kendini buna inandırmaya çalışıyordu.

Kendilerine hizmet eden küçük çocuk masaya bir ağaç kavunu koydu. Fertig kavunu kesip yemeye başlayınca dışkı kokusu öylesine arttı ki, Wheeler'in güneşten yanmış yüzü sapsarı oldu.

Fertig kaşığını meyvenin kaymaksı etine daldırarak:

— «Kötü koktuğu ölçüde de nefis,» dedi. «Hele bir yemeye başla, artık kokuyu duymazsın.»

Fertig de ömründe ağaç kavunu yememişti fakat, bu ayrıntıyı ona söylemişlerdi. Bunun çok

doğru olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Bu meyve, nefis bir şeydi.

Wheeler daha çok sararıyordu:

— «Bu kokuya daha fazla dayanamayacağım,» dedi ve kalktı.

— «Tadına bakmaz mısın?»

— «Hayır!»

— «Kahvaltı etmeyecek misin?»

Wheeler dışarıya çıkarken:

— «Payımı size bırakıyorum,» dedi. «Alın, ne isterseniz yapın. Hiçbir şey yiyecek durumda değilim. Bu koku beni hasta etti.»

Fertig birden bağırdı:

— «Bana çok iyi bir akıl verdin. Bütün yemeklerde ağaç kavunu getirsinler. Yiyeceklerimizi iki defa daha fazla sürdürmek için iyi bir çare!»

Wheeler belli belirsiz gülümsedi, Capistrano'nun ormanda telsiz için yaptırdığı yeni kulübeye doğru hızla uzaklaştı.

Fertig önündeki ağaç kavununu bitirirken: «**Hani, fena fikir de değil,**» diye düşünüyordu. Ancak on günlük yiyecek kalmıştı. Bölgedeki terkedilmiş bahçeler araştırılarak, buralarda bir şeylerin yetişip yetişmediği görülebilirdi. Altmış gün yetecek kadar da yakıt vardı. Sonra ne olacaktı?..

Jeneratörlere son hindistancevizi yağının döküleceği günü düşünmemek daha iyiydi.

Yağ stoku hiç artmamıştı. Geciken mesajlar gittikçe daha büyük bir yığın meydana getirmişti fakat, telsizler Temmuzda da iyi kötü çalıştılar. Aksilik bu ya: Fertig'i gittikçe daha sık aramaya başlıyorlardı. O ise kendini dağdaki barınağında hemen hemen felce uğramış, her türlü kaynak-

lardan yoksun hissetmekteydi. Buna karşılık mesaj alıyordu.

Amerikan Bahriyesi'nin uçaklarınca yapılan ve yardımın nerdeyse başlamak üzere olduğunu haber veren akınlar, Japonları bütün takımadalarda harekete geçirmişti. Kıyılarda bekleyen gözcülerin ulaştırmak zorunda oldukları haberler giderek artıyordu. Bunların tümünü Avustralya'ya yollamak olanaksızdı. Çünkü bunlar, hızlı bir tempoyla alınamazdı. Hava akınının bir başka önemli sonucu daha olmuştu: Gerilla birliklerinde çarpışmayan Filipinlilerle onlara yardımda bulunmayan Filipinlilerin hepsi direnme hareketine gönüllü yazılmak ve General MacArthur'u karşılayacak yiğit vatanseverler arasında görünmek istiyorlardı. Gerillalar son dakikada kahraman kesilen bu adamların lâfını bile duymak istemiyorlardı. Tersine; kalleşlik yaptıklarından kuşkulandıkları bütün kişileri öldürmeye hazırdılar. General buna ne diyordu? Talimatı neydi? Fertig her gün aynı sorunlarla uğraşmak zorunda kalıyordu. MacArthur'a gönderilecek mesajlara ne miktarda yakıt ayrılacaktı? Gerilla birliklerine gönderilecek direktiflere ne kadar? Düşmanın ense köklerinde bulunduğu köylerin halkına ne kadar?

Yiyecek stoku artmıyordu fakat, Fertig'in korktuğu kadar da çabuk azalmıyordu. Cecil Walter'-Nick Capistrano her gün kampa biraz yiyecekle dönme çaresini buluyorlardı. Ne var ki bu yiyeceklerle sağladıkları kaloriden daha çoğunu, onları bulmak için harcıyorlardı. Fertig'in kampının tek üstünlüğü şuydu: Japonların onu orada rahat bırakmak ister gibi bir hâlleri vardı. Yerini bulmuşlardı. Uçakları her gün o dolaylarda dönüp dolaşıyorlardı. Fakat ileri birlikleri her gün

biraz ilerlemekle birlikte, yine de çok uzaktaydılar. Capistrano ne olursa olsun başka bir sığınacak yer hazırlamakla görevlendirildi.

Topu topu dört günlük yiyecek kalınca Fertig biraz acı bir zevkle şunu öğrendi: Geniş menzilli bir donanma uçağı Davao limanını bombalamıştı. Uçak bir gemiden değil de, bir kara üssünden havalanmıştı.

Fertig:

— «Bir kara üssünden mi? Bir uçak gemisinden değil, ha?» Diye bağırmıştı. «Duydun mu Monty! Sen, donanmanın temsilcisisin! Bir adadan havalanıp Davao'ya saldırıyorlar da bize ne diye paraşütle yiyecek atmıyorlar?»

Wheeler:

— «Amiral ben olsaydım inanın ki bu iş çoktan olmuş bitmişti,» dedi. «Canınızın bütün çektiklerini benden isteyebilirdiniz...»

Fertig, sorusunu hemen hemen aynı sert sözlerle MacArthur'a yolladığı mesajda da tekrarladı. Gelen cevap: **«Olanaksız,»** diyordu. Fertig'in çok önceden dağlarda yiyecek saklaması gerekiyormuş. Genel karargâh şunları da ekliyordu: **«Fakat Eylül sonunda Mindanao'nun güney kıyısına bir denizaltı göndermeye çalışacağız.»**

Eylül sonunda: Yâni iki ay daha beklemek gerekiyordu. Fertig zaten az olan günlük tayınları daha da azalttı. Yiyecekleri Batı Misamis'ten yola çıkan taşıyıcıların gelişlerine dek idare etmek belki mümkün olabilirdi.

Grinstead'in kendilerine verebildiği mısırla haftalardan beri yoldaydılar. Fakat Fertig taşıyıcılardan o bölgeden ayrıldıklarından beri haber alamamıştı.

Bukidnon'da yaşayan insanların yiyecek olarak ellerinde bir patlak çuval mısır, onaltı tane hindistancevizi, yenebilir cinsten eğreltiotu, pis kokularıyle insanın iştahını kesen ağaç kavunları vardı. Ve bunlar altmış kişiye pay edilecekti! Tam o sırada bu altmış kişiye yardım için, doyurulması gereken bir kişi daha gelerek yukarıda saydığımız, dört gün zar zor yetecek yiyeceklere ortak oldu. Bu, sevimli bir sarışındı. Canlı ve neşeliydi, yaptığı yolculuktan yorulmuştu fakat; uyanıktı, meraklıydı. Bir kılavuzla geldi, adını söyledi: Rosenquist.

Harold Rosenquist, ya da gizli servislerin esrarlı defterlerindeki adıyle M15X, Mindanao'ya gizlice çıkalıberi gördüklerinden öylesine memnundu ki, Fertig'in telsiz merkezine geldiğinde Avustralya'ya göndermek üzere ilk raporunu yazmıştı bile. Raporda şöyle diyordu:

«Her yanda nöbetçiler, patikaları gözetleyen ileri karakollar, kara ve su yolları var. İlk hattaki her iki kişiye bir tüfekle onbeş mermi düşüyor...»

Birçok kesimlerde, özellikle Agusan ilinde yiyecek bulmanın önemli bir sorun hâlini aldığını belirtiyor, şunları ekliyordu: **«Bununla birlikte askerlerin de, sivillerin de morali çok yüksek. Beklenmeyen gelişimizin de büyük etkisi oldu bunda. Herkes yakında bir çıkarma bekliyor.»**

Fertig'le tanıştırılınca:

— «Bu artık uzun sürmeyecek,» dedi. «Tam tarihini bilmiyorum fakat, gizli tutulmasına rağmen herkesin ağzında. Çıkarma yakında yapılacak. Albayım, şunu iyi bilin. Herkes sizin çok başarılı bir iş yaptığınız fikrinde!»

Rosenquist, yıpranmış üniforması zayıflamış bedenine çok büyük gelen bu sakallı askere büyük hayranlık duyuyordu. Fertig de bu iyimser konuğa isteksiz isteksiz bakıyordu.

İltifatlara da, küfürlere de aldırış etmeyen bir adam edâsıyle:

— «Elimden gelen yardımı senden esirgememek için emir aldım,» dedi. «Ancak, şunu da anlamam gerek: Görevini başarıya ulaştırırsan sana yardım edebilecek durumda olabilirim.»

Rosenquist:

— «Başarıya ulaşılabilir,» dedi. Özellikle gerillayı iş başında göreli beri, görevinin başarıyle biteceğinden çok emin bulunuyordu. Fakat yalnız gerillaların sımsıkı ellerinde tuttukları kesimlerden geçmişti.

Fertig ekledi:

— «Sana yardım etmemeye karar verirsem, iki yoldan birini seçersin. Ya yer değiştirme hâlinde bir kurmay subayı olarak burada kalır, sana verilecek talimata göre hareket edersin; ya da benim emrimde ve sana vereceğim görevde hizmet edersin, ki buna çok sevinirim.» Fertig devam etti:

— «Yalnız, beni iyi anla, binbaşı! Sana çok sert görünmek istemem fakat, şunu bil ki; kendi bölgemde yapılacak harekât için ben kendim karar veririm. Şimdi de söyle bakalım. Neye karar veriyorsun?»

Rosenquist gizli görev yapan bir kurmay subay olarak, başkomutanlık genel karargâhının tavsiyesiyle gelmişti. Fertig de bunu biliyordu. Bu yüzden Rosenquist, istediği askerleri Fertig'in hiçbir şey sormaksızın kendisinin emrine vereceğini düşünüyordu. Görevinin amacını açıklamak,

gizli serviste çalışan bir subayın saygı göstermesi gereken bir ana kuralı açıktan açığa çiğnemek olurdu. Fakat Rosenquist, yapacak başka şey olmadığını anladı:

— «Japonlar, Davao'daki Amerikalı tutsaklarını başka yere götürmeden onları kurtarmak istiyoruz,» dedi.

Fertig sordu:

— «*Şimdiye dek bunu gösteren hiçbir şey yoktu.* Japonlar onları nereye, ne zaman götüreceklermiş?»

Rosenquist bu soruyu başka bir soruyla savuşturmak istedi:

— «Onları oradan kurtarmak olanaksız mı dersiniz?»

— «Olanaksız değil. Tutsaklar kampı pek o kadar sıkı korunmuyor. Oradan benim askerlerden onikisi kaçtı. Bir yolda, tek bir Japon'un gözetimi altında çalışıyorlarmış. Kürekleriyle Japon'u öldürüp savuşmuşlar.»

Rosenquist içinin iyice ferahladığını hissetti. Görevinin ne olduğunu öğrenir öğrenmez ikibin Amerikalı'yı kurtaracağını düşünerek şevke heyecana gelmişti. Bunlar iki yıldır sistemli olarak dayak yiyorlar, işkence görüyorlar, aç bırakılıyorlardı.

Rosenquist sordu:

— «Bana kaç asker lâzım olacak dersiniz?»

Fertig çok sâkin bir tavırla:

— «Sen de bana önce şunu söyle,» dedi. «Kurmay heyeti tutsaklar kurtarılınca bunları taşımak için bir hastahane gemisi hazırlamayı öngördü mü? Bir hastahane gemisi, onu korumak için de bir filo.»

Rosenquist'in yüzündeki ifade yeterli bir cevap yerine geçiyordu. MacArthur'un genel karargâhında ortaya bir öneri atmakla yetinmişlerdi. Fakat yürüyemeyecek hâldeki hastaların nasıl taşınacağını, yiyeceklerin, ilâçların, giysilerin nasıl bulunacağını hiç kimse düşünmemişti.

Fertig:

— «Bu kampta neler olup bittiğini biliyorum, orada arkadaşlarım var,» dedi. «Yaşadıkları cehennem hayatını da çok iyi biliyorum. Fakat çıldırmak üzere olan ikibin Amerikalıyı hesaba katmasak bile, benim derdim bana yetiyor. Kamptan kaçan tutsaklar ya zırdeli, ya hasta olarak geliyorlar. Zırdeli olarak gelenler hemen saldırıya geçmek istiyorlar. Tabiî bir intihar saldırısı. Ya da yalnız kalmış bir Japonu ele geçirmek istiyorlar. Hastalarsa yarı ölü hâldeler ve bir adım daha atmaya güçleri yok!»

Fertig devam etti:

— «Bu ikibin kişi kendi kendilerine yetecek durumda değiller. Bizim de burada işimiz başımızdan aşkın. Üstelik yiyeceğimiz de kıt! Karnımızı zar zor doyurup kendimizi bin bir zorlukla savunuyoruz. Bir de onların yükünü omuzlayacak, onları koruyacak hâlde değiliz! Onun için soruyorum sana: Hangi üstün zekâ bu ikibin kişiyi kurtarmayı akıl etti?»

Rosenquist bu kanıtlara verecek hiçbir cevap bulamadı.

Fertig devam etti:

— «Bu tutsakları silâhlandıracak hâlde bile değiliz. Kendimize gerekli silâhların yarısına bile sâhip değiliz. Şimdi iyi dinle. Sana sözünü ettiğim o oniki kişi nöbetçiyi öldürünce, Japonlar da hemen misilleme yaptılar. Yirmibeş kişinin başını,

bütün arkadaşlarının önünde, baltayla kestiler. Sen de bilirsin, Japonlar kepaze olmayı hiçbir zaman kabul etmezler. Bu tutsakları kurtarırsak ne olur, sana söyleyeyim bak: Japonlar öylesine kepaze olacaklar ki, boyuna bütün Amerikalıları arayıp bularak öc alacaklar, onları kasap gibi doğrayacaklar. Amerikalıları buldukları köy halkına da aynı şeyi yapacaklar. Bu koşullar altında senin böyle bir işe girişmemen gerek. Genel karargâh benim olmaz deyişim hakkında istediğini düşünebilir, umurumda bile değil. Ama haberalma subayı olarak burada kalır da istilâ kuvvetlerine yararlı olacak raporlar hazırlarsan buna çok sevinirim.»

Rosenquist'in bozulduğunu görünce Fertig ekledi:

— «Senden, sözlerime inanmanı istemiyorum. Davao'ya git. Durumu kendi gözlerinle gör. Fakat haksız olduğumu bana ispatlamadıkça bu adamları da kamptan çıkarmaya kalkışma.»

O sırada Fertig'in de, Rosenquist'in de bilmedikleri bir şey vardı. MacArthur'un genel karargâhı bağımsız bir kaynaktan şunu öğrenmişti: Japonlar bir Amerikan istilâsı karşısında aldıkları tedbirler çerçevesinde olarak tutsakları Davao'dan Formoza'ya taşımaya hazırlanıyorlardı. Rosenquist plânını nasıl başarıya ulaştıracağını görmek için yola çıktı. Ancak o gittikten sonradır ki, olup bitenlere ilişkin haberler **«ağaç kavunları kampı»**na ulaştı. Kampta hiç yiyecek kalmamıştı. Herkes günü gününe yaşamak zorundaydı.

Japonlar tutsakları yük gemilerinin ambarlarına balık istifi yığmışlardı. Fertig'in kıyıya yerleştirdiği gözcüler her zamanki gibi çabuk davranarak -ne yazık ki- kafilenin Davao'dan yola çıktığı-

nı haber vermişler, Amerikan denizaltıları da Zamboanga kıyısı açıklarında kafilenin yolunu kesmişlerdi.

Bir torpil yük gemilerinden birinin teknesinde kocaman delik açtı. Amerikalıların bir bölümü patlama sırasında öldü. Sağ kalanlar denize atladılar, kıyıya doğru yüzmeye çalışırlarken Japonlar da öteki gemilerden onları kurşun yağmuruna tuttular. Çok az Amerikalı bu kıyımdan canlarını kurtararak kıyıya ulaştı. Başlarından geçenleri, kendilerini yarı ölü bir hâlde kurtaran gerillalara anlattılar. General Fort ve General Sharp'la birlikte teslim olan askerlerin çoğu böyle ölmüş bulunmaktaydı. Oysa bu askerler savaştan, hastalıklardan, açlıktan ve Japonların iki yıl süren işkencelerinden tek bir umudun desteğiyle sağ çıkmış bulunuyorlardı: Ülkeleri yardıma koşacak, onları kurtaracaktı.

Fertig olup bitenleri öğrenince Wheeler'i çağırdı:

— «Gel bakalım Monty,» dedi. «Seninle şöyle bir dolaşalım.»

Fertig'in yüzü güneşin yakıcı ışınları altında külrengine dönüşmüştü fakat, güneş yanığı rengini bir türlü yok edemiyordu. Kelimeler de dudaklarından zar zor dökülüyordu. Wheeler tek söz söylemeksizin onun peşinden gitti. Aynı kulübede kaldıkları bütün o süre boyunca Wheeler, aralarında sürdürdükleri ilişkileri biraz yadırgamıştı. Fertig ona **«Monty»** diye ad takmıştı onunla şakalaşıyordu. Amerika'nın batı bölgesinden bir kimsenin oldukça dar mizah anlayışına sâhipti. Şaka yapıyordu fakat kendisine şaka yapılmasından hoşlanmıyordu. Wheeler de Batılı'ydı, Fertig'den biraz küçüktü ama onu küçük adıyle

«Wendell» diye çağırmıyor, bunun nedenini kendisi de bilmiyordu. Boyuna «efendim» ya da «Generalim» diye hitabedilmesi gereken bir kimseyle beraber oturacak bir kişi olmadığından, ona hiç hitabetmeyerek işin içinden çıkıyordu. Ona karşı ne aşırı derecede hoşlanıyor, ne de aşırı derecede soğukluk duyuyordu. Fertig'in Mindanao ve genellikle Filipinler üzerindeki derin bilgisine de, korkunç hâfızasına da hayranlık duyuyordu. Fertig'in politik fikirlerini ve estetik anlayışını oldukça ilkel görüyordu. Fakat bunların pratik bir yönü vardı. Sözün kısası; Wheeler, her ne kadar Fertig'le içli dışlı olmamışsa da onu iyi tanıdığını sanıyordu.

İkisi de hiç konuşmadan ormana dek yürüdüler. Ağaçların yeşil ışığı içinde ilerlediler ve devrik bir ağacın gövdesi önüne gelince Fertig:

— «Oturalım,» dedi.

Sonra başka hiçbir şey söylemedi.

Wheeler, Fertig'in gözlerindeki acıklı ifadeyi görünce kaygılandı. Kendisini boğacak gibi görünen şeyi söylesin diye bekledi. Fertig:

«Bu tutsakların bu kadar çabuk götürüleceklerı bize söylenseydi, belki bir şeyler yapmayı denerdik,» diyerek kendini suçluyordu.

Tanıdığı subayların yüzlerini yine görür gibi oluyordu. 4 Temmuz günü Iligan yolu üzerinde, Japonların tüfekleri arasında geçtiklerini gördüğü askerlerin yüzlerini de hatırlıyor ve şöyle düşünüyordu:

«Bana önceden haber verselerdi bir bölümünü kurtarabilirdik ve elbet bir hâl çaresi bulurduk.»

Genel karargâhın emrine boyun eğmek istememiş, bu emri aptalca bulmuştu. Arkadaşları da başka arkadaşlar tarafından öldürülmüşlerdi.

Fertig tutarlı bir tarzda düşünemeyecek kadar yorgundu. Başını elleri arasına almış, öylece duruyordu. Wheeler yapraklar arasında kaynaşan milyonlarca canlı yaratığa dalıp gitmişti. Fertig:

— «Monty, karımı görebilecek miyim acaba? Kızlarımı da!» Dedikten sonra ayağa kalktı.

Wheeler, onun gözlerinin yaşla dolu olduğunu ve bunları tutmaya da çalışmadığını dehşetle gördü.

Wheeler bir şeyler söylemek, kolunu Fertig'in omuzlarına dolamak istiyordu. Fakat sırtına bir tokat indirerek ona: **«Haydi ahbap! Kendini biraz toparla!»** Demesi nasıl olanaksızsa; ona bir şeyler söylemesi, kolunu omuzlarına dolaması da öylesine olanaksızdı.

Wheeler onun yerine kimin, nasıl getirilebileceğini düşünürken; içinden: **«Artık sabrı tükendi. Bu iş onu yedi bitirdi!»** Diyordu. Ayrıca:

«Fertig adamakıllı ağlayabilirse ferahlar,» diye düşünüyordu. Bu korkunç, sessiz kederi görmekten daha acı bir şey yoktu. O demir gibi adam buna dayanamıyor, fakat bunu başkasıyle paylaşmak da istemiyordu.

Sonunda Fertig elini bütün ağırlığıyle arkadaşının omuzuna indirdi.

Her zamanki edâsıyla:

— «Eh, haydi, kampa dönelim Monty,» dedi.

Bunu; sanki avunmaya muhtaç olan Fertig değil, Wheeler'miş de onu yeniden işinin başına götürmek gerekiyormuş gibi yaptı.

MacArthur Geri Geldi

Evans uzaktan gelen bir gökgürültüsü duyarak uyandı. Güneş epey yükselmişti. Hava da açıktı

fakat, gök yine gürlüyordu. Bu adalar gerçekten acayipti. Evans da buna şaşmaktan geri durmuyordu. Gücünü yeniden kazanmaya başlıyordu ama, tekrar yola çıkana dek daha birçok acayip şeyler göreceğinden emindi. O an için pek alışılmadık bir olay vardı. Evans da, konukları da nerede bulunduklarını bilmiyorlardı. Bu dağa ulaşalı haftalar olmuştu. Wilson'dan ayrıldığı günü izleyen gecede, radyo vericisini kaybetmişti. Tek bir kılavuzun eşliğinde yolculuk ediyordu. O gece de tam vaktinde uyanmış, Japonların geldiklerini görmüştü. Bütün donanımını bırakan Evans, balta girmemiş ormanın ve gecenin içine dalmıştı. Sabahleyin küçük bir derenin yatağı boyunca ilerlemeye başlamıştı. Böylece Agusan nehrinin kaynaklarına ulaşacağını umuyordu. Günler, geceler geçmiş ve Evans avurdu avurduna çökmüş bir hâlde, ayağının baş parmağındaki yara yüzünden topallaya topallaya yürümeye devam etmişti. Yanında korkudan tir tir titreyen bir Manobo vardı, peşinden hiç ayrılmıyordu. Çünkü o da yolunu şaşırmıştı. Evans yabanî hayvanların açtıkları, zar zor farkedilen bir patikada türlü güçlüklerle ilerlemekteydi ki ellerinde mızraklar bulunan, anadan doğma çıplak dağlılarla karşılaştı.

Bu dağlılar Evans'tan da daha çok şaşırmışlardı: Kendilerinden başka insanların varlığından hiç mi hiç haberi olmayan bir kabiledendiler.

Savaşın ilk günlerinde bir kez bir Japon uçağı bulundukları dağın üzerinden uçmuş; kabilenin erkekleri de, kadınları da koşa koşa kaçmışlardı. Akılları başlarına geldikten sonra kabilenin yaşlıları şu sonuca varmışlardı: Kanatları kımıldamadığına göre, o şeyin ölü gibi bir hâli vardı. Fakat, uçtuğuna göre, ölü de değildi. Demek ki, tıpkı bir mızrak gibi, insan eliyle yapılmış bir şeydi.

Fakat yeryüzünde başka insanlar bulunmadığına göre, insanlarca yapılmış olamazdı. Onu, dağın perisi yapmıştı. Kendi dağını biraz yüksekten görmek için bu yola başvurmuştu. Fakat şimdi inanılmaz bir görüntüyle karşılaşıyorlardı. Yeryüzüne düşen bir uzay adamının görünüşü kadar inanılmaz bir olay, dağlıları allak bullak ediyordu. Pek beyaz sayılmayacak, sakallı bir adamın yanında, kendilerine oldukça benzeyen bir başka adam daha vardı. Kendi dillerini uzaktan uzağa andıran bir dille konuşuyordu.

İşte Evans orada, dağın yamacındaki insanların unuttukları bu kabile halkı arasında yavaş yavaş sağlığına kavuştu ve bitkiler, otlar, köklerle hastaları iyileştirme yöntemlerini öğrendi. Bu ilkel insanlarla Manobo topluluğundan olan kendi kılavuzunun dillerindeki ortak köklerden ve el kol işaretlerinden yararlanarak, Evans çevrelerinde solumakta olan dağlar perisinin varlığını öğrendi. Bu insanlara savaştan da sözetmek istediyse de, bundan çabucak vazgeçti. Bunun yerine, tekerleği icadetti. Yuvarlak bir tahtayı ortasından deldi, bir de dingil yaptı. Çıplak mızraklılara tekerleklerin bir yükü nasıl taşıyabileceklerini gösterdi. Fakat kabilenin taşınacak yükü yoktu. Arazi de tekerlek kullanılamayacak kadar sarptı, çalılıktı. Bu yüzden Evans'ın tekerleği çocuklara oyuncak oldu. Bunlar tekerleği yere yıkılmış bir ağacın kütüğü boyunca götürüp getirmeye başladılar.

Evans'ın en romantik düşü gerçekleşmişti. Güney denizlerinin bir yabanî kabilesinin ortasında Tanrı gibi yaşıyordu. Bu düşün güncel ayrıntıları kimi zaman hoş olmuyordu ama bunları önlemek Evans'ın elinden gelmiyordu...

*

Gök boyuna gürlüyor, çıplak adamlar heyecan-

lı çığlıklar koparıyorlardı. Evans bir ağacın dalları arasında, kütüklerle yapılmış bir kulübeden dışarıya doğru eğilerek ne oluyor diye baktı. Aynı gök gürlemesi Bukidnon'da da duyuldu. Telsiz operatörlerinin dışında herkes, kavun ağaçlarının altından dışarıya fırladı.

Düzenli bir vızıltı, belirli bir hâl aldı, gökgürlemelerinin ortasında gittikçe yükselmeye başladı.

Crisanto başını güneydoğu yönünde havaya kaldırmıştı:

— «Komutanım! Komutanım! İşte ordalar!» Diye bağırdı.

Güneşin yakınında gümüşî parıltılar ışıldıyordu. Davul-trampete sesleri yeniden duyuldu.

Wheeler:

— «Davao'yu bombardıman ediyorlar!» Diye bağırdı.

Fertig telsizin bulunduğu kulübeye koştu. Uçak çok uzakta olduğundan iyice farkedilemiyordu. Davao çevresine yerleştirilen gözcülerle gerillalar daha fazla bilgi verebilirlerdi.

Telsiz operatörlerinden biri Fertig'in içeriye girdiğini gördü. Ağzı kulaklarına vararak başındaki dinleme kulaklığını çıkardı. Kendisi kulaklığın birini, Fertig de öbürünü aldı.

Telsizci sevincinden kabına sığamıyordu:

— «Amma da sopa yiyorlar ha!» Dedi.

Kulaklıktaki ses: «**MAVİ BEŞ sıra sende!**» Diyordu.

Fertig kulaklığı geri verdi, telsizcinin omuzunu da iyice sıktı.

Bir gözcü şifresiz olarak, açık dille şöyle bağırıyordu:

— «O kadar çok ki, onları sayamıyorum!» Büyük bir sevinç içindeydi.

Fertig operatöre:

— «Sor bakalım hangi tip uçaklarmış?» Dedi.

— «Ben ne bileyim yahu! Onları ilk kez görüyorum. Fakat bu, filo değil, bir ordu!»

Motorların homurtusu gittikçe büyüyordu. Fertig filoların geçişini seyretmek için yine dışarıya çıktı. Dağların üzerinde dönüş yaparak Davao'ya doğru yol alıyorlardı. İri karınlı, ince kanatlı, dört motorlu bombardıman uçakları gördü. Gözcünün hakkı vardı. Böylesi uçakları kimse görmemişti. Dalgalar hâlinde ardarda geliyorlar, yeni tip av uçakları da üstten ve alttan onlara eşlik ediyordu. Fertig'in anımsadığı zeytin rengi uçaklar yerine hepsi de gümüş gibi parlıyorlardı. 1941'de Filipin Hava Kuvvetleri'nin nasıl olduğunu düşününce Fertig'in boğazında bir şey düğümlendi.

Bunlar bir avuç **«Martin»** bombardıman uçağıyle **«Boeing P. 26»**ydı. 1933'ten kalmaydılar. Japonların 1941 modeli **«Zero»**ları ve **«Bettis»**leriyle savaşsınlar diye, Filipinli pilotlar bu «düldül»lerle yola çıkarılmıştı.

Birleşik Devletlerin 1941'deki hava kuvvetlerini de hatırlıyordu: Savaş başladıktan iki gün sonra yeni **«B. 17»**ler Clark Field'de düzgün sıralar hâlinde dizilmişler, cayır cayır yanıyorlardı. Herkes birbirine bu işin nasıl olduğunu soruyordu. Japon bombaları Manila üzerine yağarken çarçabuk sandıklarından çıkarılan **«P. 40»**ları da hatırlıyordu. Bir **«P. 40»**ın montajı dar bir sokakta yapılmış, sonra uçak caddeden havalanmıştı. Doğrusu bu, acayip bir uçuş pistiydi. Sonra bu **«P. 40»**ların pilotlarını da anımsıyordu. Uçuş bröve-

lerini Randolph Field'de almışlar; Filipinler'e başlarında kocaman süvari şapkaları, sırtlarında da meşin ceketler olduğu hâlde gelmişlerdi. Sonradan, kendilerine verilecek uçak kalmadığından, Bataan'da piyadelerle birlikte savaşmışlardı.

Fertig; bu yeni uçakların adını 1 Eylül 1944 günü ancak akşama doğru öğrenebildi: Bunlar, **«Liberator»**lar ve **«Linghtning»**lerdi. Davao üzerine 130 ton bomba atılmıştı. O sıralarda Alman kentlerinin üzerine yağdırılan bombaların tonajına bakılırsa büyük bir şey değildi. Fakat Davao'da bombalar yere rastgele düşmedi. Japon işgali altındaki şehirde Fertig'in ajanları vardı. Bunlar hedeflerin yerlerini inceden inceye anlatmışlar, bombardıman uçakları da tam hedeflere nişan almışlardı. Bu ajanlar yalnız Japonların benzin ve cephane depolarının yerlerini bildirmekle kalmamışlar, uçaksavar toplarının yerlerini, sayılarını ve tiplerini de bildirmişlerdi. Verdikleri bilgilerin doğruluğunu ispatlamak için işi, bu topların seri numaralarını vermeye kadar vardırmışlardı.

Telsizcilerden biri Fertig'e şu haberi verdi: **«İki bomba uçağı isabet aldı, fakat bizim çocuklar paraşütle atlayabilenlerin hepsini kurtardılar. Yere inerken onları bekliyorlarmış. 'Havacıları ne yapacağız?'** Diye soruyorlar.»

Fertig cevap verdi:

— «Biz onları birliklerine gönderene dek emin bir yerde tutsunlar. Onları tehlike karşısında bırakmamak gerek.»

Fertig iyi eğitilmiş havacıların canlarını tehlikeye atmak istemiyordu. Yeni tip uçaklarda bunlar, gerilla birliklerinin piyade kuvvetlerindekine göre çok daha yararlı olacaklardı.

Ertesi gün **«Linghtning»**lerle **«Liberator»**lar yi-

ne Davao'ya geldiler. 40 Japon uçağı yerde tahrip edildi. Japon uçaksavar savunması da darmadağın oldu. Gerillaların keyiflerine diyecek yoktu: **«Davao limanında da dokuz Japon gemisi batırıldı,»** diye haber verdiler. 9 Eylül günü Amerikan uçakları daha ağır darbeler indirdiler. Dalgalar birbirini kovalıyor, hava kulakları sağır edici gümbürtülerle titreşiyordu. Birisi:

— «Bunlar Japonlar!» Diye bağırdı.

— «Yok canım, Japonların gürültüsü değil.»

Donanmanın eski bir telsizcisi:

— «Bunlar Grumman!» Diye bağırdı. «Yeni tipteler ama, kanatları Grumman'larınki gibi!»

Hava titriyordu. Oysa, bomba uçaklarının dövdükleri Del Monte çiftliği Fertig'in kampından 100 kilometreyi aşkın bir uzaklıktaydı. Fakat Del Monte'deki Japon havaalanları öylesine zorlu biçimde bombardıman ediliyordu ki, bunun depremi andıran sarsıntısı kavun ağaçlarının altında bile duyuldu. Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin **«Grumman»**ları bütün gün bomba yağdırdılar.

Gerillalar kendilerine bir masal gibi gelen bu akının sertliğine öylesine dalmışlardı ki, nihayet çıka gelen taşıyıcılara dikkat bile etmediler. Bunlar, çuvallar dolusu mısır getiriyordu. Zavallılar bitkin hâldeydiler fakat, mutluydular. Başlarındaki teğmen:

— «Yol çok kötüydü,» dedi. «Çorba da sade suyaydı ama geldik işte! Aman Allahım! Japonlar kan kusuyorlar. Uçakları gördünüz, değil mi? O kadar çok ki! Çok, pek çok! Onları yine uçurun komutanım.»

Fertig değerli mısırların başına silâhlı nöbetçiler dikti. Kamptaki bütün askerlerin yeterli yiyecek yokluğundan başları dönse bile mısırları sıkı

bir tayına bağlamak gerekiyordu. Teğmenin dediği gibi hemen hemen hiçti! Fakat bilgili biçimde tayına bağlanırsa, bu bir hafta sürebilir, karargâhtakilerin açlıktan ölmelerini önlerdi. Paraşütle atılacak yiyecekler de elde edilebilirdi. Fertig şöyle düşünüyordu: **«O kadar çok bomba ve avcı uçağı var ki, belki birisi yalvarışlarımı duyar da bize yiyecek gönderir.»** Fakat onları kimse duymadı. Herkes daha acele işlerle uğraşıyordu.

Öğleden sonra doğuda bir şeylerin olup bittiği kıyıdan bildirildi. Gözcülerden biri bir maçı anlatan spor muhabiri gibi heyecanlıydı, şöyle bağırıyordu:

— «Yine ıska geçtiler... Yok yok, tamam! İsabet aldı, isabet aldı! İşte birisi batıyor, öteki de yanıyor!..»

Gözcü 42 Japon ticaret gemisiyle onlara eşlik eden hafif gemilerin acıklı sonunu seyrediyordu. Ortada yalnız Japonların bilebilecekleri bir neden vardı. Bu da onların etkin bir haberleşme kurmaktaki yeteneksizliklerinden, ya da beklenmedik olaylar karşısında hemen tepki gösteremeyişlerinden ileri geliyordu. Bu önemli konvoy kıyı boyundan güpegündüz ilerleyerek Davao'ya, yani dosdoğru Amerikan bombardıman uçaklarına doğru gitmekteydi.

«Grumman»lar konvoyu gördüler, filoyu harekete geçirdiler. Amiral Halsey'in deniz birlikleri son hızla ilerleyerek konvoyu kıyı önünde sıkıştırdı. Bu kıyı boyunca uzanan mercan kayalıkları oraları çok tehlikeli hâle sokar. Kaçmaya kalkışan gemiler bu kayalıklara çarpıp delindi. Düşen obüsler de onları ateşe verdi. Başka gemiler de karaya oturdu. Japon savaş filotillası Amiral Halsey'in filosuyla karşılaştı ve batırıldı.

O sırada gözcü sürü sürü Filipinliler'in kumsala indiklerini bildirdi. Nereden geldikleri belli değildi. Zaten takımadalarda hep böyledir: Biraz önce ortalıkta kimsecikler yokken birkaç dakika içinde her taraf çabucak insanlarla doluverir. Şimdi de yüzlerce Filipinli kıyıda koşuşuyordu. Ellerinde baltalar vardı. Kazaya uğrayanları denizin bitkin bir hâlde kumlara atmasını sabırla beklediler. İşte o zaman baltalar güneşte parıldamaya ve aşağıya doğru inmeye başladı...

Fertig, Amerika'nın zaferini ancak ertesi gün öğrenebildi. İlk hava saldırıları başlar başlamaz; Japonlar, Surigao kıyısında konaklayan birliklerin Davao'ya gönderilmesi için emir vermişlerdi. Taşıma sırasında askerler gemilerle birlikte yokolmuş, hiç kimse sağ kalmamıştı. Karaya vuran otuziki gemiden kaçabilenlere gelince, gözcünün bildirdiğine göre **«Bunların hepsi öldürülmüştü.»** Filipinliler kurbanlarının giysilerini soydular, sonra onları yine denize attılar. Peşinden işe yarayan eşya, silâh ve malzemeyi toplama işi başladı. Nerden geldikleri belli olmayan, birdenbire her yanda bitiveren gerillalar karaya oturan gemilerde bütün bir alayı silâhlandırıp giydirmeye yetecek kadar malzeme buldular.

Fertig şöyle düşünüyordu: **«Bunun kurallara aykırı olduğunu biliyorum. Fakat çaresi yok. Bizimkileri yarı çıplak ve yırtık pırtık giysilerle görmektense Japon üniformaları giymiş görmek daha iyi.»**

Karaya vuran gemilerde yalnız silâhla üniforma yoktu, büyük miktarda savaş kumanyası da vardı. Bu tek deniz zaferiyle doğu kıyısı Japonlardan temizlendi. Fertig de yeniden yağhanelere ve hindistancevizi yağına kavuşabildi. Çok da ih-

tiyacı vardı. Doğudan yine biraz yiyecek isteyebilirdi. Yiyecek Japonlardan alınan kumanyalara rağmen hâlâ kıttı, fakat hindistancevizi ağaçlarının yetiştiği bölgede insan daima yiyecek bir şey bulacağını umabilirdi.

Hava akınları birbirini kovalıyordu. Mindanao'dan sonra Cebu, Negros, Leyte, Panay bombalandı. Luçon bir kez daha akına uğradı. Telsiz, durmadan raporlar alıyordu. Wheeler'le Fertig bunlara dayanarak 700 Japon uçağının tahrip edildiğini, 176 geminin de batırıldığını yahut hasara uğratıldığını saptadılar. Bütün bunlar bombardımanların ilk on günü içinde olup bitmişti.

Bununla birlikte herkes birbirine ya da kendi kendine aynı şeyi soruyordu: **«Çıkarma ne zaman yapılacak?»**

Fertig'in karargâhındaki Amerikalılarla Filipinliler aşırı coşkunlukları yüzünden uyuyamıyorlar, telsizlerin bulundukları kulübenin çevresinde kalmak için bahaneler icad ediyorlardı. Fakat duyacaklarını umdukları söz bir türlü gelmiyordu! Derken Evans çıka geldi. Başından türlü serüvenler geçmişti. Balta girmemiş ormanların içinde, çıplak insanlar arasında yaşamış, onlara tekerleğin ne işe yarayacağını öğretmişti. Fakat Fertig onu pek dinlemedi bile. «Hoşgeldin» anlamına gelmek üzere:

— «Biz seni öldü sanmıştık Larry,» dedi. «Geldiğine çok sevindik. Sana çok ihtiyacımız var.»

Bunun üzerine Evans öyküsünün geri kalan bölümünü daha elverişli günlerde daha dikkatli dinleyicilere anlatmayı kararlaştırdı ve kendini telsiz mesajları dinleyen arkadaşlarının arasında buldu. Bir yandan da:

— «Herkes beni hafta tatilinden döndü sanıyor galiba,» diye mırıldanıyordu.

Fakat kimsenin onu dinlediği yoktu. Herkes MacArthur'un genel karargâhından gelen mesajları can kulağıyle dinliyor, çıkarmanın yeriyle saatini bildirecek mesajı bekliyordu. Fertig, MacArthur'un önce Mindanao'ya çıkacağından emindi. Burası başlıca adaların en büyüğü ve en güneyde bulunanıydı. Fakat mesaj bir türlü gelmek bilmiyordu. Gözcüler de ufukta hiçbir istilâ filosunun göründüğünü bildirmediler. Buna karşılık gerillalar Japonların birliklerini çektiklerini her yandan bildiriyorlardı. Agusan'da bulunanlar Cagayan'a gitmek için Butu'un'dan gemilere binmişlerdi. Davao ilindekiler öyle çabuk kaçmışlardı ki; kamyonlarını, yiyeceklerini, benzinlerini gerillalara bırakmışlardı. Batı Misamis'te ise önemli bir garnizon bırakmışlardı. Bu birlikler Misamis'in içinde konaklamaktaydı. Iligan'ı bırakıp Zamboanga'ya sığınmışlardı. Japon istihkâmcıları Cagayan-Cotabato-Davao üçgeninde harıl harıl savunma mevzileri hazırlıyorlardı. Savaşın başlangıcında Amerikalılar bu üçgeni savunmayı başaramamışlardı. Şimdiyse Japon birlikleri oradaki mevzilere ulaşmak için ellerinden geldiğince çabuk kaçmaktaydılar.

Fertig günlüğüne şunları yazmıştı:

«Hava bombardımanlarından sonra inanılmaz değişiklikler oldu.»

Agusan kurtulmuştu. Kıyılar her yanda yeniden gerillaların ellerine geçmişti. Japonlar geriledikçe gerillalar da ilerliyorlar, bunu da şimdiye dek hiç göstermedikleri bir saldırganlıkla yapıyorlardı. Japonlar kaçarken askerlerinin yüzde onunu pusularda kaybettiler ve ölülerini yakma-

ya vakit bulamadılar. Lanao ilinde kendinden çok memnun olan kabile reisi Busran Kalaw, hiçbir zaman memnun olmayan Hedges'e ipe dizili kulaklardan yapılma bir gerdanlık sunuyor; Hedges de mermileri ve yirmi centavos'luk gümüş paraları sayarak şöyle diyordu:

— «Yaptığınız şey bu kadarcık mı? Kocakarı sürüsü siz de!»

Bowler Batı Misamis'ten, örgütü yeniden ele aldığını bildiriyordu. Sam Wilson da onunla buluşmuştu. Artık aşınmış olan tahta klişelerle banknotlarını yeniden basıyordu. Çinliler gerillalara yine veresiye mal satmaya başlamışlardı.

Fertig haritaya bakınca Mindanao'nun yüzde doksandan fazlasının artık gerillaların eline geçmiş olduğunu anladı. Japonlarsa savunma mevzilerine çekilmiş bulunuyorlardı. Artık dağda kalmak için herhangi bir neden yoktu. Ozamis ailesinin evine dönebilir, ya da kıyıya inerek Hedges'le ve Moro'larla buluşabilirdi. Yönetimi altındaki adada canının istediği her yere gidebilirdi.

Fakat akılla mantık onu yola çıkma tasarısını uygulamaktan alıkoyuyordu. Mesajlar iki denizaltının geldiğini haber vermişlerdi. Fertig'e gönderilen sekiz ton yiyeceği getiren bir tanesi Doğu Misamis açığında suyun yüzüne çıkmıştı. Taşıyıcılar da adanın bir kıyısından öbürüne gitmek için yükü alarak yola çıkmış bulunmaktaydılar. İkinci denizaltı da doğu kıyısı açığında su yüzüne çıkmıştı. Otuz ton telsiz malzemesi getirmiş bulunmaktaydı.

Fertig:

— «Hah, bu çok iyi işte,» dedi. «Şimdi istediğimiz yere çıkma olanağına sâhibiz ya! Yiyecekleri adanın tâ öbür kıyısına getiriyorlar. O Allah'ın

cezası hava orduları tepemizden geçiyor da biz karın doyurmak için taşıyıcıları bekliyoruz. Oysa adamcağızlar, kaplumbağadan daha hızlı ilerleyecek hâlde değiller!»

Fertig öfkelenmekte haklıydı. Gerillaların Japonlara karşı kazandıkları zaferler onu avutuyordu. Olaylar hızlanıyordu. Kıyılardaki gözcüler Japon denizaltılarının batışlarını gözleriyle gördüklerini telsizle bildiriyorlardı. Japon gemileri Amerikan savaş gemilerinin sürekli ateşi altındaydılar. Uçakların motor gürültüleri her gün artıyordu. Fertig şunu da öğrendi: Japonlar; Surigao'dan karıları, çocuklarıyla yola çıkan beşbin soydaşlarını Cagayan'a yayan gitmeye zorlamışlardı. Fertig, Japonların bu zavallıları nasıl ite kaka yürüttüklerini kolayca gözünün önüne getirebiliyordu. Japonlar Amerikan tutsaklarına gösterdikleri hoyratlığı kendi yurttaşlarına da gösteriyorlardı.

Bütün bu çılgınca yürüyüş boyunca gerillalar yine pusularını kurdular. Öyle ki, Cagayan'a topu topu 3.400 Japon gelebildi. Aralarında çok az kadın ve çocuk vardı.

Fakat bütün bunlar, artık çok uzakta olmaması gereken yardımın habercisiydi. Kampının üzerinde uçakların dönüp dolaştıklarını görünce Fertig'in sinirliliği, sıkıntısı son haddi buldu. Beri yandan, çıkarma gününün yaklaştığını haber veren hiçbir mesaj gelmiyordu.

Bir akşam Wheeler'le iskambil oynuyordu. Duvarda hindistancevizi yağıyle yanan bir lâmba vardı. İskambiller de bir denizaltının armağanıydı. Fertig:

— «Yardım her an gelebilir, hem de kıyıların herhangi birine,» dedi.

Wheeler kâğıtları karıştırırken:

— «Mantıklı yer Macajalar körfezi olabilir,» diye karşılık verdi.

— «Çok zaman oluyor. Hedges'le birlikte Japonların oraya gelişlerini görmüştü. Allah bilir ya, MacArthur karaya ayak basınca onu karşılamak için ben de orada olmak istiyorum. Ona bir de tören kıtası hazırlayacağım-..»

— «Gemiden inince de: 'Siz General MacArthur'sunuz galiba? Bunca zamandır nerede saklanıyordunuz?' Dersiniz!»

Fertig onun sözünü keserek:

— «Burada kalmak enayilik,» dedi. «Batı kıyısına gidelim. Çıkarma noktasından bir günlük yolda olmamız gerek. Tabiî mümkün olursa. Herhalde bize yirmidört saat öncesinden haber verirler.»

Fakat o akşam ikisi de kavun ağaçlarının gölgesinde, dallardan yapılmış kulübelerinde iskambil oynarlarken, şifre kulübesinden kendilerine bir mesaj geldi. Pek uzun değildi:

«Leyte-Samar bölgesindeki bütün telsiz istasyonlarının komutasının şimdi karaya çıkmış olan Altıncı Ordu'nun haberalma subaylarına devrediniz. Haberleri Altıncı Ordu komutanına gönderiniz ve her değişikliği kendisine bildiriniz. 15 Kasım'dan sonra Tacloran'da üslenen suüstü gemisiyle size ikmâl ve iaşe gönderebileceğiz.»

Kısa bir sessizlik oldu. Sonra Fertig:

— «Eh, işler tamam, MacArthur geri geldi,» dedi.

Mesajı Wheeler'e uzattı, o da okuyunca irkilerek:

— «Leyte'ye çıkarma yapıyoruz!..» Dedi.

Fertig'in âdeta dili tutulmuştu:

— «Evet,» dedi. «Bu kadar zaman sonra!»

Bir dağın tepesine tırmandıktan sonra inişi seyreden bir adam hâli vardı.

Ziyan Olan Zafer

Mindanao göklerinde motorların boğuk gürültüsünden başka şey duyulmuyordu. Düzenli filolar hâlinde, çok yüksekten uçan gümüş renkli bomba uçakları gölgelerini tarlaların, dağlardaki balta girmemiş ormanların üzerine yansıtıyorlardı. Sivri burunlu avcıların top namlularında rüzgâr ıslıklar çalmaktaydı. Bunlar yere sürtünürcesine alçalarak dört dönüyor, pike yapıyorlardı. Akşamın alaca karanlığında, göllerin yüzeyinde böcekleri kovalayan kırlangıçları andırmaktaydılar. Bu fırtına kuşları MacArthur'un dönüşünde, zafer alayına yol açmaktaydılar.

Wendell Fertig'in serüveni bu dönüşün gürültü patırtısı içinde son buldu ve savaş da kaybedildi. Bu uçaklar büyük bir ıslık sesi çıkararak gerillaların mevzilerine de, Japonlarınkine de roketler, bombalar, yanan benzin atıyorlar, ağır makinelileriyle yaylım ateşi açıyorlardı. Yine bu yardım Japon mevzilerini allak bullak eden, Japonların bulunmadığı kentleri de yerle bir eden obüsler biçiminde kendini gösterdi. Bu kentlerde Amerikalıların gelişi görülmemiş bir bayram havası içinde bekleniyor, herkes âyinler yapıp dualar okumaya hazırlanıyordu.

Fertig bu yardımı kentlere ve kendi komutası altındaki kesimlere göndermemesi için genel karargâha telsizle boyuna çağırılarda bulundu fakat boşuna. Yardımın nerelere gönderilmesinin uygun olacağını bildirmek için genel karargâha da-

ha önce yolladığı açık seçik bilgileri hatırlatıyordu. Fakat bu da boşa gitti. Kendine özgü, tümüyle kişiliksiz bir tarzda, yardım gelmeye devam etti. Japon işgalindeki yıllara göre çok daha büyük zararlara yol açtı ve bu zararlar da yalnız maddî değildi!

O sırada herkes bunun kaza olduğunu kabul etti. Bunu böyle kabul etmek, Mindanao halkına göre başkomutanlıktaki kimseler için daha kolay oldu. Filipinliler de bunu böyle anlamak için çaba harcadılar. Gözlerinin önünde, yarı yanmış cesetlerin mide bulandırıcı kokusu ortasında, köylerinin dumanları tüten yıkıntıları vardı. Fakat yine de bunu böyle anlamaya çalıştılar. Köylerindeki belediye dairesinin kalıntıları üzerinde **«KURTARICILARIMIZ HOŞGELDİNİZ»** sözlerinin yazılı olduğu yırtık pırtık bir bez de hâlâ dalgalanmaya devam ediyordu.

Fertig ilk fırsatta General MacArthur'un Leyte adasına yerleşen yeni genel karargâhına gitti. Emrine bir uçak vermişlerdi. Kendisi için ne yapılsa az gelecek bir kahraman gibi karşıladılar. Ne var ki savaşı kazanmaya çalışanların işlerine yerli yersiz burnunu sokmaması şartıyle. P. Ex'ten (Ordu Kooperatifi) ne istiyordu? Tek söz söylemesi yeterdi, her istediğini satın alabilecekti.

P. Ex., Fertig'in götürüldüğü ilk yerlerden biri oldu.

Sanki bir rüyadaymış gibi yığınlarla pürolar, sigaralar, şekerlemeler, traş kremleri, çakmaklar, diş fırçaları, ayakkabılar, rütbe işaretleri, kol saatleri, dolmakalemler v.b. gördü.

Bütün bu mallara baktı baktı da: **«Yok, hiçbir şey istemiyorum,»** dedi. Fakat hayır, bir şişe saç

losyonu istiyordu. Bunu da Hedges'e armağan edecekti.

En önemli iş gerilla birlikleriyle yardımlarını böylesine kişiliksiz olarak Mindanao üzerine yağdıran hava kuvvetleri arasında uygun bağlantılar kurmaktı. Fertig de elinden geldiğince buna çalıştı.

Genel karargâhta ona, bundan böyle görevinin ne olacağını da gösterdiler. Mindanao hemen geri alınmayacaktı. Stratejik plân MacArthur'un askerlerinin doğruca Manila üzerine ilerlemelerini öngörüyordu. Bu, askerlerin kanadını koruyacaktı. Başka deyişle Mindanao'da Japonları hırpalayacak, onları tahkimli bölgelerinde kapalı tutacak ve Filipinlilerin geri kalan bölümü yeniden fethedilene kadar bunu yapmaya devam edecekti.

Ondan sonra Mindanao'yu temizlemek için gemilerden, uçaklardan, piyadelerden oluşan bir savaş gücü gönderilecekti. Gerillalar adaların yüzde doksanını daha şimdiden kontrolleri altında tutuyorlardı ya, verilen kararlarla bu durum tanındığına göre, Fertig için pohpohlayıcı sayılabilirdi. Fakat yine bu kararlar ona savaşa devam zorunluğunu yükümlüyordu. Böylece, üç yıl yalnız başına sürdürdüğü bir savaştan sonra ona ödül olarak verilen tek şey, savaşa devam izniydi. Komutasına belli sayıda küçük deniz birlikleriyle birkaç uçak, bir miktar da takviye verilecekti. Az sayıda generalin umucağı bir atamaydı bu fakat; Albay Fertig'e, yükümlendiği sorumluluklara uyan rütbenin verildiğinden hiç sözedilmiyordu. Bu durumda o, Filipin takımadalarının ikinci büyük adasının askerî valisi, kara-deniz-hava kuvvetlerinin komutanıydı. General rütbesini de ne o zaman, ne başka hiçbir zaman almadı.

Fertig'in Mindanao'daki serüveninin sonunu anlatmak, bu kitabın konusu dışında kalmaktadır. Onun büyük serüveni, gerilla savaşı olmuştur. Yardımın gelişini izleyen olaylarsa klâsik askerî harekât niteliğindeydi ve Dârâ'nın zamanından beri çok değişmemiş bulunmaktaydı. Fertig'in karargâhı uzak, kendisi de özgür kafalı olduğundan, her zamanki terslikler ve sürtüşmeler hemen hemen kaçınılmaz bir hâlde yine ortaya çıktı. Bir gün genel karargâh Japon kayıplarına ilişkin sayılara itiraz edecek olmuştu. Bunun üzerine Fertig onlara, Moroların topladıkları iki damacana dolusu kesik kulak gönderdi. Kulaklar geldikten sonra da MacArthur'un genel karargâhı, hiç değilse apaçık olarak, Fertig'in bildirdiği sayılar üzerinde aslâ kuşku göstermedi.

Daha sonra, Filipinlerin geri kalan bölümü de yeniden ele geçirilince, Amerikan ordusu Mindanao'da karaya çıktı. Gerillalar da Japonları yoketme işinde ona yardımcı oldular. İşte o sıralarda ve daha sonraki aylarda Amerikalılar Filipinler'deki savaşı kaybettiler. Önce, Filipinlilerin kendilerine bedava vermek istedikleri şeye çok pahalı bir bedel ödeyerek, askerler durumu berbat ettiler. Sonra da resmî acıma duygusu kendini gösterdi. Bu, bir felsefeye dayanmaktaydı: Filipinliler, Amerikalıların bronz tenli küçük kardeşleriydi ve beyaz tenli ağabeylerince çekilip çevrilmeye muhtaçtılar. Bunun üzerine hükümetin uzmanları ortaya çıktılar. Fertig de karaborsacıları idam ettirmekten vazgeçmek zorunda kaldı. Bu uzmanlar kurtuluş ordusu kuvvetlerinin ardçılarıyle birlikte Filipinler'e girmezden önce orayı hiç görmemişlerdi. Mindanao halkı ve konuştuğu diyelekler üzerinde de hiçbir bilgi sâhibi değillerdi. Fakat kendi büyük yeteneklerin-

den kuşkuları yoktu. Fertig'e adayı nasıl yönetmek gerektiğini anlattılar. O zaman karaborsa aldı yürüdü. Filipinliler'in günlük konuşma dilinde birkaç hafta içinde yeni bir deyim yer aldı: **«Savaştan önce her şey çok ucuzdu, şimdiyse çok pahalı!»**

Takımadaların ekonomisi birkaç hafta içinde çöküverdi. Karaborsa her yana yayılıp gelişti. Subaylar yemekhanesinde çalışan bir assubay, bir Filipinliye bir çuval pirinç satarak beşyüz dolar kazanabiliyor, ya da ordunun P.Ex.'inden bir dolara satın aldığı bir karton sigarayı on dolara satıyordu. Sağladığı bu kârla kendine güzel bir ziyafet çekiyordu. Baş yemek çoğu zaman dövüşte yenik düşmüş bir horozdu. Bir şişe de viski satın alıyordu fakat bu, limonata şişesinde satılan ham alkoldü, üzerinde şöyle bir etiket vardı: **«Zehirsizliği garantilidir. Sizi yüzde yüz memnun eder.»**

Askerî hükümetin uzmanları yanlarında listeler getirmişlerdi. Bu listelerde çeşitli görevlere atanmaları uygun olacak kişilerin adları vardı ve savaş öncesi elde edilen bilgilere dayanmaktaydı. Öyle ki, Japonlarla işbirliği yapan ya da gerilla savaşından uzak kalan birçok kodamanlar yeniden güç ve para kazandılar. Fertig de Mindanao adasında hiçbir şeye karışamadı. Çok geçmeden bütün takımadalarda şöyle bir söylenti dolaşıp yerleşti:

«Ya Amerikalılar bu kodamanlarca aldatılacak kadar aptaldılar, ya da onlarla uyuşmuş durumdaydılar.»

Uzmanlar gerillaların bastıkları paraların başabaş ödenemeyeceğine de karar verdiler. Sam Wilson'un bastığı zavallı banknotların hepsinin üze-

rinde, felâkete uğramış bir halka Birleşik Devletler'in verdiği yemin vardı. Fakat uzmanlar, Amerika'nın bu sözü tutmak zorunda olmadığı kanısındaydılar.

Bu koşullar altında da bazı Filipinlilerin işledikleri suçları Amerikalıların üstüne atmak çok kolaydı. Çok geçmeden kötü giden her şey onların üstüne yıkıldı. Filipinler'deki halk toplulukları, Amerikalıları çok sayıda olarak ilk kez görüyorlardı. Savaştan önce bunlar takımadalarda bir ölçüde azdılar. Askerî personel üssünden seyrek olarak dışarıya çıkıyordu. Bu yüzden de Filipinlilerin görmeye alışık oldukları Amerikalılar, şimdi ülkelerine yayılanlara pek az benziyorlardı. Öğretmen olsun memur olsun, savaştan öncekiler mesleklerini yüksek bir iş ahlâkına sâhip olarak yerine getiriyorlar, buna dört elle sarılıyorlardı. İşadamları bile dürüstlükten ayrılmıyorlardı. Kuşku uyandıracak biçimde davrananlar ise yurtlarına geri gönderiliyordu.

Şimdiyse her boydan, her soydan kimseler vardı, hem de çok sayıda. Yaşlı Filipinliler kendi eski Amerikalılarını tanıyamaz hâle gelmişlerdi. Yeniler, büyüklük taslayan, cepleri çok dolu, çoğu zaman sarhoş delikanlılardı. Japonlar gibi onlar da yine kadınların peşinde koşuyorlardı. Okul kitaplarındaki o iyi Amerikalılar şimdi nerdeydiler? Kurtuluş ordusunun tanklarıyle kamyonlarını yaşlı gözlerle karşılayan Filipinli bir avukat oğullarına şöyle demişti:

— «Bizim adalarda dört ayrı halk gördüm. İspanyollar onları gölgede bıraktılar. Ammaaa, hepsinin en kötüsü, yeni Amerikalılar!»

Kurtuluş, işgal hâline dönüştükçe birçok Filipinli yardımın yaptığı yanlışları anımsadılar ve

bunları gittikçe daha güç hazmedilir bulmaya başladılar. Yıkıntı hâlindeki halk, sonunda gerçek bir ekonomik felâketin içine gömüldü. Her çeşit mal akborsadan çekilip karaborsanın yolunu tuttu. Karaborsayı büyük ölçüde besleyenler de yeni Amerikalılardı.

Fertig zafer olması gereken nesneyi çürüten bu ahlâksızlaşma sürecini gördü. Kendi adasının halkını korumak için elinden gelen her şeyi yaptı. Ona canını borçluydu.

Uzmanların eski işbirlikçileri önemli görevlere atamalarını önlemeye çalıştı. Onlara ili yönetebilecek adamları gösteriyor, ülke ekonomisini kalkındıracak tedbirler öneriyordu. Fakat büyük sayıda uzmana karşı tek başınaydı ve öylesine yorgundu ki, yerine başkası atanıp kendisi evine gönderildiğinde çok mutlu oldu. Böylece, haketti̇ği bir dinlenmenin tadını iyice çıkaracaktı. Mary, Colorado'nun berrak seması altında onu bekliyordu. Siyah saçlarına kır düşmüştü. Büyüyen kızları da babalarını pek anımsayamıyorlardı...

Bu kitap boyunca birtakım kişiler ortaya çıkmakta, sonra kaybolmaktadır. Aslında bir romanın kişileri böyle kaybolmaz. Fakat romanlar gerçek yaşamda yeri olmayan, yapay bir sırayı izler. Hayatta ve özellikle savaş zamanında insanlar gelir, bir dönem için yanımızda olur, sonra yavaş yavaş, ya da çok çabuk uzaklaşıverir. Herbirimiz de tek başımıza ölene dek kendi yolumuzu izleriz.

Fakat bu kitabı okuyarak tanıdıkları insanların sonradan ne olduklarını bilmek isteyenler için şunu söyleyeyim ki; Fertig'in emrinde çalışmış subayların çoğu, Mindanao adasının yönetiminde önemli görevler yapmaktaydı. Bu işlerin

başına seçimle gelmişler, kurtuluş sırasındaki ekonomik felâketten ve seçilebilecek en kötü anda ulusal bağımsızlığa kavuşmanın yarattığı felâketli durumdan sonra, adanın bir ölçüde hızlı kalkınmasına yardımcı olmuşlardır.

Mindanao'nun refahı büyük ölçüde, adanın Manila'ya göre yararlanmakta olduğu nisbî politik özgürlükten ileri gelmektedir. Bu özgürlük de Fertig'in adamlarının gerilla savaşında edindikleri tecrübelerden aldıkları derslerin ürünüdür. Onlar, bu derslerden yararlanmaktadır. Kitapta kısa bir süre için şöyle bir gördüğümüz Salvador Lluch, savaştan sağ çıkmış ve Lanao'daki en gözde vatandaşlar arasındaki yerini yeniden almıştır. Salipada Pendatun, Cumhuriyet Senatosu'na üye seçilmiştir. Nick Capistrano ile güzel eşi Josefa bir orman işletmesiyle başka girişimlerin milyarlarla oynayan mutlu sâhipleridir. Chick Parsons, Manila'ya dönerek Filipin vatandaşlığına geçmiştir. Cecil Walter hâlâ Mindanao'da, eskiden savaştığı yerlerin yakınındadır. Genç ve çok güzel bir Filipinli hanımla evlidir. Walter altmış yaşındadır fakat çok dinçtir, savaş sırasındaki kadar sağlam ve hırçın bir hâldedir.

Morgan, savaştan sonra bir uçak kazasında ölmüştür fakat; Sinang hâlâ oradadır. Bill Tait de öyle. Ozamis ailesinin evi bütün zarafetini korumaktadır. Madam Carmen'le kızkardeşleri zaferden sonra dağdaki sığınaklarından ayrılır ayrılmaz oraya dönmüşlerdir. Sam Wilson, Manila'ya Birinci Süvari Tümeni'yle girmiş, karısıyle oğullarını korkunç bir zayıflıkta, fakat hayatta bulmuştur. General MacArthur'un Santo Thomas Üniversitesi'ne çekilmek üzere kendisine verdiği bayrağı da oğluna uzatmak fırsatını bulmuştur. Eskiden Filipinler'de milyarder olan Sam, şimdi

de California'da milyarderdir. Elwood Offret deniz yüzbaşısı rütbesiyle emekliye ayrılmıştır. Charley Hedges, Oregon'dadır ve her zamankinden daha fiyakalıdır. Aslında gerillaların çoğu savaştan sonra sağ kalmışlardır. Zaten gerilla savaşının niteliği böyledir. Savaşçılardan çok sivil halk arasında kayıplara yol açar.

İçlerinden çoğu pek iyi bir başarı kazanmışlardır ve bunu Fertig'e borçlu olduklarını söylemektedirler. Çünkü ilk olarak Fertig onlara yeteneklerini gösterme fırsatını vermiştir. Onlar da sorumluluk yüklenmenin tadını aldıktan sonra daha çok sorumluluk arama yolunu tutmuşlardır.

Ya Fertig:

Fertig eşiyle birlikte Colorado'da yaşamaktadır. Kızları evlenmiş ve O da büyükbaba olmuştur. Gerilla harekâtı üzerinde kendisine danışılmak için arasıra Washington'a, Savunma Bakanlığı'na çağırılmaktadır. Özellikle bir mâden mühendisi olarak tanınmaktadır fakat, Colorado'daki çoğu kimseler savaş sırasında onun olağandışı bir serüven yaşadığını bilmektedir. Oralarda bir yerde, bir adada bulunduğundan, evine döndüğünde de gazetelerin buna ilişkin bir şeyler yazdığından haberleri vardır. Filipinler'de herkes onu daha iyi tanımaktadır.

Yıllar önce bir gün Fertig, Hedges'le birlikte bir tepenin üzerinden Japon çıkarmasını seyretmişti. Haziran ayında bir gün -hemen hemen Japonların Cagayan'a çıkışlarının yıldönümü günü- kıyı iskeleleri arasında işleyen **«Cagayan de Oro»** vapuru Macajalar körfezi'ne geldi. Küçük, bakımlı bir vapurdu. Filipinler Cumhuriyeti'ne olan tazminat borcuna karşılık Japonya'da yapılmıştı. Güvertenin baş tarafında mandalar boynuzla-

rını sallayarak başlarını uzatıyorlar; tavuk ve piliç kafeslerinin kokusuna karışan kokuları, sabah güneşinin arttırdığı sıcak yüzünden çekilmez hâle geliyordu.

Vapurun kaptanı, yazlık elbise giymiş uzun boylu bir adama yaklaştı:

— «Efendim, dostlarınız sizi bekliyorlar...» Dedi.

«Cagayan de Oro»yu karşılamak için sandallar limanın her yanından yola çıkıyorlardı. Sandallardan biri, dıştan takma motoru sayesinde daha hızlı ilerledi. İçindekiler kollarını sallıyorlar, bir pankartı havaya kaldırıyorlardı. Üzerinde şunlar yazılıydı: **«Hoşgeldin, merhaba!»**

Vapurun gelişini gördükleri için çok sevinçliydiler. Hepsinin yüzü gülüyordu. İçlerinden biri güvertede, kaptanın yanında duran uzun boylu adamı parmağıyle gösterdi. Hepsi de öylesine heyecanlıydılar ki, nerdeyse sandalları devrilecek ve az kalsın zoraki bir deniz banyosu yapacaklardı.

Kaptan:

— «Efendim, ilk olarak sizin karaya çıkmanız iyi olacak,» dedi. «Çünkü siz çıkmadan önce vapuru boşaltmak mümkün olmayacak. Rıhtımda sizi bekleyen o kadar çok insan var ki!»

Gerçekten çok insan vardı. Binlerce Filipinli Cagayan'da deniz kıyısına yığılmışlar, o Haziran sabahının boğucu sıcağında bekleşiyorlardı.

Mindanao'nun bütün kıyı bucağından gelmişlerdi. Zaten her zamanki gibi, fısıltı gazetesiyle haberler orada çabucak yayılıverirdi. Beyaz üniformalar giymiş kadın grupları da vardı. Bu, Josefa Capistrano'nun Kadın Yardımcı Servisi'ydi. Filipin eski savaşçılar lejyonunun başlığını giy-

miş Müslüman Morolar da vardı. Bir kenarda da gururlu ve dikkatli tavrıyle esmer tenli Capistrano; başı açık olduğu hâlde, dimdik duruyordu.

«Cagayan de Oro» rıhtıma yanaşırken sandallardakiler avaz avaz bağırıyorlar, kadınlar şarkı söylüyorlardı. Kalabalık ileriye doğru koştu, yazlık giysiler içindeki adam Panama şapkasını salladı. Kalabalık daha çok bağırdı. Güvertede, kocasının yanında olan Mary Fertig işte o zaman koskocaman bez şeridi gördü. Ve üzerindeki yazıları yüreği çarparak okudu:

«Mindanao'da insanları acı çekmekten kurtaran kahraman vatandaş, Hoşgeldin.»

Fertig, Filipinler'e kendi işleri için gelmişti fakat, Mindanao halkı başka şeyler tasarlamaktaydı. Crisanto kimseye belli etmeden yine her zamanki muhafızlık yerini aldı ve bir adım geride, solda durdu. Öylesine heybetli bir hâli vardı ki, o yaklaşır yaklaşmaz kalabalık kendiliğinden uzaklaşıverdi.

Mavi semada dalgalanan Amerikan ve Filipin bayrakları arasında, açık bir arabayla tozlu sokaklardan geçmek gerekti. Kalabalık da katedrale kadar arkadan geldi. Orada hep bir ağızdan şükran duaları okundu. Onun ardından, vakit henüz çok erkendi fakat, yazlık bir köşkte Fertig'e yemek ikram edildi. Her iskemlenin ardında, sinekleri kovmak için eli yelpazeli bir kadın duruyordu.

Bu iş gezisi sırasında geçtiği bütün kentlerde Fertig şenliklerle karşılanıyor, resmî binalarla anıtlar donatılıyordu. Yol boyundaki köylerin girişlerinde gerili kocaman bez şeritlerin üzerinde Fertig'e teşekkürler bildiren yazılar yazılıydı. Bu bezlerin altında çoğu zaman köylüler Fertig'in

arabasının geçmesi için bekliyorlardı. O da arabadan iniyor, yıllar önce bu yoksul kulübeler uğurunda savaşmış olan bu insanların ellerini sıkıyordu. Bu kalabalığa birkaç söz de söylüyor, sonra dörtbaşı mâmur bir sofranın başına götürülüyordu. Her zaman yiyecek bir şeyler, dinlenecek uzun söylevler vardı. Bunlar sonradan Visayan diyelekine çevriliyordu.

Çoğu kez söylevlerini İngilizce vermiş olan kimseler bunu ikinci defa da Visayanca söylüyorlardı. Bu bez şeritlerin altında uzun süre sabırla beklemiş olan insanları zevkten dörtköşe ediyordu. Sonra herkes şarkı söylemeye başlıyordu. 4 Haziran 1942 günü bütün Amerika'lı tutsakların geçmiş oldukları Iligan'da halk, **«Tanrı Filipinler'i korusun»** şarkısını söyledi. Şarkı gittikçe büyüdü büyüdü, herkes şarkıyı **«Tanrı Amerika'yı korusun»** diye söylemeye başladı. Çoğu kimseler de bunu söylerken ağlıyordu.

JOHN KEATS
Mindanao, Philadelphia,
Ontario
1958 - 1962

S O N

BASKAN YAYINLARI'NIN «SAVAŞ ROMANLARI SERİSİ»NDE BUGÜNE KADAR YAYINLANMIŞ ESERLER

1 — **İkinci Dünya Harbinde Casuslar ve Hainler**
(Kurt Singer)

2 — **Pueblo Olayının Esrarı**
(Elliott Arnold)

3 — **Normandiya Çıkarmasının Perde Arkası**
(Hans Speidel)

4 — **Pearl Harbor Baskını ve Sonrası**
(John Toland)

5 — **Ölüm Denizaltıları U-Boat'lar**
(David Mason)

6 — **Graf Spee'nin Sonu**
(Sir Eugen Millington Drake)

7 — **Tankların Hücumu**
(John Toland)

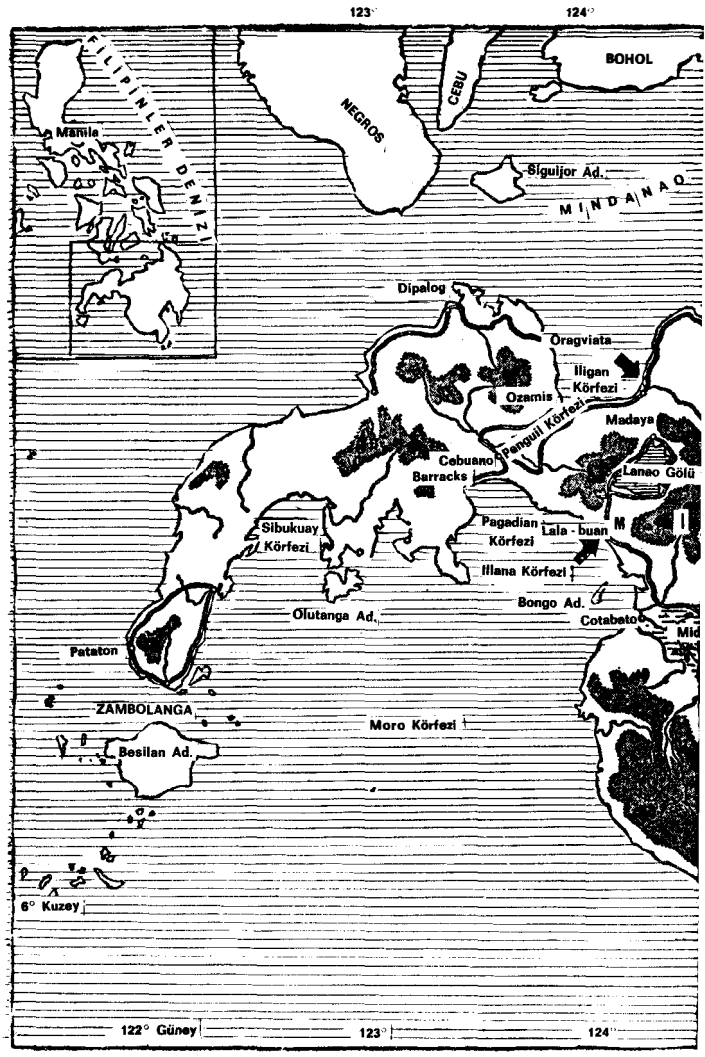
8 — **Ölüm Avcıları**
(Heinz Knoke)

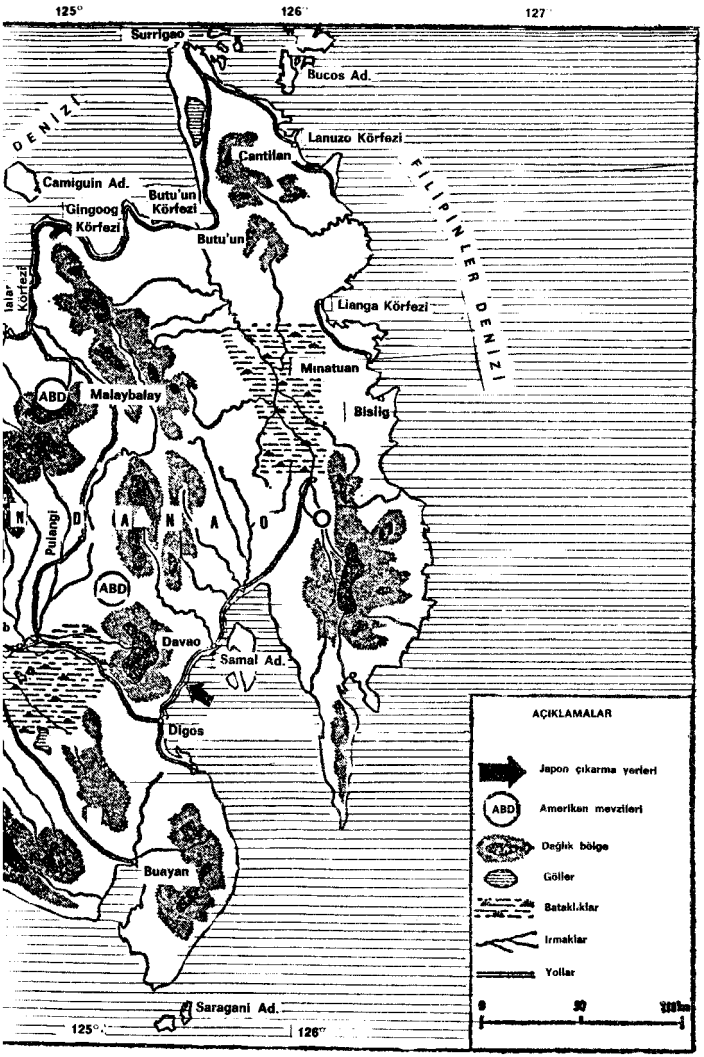
9 — **Amiralin Kurtları**
(Jean Noli)

10 — **Neretva Cehennemi**
(Alistair Mac Lean)

11 — **633. Filo**
(Frederick E. Smith)

12 — **Panzer Birlikleri**
(Ronald McKie)

123°
124°
FİLİPİNLER DENİZİ
Manila
NEGROS
CEBU
BOHOL
Siguljor Ad.
MİNDANAO
Dipalog
Oragviata
Iligan Körfezi
Ozamis
Panguil Körfezi
Madaya
Cebuano Barracks
Laneo Gölü
Pagadian Körfezi
Lala - buan
Sibukuay Körfezi
Illana Körfezi
Bongo Ad.
Olutanga Ad.
Cotabeto
Mid
Pataton
ZAMBOLANGA
Moro Körfezi
Basilan Ad.
6° Kuzey
122° Güney
123°
124°

125°
126°
127°
Surrigao
Bucos Ad.
DENİZİ
Lanuzo Körfezi
Cantilan
Camiguin Ad.
Butu'un Körfezi
Gingoog Körfezi
Butu'un
FİLİPİNLER DENİZİ
Lianga Körfezi
Minatuan
ABD
Malaybalay
Bislig
Pulangi
DAVAO
ABD
Davao
Samal Ad.
Digos
Buayan
Saragani Ad.
AÇIKLAMALAR
Japon çıkarma yerleri
ABD
Amerikan mevzileri
Değik bölge
Göller
Bataklıklar
Irmaklar
Yollar
0
50
100km

«Ormanda Unutulan Askerler»in öyküsü, İkinci Dünya Savaşı'nın en olağandışı olaylarından biridir.

Japonlar 1940'ta Filipinler'deki Amerikan kuvvetlerini ezmişler, takımadaların her yanını işgal etmişlerdi.

Her şey yıkılırken, birkaç kişi direnmeye karar verdi. Okunun yerine makineli tabanca kullanan efsane kahramanı Robin Hood gibi, Amerika'lı bir mühendis olan Albay Fertig de Filipinler'in güneydeki en büyük adası olan Mindanao'da âdeta bir krallık kurdu. Müslüman yerliler olan ve haydutlukla geçinen Moro'ların da yardımıyla Japonlar'a kafa tuttu. Birleşik Devletler adına örgüt ve yönetim kurdu, para bastı, adâlet dağıttı.

Japonlar vargüçleriyle saldırıya geçtiklerinde, Fertig ustalıkla bir pusu savaşı sayesinde MacArthur'un gönderdiği silâhlarla malzemenin gelişine ve yağmur mevsiminin başlayışına dek balta girmemiş ormanlarda tutunmayı başardı ve bu, onun zaferini sağladı.

Bu kitapta zaman zaman umutla umutsuzluk arasında bocalayan, fakat zaferi kazanma iradelerini hiçbir zaman yitirmeyen bu yiğit insanların soluk kesen serüvenini okuyacak, bazen gülecek, bazen de derin derin düşüneceksiniz..

Kitap aynı zamanda, yine «Savaş Romanları» dizisinde yayınlanmış olan «Pearl Harbor Baskını ve Sonrası» başlıklı cildin bir uzantısı niteliğindedir.

Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.

50 TL.